

Hed je 't al geheurd?

Professionaliteit en integriteit bij
lokale journalistiek in de eigen
gemeenschap.

Christelijke Hogeschool Ede
Journalistiek Bachelor
Minor Cultuur en Religie

Door: Robin Hazeleger

Begeleider:	Bartho de Looij
Eerste Beoordelaar:	Karlijn Goossen
Tweede Beoordelaar:	Bart Noorlander

Graag wil ik wat mensen bedanken die mij enorm geholpen hebben in het traject van deze scriptie.

Allereerst Bartho de Looij, aan wiens toegewijde begeleiding ik enorm veel gehad heb. Een betere begeleider had ik mij niet kunnen wensen. Ook aan Jeroen Schalk ben ik veel dank verschuldigd. Het is echt tof dat jij je kritische blik wilde lenen voor deze scriptie. Het is mede dankzij jouw aantekeningen dat het geworden is wat het nu is.

Uiteraard bedank ik ook mijn ome Gert en tante Marry van Ee. In jullie beschikbaar gestelde werkruimte heb ik de concentratie gevonden die ik nodig had. Dan hebben we het nog niet eens gehad over de eindeloze stroom koffie die daarmee gepaard ging. Heel erg bedankt. Tevens uit ik mijn dank aan mijn zus Monique en mijn zwager Paul, ik had veel aan jullie aanmoedigingen tijdens de laatste loodjes.

In mijn bedankronde mag ik ook mijn ouders niet vergeten. Bedankt voor jullie vertrouwen en geduld. Het heeft even geduurd, maar de scriptie is er uiteindelijk toch gekomen. Bedankt!

Tot slot gaat mijn dank ook uit naar alle mensen die ik heb mogen interviewen en die mij van nuttige tips en informatie voorzagen. Dank, dank en nogmaals dank.

“Everything we hear is an opinion, not a fact. Everything we see is a perspective, not the truth.”

- *Marcus Aurelius*

“A lie gets halfway around the world before the truth has a chance to get its pants on.”

- *Winston Churchill*

Inhoudsopgave

Inleiding.....	6
Aanleiding en motivatie.....	6
Probleemstelling en afgeleide vragen.....	6
Leeswijzer.....	7
Doelstelling.....	7
Methodologische verantwoording.....	7
Begrippenlijst.....	8
1. Wat doet een journalist?	9
1.1 Wat journalistiek is.....	9
1.2.1 De waarheid.....	11
1.2.2 Loyaliteit en onafhankelijkheid.....	12
1.2.3 Verifiëren, relevant maken en het nieuws uitgebreid en evenredig brengen.....	13
1.2.4 Macht monitoren.....	15
1.2.5 Het publieke forum en de morele afwegingen.....	16
1.2.6 Gebruik het geweten.....	17
Samenvatting.....	18
2. Wat doet een lokale journalist aan communitybuilding?	19
2.1.1 Wat is communitybuilding?	19
2.1.2.1 <i>De mens maakt community's</i>	21
2.1.2.2 <i>Het debat na het postmodernisme</i>	23
2.1.3.1 <i>Community's in debat</i>	25
2.1.3.2 <i>Community's in de clinch</i>	27
2.2.1.1 De journalist en de community.....	28
2.2.1.2 <i>Internet killed the newspaper star</i>	28
2.2.2.1 <i>Van De Hond naar supermarkthond</i>	30
2.2.2.2 <i>I see yelling people</i>	33
2.2.2.3 <i>Livingstone, I presume</i>	34
Samenvatting.....	36
3. Hoe ziet een journalist zichzelf in de spiegel?	38
3.1.1 Wat Socrates al zei.....	38
3.1.2 Naar eer en geweten.....	40
3.2.1 #Brandopdedorpsstraat.....	41
3.2.2 De Code, de Elementen en de Raad.....	42
3.2.3 De kogel en de burgemeester.....	43
3.3.1 Het maliënkolder der kennis.....	45
3.3.2 Het harnas van betrokkenheid.....	46
3.3.3 Het zwaard van transparantie.....	47
3.3.4 Het schild der reflectie.....	48
4. Once upon a time in Otterlo.	52
4.1.1 12 November: Klop, klop, de realiteit.....	52
4.1.2 13 November: <i>Langs het tuinpad van mijn vader</i>	55
4.1.3 15 November: <i>Otterlo staat op</i>	56
4.2.1 17 November: Otterlo peilt.....	57
4.2.2 18 November: <i>burgemeester in het nauw</i>	58

4.3.1	December en januari: Schisma tijdens de feestdagen.....	59
4.3.2	<i>Februari en maart: Het hoogste punt.</i>	60
4.4	Maart en april: Koegel deur de kark.....	61
4.5	Analyse.....	62
	Samenvatting.....	62
5.	Hoe zien de deskundigen het?	63
5.1.1	De journalisten.....	63
5.1.2	De hoogleraren.	64
5.1.3	De media-ethicus, de gemeentewoordvoerder en de onderzoeker.....	65
5.2	Wat doet een journalist?	65
5.2.1	<i>Kernwaarden en richtlijnen.</i>	65
5.2.2	<i>De burgerjournalist.</i>	67
5.2.3	<i>De relevantie van regiojournalistiek.</i>	69
5.3	Wat doet een lokale journalist aan communitybuilding?	70
5.3.1	<i>De mens schurkt virtueel samen.</i>	70
5.3.2	<i>De community's vertellen.</i>	71
5.3.3	<i>Luistert de journalist mee?</i>	72
5.4	Hoe ziet een journalist zichzelf in de spiegel?	74
5.4.1	<i>Met de hand op het hart.</i>	74
5.4.2	<i>De kritieke toestand.</i>	76
5.4.3	<i>Betrokken tot de deur.</i>	77
	Samenvatting.....	79
6.	Conclusie.....	80
	<i>Wat doet een journalist?</i>	80
	<i>Wat doet een lokale journalist aan communitybuilding?</i>	81
	<i>Hoe ziet een journalist zichzelf in de spiegel?</i>	82
	Hoe blijft een journalist professioneel en integer als hij in zijn eigen gemeenschap lokale journalistiek bedrijft?.....	84
	Literatuurlijst	86
	Literatuur.	86
	Internet.....	87
Bijlage	92	
Bijlage 1.....	92	
Bijlage 2.....	92	
Bijlage 3.....	94	
Bijlage 4.....	94	
Bijlage 5.....	94	
Bijlage 6.....	94	
Bijlage 7.....	95	
Bijlage 8.....	96	
Bijlage 9.....	96	
Bijlage 10.....	97	
Bijlage 11.....	98	
Bijlage 12.....	98	
Bijlage 13.....	100	
Bijlage 14.....	101	
Bijlage 15.....	101	
Bijlage 16.....	102	
Bijlage 17.....	103	

Inleiding

Aanleiding en motivatie.

Deze scriptie schrijf ik vanuit de verdiepingsminor Culture & Religion. Ik heb het onderwerp eigenlijk niet zelf bedacht. Eerlijk gezegd heb ik het gevoel dat de hoofdvraag mij heeft gevonden. In november 2015 werd bekend dat er in mijn woonplaats, Otterlo, mogelijk een groot azc zou komen. Otterlo is een klein dorp en dat gaf natuurlijk de nodige reuring. Naast Otterloër ben ik ook gewoon verslaggever voor het lokale dagblad *de Barneveldse Krant* van de BDU. Op freelancebasis volg ik verschillende zaken in mijn regio voor de krantenuitgever. Deze ontwikkeling bracht mij in een positie waarin ik tot het uiterste getest werd. Ik zag mensen die ik kende als burens, oud-klasgenoten en kennissen de meest bizarre uitspraken doen over vluchtelingen. Het was voor mij noodzaak om mij zo neutraal mogelijk op te stellen, maar door andere Otterloërs werd ik constant gewezen op het feit dat ik uit hetzelfde dorp kwam en dus hun mening zou moeten delen. Mijn positie als neutrale verslaggever moest ik telkens benadrukken. Sommigen toonden begrip, anderen vonden mij ineens een hork. Ik liep op eieren en alles wat ik schreef moest ik extra afwegen. Het was een unieke situatie voor mij als journalist.

In deze periode kwam ik op het idee om mijn scriptie hierover te schrijven. Steeds meer regionale verslaggevers zijn freelancers die verslag doen van hun eigen woonplaats. Met deze ontwikkeling kunnen ethische kwesties als deze vaker voorkomen. Daarom heb ik deze hoofdvraag bedacht die ik in de volgende paragraaf uitleg.

Probleemstelling en afgeleide vragen.

Hoe blijf je professioneel en integer als je in je eigen gemeenschap lokale journalistiek bedrijft?

Met mijn hoofdvraag maak ik meteen wat nuances. Ik baken mijn onderzoek af door expliciet lokale journalistiek in de eigen gemeenschap te noemen. Juist in deze combinatie wringt het, waardoor het moeilijk kan zijn om professioneel te blijven en integer te werken.

Deze hoofdvraag beantwoord ik in stappen via drie deelvragen:

Wat doet een journalist?

Om aan te duiden wat professionele journalistiek is, moet ik eerst kijken wat nu verstaan wordt onder de exacte taken van een journalist. Waarom zijn er journalisten en waarom zouden mensen ze nodig hebben?

Wat doet een lokale journalist aan communitybuilding?

Met deze deelvraag ga ik in op de relatie tussen een journalist en de gemeenschap waarin hij leeft. Community's zijn in deze tijd met name online te vinden. Wat gebeurt er allemaal in deze gemeenschappen en wat kan de journalist hiermee? Ligt er een rol voor de lokale journalist in de gemeenschap waar hij rekening mee moet houden?

Hoe ziet een journalist zichzelf in de spiegel?

As een lokale journalist een verhaal heeft gemaakt, trekt hij niet ineen de deur achter zich dicht. Hij blijft tenslotte altijd in de gemeenschap wonen en werken. Een verslaggever in de regio moet goed nadenken over ethiek en zijn morele code. Met deze deelvraag ga ik daar op in.

Leeswijzer.

Ik ga eerst dus in op de kern van het vak in hoofdstuk 1. Naast verschillende definities behandel ik in dit hoofdstuk de belangrijkste taken van een journalist. Daarna kijk ik in hoofdstuk 2 hoe een lokale journalist zich redt in een gemeenschap. Daarvoor ga ik in op de rol van community's in het leven van een mens en de reden dat community's juist online zoveel ontstaan. Uiteindelijk beschrijf ik de rol die een journalist in zowel online als offline community's kan spelen.

Tot slot wil ik dit alles bekijken vanuit de ethiek van het vak in hoofdstuk 3. Ik behandel zowel algemene ethiek als journalistieke beroepscodes. In dit hoofdstuk ga ik dus op zoek naar de beste manier voor een journalist om te reflecteren en zijn normen en waarden te checken.

In het vierde hoofdstuk vertel ik in een grote casestudy meer over hoe ik die periode in Otterlo beleefd heb. In een persoonlijk relaas reflecteer ik dan op mijn afwegingen en keuzes. Deze periode speelde zich grotendeels af voor ik begon aan mijn onderzoek. Voor mij persoonlijk was het dus extra spannend.

Het vijfde hoofdstuk gaat over mijn praktijkonderzoek. Ik heb dertien experts, ervaringsdeskundigen en onderzoekers geïnterviewd. Ik heb hen per deelvraag drie vragen gesteld die allemaal raakvlakken hebben met mijn uiteindelijke onderzoek. Hun antwoorden en bevindingen verwerk ik in hoofdstuk vijf en ik toets ze aan mijn eigen ontdekkingen. In de conclusie beantwoord ik iedere deelvraag nog eens en kom ik uiteindelijk bij het antwoord op mijn hoofdvraag.

Doelstelling.

Met deze scriptie wil ik lokale journalisten bewust maken van hun functie en ethische afwegingen in hun werk. Het medialandschap verandert, steeds meer lokale correspondenten werken alleen en ver van een redactie af. Het is belangrijk dat zij beseffen waar ze mee bezig zijn. Zeker als degenen die ze verslaan hun eigen kennissen kunnen zijn. Met deze scriptie hoop ik hen te motiveren om over hun normen en waarden na te denken.

Methodologische verantwoording.

De eerste drie hoofdstukken zijn gebaseerd op intensief literatuuronderzoek en een uitgebreid onderzoek op internet. In de periode dat ik begon met het onderzoeken van de deelvragen had ik dus al ervaring met de ethische kwestie. In mijn kwalitatieve literatuuronderzoek heb ik voor hoofdstuk 1 vooral gebruik gemaakt van *The Elements of Journalism* (2014) van Bill Kovach en Tom Rosenstiel, *Na de deadline* (2013) van Bart Brouwers en *Dichtbij* (2014) van Tony van der Meulen. Voor hoofdstuk 2 gebruikte ik *Nietzsche & Kant lezen de krant* (2010) van Rob Wijnberg, *Journalisten, publiek debat en democratie* (2014) van Malou Willemars en *Mediastorm* (2015) van Erik van Heeswijk. In het hoofdstuk 3 maakte ik gebruik van *Media-ethiek* (2007) van Huub Evers, *Basisboek ethiek* (2006) van Wieger van Dalen en *De rekbare waarheid* (2014) van Taco Rijnsemus.

Het vierde hoofdstuk bestaat uit de feiten zoals ik ze werkelijk heb meegemaakt in de periode van november 2015 tot en met april 2016. Hier heb ik een casestudy van gemaakt waarin ik terugblik op deze turbulente maanden en uiteindelijk reflecteer ik op mijn handelen met de kennis die ik heb uit mijn literatuurstudie.

Met deze kennis en ervaring in mijn achterhoofd interviewde ik voor het vijfde hoofdstuk dertien diverse deskundigen met expertise ten aanzien van de materie in de deelvragen. Ik heb acht van de interviews persoonlijk afgenomen. Een enkele heb ik via Skype gesproken en vier interviews heb ik

telefonisch gepleegd. In het vijfde hoofdstuk komen de persoonlijke ervaring, literatuurkennis en de visies van de experts samen. In de conclusie beantwoord ik iedere deelvraag afzonderlijk alvorens ik tot een uiteindelijk antwoord op de hoofdvraag kom.

Begrippenlijst.

Casestudy – Een studieverslag over één specifiek geval.

Community – Een gemeenschap van mensen. Dit kan zowel in het echt zijn (een kerk of sportclub) als online (een forum).

Communitybuilder – Een bepalend persoon in de gemeenschap.

Communitybuilding – Het creëren, bepalen of versterken van een gemeenschap.

Consument – De lezer, kijker of luisteraar van het journalistieke product. De adverteerder is een klant, hij koopt ruimte op. De consument is geïnteresseerd in de inhoud.

1. Wat doet een journalist?

Wat doe je eigenlijk in het dagelijks leven? Het lijkt een gemakkelijke vraag, maar niet iedereen heeft snel een antwoord. Het is vooral komisch om deze kwestie zo nu en dan voor te leggen. Veel mensen die hun werk voornamelijk achter een bureau op een computer verrichten, vinden het lastig dit in één zin te beantwoorden. Dat komt misschien wel door de veelheid aan taken die op een beeldscherm verricht kunnen worden en dus voor de leek simpelweg te vaag zijn. 'Content-manager' spreekt nu eenmaal minder tot de verbeelding dan stukadoor of schilder. Dit hoofdstuk gaat niet in op die verschillen. In plaats daarvan wil ik kijken naar wat een journalist, wat ik toch ben, nu eenmaal doet. Hoofdstuk 1 gaat vooral over de exacte functie van een journalist. Wat zijn de normen en waarden die een verslaggever moet hebben? Daarbij bekijk ik de regels en principes waar hij zich aan zou moeten houden. In de slipstream hiervan kijk ik ook naar wat de burger kan verwachten van kwalitatief goede journalistiek. Ik ga in op de basis van het vak. Daar komt bij dat ik zelf vooral heel lokaal in mijn regio mijn vak uitvoer. De eventuele link naar de lokale verslaggeving is dan ook terug te vinden in dit hoofdstuk. Het is uiteindelijk een belangrijk onderdeel op de vraag hoe je professioneel en integer blijft als je in je eigen gemeenschap lokale journalistiek bedrijft.

Dit doe ik aan de hand van het boek *The Elements of Journalism* van Bill Kovach en Tom Rosenstiel. Het boek is de handleiding voor de moderne correspondent. Waar mogelijk vul ik de kennis van Kovach en Rosenstiel aan met informatie uit andere bronnen. Dit is te lezen in paragraaf 1.2.1 tot en met paragraaf 1.2.6.

Om te beginnen ga ik op zoek wat journalistiek is en in het verlengde daarvan wordt ook de taak van de journalist omschreven. In de daaropvolgende paragrafen omschrijf ik de basisprincipes zoals die door Kovach en Rosenstiel beschreven zijn. Ik vertaal de elementen zelf, de originele Engelstalige lijst is te vinden in bijlage 1. Vervolgens ga ik in op hoe relevant deze elementen der journalistiek zijn voor de lokale tak van deze sport. Uiteraard gaat dit niet voor ieder element op, dus combineer ik ze soms in één paragraaf. Dit komt het uiteindelijke overzicht ten goede.

1.1 Wat journalistiek is.

'Journalistiek, dat is van alles.' Deze definitie komt van Piet Heil. Hij was één van de eerste docenten journalistiek aan de hogeschool in Utrecht.¹

Hoewel de definitie humoristisch is, is hij wel erg allesomvattend. Een genuanceerdere definitie komt uit het boek *The Elements of Journalism* van Bill Kovach en Tom Rosenstiel. De schrijvers beschrijven echter meer een functie dan een definitie.

"Journalism was for building a sense of community that the government could not control. Journalism was for citizenship. Journalism was for democracy. ... Journalism was for taking back the language from a government that had subverted it with propaganda that undermined freedom of thought itself."

- Václav Havel, 1991.²

¹ (Kussendrager & Lugt van der, 2007, p. 11)

² (Kovach & Rosenstiel, 2014, p. 15)

De heren vinden de bovenstaande omschrijving uit 1991 echter te eenzijdig. De uitspraak is gebaseerd op de sfeer in de Oost-Europese landen na de val van de Sovjet-Unie. Hij komt zelfs uit de mond van de destijds Tsjechische president Václav Havel. Volgens Kovach en Rosenstiel is deze uitspraak te veel gericht op één regio in een bepaald tijdvak. De vlieger gaat niet op voor de rest van de wereld in de moderne tijd.

“Journalism is a public service that speaks for itself.”
- Maxwell King, 1998.³

In een wereld waarin iedereen journalist kan zijn en kan zenden, is deze uitspraak – van een redacteur van de Philadelphia Inquirer – te simplistisch. Daarbij houden Kovach en Rosenstiel ook rekening met de competitieve en open markt voor uitgeverijen en omroepen. Het is naïef om te denken dat iedere zender voor zichzelf kan spreken. Daarom komen de schrijvers met een eigen definitie, die ik ook aanhoud. Daarbij gaan ze uit van de functie die het nieuws heeft in het dagelijks leven van mensen.

“The primary purpose of journalism is to provide citizens with the information they need to be free and self-governing.”
- Bill Kovach & Tom Rosenstiel, 2014.⁴

Het nieuws helpt ons om onze waarden in onze community's te definiëren. Het geeft ons de kennis die we nodig hebben om een rol te spelen in de samenleving. Het is dankzij journalistiek dat we weten wie onze helden en wie de boeven zijn. Deze verspreiding van kennis is bruikbaar om een doel te bepalen van een gemeenschap. Journalistiek biedt dus niet alleen het zicht op een doel, maar geeft ook de middelen om deze te bereiken. Het is een verrekijker en een gereedschapskist in één.

“Perhaps in the end journalism simply means carrying on and amplifying the conversation of people themselves.”
- James Carey, 1997.⁵

Journalistiek betekent het gesprek van de dag duiden, versterken en voortzetten. Volgens Kovach en Rosenstiel is dit de beste definitie omdat deze al jaren staat en bovendien aansluit bij de moderne wereld van blogs, sociale media en mobiel internet. Journalistiek helpt ons om te begrijpen hoe burgers zich gedragen. In dat begrip ligt een taak voor de journalist.⁶

Verslaggevers moeten dus gewoon doorgaan en het gesprek van mensen versterken, bijvoorbeeld het bekende gesprek bij de koffieautomaat. Het helpt om te zoeken naar de kern van de eerste deelvraag, want wat doet een journalist? Wat is zijn exacte taak?

Journalistiek kan gezien worden als een vorm van communicatie. Het draait om het vinden van de antwoorden op de vragen: wie?, wat?, waar?, wanneer?, waarom? en hoe? Daarnaast is verslaggever zijn ook gewoon een baan. Uiteindelijk wil ook hij zijn kinderen eten geven en zijn hypotheek betalen.

³ (Kovach & Rosenstiel, 2014, p. 15, 16)

⁴ (Kovach & Rosenstiel, 2014, p. 17)

⁵ (Carey, 1997, p. 235)

⁶ (Kovach & Rosenstiel, 2014, p. 17)

Toch is het niet hetzelfde als een timmerman of fabrieksarbeider. De verslaggever speelt een sociale rol in de samenleving en heeft als taak dat hij publiek maakt wat anders besloten was gebleven.⁷

De correspondent kan dit doen aan de hand van de tien journalistieke beginselen van Bill Kovach en Tom Rosenstiel. Hierbij noem ik de lezer en kijker van journalistieke producten: consumenten. Bij een nieuwsmedium wordt een adverteerder vaak gezien als klant. Zij betalen om in het medium genoemd te worden. Toch zijn zij niet degenen waar een verslaggever voor werkt. Dat doet hij voor zijn publiek. Het publiek consumeert de producten. In de volgende paragraaf behandel ik dus het eerste beginsel. Het is misschien wel het meest complexe principe: de waarheid.

1.2.1 De waarheid.

De waarheid verwijst in dit geval niet naar de hit van Marco Borsato, maar naar het eerste journalistieke beginsel van Kovach en Rosenstiel. Volgens de schrijvers is dit het meest verwarrende principe. Het is een sorteerproces tussen het aanvankelijke verhaal en de interactie tussen het publiek, nieuwsmakers en journalisten. De zoektocht naar waarheid, met enkel publieksbelang, is wat journalistiek scheidt van andere vormen van communicatie.⁸

Praktisch gezien is de waarheid nog moeilijker te vinden als er veel informatie van meerdere bronnen komt. Het eindresultaat is echter accurater als er zoveel mogelijk af te wegen is. Het proces wordt steeds veeleisender, mede dankzij het informatietijdperk. Volgens Kovach en Rosenstiel is dit 'The paradox of learning in the Information Age'. Met het internet is er sprake van een informatieoverschot. In de gigantische brij van bronnen, kennis en wetenschap is het zeven, afwegen en schrappen voor de juiste info beschikbaar is. Het schrikt de zoektocht af. Er zit een kloof tussen de info waar behoefte aan is en de informatie die beschikbaar is. Tel daarbij op dat in deze brij het voor alle media steeds moeilijker is om ergens bovenuit te steken. Dit leidt tot rare streken om op te vallen. Boodschappen worden aanstootgevend en op de grens van het toelaatbare gebracht, zolang ze maar gezien worden.⁹

De tonijn der waarheid is steeds moeilijker op te vissen uit de zee van informatie.

In deze zee raakt journalistiek steeds meer op de achtergrond. Ook al is het een andere discussie, feit blijft dat onwaarheden net zo makkelijk worden verspreid als zuivere waarheid. De zoektocht naar de bevestiging van feiten wordt bemoeilijkt. Dit is een belangrijk element voor de zoektocht naar de waarheid. Het is een taak van de journalist om die te volbrengen. Dit kan door transparant gebruik van geloofwaardige bronnen. Het najagen van de waarheid gaat gepaard met intellectuele discipline en waakzaamheid. Hierbij moet een correspondent de onwaarheden niet vergeten, want deze kunnen weer opduiken. Zeker in de Age of Information.¹⁰

Luuk Sengers, docent onderzoeksjournalistiek, heeft er de volgende theorie over.

"Als een alternatieve verklaring voor de gebeurtenissen meer geloofwaardigheid heeft dan de jouwe, dan is er wellicht iets mis."

- Luuk Sengers, 2009.¹¹

⁷ (Harcup, 2011, p. 3)

⁸ (Kovach & Rosenstiel, 2014, p. 55, 56)

⁹ (Evers, 2007, p. 33)

¹⁰ (Kovach & Rosenstiel, 2014, p. 68)

¹¹ (Sengers, 2009, p. 296).

Een feit moet dichtgetimmerd gebracht worden. De waarheid is boven tafel en bevestigd. Door het gebruik van goede argumenten en bronnen moet het verhaal al staan. De consument moet erop kunnen vertrouwen dat dit de hele waarheid is. Als hij erg gemakkelijk te overtuigen is van het tegendeel, dan kan het zijn dat de verslaggever niet genoeg onderzoek heeft gedaan om dit te weerleggen. De zoektocht naar waarheid is voor iedere journalist even belangrijk. Het maakt niet uit of het nieuwsfeit uit Bangladesh of uit Veenendaal komt. Het sorteerproces blijft bestaan. Ook de regionale correspondent heeft rekening te houden met de interactie tussen het publiek, nieuwsmakers en zijn collega-journalisten.

Als het in de publieke opinie over journalisten gaat, worden de nieuwslezers op radio en televisie gezien als betrouwbaar. Het zijn de verslaggevers die het publiek als wisselend betrouwbaar ervaart. Verslaggevers zijn de lastpakken die de burgemeester kritische vragen stellen.¹²

In de regio ligt dit genuanceerder, daar de verslaggever meestal niet op de voorgrond treedt. Mensen vertrouwen hun regionale krant en voelen zich vertrouwd met de betrokken verslaggevers. De regio vormt het thuis van het lokale publiek. De regionale krant is het zoveelste uithangbord hiervan.¹³

1.2.2 Loyaliteit en onafhankelijkheid.

De tien elementen hebben, zeker als het naar regionaal gebruik vertaald wordt, veel overlappingen. Ze één voor één bespreken, zoals hierboven bij 'de waarheid', voert wat te ver voor de deelvraag van dit hoofdstuk. Daarom voeg ik ze hier en daar samen tot één onderwerp. Ook de volgorde zoals die beschreven staat in het boek, laat ik even voor wat het is. In dit onderdeel bespreek ik element twee en vier. Ik begin met loyaliteit, het tweede beginsel.

De waarheid is waar journalisten naar moeten zoeken. Die moet transparant gecommuniceerd worden naar de burgers. Dat moet op bepaalde voorwaarden, die gebaseerd zijn op loyaliteit. De loyaliteit van een correspondent is die aan zijn consument. Hierbij moet hij niet in de weg gestaan worden door de eigenaar van het medium waar hij werkt, de adverteerders van dat medium of de overtuigingen van de grondlegger. Dit is de basis voor waarom consumenten geloven wat ze lezen, horen of zien. Het publiek wordt gediend en niet geëxploiteerd of opgelicht. Dat maakt de tak waarin journalisten werken bijzonder. Een verslaggever heeft geen loyaliteit aan zijn adverteerders en werkgevers, hoewel de laatste twee toch grotendeels zijn brood bepalen.¹⁴ Op dit principe is het vertrouwen tussen een verslaggever en de consument gebaseerd. De berichtgever vertelt de waarheid uit loyaliteit aan zijn publiek. Dit sluit aan bij het vierde beginsel. De journalist is ook onafhankelijk van hen die hij verslaat.

Onafhankelijkheid is een vrij logisch streven voor iedereen die zich journalist noemt. Hoewel de theorie op zichzelf staat, werkt het in de praktijk vaak anders. Er zit een wezenlijk verschil tussen een zaak verslaan en er aan deelnemen. Deelname kan de kritische blik benevelen. Het wordt moeilijker de journalistieke taak uit te voeren. Het winnen van het vertrouwen van bronnen en de strijdende partijen wordt lastiger als een correspondent zelf actief is in de zaak.¹⁵

Dit hoeft niet te betekenen dat een journalist er dan geen verslag van moet doen. Afstand houden en onbetrokkenheid zijn twee verschillende dingen. Als hij goed weet hoe de hoofdrolspelers denken en veel kennis van het onderwerp heeft, komt dat de geloofwaardigheid ten goede. Uiteraard liggen de

¹² (Meulen van der, 2014, p. 149)

¹³ (Meulen van der, 2014, p. 488)

¹⁴ (Kovach & Rosenstiel, 2014, p. 72)

¹⁵ (Kovach & Rosenstiel, 2014, p. 143)

details van deze betrokkenheid op straat. Als de journalist het neefje van de corrupte wethouder is, werkt dat diezelfde betrokkenheid alleen maar tegen. Maar een lokale correspondent moet weten wie de mensen met aanzien zijn in een dorp of gemeenschap zoals een voetbaljournalist moet weten die de spitsen van een elftal zijn.¹⁶

Het draait allemaal om koud meedraaien. De verslaggever staat erbij, maar voelt geen warme liefde voor de spelers. Uiteraard boeit het gehele gebeuren hem wel. Het heeft te maken met het vertrouwen van de consument in de verslaggever. Dit valt allemaal weer samen met de transparantie uit de vorige paragraaf. De verslaggever moet in zijn verhaal vertellen hoe hij aan de informatie komt. Desnoods kan hij via sociale media eventuele hindernissen of opmerkelijke momenten noemen. Het gaat erom dat hij te controleren is en dat kan aantonen waar hij geweest is. Hij werkt transparant. Dit helpt de geloofwaardigheid.¹⁷

De ervaren journalist Bart Brouwers vindt transparantie een enorm belangrijk aspect. In het volgende hoofdstuk komt Brouwers veel uitvoeriger aan bod.

“Hoe transparanter het proces, des te geloofwaardiger de procesbewaker.”

- Bart Brouwers, 2013.¹⁸

Ieder mens heeft belangen. Zodra die in elkaar overlopen bij een journalist, dient hij hier eerlijk voor uit te komen. Mochten de belangen in zoverre verstrengeld zijn dat onafhankelijkheid onmogelijk wordt, dan zou hij van het onderwerp af moeten zien.¹⁹

Dit is voor een lokale verslaggever misschien wel het allerbelangrijkste wat er is. Enerzijds moet hij als verslaggever in een kleine gemeenschap precies weten wat er speelt. Zolang hij maar langere tijd ergens opereert moet hij ook als vanzelf de personen met veel aanzien gaan herkennen. Voor de correspondent is betrokkenheid geen handige bijkomstigheid, maar bittere noodzaak. Hij moet de burgers kennen en de lokale consumenten moeten hem kennen.²⁰

Zijn loyaliteit ligt bij zijn lezers en kijkers, die ook zijn burens zijn. Des te belangrijker is het dan ook om transparant te opereren en heel zorgvuldig de feiten te checken en af te wegen.

1.2.3 Verifiëren, relevant maken en het nieuws uitgebreid en evenredig brengen.

Nu bespreek ik het derde, zevende en achtste element. De essentie van journalistiek is om te verifiëren, dit is het derde beginsel. Verificatie is wat journalistiek onderscheidt van entertainment, propaganda, kunst en fictie. Meneer entertainment gaat voor vermaak, de heer propaganda selecteert of verzint feiten om de consument te manipuleren en mevrouw fictie verzint scenario's om een persoonlijke impressie van de zogenaamde waarheid te krijgen. Dat zijn essentiële verschillen. Verificatie spreekt redelijk voor zich. Check feiten voor ze gepubliceerd worden. Voeg geen dingen toe die niet gebeurd zijn. Misleid je publiek niet. Een journalist dient eerlijk te zijn in wat hij wel en niet weet. Een quote is geen feit en de persoon die het gezegd heeft moet erbij genoemd worden. Deze persoon moet hierop wel weten dat hij on the record met een journalist gepraat heeft, tenzij er

¹⁶ (Brouwers, 2013, p. 49)

¹⁷ (Brouwers, 2013, p. 45)

¹⁸ (Brouwers, 2013, p. 45)

¹⁹ (Kovach & Rosenstiel, 2014, p. 147)

²⁰ (Broersma, 2014, p. 21)

zwaardere journalistieke belangen wegen. Ook dan moet een journalist transparant zijn over de manier waarop hij de informatie heeft verkregen en waarom het op die manier moest.²¹

Uiteraard is hij origineel. Hij schrijft eigen bronnen en ontwijkt speculatie. Mocht een journalist iets niet zeker weten, laat het dan weg. Hoe eerlijker een journalist kan zijn over wat hij niet weet, des te meer vertrouwen kweekt hij bij zijn consument. Wederom speelt transparantie een rol.²²

Dat vloeit samen met het zevende principe waarin het belangrijke interessant en relevant gemaakt moet worden. Moet de nadruk worden gelegd op interessant, leuk en fascinerend nieuws, of moet nieuws belangrijk zijn? Moet een journalist de consument geven wat hij wil, of wat hij nodig heeft? De consument wil beiden: de sport en de economie, de recensie en de cartoon. Storytelling en informatie zijn geen tegenstelling. Het één kan in het verlengde van de ander liggen. De journalist kan informeren en toch ook vermaken.²³

Wereldwijd blijkt uit onderzoek dat berichten over dieren, showbizz en seks goed gelezen worden, ook al voegen ze niet per se iets toe aan de levensbeschouwing van de lezer, hoe humoristisch het ook is gebracht. Het is vaak een dunne lijn. Sommigen vinden dit soort berichten 'dom nieuws' terwijl anderen, die dergelijke artikelen waarderen, de critici elitair noemen. Over dergelijke smaak valt niet te twisten. Het is aan de verslaggever om zowel te informeren als te vermaken. Het is aan zowel de zender als de ontvanger om te zien wat het verschil is. Als het slechts vermaakt, is het misschien geen journalistiek.²⁴

Kwaliteit hoeft niet te liggen in hoe serieus een onderwerp is, maar hoe het gepresenteerd wordt. Journalistiek is storytelling met een doel. De eerste uitdaging is het vergaren van informatie. De tweede uitdaging is om het betekenisvol, relevant en innemend te maken. Denk na over hoe iets verteld gaat worden. De consument moet een verslaggever willen aanhoren. Het publiek heeft steeds minder tijd en de concurrentie wordt steeds groter, dus dient een journalist hier zijn best voor te doen.²⁵

Het relevante nieuws dat de journalist brengt, moet uiteraard waarachtig zijn. Dit is het achtste principe. Een lezer heeft niets aan informatie en richtingen die juist lijken, maar dat feitelijk niet zijn. Een journalistiek product kan voor de één van groot belang zijn en voor de ander niet. Ondanks dat nieuws subjectief kan zijn, wil dat nog niet zeggen dat het meteen onbeduidend is. Het vereist nog steeds een zorgvuldige werkwijze.²⁶

Uit onderzoek kan blijken dat de consument bepaalde onderwerpen beu is. Dit hoeft niet per se over het onderwerp te gaan. Het kan zijn dat het juist de aanpak van een onderwerp is die de consument niet ziet zitten. Stel dat een journalist een reportage maakt over de manier van tuinieren van Emile Roemer en de reportage valt niet goed in de smaak bij de consument. Dit hoeft niet te betekenen dat de lezer niet geïnteresseerd is in politici of tuinieren. Waarschijnlijker is het dat de lezer liever een diepte interview leest over Roemer en zijn politieke standpunten. Of dat de consument meer behoefte heeft aan een reportage over tuinieren van een daadwerkelijke tuinier-expert zoals Rob Verlinden of Lodewijk Hoekstra.²⁷

²¹ (Kovach & Rosenstiel, 2014, p. 119, 121)

²² (Kovach & Rosenstiel, 2014, p. 124, 128)

²³ (Kovach & Rosenstiel, 2014, p. 213)

²⁴ (Harcup, 2009, p. 120, t/m 122)

²⁵ (Kovach & Rosenstiel, 2014, p. 215)

²⁶ (Kovach & Rosenstiel, 2014, p. 242, 243, 247, 248)

²⁷ (Kovach & Rosenstiel, 2014, p. 258, 259)

Als het gaat om het belang van verifiëren zou het niet moeten uitmaken of een journalist nu landelijk, wereldwijd of lokaal opereert. Het gebeurt echter nog wel eens dat er zaken de wereld in geslingerd worden die achteraf niet blijken te kloppen. Bij online journalistiek is het risico extra groot, omdat snelheid een heel grote rol speelt bij het brengen van nieuws. Een ander belangrijk verschil tussen geprinte en onlinejournalistiek is dat een artikel op een website ten allen tijde is aan te passen en te verbeteren. Rectificaties en correcties hoeven niet in een apart bericht genoemd te worden.²⁸

Op lokaal niveau wordt echter nog veel met kranten gewerkt en nog niet erg veel online. Veel lokale nieuwsbladen hechten daarom extra waarde om verificatie en nadrukkelijke rectificaties komen ook daar nog veel voor. Daar komt bij dat veel consumenten de lokale journalist kennen. Hij kan bij de bakker ter verantwoording worden geroepen over wat hij geschreven heeft.

Juist dit onderdeel heeft raakvlakken met de andere twee principes. Bij lokaal nieuws kan het gebeuren dat een consument zelf niet geraakt wordt door een bericht over het openbreken van de weg. Maar het kan wel zo zijn dat er een vriend of familielid woont. Het wordt helemaal interessant als deze kennis ook nog eens geciteerd wordt in de krant als een omwonende. Daar zit de storytelling van een lokaal medium. De kans dat ondervraagden en nieuwsmakers van een lokaal bericht potentiële kennissen van de consument zijn, is veel groter. Op die manier wordt het nieuws als vanzelf belangrijker en signifikanter voor een lokale consument.

Lokaal nieuws moet ook gewoon interessant en leuk zijn om te lezen. Een ludieke foto van een hond of een bijzonder bouwsel in de tuin van iemand die vijftig wordt mag in de krant. De gemeenschap is tenslotte kleiner en lokaal. De lokale krant moet daarbij echter niet vergeten de lokale politiek in de gaten te houden. De beste verhalen hebben de beste feiten waar de consument het meest aan heeft. Zowel landelijk als lokaal vertellen verhalen van deze hoge kwaliteit zich vrijwel vanzelf.²⁹

1.2.4 Macht monitoren.

Het vijfde element van Kovach en Rosenstiel verdient een eigen paragraaf. Het heeft geen opvallend directe binding met andere principes en bevat bovendien een kerntaak van de journalistiek: het monitoren van macht. De journalist moet onafhankelijk de macht monitoren. Het wordt door velen gezien als de op één na belangrijkste taak van een journalist, na het informeren van het publiek. Het is een taak die in de moderne journalistiek nog wel eens in het geding komt door de toenemende vercommercialisering van de journalistiek. Het is een dure vorm van verslaggeving. Veel uitgevers hebben niet het budget om een verslaggever langere tijd op één onderzoek te laten zitten. Mogelijk ligt hier een rol voor burgerparticipatie. Een verslaggever kan op zijn publiek rekenen voor tips, feedback en input voor een interessant onderzoek.³⁰

Juist dit is een onderdeel waar de lokale journalistiek ernstig in het gedrang aan het raken is. Door beperkte financiële mogelijkheden blijven redacteurs van lokale kranten meer en meer achter hun bureau zitten en komen ze zelden nog in een raadszaal. Tel daarbij op dat krantenuitgeverijen blijven bezuinigen en steeds meer verslaggevers hun baan verliezen. Een consument kan zich terecht afvragen of hun lokale overheid wel genoeg gecontroleerd wordt. De landelijke politiek decentraliseert en lokale bestuurders krijgen dus meer macht. Dit terwijl er steeds minder professionele journalisten in een gebied zijn.

²⁸ (Evers, 2007, p. 183,184)

²⁹ (Harcup, 2009, p. 122)

³⁰ (Kovach & Rosenstiel, 2014, p. 192)

Volgens Jeroen Smit, hoogleraar journalistiek aan de Rijksuniversiteit in Groningen, zou de oplossing kunnen zitten in een andere besteding van het belastinggeld. Er moet minder naar de publieke omroep en er zou een fonds gemaakt kunnen worden voor lokale kranten. Zo komt er meer geld terecht bij journalisten die zich bezighouden met maatschappelijk rendement en gaat er minder geld naar taarten bakken met André van Duin.³¹

Staatssecretaris Sander Dekker ziet hier echter niets in. Het zou daarnaast een enorme omleiding van belastinggeld betekenen. Het hele publieke omroepstelsel zou op de schop moeten. Voorlopig is dit nog een utopie. Dat verandert niets aan het feit dat regionale media het steeds moeilijker hebben om hun waakhondfunctie goed te vervullen. Een enorm kwalijke zaak, want lokale bestuurders krijgen steeds meer macht door de ingezette decentralisatie.³²

Marktwerving speelt eveneens een rol. Journalistiek is afhankelijk van waar de consument voor wil betalen of waar de adverteerder zijn naam aan wil binden. Wie producten maakt die hier niet aan voldoen, heeft naar de wet van de markt geen bestaansrecht. Terwijl juist lokale producties juist heel goed kunnen zijn zonder dat ze in de eerste instantie geld genereren.³³

Ik ben echter niet op zoek naar een oplossing voor dit enorme probleem. Mijn onderzoek gaat over professionele verslaggeving in en vanuit de eigen regio van een journalist. In dit onderzoek kan ik het bovenstaande probleem hooguit benoemen, een oplossing zoek ik niet. Het neemt niet weg dat het, zeker in deze paragraaf, benoemt moet worden. De lokale waakhond ligt aan de ketting en de halsband gaat steeds strakker zitten.

1.2.5 Het publieke forum en de morele afwegingen.

Het is de taak van een journalist om een platform of een forum te bieden voor de kritieken en overeenstemmingen met zijn publiek. Met de komst van internet en sociale media heeft de burger hier zelf veel meer zeggenschap over. Het moet niet vergeten worden dat deze relatie erg complex kan zijn. Zodra de krant in de bus is verschenen, heeft de lezer geen invloed meer op de inhoud. Het enige dat rest is het abonnement, een brief sturen of een rectificatie eisen. De krant is een lastige optie als platform omdat de eerste communicatie altijd van één kant komt.³⁴

In 2016 werkt de communicatie wel anders. Iedereen is uitgever geworden, zender en ontvanger zijn niet langer gescheiden. Via Twitter kan het publiek direct invloed hebben op een live-programma. Online artikelen kunnen direct worden becommentarieerd. Op de grote schermen in de Amsterdam ArenA zijn tweets te lezen van supporters over de wedstrijd. Journalisten weten heel snel wat consumenten van hun producten vinden. Het publiek is een bron.

De grens tussen de amateur en de professional wordt steeds vager. Zowel correspondenten als burgers zenden hun berichten. Het is aan de lezer wie het meest gelezen wordt. Een keurmerk bestaat niet. Leg er nog maar eens bovenop dat volksvertegenwoordigers en activisten ook geen journalisten meer nodig hebben voor aandacht. Op het internet krijgen zij met gemak hun boodschap bij de ontvangers, ook zonder aan te schuiven bij Pauw of te praten met Frenk van der Linden. Iedereen is een zender en kan dus fouten maken op het openbare forum van het internet. De lessen die journalisten al jaren geleden geleerd hebben, merkt de burger nu ook op. Wie aantoonbaar kolder verspreidt, krijgt dat te horen van de menigte. Boetedoening is ook voor de amateur onderdeel van

³¹ (Smit, 2014)

³² (Pleijter, 2014)

³³ (Brouwers, 2013, p. 59)

³⁴ (Kussendrager & Lugt van der, 2007, p. 35)

het zenden. Journalistiek beperkt zich niet meer tot papier en beeldbuis. Iedereen kan verdwalen in het grote boze medialandschap. Zowel burgers als politici en verslaggevers.³⁵

Ondanks het feit dat de journalist minder grip heeft op het platform, betekent dit niet dat de oude principes niet gelden. Waarachtigheid, feiten en verificatie zijn misschien wel belangrijker dan ooit. Een forum zonder feiten kan niet informeren. Een discussie vol vooroordelen kan alleen uit de hand lopen. Het kan eropuit draaien dat alleen luide lieden aan het woord komen. Het forum moet voor iedereen bereikbaar zijn. Niet alleen de luidruchtige gebruikers en zij die hun product willen verkopen. Het gevaar ontstaat dat een correspondent een beetje elitair het forum wil leiden. De verslaggever moet echt blijven dienen met feiten, waarheden en waarachtige vergaring van informatie. Gebruikers ruimen veelal zelf de extremen uit de weg. Daar hoeft een correspondent geen standpunt voor in te nemen. Wel dient hij de feiten te verifiëren. Het standpunt moet de consument zelf kunnen vormen.³⁶

Een nieuwsmidium kan beelden en beschrijvingen van getuigen (burgers) op sociale media meenemen in de productie. Het komt echter steeds meer voor dat burgers zelf op de stoel van de journalist gaan zitten. De consumenten gaan zenden en zelf steeds meer produceren. Ze hebben een eigen publiek, dan gaan de basisprincipes van journalistiek ook voor hen op. Het is de vraag of zij genoeg kennis hebben om deze toe te passen. Daar verschillen de meningen over. Sommigen denken dat de klassieke journalist een artefact is, niet meer van deze tijd. Anderen denken dat de burgerjournalistiek nooit de kwaliteit van professionele verslaggeving kan behalen.³⁷

Burgers moeten vooroordelen opzij kunnen zetten en een journalistiek product kunnen beoordelen op het feit of het wel of geen maatschappelijke waarde voor ze heeft.

Verslaggevers moeten op hun beurt zo te werk gaan dat ze niet alleen onderwerpen presenteren, maar ook laten merken hoe ze te werk gaan. Met deze wisselwerking kan een journalist bepalen of de consument zelf een meerwaarde kan betekenen voor goed journalistiek werk.

Met dit in gedachten kunnen de basisprincipes van journalistiek gezien worden als rechten voor de burger en verantwoordelijkheden voor de correspondent. Voor de maker is het een maatstaaf om zijn product aan te toetsen. Voor de consument is het een meetlat om te bepalen of het product meerwaarde heeft voor hemzelf.³⁸ Het is dus aan de correspondent om niet alleen een vinger aan de pols te hebben, maar om ook om af en toe even een zaklamp in het donkere hoekje te schijnen. Hij moet duidelijkheid bieden in de info-oceaan door eerlijk, transparant en informatief te opereren. Lokaal is dit niet anders. De regio is echter beperkt qua oppervlakte en inwoners. De lokale zee is niet zo groot als de landelijke, maar toch kan het ook in de regio gemeen stormen.

1.2.6 Gebruik het geweten.

Het maakt niet uit of je freelancer, eindredacteur of blogger bent. Iedere maker van journalistieke content moet normen, waarden en dus een moreel kompas hebben. Kovach en Rosenstiel noemen het hebben van een persoonlijke code zelfs essentieel om de principes uit het boek na te kunnen leven. Daarbij moet de journalist hardop zijn mening kunnen uiten.

³⁵ (Brouwers, 2013, p. 36, 68, 70, 72)

³⁶ (Kovach & Rosenstiel, 2014, p. 199, 210)

³⁷ (Kovach & Rosenstiel, 2014, p. 290)

³⁸ (Kovach & Rosenstiel, 2014, p. 291)

Journalisten hebben nu eenmaal een essentiële functie in de maatschappij en worden geacht integer, zorgvuldig en betrouwbaar te zijn. Het is enorm belangrijk dat er over een persoonlijke morele code nagedacht wordt. In de moderne tijd van schrijvende zzp'ers kan dit niet altijd meer op een redactie. Toch is juist heel goed om in groepen hierover te praten.³⁹ De basis zit hem in een open atmosfeer op de redactie, waarin iedereen aannames, denkbeelden en vooroordelen kan bespreken of zelfs tarten. Hoe meer er gereflecteerd en geanticipeerd wordt, hoe accurater en eerlijker het product wordt. Uiteraard moet dit altijd gedaan worden om het proces op te bouwen en het product te verbeteren, en dus niet om een persoonlijke agenda er door te drukken. Een nieuwsproducent kan niet functioneren zonder een open morele code van de betrokkenen.⁴⁰

Een belangrijke bijdrage voor een open morele code is een diverse nieuwsredactie. Een redactie van mensen met een zelfde achtergrond, is vatbaar voor homogene denkbeelden. Hierdoor durven andersdenkenden misschien hun mening niet te geven uit angst geridiculiseerd te worden. Een intellectueel diverse nieuwsredactie is een zeer moeilijke doelstelling, maar wel een belangrijk streven.

Het is overigens een vrij veel voorkomende verschijning dat een groep mensen na langere tijd neigt om dezelfde gedachtesprongen te maken. Zelfs gigantische online netwerken met een miljoenenpopulatie als Twitter en Reddit hebben veelal een dominant gedachtegoed. In het Engels wordt dit ook wel een 'hive mind' genoemd. Denkbeelden zijn daarbij niet verbonden aan ras of geslacht, ook niet per se aan geloof. Een etnisch diverse groep mensen hoeft niet garant te staan voor een intellectueel diversiteit.⁴¹

In een kleine gemeenschap is de kans groter dat er homogene denkbeelden ontstaan. De lokale journalist werkt dan ook nog eens vaak als freelancer, los van een redactie. Voor hem is het dus extra raadzam een heldere code te hanteren en het contact met zijn publiek nooit uit de weg te gaan. Een gesprek met de opdrachtgever, vaak een redactie, over dit onderwerp is nooit een slecht idee. Gelukkig is er de consument. Het publiek is altijd divers. Dan komt het allemaal wederom neer op transparante journalistiek en contact met de consument. Een redacteur kan morele feedback halen uit het publiek.⁴²

Samenvatting.

Het is aan de journalist om het gesprek van de dag te duiden, te versterken en voort te zetten. Journalisten moeten de waarheid weergeven en hun publiek dienen. Hun taak ligt in verifiëren, onafhankelijkheid nastreven, de macht monitoren en een forum bieden voor kritiek of overeenstemming. Het belangrijke moet interessant en relevant gemaakt worden, maar ook uitgebreid en evenredig gebracht worden. De verslaggever mag nooit zijn morele codes en geweten uit het oog verliezen. De burgers hebben echter zelf ook rechten en verantwoordelijkheden, zeker omdat ze zelf steeds meer nieuws produceren.

³⁹ (Evers, 2007, p. 37, 38)

⁴⁰ (Kovach & Rosenstiel, 2014, p. 273, 274)

⁴¹ (Kovach & Rosenstiel, 2014, p. 281, 282, 283)

⁴² (Kovach & Rosenstiel, 2014, p. 285, 286)

2. Wat doet een lokale journalist aan communitybuilding?

Het scherm van zijn smartphone licht op. De journalist kijkt en ziet dat er een nieuw bericht is geplaatst in een Whatsapp-groep waar hij lid van is. Het is niet zomaar een groep. Er zitten tientallen mensen in die allemaal in dezelfde wijk wonen. Het komt veel voor dat de journalist de neiging heeft de groep op stil te zetten. Veel mensen in één groep betekent veel berichten. Niet alle meldingen zijn relevant, vaker niet dan wel zelfs. Toch wil de journalist ieder bericht lezen, al reageert hij zelf zelden tot nooit ergens op. Hij moet geïnformeerd blijven.

De groep is een discussieplatform en een uitlaatklep voor de wijk. In deze wijk wil de lokale gemeente namelijk een bredere weg aanleggen, wat betekent dat het veel bezochte stukje groen aan de overkant moet sneuvelen en er over de nu rustige weg meer verkeer zal komen. Dit zint de inwoners niet en iedere keer als zij samenkomen of nieuwe informatie hebben, kondigen ze dit aan in hun Whatsapp-groep. Op dit moment ziet de journalist een aankondiging verschijnen over een demonstratie en een handtekeningenactie van de inwoners, die over twee uur richting het gemeentehuis gaat.

Snel glijdt de journalist met zijn vingers over zijn scherm. In rap tempo legt hij de precieze hoeveelheid zwaartekracht op de knoppen die de gewenste informatie in beeld doet verschijnen. Hij belt de berichtgever, bij de tweede poging neemt deze op. De journalist en de berichtgever, die daarmee ook nieuwsmaker wordt, spreken een plaats en tijd af waar de journalist aanhaakt. Daar en dan mag hij foto's maken, vragen stellen en zijn verhaal maken.

De consument werd een berichtgever en hiermee een nieuwsmaker. De journalist sprong hierop in. Vanuit een lokale gemeenschap kreeg hij zijn nieuws en wist hij een nieuw verhaal te brengen, dat hij nooit had kunnen krijgen als hij geen lid was van de Whatsapp-groep. Hij is er als eerste bij en geniet vertrouwen van de deelnemers. Het is een belangrijk voordeel voor de lokale verslaggever. In een community zal zijn aanwezigheid sneller gewaardeerd worden omdat hij onderdeel is van de gemeenschap.

De invloed van burgers is groter dan ooit. Het is aan de journalist om die invloed bruikbaar te maken. Individuen organiseren zich in community's. Wat betekent dit voor de journalist? Hoe gaat hij hiermee om? In dit hoofdstuk probeer ik daarop in te gaan. In paragraaf 2.1.1 tot en met 2.1.3.2 kijk ik naar de details van community's, hoe communitybuilding in zijn werk gaat en uiteindelijk kijk ik naar de identiteit van mensen in community's. Daarbij ga ik ook in op wat er fout kan gaan in een community.

In paragraaf 2.2.1.1 tot en met 2.2.2.3 wil ik kijken hoe dit alles relevant is voor de journalist en hoe hij hier het beste mee om kan gaan. Dit alles is relevant voor het antwoord op de vraag hoe een lokale journalist professioneel en integer blijft in zijn eigen gemeenschap.

Vergelijkbaar met het vorige hoofdstuk ga ik me eerst verdiepen in diverse definities van communitybuilding.

2.1.1 Wat is communitybuilding?

Wikipedia geeft de volgende definitie aan communitybuilding:

“Community building is a field of practices directed toward the creation or enhancement of community among individuals within a regional area (such as a neighborhood) or with a common interest.”

- Auteur onbekend, 2016.⁴³

Communitybuilding draait dus om het creëren, verbeteren of organiseren van een groep individuen in een bepaald gebied of met een bepaalde gemeenschappelijke interesse. Precies in de stijl van Wikipedia is dit een heel algemene en veilige definitie.

“Een online community bestaat uit mensen die vanuit een gelijk gedachtengoed, dit kan een zorg, een problematiek of een passie zijn, over een bepaald onderwerp online de interactie met elkaar aangaan door met elkaar te converseren, informatie uit te wisselen, om van elkaar te leren of omdat ze elkaars gezelschap waarderen.”

- Nina Kornaat, 2013.⁴⁴

Deze definitie is al een stuk beter. Niet alleen stipt Kornaat het aspect van de gedeelde passie en het belang van elkaars gezelschap aan. Ze sleept bovendien het aspect erbij dat veel community's online opereren. Wel moet er een kleine kanttekening geplaatst worden bij de visie van Kornaat. Daar ga ik op in aan de hand van het volgende citaat.

“Om de mate van betrokkenheid te meten kijken we in de communicatie en marketing altijd naar kennis-, houding- en gedragsaspecten, bij het definiëren van doelstellingen. ... Uiteindelijk willen we doelgroep bewegen om van de ene fase in het aankoopproces over te stappen naar de volgende fase. Hierbij is het belangrijk dat we de doelgroep kunnen beïnvloeden. We hebben specifieke factoren nodig die mensen beïnvloeden om bepaalde keuzes te maken.”

- Nina Kornaat, 2013.⁴⁵

Kornaat kijkt naar community's en communitybuilding vanuit een commercieel blikveld. Daar is voor een merk dat uit is op meer klanten helemaal niets mis mee. Vanuit de marketing wil men de consument graag naar een doel toe bewegen, bijvoorbeeld door mensen iets te laten kopen, ergens te laten komen of ergens op te laten stemmen. Een journalist heeft die doelstelling niet, althans niet met een winstoogmerk. Uiteraard wil een verslaggever wel dat het publiek kennis neemt van zijn producties. Een journalist wil niet dat een community zich naar een bepaald doel beweegt. Hij wil weten waarom een community daar heen gaat. Het zal duidelijk zijn dat communitybuilding zich lastig laat vangen in een definitie. Dat blijkt ook uit de omschrijving van de website netwerkcommunitybuilding.be:

“Community Building gaat over ‘sociale inclusie’, en over ‘sociale cohesie’, over ‘gemeenschapsvorming’, en over ‘kwartiermaken’, over ‘vermaatschappelijking van de zorg’, en over ‘samen leven’, over ‘burgerschap’, en over ‘participatie’, en over ‘solidariteit’, en enz.

⁴³ (Wikipedia, z.d.)

⁴⁴ (Kornaat, 2013) Nina Kornaat is sales en marketing adviseur en heeft veel ervaring met het begeleiden van bedrijven in de ‘online wereld’. De quote komt uit een artikel op frankwatching.com. Frankwatching is een crossmediaal platform die zich focust op online trends.

⁴⁵ (Kornaat, 2013)

Al deze begrippen hebben een gemeenschappelijke basis: ze baseren zich op een onderliggend netwerk van verbindingen tussen mensen. Dit netwerk gaat breder dan een individueel netwerk. Het is een algemene verbondenheid met de buurt, de verenigingen, de organisaties, de samenleving. Het zorgt er voor dat je je verbonden weet met mensen die je misschien nog niet kent, en dat je je persoonlijke netwerk steeds kan vernieuwen en uitbreiden, volledig vrijblijvend.”

- Auteur onbekend, 2014.⁴⁶

Communitybuilding is een groot begrip. Ieder contact binnen in een groep mensen kan vallen onder communitybuilding. Een meer journalistieke benadering komt overigens van Bart Brouwers, in zijn boek *Na de deadline* komt communitybuilding uitvoerig aan bod.

“Dankzij technologische en maatschappelijke ontwikkelingen is letterlijk iedereen uitgever geworden en kan er dus een vruchtbare symbiose ontstaan tussen de werelden die voorheen zo gescheiden waren. Als de vaardigheden van de journalist gecombineerd worden met de kennis van het (voormalige) publiek leidt dat onherroepelijk tot een betere informatievoorziening.”

- Bart Brouwers, 2013.⁴⁷

Brouwers benadrukt het belang van community's voor een journalist en waarom juist vanuit de journalistiek dit proces nauwlettend in de gaten gehouden moet worden. In paragraaf 2.2 ga ik hier dieper op in. Hij benadrukt bovendien dat een consument vrij gemakkelijk nieuwsmaker kan worden. Ondanks het feit dat het misschien vanuit een commercieel gedachtegoed geschreven is, ga ik uit van de definitie van Nina Kornaat. Dit doe ik vooral omdat zij het online aspect belicht en omdat zij een redelijk behapbare definitie gebruikt die recht doet aan de brede mogelijkheden.

Mensen verenigen zich vanuit tenminste één gelijk gedachtegoed. Of dat nu een gemeenschappelijke geboorteplaats, obscure hobby of het verzet tegen de kap van een boom is. Belangrijk is vooral dat mensen veel communitybuilding online verrichten. Bij bijna iedere vorm van communitybuilding lijken sociale media te komen kijken. Over ieder denkbaar onderwerp kan men een Whatsapp-groep starten, van een boekenclub in een kerkgemeente tot het derde elftal van VV Stroe.

De consumenten zoeken elkaar maar wat graag op. Waarom is dat zo? Waarom zijn community's zo belangrijk geworden?

2.1.2.1 De mens maakt community's.

Een kleine zoektocht op internet leert al dat online community's populair zijn. Ik hoef op Facebook maar te zoeken naar '0318 kopen verkopen' (0318 is mijn lokale netnummer) en maar liefst acht groepen duiken op. Deze groepen verkopen boeken, meubels en wat al niet nog meer.

In veel grotere mate is dit te zien op de website Reddit. Reddit is een sociaal platform waar leden al dan niet anoniem op diverse onderwerpen kunnen reageren. Deze onderwerpen zijn onderverdeeld in 'subreddits', groepen waarin over deze verschillende onderwerpen gesproken wordt. Op dit moment zijn er 790374 subreddits. Van al deze subreddits zijn er 672 gisteren (27-01-16) gemaakt. Op 24 januari zijn er zelfs 1046 subreddits gemaakt.⁴⁸

⁴⁶ (Netwerk community building, z.d.)

⁴⁷ (Brouwers, 2013, p. 37)

⁴⁸ (New subreddits by date, z.d.)

In aantal klikken op de random-knop op de website kom ik al subreddits tegen over The Pennsylvania State University, Dating advies en 'Battlestations' (foto's van diverse manieren waarop leden hun computer geïnstalleerd hebben).⁴⁹

De online community is een populaire vorm van sociaal contact. De mens zoekt elkaar op. Waarom doet hij dat?

"At the same time, the concept of humans as "social by nature" has lent credibility to numerous significant ideas: that humans need other humans to survive, that humans tend to be perpetually ready for social interaction, and that studying specifically the social features of human functioning is profoundly important."

- Adam Waytz, psycholoog, 2014.⁵⁰

"Human beings are social animals. Our lives depend on other humans. Human infants are born unable to transport or care for themselves. Their survival depends on another human's efforts. We develop and learn about the world around us through the filter of other people. Our connections to others are key to not only our survival, but also to our happiness and the success of our careers."

- Paula Gray, antropoloog, 2014.⁵¹

We zijn afhankelijk van sociale interactie met elkaar. We zoeken geluk en succes, op jonge leeftijd is het zelfs van levensbelang. We leren van elkaar, we trekken ons aan elkaar op en we zoeken elkanders gezelschap. De mens is, net als alle mensapen, een wezen dat in groepen leeft. Als er een WK voetbal is, zijn hele buurten oranje en zitten de kroegen tjokvol Oranjefans. Met de komst van het internet is het veel gemakkelijker geworden om gelijkgestemden op te zoeken. Mensen hoeven hun deur niet meer uit om contact te hebben met medemensen over hun universiteit, hun computer of eventueel dating-advies.

De mens heeft community's nodig. Het is zo ongeveer een basisbehoefte van de mens om erkenning en waardering te krijgen. Daar gaat sociale interactie aan vooraf. Dat begint al in de kindertijd, als ouders hun kinderen complimenteren op iets triviaals als een tekening. We willen allemaal waardering op ons werk, onze familie en onze sportclub. Dat kan simpelweg betekenen teruggebeld worden, maar ook een complimentje op nieuwe schoenen kan al helpen.⁵²

Een spits voelt zich goed als hij scoort voor zijn team. Het behalen van een studie en de daarbij horende scriptie zijn ook onderdeel van een zoektocht naar erkenning. Het is de samenleving waar homo sapiens op zoek gaat naar waardering. Die samenleving is verdeeld in community's. Zowel online, een Facebookgroep voor hoepelliefhebbers uit Zeeuws-Vlaanderen, als offline, het vriendenteam van voetbalclub DTS.

Ook lokaal zoeken mensen elkaar in community's. Omdat de mensen letterlijk dichtbij elkaar staan, komen al heel vaak de eerste basisbehoeften aan bod zoals veiligheid en zorg. Neem bijvoorbeeld mantelzorg. In 2014 verleenden ruim vier miljoen mensen mantelzorg in Nederland. Dat is 33 procent van de volwassen Nederlanders.⁵³ De georganiseerde thuiszorg is eveneens populair.

Thuiszorgorganisatie Icare heeft zeker vijf wijkteams in het dorp Barneveld alleen al, allemaal met

⁴⁹ (Reddit, z.d.)

⁵⁰ (Waytz, 2014)

⁵¹ (Gray, 2014)

⁵² (Robbie, 2009)

⁵³ (Expertisecentrum mantelzorg, 2015))

minstens tien hulpverleners.⁵⁴ Ook online wordt er een steentje bijgedragen. Een trend van de laatste jaren is de Whatsapp-groep voor buurtpreventie. Inwoners van een wijk, dorp of buurt organiseren zich via Whatsapp. Als één deelnemers iets verdachts ziet, stuurt hij een bericht uit en gaat de groep op onderzoek uit. Geregeld komen hier daadwerkelijk aanhoudingen uit voort. Alleen al in de gemeente Barneveld zijn er bijna honderd van deze groepen.⁵⁵

De mens leunt op de community om te voorzien in behoeften die hij nodig heeft om te overleven in de samenleving. Met name hyperlokaal gaat dit goed. Ons kent ons, oprechte interesse en iedereen bij naam kennen zijn gegevens die nog fier overeind staan in de dorpen en buitengebieden.

Hyperlokaal zien we veel terug van community's en de mensen daarin.

Wat betekent dat op nationaal niveau? Wat betekent dit voor de maatschappij? Merken we iets van community's in het maatschappelijk debat? Hoe is dit gegeven ontstaan in de moderne maatschappij?

2.1.2.2 Het debat na het postmodernisme.

De opkomst van community's kan opmerkelijk genoemd worden. De twintigste en ook de eenentwintigste eeuw was namelijk bij uitstek de tijd van het postmodernisme.

“Het postmodernisme beweert de opvolger te zijn van de Verlichting uit de 17e eeuw. Meer dan vier eeuwen lang hebben de ‘postmoderne denkers’ een New Age standpunt bevorderd en verdedigd voor de conceptualisering en rationalisering van het menselijke leven en de menselijke vooruitgang. ... Zij trekken de voornaamste godsdienstige en kapitalistische waarden van de Westerse wereld in twijfel en streven naar veranderingen in de richting van een nieuw, vrij tijdperk als wereldwijde gemeenschap. Velen geven de voorkeur aan een leven onder een wereldwijde, apolitieke regering zonder nationale of etnische grenzen; een regering die gevoelig is voor de socio-economische gelijkheid van alle mensen.”

- Auteur Onbekend, 2016.⁵⁶

De bovenstaande quote is treffend voor deze subparagraaf. Het postmodernisme is een filosofische stroming die zich moeilijk laat definiëren. Toch is de term belangrijk omdat het bijdraagt aan de reden waarom community's juist nu zo populair zijn.

“Het is waarlijk zo dat ieder zijn eigen doel, zin, ethiek en geloofssysteem bepaalt. En wie ben ik dan om te zeggen dat enige van die componenten van dat wereldbeeld incorrect of fout zouden zijn? Als jij iets hebt ervaren of gevoeld, als het iets voor jou persoonlijk betekent dan is het waar. Dat is de kern van het postmodernisme.”

- Randall Niles, 2007.⁵⁷

De bovenstaande definities zijn zeer vergelijkbaar met die van Rob Wijnberg, een journalistiek schrijver die zich ‘postmodernist in hart en nieren’ noemt.

In het postmodernisme, waarin alles een observatie is en de waarheid zodoende ondergeschikt is, draait alles om de individuele levensbeschouwing. De zuilen zijn gevallen en de mens kan zich niet beroepen op slechts zijn kerk of sociale kring. Iedere werkelijkheid is dan een mening, niemand heeft de waarheid in pacht. Volgens Wijnberg kwam hierdoor ook het begrip ‘deskundige’ op losse

⁵⁴ (Icare Veluwe Zuid, 2016)

⁵⁵ (Redactie Barneveldse Krant, 2016)

⁵⁶ (AllaboutPhilosophy, 2016)

⁵⁷ (Niles, 2007)

schroeven te staan. In plaats daarvan werd de mening van the crowd belangrijk. De meerderheid kreeg het recht om gelijk te hebben. De waarheid wordt een kwestie van optellen.

Wijnberg vertelt vervolgens dat dit cynisme, desinteresse en uiteindelijk nihilisme in de hand werkt. Want als jouw waarheid net zoveel waard is als die van je buurman, waarom zou deze er dan nog toe doen? Het gevolg is dat de consument de moeite niet neemt om zich ergens in te verdiepen en de aandacht erbij te houden. Zo werken nieuwsprogramma's met korte en flitsende interacties.

Opvallend genoeg ziet Wijnberg een moment dat deze individuele desinteresse omslaat. Volgens hem gebeurde dit op elf september 2001. Dat is de dag dat de wereld veranderde. Plotseling werden de burgers bang voor de islam, gevoed door de aanslagen die hierop volgde. Cultureel relatief denken ging synoniem staan aan je overgeven aan de jihad. De moord op Theo van Gogh was ook een cruciaal punt. Het was het moment dat islamcritici beweerde hun gelijk te hebben gehaald. Politici als Rita Verdonk en met name Geert Wilders spelen hierop in. Sinds 9/11 wisten individuen elkaar weer te vinden. Samen schaarden ze zich uit angst achter het standpunt dat de islam gevaarlijk is. Plotseling was deze 'waarheid' essentieel.⁵⁸

Hoewel Verdonk niet meer meespeelt, is de islam-vrees nog altijd een politieke topscoorder in het stadion van het nationale debat. Wilders staat volgens de peiling op 42 zetels.⁵⁹ Donald Trump doet in de Verenigde Staten een serieuze gooi naar het Amerikaanse presidentschap met een onvoorstelbare haatcampagne tegen onder andere moslims.⁶⁰ Dit is allemaal interessant in het licht van communitybuilding, omdat het islamdebat kan worden gezien als de eerste vorm van communitybuilding op grote schaal. Plotseling schrokken de individuen wakker en kregen ze in de gaten dat er verenigd heel wat meer te halen valt dan alleen. Het internet komt in de gelijke periode op en men verenigt zich online. Tot op de dag van vandaag organiseren mensen zich in xenofobe en nationalistische groeperingen op bijvoorbeeld Facebook. Een voorbeeld is 'Nederland mijn Vaderland', een community die op vijftien februari 2016 maar liefst 195.008 likes heeft.⁶¹

Nog steeds is er sprake van communitybuilding rondom het islamdebat. Een verschil met het begin van de 21^e eeuw is dat er community's gemaakt zijn over veel meer onderwerpen. Het luidde slechts het begin van het einde in van de postmoderne tijd. Online community's kunnen in dat licht bij uitstek gezien worden als een reactie op het postmodernisme. De individuele levensbeschouwing is veel minder relevant geworden. De waarheid ligt weer in groepen. Dat is te zien op politieke Facebook-groepen, die geheel in de stijl van Facebook, extreem van aard zijn. Links zet afwijkende meningen af als fascistisch en PVV-liefde. Het is echter met name rechts dat zich stort op xenofobie en bizarre complottheorieën. De afwijkende mening of tegengeluid wordt geblokt of weggezet als Gütmensch. Johan Snel noemt dit in zijn betoog op de website van de EO treffend cybergetto's.

"Mensen in dit soort groepen geloven het gewone nieuws niet en verschansen zich in bastions van het eigen gelijk: de wereld buiten bestaat niet meer, alles is één groot complot."

- Johan Snel, 2016.⁶²

⁵⁸ (Wijnberg, 2011, p. 17, 18, 20, 22 t/m 24)

⁵⁹ (RTL Nieuws, 2016)

⁶⁰ (Valk, 2016)

⁶¹ (Facebook, z.d.)

⁶² (Snel, 2016)

Het individu telt niet. Het gelijk zit hem in de grote groep. Er is sprake van een soort online herzuiling. Het postmodernisme is ingehaald door het internet en de oneindige behoefte van de mens aan erkenning en waardering. Over de verharding van het online debat ga ik uitgebreid verder in de volgende paragraaf.

2.1.3.1 Community's in debat.

Met de komst van online community's zien we een wezenlijke verandering in het publieke debat. Deze wordt nu grotendeels online, anoniem en op meerdere platformen gevoerd. Opmerkelijk is de toename van grofheid in het debat. Een populair voorbeeld in Nederland is het gekleurde actualiteitenweblog Geenstijl. De site voert 'tendentieus, ongefundeerd en nodeloos kwetsend' zelfs als subtitel.

"Mensen die "dat is onfatsoenlijk" roepen tegen anderen, zijn een soort van autistisch. Buiten het feit dat ze last hebben van tunnelvisie en het historisch inzicht van een demente ééndagsvlieg met Korsakov."
- Redactie Geenstijl, 2010.⁶³

Het is een boodschap die niet aan dovemansoren is gericht. Op dit moment heeft Geenstijl.nl 279442 leden en zijn er 5151 bezoekers online.⁶⁴ Althans als de werkbalk bovenin de site klopt (waar nu gemakshalve maar even vanuit gegaan wordt). Dat geeft toch aan dat er ruimte is voor de boodschap. Er was publiek voor deze stijl van schrijven die op dat moment niet bediend werd. De community heeft dan ook al het één en ander voor elkaar gekregen. Het meest notabele is misschien wel de oprichting van omroep PowNed. Via Geenstijl wist PowNed in 2009 toch de benodigde 50.000 leden te werven om deze omroep te starten.⁶⁵ In september 2015 wist Geenstijl nog ruim 300.000 handtekeningen te verzamelen om een referendum aan te vragen over het associatiegedrag tussen de EU en Oekraïne.⁶⁶ Op 6 april 2016 vond dit referendum plaats.⁶⁷ Geenstijl heeft een levende community en krijgt dingen gedaan, zoveel is duidelijk.

Op internationaal niveau is deze tendens te zien bij het, veel grovere en grotere, online imageboard 4chan. Gebruikers van 4chan drukken zich niet zelden uit met zeer grof taalgebruik en velen schuiven hun (vaak rechts-) extremistische ideeën niet onder stoelen of banken. Desondanks worden ook op 4chan, tussen de schokkende content en scheldkanonnades door, wel degelijke relevante discussies gevoerd.⁶⁸ 4chan werd ooit door The Guardian passend getypeerd als 'a message-board whose lunatic, juvenile community is at once brilliant, ridiculous and alarming.'⁶⁹

Gebruikers van Geenstijl en 4chan kunnen gerust politiek rechts genoemd worden, zij het vooral populistisch of extremistisch. Ook op het links vlak bestaat in Nederland een nieuwsweblog. Joop.nl is een opinieweblog van omroep VARA.⁷⁰ Waar Joop streeft naar een open en 'prettige' manier van

⁶³ (Geenstijl, 2010)

⁶⁴ (Geenstijl, 2016)

⁶⁵ (PowNed, 2016)

⁶⁶ (Nu.nl/ANP, 2015)

⁶⁷ (Geenpeil, 2016)

⁶⁸ 4chan.org is een in 2003 gesticht imageboard waarop deelnemers vrijwel geheel anoniem deel kunnen nemen aan een onderwerp. Gebruikers hoeven niet in te loggen, hebben geen gebruikersnaam en zijn zo niet te herkennen. Een groot deel van de onderwerpen op 4chan vallen onder Japans entertainment, games en porno. Er zijn echter ook 'boards' over meer reguliere onderwerpen als economie, literatuur en reizen. (4chan, 2016)

⁶⁹ (Michaels, 2008)

⁷⁰ (Joop, z.d.)

discussiëren, gedraagt het zich toch als linkse tegenhanger van Geenstijl. Zo is op het voorblad van Joop momenteel een post te lezen waarin PVV-kamerlid Sietse Fritsma een botte hond wordt genoemd en *'het verdient om als zodanig te worden behandeld.'*⁷¹ Er zijn meer voorbeelden te vinden, maar dat is verder niet relevant. Waar het om gaat is dat ook Joop nuance niet hoog in het vaandel heeft staan. Geenstijl en 4chan zijn beiden zeer politiek incorrect, 4chan in veel grotere mate dan Geenstijl. Op zijn eigen manier is ook Joop hard in zijn verwoordingen. Dat kan zijn omdat gebruikers op deze media anoniem opereren. Toch hoeft dat in het moderne publieke debat geen drempel te zijn. Ook op Facebook en Twitter wordt extreem gereageerd zonder dat men zich verschuilt achter een willekeurig nummer (4chan) of ludieke gebruikersnaam (Geenstijl en Reddit). Dit is bijvoorbeeld te zien op de Facebook-pagina van RTL Nieuws. Het eerste artikel over ISIS, in dit geval een bericht over eventuele Nederlandse bombardementen, wordt al begroet met een reactie waarin 'Bommen op Den Haag' staat. Dit wordt gereageerd inclusief profielfoto en onder de eigen naam.⁷² Daar komt bij dat een geslaagde weblog nog geen journalistieke kwaliteit in pacht heeft. Dat betoogt Erik van Heeswijk in zijn boek *Mediastorm*.

"Weblogs hebben de kranten en omroepen alert gemaakt voor de kracht van het internet, maar hen inhoudelijk niet omvergeworpen."

- Erik van Heeswijk, 2012.⁷³

Van Heeswijk licht dit verder toe door te stellen dat anno 2012 de meeste solistische bloggers hun toetsenbord aan de wilgen hebben gehangen. Zelfs de weblogverkiezing van het jaar door DutchBloggies wordt al sinds 2009 niet meer uitgereikt.⁷⁴

Daar moet aan toegevoegd worden dat ook Van Heeswijk erkent dat de opkomst van weblogs als Geenstijl voorgoed de interactie tussen publiek en schrijver veranderd heeft.

"In het licht van deze veranderingen is ook de invloed van het postmodernisme op het publieke debat voelbaar. Het gaat dan met name om de neiging de mogelijkheid tot waarheidsvinding in het debat te relativeren en de tendens om bijdragen van allerhande deelnemers, ongeacht hun kennis van zaken, als even waardevol te beschouwen. ... In het verlengde daarvan is er de vrees dat de inhoud van het debat verschaalt."

- Malou Willemars (2014).⁷⁵

Met de verhelderende blik van Willemars in gedachten is het duidelijk dat in het publieke debat iedereen een mening kan en mag hebben. De online sociale platformen bieden een perfect podium voor wie dat zou willen doen. Bijna iedereen in de Westerse wereld heeft een mobiel met internet en toegang tot de podia. Het debat wordt steeds openbaarder en op allerlei kanalen gevoerd. Willemars constateerde al dat de burger zich niet door een gebrek aan kennis tegen laat houden. Wijnberg onderkende dat de individuele mening niet meetelt, die van de meerderheid wel. Dit kan gruwelijk uit de hand lopen. Daar gaan we dieper op in aan de hand van een overzees voorbeeld in de volgende paragraaf.

⁷¹ (Horst van der, 2016)

⁷² (Facebook, z.d.)

⁷³ (Heeswijk van, 2015, p. 68)

⁷⁴ (Heeswijk van, 2015, p. 68,69)

⁷⁵ (Willemars, 2014, p. 21)

2.1.3.2 Community's in de clinch.

Community's binden mensen met dezelfde visie. Ze ontmoeten elkaar en bespreken elkaanders standpunten. Veelal vindt dit contact online plaats, zoals ik in deze paragraaf aan de hand van een voorbeeld zal laten zien. Het voordeel van deze community's is dat individuen die in hun dagelijkse realiteit zich niet kunnen uiten, zich online toch kunnen ontwikkelen. Het nadeel is dat een community een echokamer kan worden van dezelfde meningen wat kan leiden tot extreme radicalisering, zoals we al in moordtempo hebben zien gebeuren in het islamdebat.

Aan de hand van een klein voorbeeld laat ik zien hoe een online debat kan ontsporen en hoe community's overhoop met elkaar kunnen liggen. Nergens liep een online debat zo gruwelijk uit de klauwen als bij 'Gamergate'. Voor deze paragraaf houd ik het kort. Een complete uitleg en analyse van mijn hand is te vinden in bijlage 2.

Gamergate heeft een verleden in de stand van zaken in de game-journalistiek. Door allerlei omstandigheden ontstond een online oorlog tussen fanatieke gamers en de feministische community. Op basis van enkele beschuldigingen aan een vrouwelijke gamedesigner begonnen veel gamers via o.a. Twitter deze vrouw te bedreigen.⁷⁶ Er kwam een tegenreactie vanuit de feministische community's die zeggen dat veel games en dus de spelers haat en seksisme propaganderen. Tot op de nationale televisie werd het besproken.⁷⁷

Bedreigingen, scheldpartijen en beschuldigingen van beiden community's klonken over en weer. Gamergate werd een telkens terugkerend trending topic op Twitter, subreddits schoten als paddenstoelen uit de grond, op Tumblr werd niet stilgezet en op 4chan riepen leden elkaar op om haat-tweets te posten en bedreigingen te uiten.⁷⁸ De discussie stopte nooit en het conflict is nog altijd gaande. Twee los van elkaar bestaande community's leven voor altijd met elkaar in onmin. De online gemeenschappen kunnen hard clashen.

De oorsprong lag in het gebruik van gesponsorde artikelen over games en het feit dat dit nooit bij artikelen vermeld stond. Als de journalisten simpelweg transparanter zouden zijn over hun werkwijze en de sponsoring van game-developers in hun artikelen, had de consument dit misschien wel gepikt omdat ze nu eenmaal graag meer willen zien en lezen over een game. Het gebrek aan transparantie heeft Gamergate mede doen oplaaien.

De journalisten zijn in gebreke gebleven in de communicatie naar hun publiek. Gamergate kan op die manier een les zijn voor online opererende journalisten wereldwijd. Het ging bij Gamergate mis. Dit maakt dit voorbeeld dan ook relevant voor alle maten van journalistiek. De affaire speelde wereldwijd in alle lagen van de online bevolking. Het is een klassiek voorbeeld van hoe de relatie tussen community's en journalisten mis kan gaan. Ook de regionale journalist moet rekening houden met de taboes binnen zijn community en altijd transparant werken. In de volgende paragraaf ga ik dieper in op hoe een community wel bruikbaar is voor de (regionale) journalist. Immers kan ook lokaal de vlam in de pan slaan en kunnen zo twee lokale groepen in grote onmin leven. Denk bijvoorbeeld aan een sportpark dat geplaatst moet worden in een bosgebied. Er kan dan een conflict ontstaan tussen de voetbalclub en de lokale milieuvereniging.

⁷⁶ Philip 'deFranco' Franchini heeft een YouTube kanaal over popculture. Zijn video over de geschiedenis van gamergate geeft een zeer algemene blik op het probleem. (Franchini, 2014)

⁷⁷ (Comedy Central, 2014)

⁷⁸ (Superderper, 2014)

2.2.1.1 De journalist en de community.

Ik ben aan het slot van de vorige paragraaf al ingegaan op hoe een journalist niet dient te opereren binnen community's. Daar trok ik de conclusie dat transparantie, loyaliteit en het bieden van een forum essentiële hoekstenen zijn voor een journalist en de community.

Eerder dit hoofdstuk haalde ik Bart Brouwers al aan in een quote. Hij ziet de samenwerking tussen journalisten en community's als een grote kans om betere journalistieke producten te maken.

Dan volgt eigenlijk automatisch de vraag hoe die samenwerking in z'n werk moet gaan. Twee recente voorbeelden zijn Locali en Mindshakes. Locali is een app op initiatief van mediabedrijf The

Broadcaster. In deze app is het de bedoeling dat er een platform geboden wordt aan

gemeentebesturen en burgers. Deze communicatie slaat een brug in de communicatie met de twee.

Een bericht op Locali kan tot verontwaardiging leiden bij de burger. Deze kan zijn kritische vragen

kwijt, waarop een lokale gemeentebestuurder antwoord kan geven. De app wordt geleid door

journalisten die zo een doorgeefluik vormen voor zowel burgers als gemeentebestuur.⁷⁹

Een ander voorbeeld van jongerenplatform Mindmasters. Een kleine groep lezers krijgt de

gelegenheid een onderwerp te bepalen. Een freelancer mag uit vrije wil dit onderwerp oppikken. Het

idee is dat het publiek de aard van de content bepaald en de journalist uit eigen beweging en passie

er vorm aangeeft. Hier zit een redactie tussen die dit regisseert.⁸⁰

Het zijn slechts twee voorbeelden waarin de journalist en de consument samen komen. Het oude idee

dat journalisten het alleenrecht hebben om het gesprek van de dag te bepalen is door de komst van

het internet weggevaagd. De digitalisering van de 21^e eeuw heeft op die manier het vrachtschip met

postmoderne ideeën het water uitgeblazen. Het is de community die zelf beslist wat ze belangrijk

vindt. Welke rol heeft de journalist hier nog in?

2.2.1.2 Internet killed the newspaper star.

De kop verwijst naar de hit van The Buggles uit 1980. De video had volgens hen de radio de nek omgedraaid.⁸¹

In zekere zin is hetzelfde te constateren in de dagbladenindustrie. Bart Brouwers durft zelfs te stellen dat de journalistiek haar vermeende informatiemonopolie kwijt is.⁸² Het gaat misschien wat ver om te

stellen dat de journalistiek een informatiemonopolie had, informatie wordt immers ook uitgezonden

door de overheid, reclamebedrijven en mensen onderling. Toch is er wel degelijk een drastische

verandering waar te nemen. Op allerlei denkbare sociale media worden nieuws en actualiteiten

besproken. Het grote verschil zit hem niet in de invloed van de consument, maar meer in de eenvoud van de invloed.

De krant heeft altijd ruimte gehad voor ingezonden brieven en in radioprogramma's is de rol van de

bellende luisteraar altijd belangrijk geweest. Er was misschien een ivoren toren, maar deze had grote

ruiten met dun glas. De invloed van de consument is nooit helemaal uitgebannen geweest. Het

verschil zit hem in het gegeven dat een lezer veel sneller kan reageren. Hij hoeft daarbij niet naar de

brievenbus te lopen of telefonisch in de wacht te staan. De drempel is lager en de communicatie

⁷⁹ (Horstman, 2016)

⁸⁰ (Vrieling, 2016)

⁸¹ (Wikipedia, z.d.)

⁸² (Brouwers, 2013, p. 7)

verloopt sneller.⁸³ Dit leidt dan volgens Brouwers dan weer tot een gevaarlijke sensatiezucht. Journalisten voelen volgens hem de neiging om overal de eerste mee te zijn en alles wat Twitter meldt als representatief als zodanig te gaan zien. Iedere Nederlander kan een zender zijn. De zender zit niet langer met ‘magere’ invloed van zijn publiek berichten te vertellen. Dankzij het wereldwijde web kan iedereen met een degelijke verbinding iets zeggen en daar een reactie op verwachten.⁸⁴ De schrijver heeft niet alleen een directe interactie met zijn publiek. Nog belangrijker is het contact tussen de consumenten onderling. Niet iedere lezer wil de schrijver spreken. De meesten willen hun opvattingen over het gelezen stuk vertellen aan andere lezers. Dit geeft mogelijkheden tot discussie en overeenstemmingen.⁸⁵ De gevaren die voort kunnen komen uit deze zoektocht naar meningen vanuit het publiek zelf is al besproken in paragraaf 2.1.3.2. Toch heeft internet wel degelijk het dagblad de hoek ingedreven. Marcel Broersma ziet dat niet per se als een negatieve uitkomst voor de journalistiek.

“Het is nog nooit zo goed gegaan met de journalistiek. Nieuws en informatie zijn voor iedereen onder handbereik. Meer dan ooit tevoren worden er dagelijks interessante, intelligente en goed vertelde verhalen en analyses gemaakt. De mogelijkheden die te verspreiden onder geïnteresseerde publieken zijn onbegrensd.”
- Marcel Broersma, 2014.⁸⁶

Broersma ziet in (regionale) kranten met name een bindmiddel voor bevolkingsgroepen in een bepaalde regio. Het is de directe leefomgeving die hun interesse wekt. Een mogelijkheid die hij ook ziet in hyperlokale nieuwssites. Er zijn volgens hem al veel sites die allerlei informatie samenbrengen en zo functioneren als een digitaal dorpsplein.⁸⁷

De sites vertellen het nieuws van de dag in de regio en linken naar de relevante berichten in regionale kranten. Community’s brengen hun eigen nieuws naar hun eigen voordeur als het ware. Combineer dit met een bestaand platform als Facebook en de interactie is ontstaan. Mensen kunnen liken, hun onvrede uitspreken en delen. De community voorziet zichzelf, maar mist soms nuance en kwaliteit. Vergelijkbaar met de roddels van huismoeders op het schoolpleinen, die kunnen ook nuance en wederhoor missen. Hier zit misschien een rol in voor de regiojournalist. Brouwers trekt feller van leer.

“Het internet kwam, journalisten en uitgevers stonden erbij, keken ernaar en lieten het grotendeels lijdzzaam over zich heen komen.”
- Bart Brouwers, 2013.⁸⁸

Brouwers beweert dat de journalistiek de boot gemist heeft met internet. Dat is ietwat opmerkelijk omdat slechts weinigen hadden kunnen voorzien dat de brommende ADSL-verbindingen zo algemeen in gebruik zouden komen en zelfs het einde van het postmodernisme zouden betekenen om vervolgens een heuse online herzuiling op touw zetten.

⁸³ (Heeswijk van, 2015, p. 65, 66, 67)

⁸⁴ (Brouwers, 2013, p. 39)

⁸⁵ (Heeswijk van, 2015, p. 67)

⁸⁶ (Broersma, 2014, internetartikel)

⁸⁷ (Broersma, 2014, p. 17, 18)

⁸⁸ (Brouwers, 2013, p. 33)

Brouwers argumenteert eveneens dat mediabedrijven zich misschien beter hadden kunnen verdiepen in de mogelijkheden. Al was die optie onaantrekkelijk omdat uitgeverijen nu eenmaal nog altijd veel winst maakten aan het eind van de twintigste eeuw. Daarbij maakte de journalistiek gebruik van een traditionele formule die al sinds de negentiende eeuw bestaat. Objectiviteit was het streven en de journalist had de controle op de content. De directe invloed van de consument was nu eenmaal veel kleiner, al was deze volgens Van Heeswijk niet zo klein als Brouwers soms beweert. Desalniettemin werd elke consument een potentiële zender.⁸⁹

De oersterke journalistus mediasaurus was de apex predator in zijn landschap. Het internet verdunde echter de dampkring en de meteoriet der sociale media sloeg hard in. De publieke vulkanen barstten uit en extremistische uitstoot vervuilde de atmosfeer. Kan journalistus mediasaurus zich op tijd aanpassen aan de veranderende wereld? Of sterft hij uit waardoor nu nog zwakkere soorten kunnen opklimmen in de voedselketen? Het is de grote vraag waar we nu mee zitten. Interessanter wordt dus nu welke rol er voor de journalist is weggelegd in deze nieuwe wereld.

Er zit een lichtelijk bizarre tegenstelling in de grootte van de invloed van de massa der consumenten. Brouwers ziet het als een enorme verrijking, al die extra ogen en oren.⁹⁰ Wijnberg ziet echter ook de invloed van vox pop toenemen en de rol van de deskundigen slinken, zoals ik al eerder behandelde in paragraaf 2.1.2.2.⁹¹ Is de journalist nu een veredelde opiniepeiler? Een soort Maurice de Hond die de mening van de massa vertolkt met wat achtergrondinformatie. Of dient de journalist als moderator? De leeuwentemmer in het debat die extremistische muilen sluit en de dialoog in het belang van het publiek door de correcte hoopel laat springen.

Zou de journalist meer een gids kunnen zijn? Verdwaalde consumenten die zitten ingesneeuwd op de mediaberg en wachten op de schrijvende Der Rudi die ze op het pad zet waarvan ze niet wisten dat die bestond.

2.2.2.1 Van De Hond naar supermarkthond.

De consument opereert online om het nieuws te zoeken. Veelal wordt dit gedaan via community's waar de consument ook meteen het commentaar en de dialoog meepakt. Wat doet een journalist hiermee?

In de vorige paragraaf gaf ik drie potentiële opties. De journalist als opiniepeiler, moderator of gids. De eerste optie, de opiniepeiler, is er één die sowieso niet wenselijk is. Dit betekent niet dat de stem van de community niet gehoord mag worden, het houdt meer in dat het niet het enige is waar een journalist verslag van zou moeten doen. Een stelling waar de massa of de man op straat op reageert is leuk en soms zelfs briljant als bijvoeging of kader.

Voor de journalist komt er echter meer bij kijken.

Rob Wijnberg legt zijn vinger op de zere plek van het slechts 'peilen van meningen'.

“Je zou het de ‘wikipediasering’ van de journalistiek kunnen noemen: de websites van bijna alle kranten in Nederland worden tegenwoordig volgeschreven door anonieme internetgebruikers, die op discussiefora en onder ieder nieuwsbericht hun mening mogen geven (of beter gezegd: hun grieven mogen uiten). Ook worden er iedere dag weer stellingen aan het publiek voorgelegd, waarvan de uitslag een paar uur later zelf tot nieuws wordt

⁸⁹ (Brouwers, 2013, p. 35, 37 t/m 39)

⁹⁰ (Brouwers, 2013, p. 9)

⁹¹ (Wijnberg, 2011, p. 17, 18)

verheven. ... Alsof er nieuwswaarde zit in het vinden zelf in plaats van in wie iets vindt en waarom. Recht op spreken is als het ware gelijkgesteld aan recht van spreken: een mening hebben is voldoende.”

- Rob Wijnberg, 2009.⁹²

Wijnberg ziet de nieuwswaarde in slechts een mening niet. Het volstaat niet als nieuwsbericht. In paragraaf 2.1.2.2 waarschuwde hij al dat het gelijkstellen van alle meningen in waarde nihilisme en desinteresse in de hand kan werken.

Malou Willemars noteert wel een meerwaarde van de publieke mening. Zij neemt waar dat burgers de kans moeten hebben zelf hun visies en zienswijzen te vertellen, zonder onderscheid te maken in groepen burgers. Toch plaatst ook zij een kanttekening.

“Vereist is weliswaar dat burgers een basaal begrip hebben van de manier waarop de discussie gevoerd wordt, en weten waarover ze praten, maar voor burger-deelnemers ligt de lat lager dan voor politici, deskundigen en belangengroepen.”

- Malou Willemars, 2014.⁹³

Willemars merkt terecht op dat de mening van de massa telt, maar dat niet maar zo iedere idioot ook daadwerkelijk serieus te nemen is. Wel geniet de burger uit de community een zekere status van bescherming, omdat deze misschien niet deskundig is. Ook houdt Willemars heel mooi rekening met het gegeven dat een oordeel van een neutrale consument anders moet worden gezien dan die van een consument die baat heeft bij een bepaalde visie. Zelfs Bart Brouwers, die de community toch min of meer heilig heeft verklaard, ziet een veel grotere rol voor de journalist.

“Doorslaggevend is de mate waarin de journalistieke communitymanager in staat is onderdeel te worden van ‘zijn’ community en deze niet alleen af te tappen maar ook te bedienen.”

- Bart Brouwers, 2013.⁹⁴

Brouwers zit voor de journalist meer mogelijkheden dan slechts de mening van de massa noteren. Hij vervolgt zijn uitspraak door te stellen dat een journalist volledig onderdeel moet worden van een community. Hoe zou dat kunnen? Dat werk ik uit door middel van wat voorbeelden.

De journalist hoeft zich niet te gedragen als een pseudo-De Hond, maar kan wel dienen als een trouwe viervoeter. Denk bijvoorbeeld eens aan de trouwe hond, vastgeknoopt aan een lantaarnpaal of een fietsrek, die braaf bij de ingang van de supermarkt op de baas wacht. De hond wekt sympathie op en valt op bij de voorbijganger. In barre kou en regen wekt hij zelfs medelijden en extra aandacht op. De journalist is trouw en sympathiek, en trekt zo zelfs aandacht voor de baas (de krant), die onzichtbaar is op dat moment voor de voorbijganger. Dat is te zien op Twitter, waar een journalist soms meer volgers heeft dan de krant waarvoor hij werkt aan abonnees heeft.⁹⁵

Een aardig voorbeeld van waar dat op uit kan draaien is het tweede Twitteraccount van rechtbankverslaggever Chris Klomp. Op 2 februari 2014 begon hij een account waarop volgers tegen betaling zijn rechtbankverslagen konden volgen.⁹⁶ Klomp accepteert volgverzoeken nadat volgers

⁹² (Wijnberg, 2011, p. 18)

⁹³ (Willemars, 2014, p. 39)

⁹⁴ (Brouwers, 2013, p. 54)

⁹⁵ (Joosten, 2015)

⁹⁶ (Pleijter, 2014)

hem geld hebben overgemaakt. De kosten hiervoor bedragen 99 cent per week of 3,90 euro per maand. Op dit moment heeft Klomp op zijn @realtwitcourt 410 volgers.⁹⁷ Klomp's alternatieve account mag gerust een succes genoemd worden. Het is een manier waarop een journalist puur vanuit en met zijn community-waardige content levert waarvoor men dus bereid is te betalen. Een anders succesverhaal dat een journalist via zijn community op Twitter bereikte is dat van Olaf Koens. De verslaggever van destijds de Volkskrant en RTL-nieuws was op 18 juli 2014 als één van de eerste journalisten aanwezig op de crashplek van MH17. Daar sliep hij tussen de wrakstukken en de lijken. Ondertussen twitterde hij over wat hij zag en maakte hij foto's van spullen die hij daar aantrof.

"Tussen alle leugens, propaganda en bullshit die wordt verteld, kun je niet anders dan opschrijven wat je ziet."
- Olaf Koens, 2014.⁹⁸

Het live verslag was hartverscheurend om te lezen. Voor het artikel over zijn reis naar de rampplek, dat hij later publiceerde in de Volkskrant, kreeg hij de Gouden Pen. Omdat dit artikel het meest gelezen stuk op Blendle was.⁹⁹ In december 2014 werd Koens door Villamedia uitgeroepen tot journalist van het jaar. Dit vanwege was zijn verslaggeving rondom de oorlog op de Krim en op de rampplek van het neergestorte vliegtuig MH17.¹⁰⁰ Wat ik me vooral herinner aan de Twitterverslaggeving van Koens, is de gesprekken die ik erover kon voeren met de mensen in mijn omgeving die zich normaliter helemaal niet actief bezig houden met actualiteit op Twitter. Koens bereikte die mensen en raakte ze diep. Ik ben er dan ook van overtuigd dat het mede dankzij zijn live verslag op Twitter was dat Koens' artikel zoveel gelezen is op Blendle. Het heeft meegeholpen in de overweging hem uit te roepen tot journalist van het jaar.

Een nuanceverschil blijft dat Klomp landelijk en Koens zelfs internationaal opereert. Toch wil dat niet zeggen dat de journalist in de regio zich ook niet online kan profileren naar zijn publiek toe.

Een voorbeeld is Rob Jaspers, een journalistiek begrip in Nijmegen en omstreken. Jaspers is als stadsredacteur bij de Gelderlander Waaltochten gaan houden. Het concept is eenvoudig: voor tien euro konden geïnteresseerden een tocht maken over de Waal met de Pannenkoekenboot.¹⁰¹ Tijdens de tocht legt Jaspers van alles uit over projecten die rondom de Waal bezig waren, zoals de aanleg van een Nevengeul bij Lent. Hij wist hiermee tienduizenden mensen aan te trekken.¹⁰² Jaspers organiseert eveneens geregeld het Nieuwscafé, hierin bespreekt hij met wisselende gasten de actualiteiten in de regio en gaat hij direct de interactie met zijn publiek aan.¹⁰³

Zo zijn er meerdere voorbeelden te noemen, zoals muzikeredacteurs die zich bezighouden met lokale feesten. Het gaat erom dat ook in de regio de redacteur de aandachtstrekker voor de krant kan zijn. Misschien zelfs wel meer dan landelijk, omdat de consument van zichzelf al meer interesse weet op te brengen voor zijn eigen regio. De redacteur is een verlengde van zijn identiteit. De regionale krant is thuis. De regionale krant is daar waar de lezer op de fiets kan komen.¹⁰⁴

⁹⁷ (Twitter, z.d.)

⁹⁸ (Geest van der, 2014)

⁹⁹ (Nu.nl, 2015)

¹⁰⁰ (Rogmans, 2014)

¹⁰¹ (Pannenkoekenboot, z.d.)

¹⁰² (De Gelderlander, 2015)

¹⁰³ (De Gelderlander, 2015)

¹⁰⁴ (Van der Meulen, 2014, p. 7 t/m 11, 13, 129)

De journalist is geen opiniepeiler. De journalist kan wel een uitstekend uithangbord zijn, met misschien een kleine subfunctie als lokkertje.

2.2.2.2 I see yelling people.

De journalist hoeft niet naar de voorgrond te treden. Juist een rol op de achtergrond kan sterk zijn. De journalist kan het debat of een community 'gidsen'. De journalist geeft tips over wat relevant is en zorgt ervoor dat het debat niet uit de hand loopt, zonder de vinger te wijzen. Het voorbeeld in paragraaf 2.1.3.2 liet al zien hoe gigantisch een debat kan ontsporen op het moment dat extremisme de overhand krijgt en van richtlijnen geen sprake is. Een rol voor de journalist kan die van moderator zijn. Op die manier kan extremistische vox pop uitgebannen worden.

Het eerder genoemde opiniërende weblog Joop is een voorbeeld van een actualiteitenwebsite die actief modereert.

"Om de sfeer goed te houden en daarmee het debat te stimuleren, modereert Joop reacties. Er wordt niet gekeken naar ideologische voorkeuren of politieke kleur."

- Redactie Joop, 2016.¹⁰⁵

Het lijkt te werken. Op Joop is onder een artikel over rechts-extremisme een divers scala aan reacties te lezen. Zowel rechts als links is vertegenwoordigd en schelden komt weinig voor. Al zijn ook hier typische schoolpleinverwijten te lezen waarin reageerders elkaar uitmaken voor PVV-aanhanger en dergelijke.¹⁰⁶

Toch is de kerntaak van de journalist zijn publiek informeren en dat houdt meer in dan de extremisten uit de reacties vissen. Het kan ook andersom werken. De journalist kan juist nieuwe ideeën putten uit de informatie die een discussie tussen consumenten kan opleveren. Een optie die ook Willemars niet ontgaan is.

"Voor het grootste deel van de journalisten ligt één van de meest belangwekkende aspecten van het werk in publieke debatten in de mogelijkheid onderwerpen bij de politiek onder de aandacht te brengen en zo te bepalen waar de politiek zich mee bezig houdt."

-Malou Willemars, 2014.¹⁰⁷

Daar is een grens in te trekken. Moet een journalist ook eigen irritaties onder de aandacht brengen? Wat probeert een verslaggever onder de aandacht te brengen? Voor nu houden we het op wat hij in zijn community aanvoelt, niet zozeer persoonlijk.

Hierin zit een interessante wisselwerking. Enerzijds wil een verslaggever zijn publiek bewegen om zich ergens in te verdiepen en desnoods druk over te maken. Anderzijds wil hij juist de frustraties van zijn publiek uitdiepen en beschrijven. Het is een plusfunctie van de journalist als moderator. De journalist is een tussenstation tussen de consument en de hoofdrolspelers in het nieuws, bijvoorbeeld wethouders of ondernemers.

¹⁰⁵ (Joop, z.d.)

¹⁰⁶ (Joop, 2016)

¹⁰⁷ (Willemars, 2014, p. 115)

Volgens Willemars vragen veel journalisten zich af hoe groot hun invloed eigenlijk is en voelen ze zich niet meer dan een 'steentje in de vijver'. Toch zorgen ook kleine steentjes voor rimpels. De journalist blijft een belangrijke schakel in het debat.¹⁰⁸

Ook Van Heeswijk ziet die schakel.

"Een redactie kan de rol van aangever spelen. Zeer gerichte vragen aan een publiek, stellingen en argumenten brengen meer focus aan in de antwoorden die een publiek geeft. Dat kan een mooie bundeling opleveren die meerwaarde heeft, maar ook input actueel maakt."

- Erik van Heeswijk, 2012.¹⁰⁹

De journalist constateert iets in zijn community, zoals ik in de paragrafen 2.1.1 en 2.1.2.1 al zei kan een community variëren van een Whatsapp-groep tot schaakclub. De journalist schrijft iets over die constatering. De aandacht van zijn community heeft hij, zij voelen zich bovendien serieus genomen en vertegenwoordigd. De 'elite' reageert dan. Zo is de community beter geïnformeerd en kan zij dus beter haar mening onderbouwen. Er is aandacht voor de community. Dit zorgt ervoor dat er meegedeeld wordt vanuit een community. Het maakt dat een journalist de potentiële extra zintuigen gebruikt. De verslaggever is niet langer het bange jongetje onder het kleed dat 'I see yelling people' fluistert, maar oprecht de zorgen van zijn publiek kan verwoorden en dus de community kan helpen.¹¹⁰

Er is hierop overigens niets op tegen om de theorieën verkregen vanuit de community te laten toetsen door (ervarings-)deskundigen, desnoods een psycholoog gespeeld door Bruce Willis.¹¹¹

Het credo moet dus niet zijn; 'I see yelling people', maar 'I see concerned people'.

De ivoren toren is niet meer, de journalist staat tussen de mensen. De journalist heeft echter wel nog steeds zijn contacten binnenin 'elitaire' nieuwsmakers als politici. Hij zich daarnaast beroepen op het gewicht van de naam van het medium waar hij voor werkt. Een beetje verheven is hij dus nog wel. De ivoren toren is veranderd in een glazen voetstuk, met een voetstapje voor de dialoog. De journalist kan een moderator zijn met wisselwerking, om in de woorden van Bart Brouwers te blijven:

"Wie de community omarmt, zal erdoor omarmd worden."

- Bart Brouwers, 2013.¹¹²

De moderator die in de community staat heeft echter nog steeds last van extremisme, nihilisme, complottheorieën en andere ellende die vox pop met zich meeneemt. Het is daarom dat de journalist nog een taak met zich meedraagt. Een taak die verdergaat dan luisteren en verslaan, de taak om andere bange jongetjes niet meer bang te laten zijn. Het gaat dan om de journalist als gids.

2.2.2.3 Livingstone, I presume.

De journalist als opiniepeiler doet het vak tekort. De journalist als moderator die daarbij een brug slaat tussen nieuwsmakers komt al heel erg in de buurt. Toch is het dienen van de community niet

¹⁰⁸ (Willemars, 2014, p. 118, 128)

¹⁰⁹ (Heeswijk van, 2015, p. 73)

¹¹⁰ *The Sixth Sense* is een film uit 1999 waarin het paranormaal begaafde ventje Cole geesten ziet. Hij leert gaandeweg zijn angst om te zetten in begrip en helpt de doden hun lot te accepteren.

¹¹¹ (Heeswijk van, 2015, p. 67 t/m 74)

¹¹² (Brouwers, 2013, p. 54)

genoeg. Een journalist moet zijn informatie afwegen en altijd kunnen beoordelen wat relevant is en wat niet. Dat is een verplichting die hij heeft in zijn community. Van Heeswijk geeft het voorbeeld van de journalist als soort leraar.

“Waarom verbreden we als journalisten het begrip kennis niet? Voor lezers zijn krantenbedrijven betrouwbare bronnen van informatie, van deskundige opinies waar je wat mee kan. Als mensen naar de journalistiek opkijken om iets te leren, dan is de stap naar cursussen niet erg groot.”

- Erik van Heeswijk, 2012.¹¹³

De journalist is een leraar, die de weg wijst. Als een gids als het ware. De dr. Livingstone die het mediacontinent verkent en op de kaart vastlegt voor de eenieder die het lezen wil, zijn gevolg.

Journalisten blijven informeren. Dit kan zijn om de hoge heren in de gaten te blijven houden en dus te helpen met besluitvorming. Meestal staat het in het teken van de burger. Laat hun standpunt aan het woord, maar help ze ook aan de informatie die ze nodig hebben om te participeren. De verslaggever is betrokken, formeel als het kan en emotioneel als het moet. De journalist is niet langer slechts een verslaggever van zijn community, hij is er onderdeel van. De participerende gids. De betrokken journalist heeft kennis van zaken en kan daar bevlogen over schrijven.¹¹⁴

De regiojournalistiek kan hier mooi op aansluiten door de binding die het publiek al voelt. Wat dat betreft is de regionale pers nog lang niet dood. Al vereist dat aanpassingsvermogen.¹¹⁵ Op dit moment hebben vrijwel alle regionale dagbladen wel een account op Facebook, Twitter en YouTube. De hoeveelheid content wisselt wel. Twitter is populair, Facebook minder en YouTube is, op een enkeling na, vrijwel leeg. Geen enkel regionaal dagblad heeft een account op Instagram en Snapchat.¹¹⁶

Er is dus nog een wereld te winnen. Broersma stelt dat eveneens.

“Regionale journalisten moeten er echter wel in slagen duidelijk te maken waarom zij gelezen, beluisterd en bekeken moeten worden. Zij moeten hun publiek laten zien dat ze een toegevoegde waarde hebben. Dat is steeds minder vanzelfsprekend.”

- Marcel Broersma, 2014.¹¹⁷

Broersma legt al meer de nadruk op de journalist als individu. De focus ligt hier ook op de journalist als individuele communitybuilder. Bart Brouwers onderstreept de individuele kracht van de journalist, maar legt veel nadruk op de expertise van vrijwilliger burgers die ik persoonlijk niet in mijn community herken. Om nog maar te zwijgen van de machines en robots.¹¹⁸

Het publiek kan meer dan alleen een (al dan niet onbeschaafde) reactie plaatsen of een foto insturen. Dat stelt ook Ties Joosten, redactiebaas bij Blendle. De burgerjournalistiek is nooit geworden zoals het begin deze eeuw is aangekondigd, maar er is zeker sprake van een toenemende communitybuilding.

¹¹³ (Heeswijk van, 2015, p. 132)

¹¹⁴ (Willemars, 2014, p. blz 53, 179, 202, 208, 225)

¹¹⁵ (Buijs, 2014, p. 217)

¹¹⁶ De bekeken dagbladen zijn: de Stentor, Gelderlander, Tubantia, Friesch Dagblad en Barneveldse Krant.

¹¹⁷ (Broersma, 2014, p. 28)

¹¹⁸ (Brouwers, 2013, p. 192 t/m 194)

Dat is te merken aan journalisten die gedwongen zijn door hun freelance-positie om een divers verdienmodel op te bouwen. De techniek ontwikkelt zich door en de journalist heeft telkens nieuwe gereedschappen om mee te werken. De burger en verslaggever komen steeds nader tot elkaar.

“Maar nu ... nemen ook de mogelijkheden toe om ‘de burger’ een zinvolle en meer centrale rol in het journalistieke productieproces te geven. De relatie tussen professionele journalist en nieuwsgebruiker wordt hierdoor minder nauw. Dat kan bijdragen aan een betere representatie van bepaalde delen van het publiek in de media en uiteindelijk in een groter vertrouwen in de journalistiek.”

- Ties Joosten, 2015.¹¹⁹

Voor mij is dit ook hoe ik hierin wil staan. Ik herken mij niet in het standpunt de burger zelf maar de journalistiek te laten maken. Uiteindelijk is een journalistiek product ook een ambachtsproduct, gesmeed onder bepaalde voorwaarden en regels die je toch garandeert aan je consument. Dit is vergelijkbaar met brood of een fraai gestuct muurtje.

Ik ben een geboren en getogen Otterloër. Het is een kleine gemeenschap, maar wel de community waar vanuit ik opereer. Het is met name dit dorp waar ik over schrijf in de Barneveldse Krant en de Ede Stad. Ik zie het als mijn verantwoordelijkheid de zorgen uit mijn community kenbaar te maken en vervolgens te toetsen aan de waarheid. Mijn community kan ik garanderen dat ik integer werk. Op mijn beurt kan ik nooit garanderen dat wat ik schrijf mijn community bevalt. Mijn doel is waarheidsvinding. Dan komt het voor dat de mening van de meerderheid niet overeenkomt met die van de realiteit. Dat is voor sommigen lezers misschien een wake-up call of een ergernis. Over de details van dit standpunt schrijf ik nog veel meer in hoofdstuk vier. Voor nu brengt het me steeds dichterbij het antwoord op de vraag wat de meest integere en professionele manier is om lokale journalistiek te bedrijven in je eigen gemeenschap.

Samenvatting.

Mensen verenigen zich graag nu de moderne tijd daar online de mogelijkheden voor biedt. Het is aan de journalist deze community's nauwlettend in de gaten te houden.

De mens is als soort verschrikkelijk afhankelijk van sociale interactie. Op lokaal niveau is dit enorm belangrijk, maar online zijn de mogelijkheden echt eindeloos.

Het belang van de individuele levensbeschouwing van het postmodernisme heeft plaatsgemaakt voor het gelijk van de groep. Door de stijgende angst voor de islam zochten mensen elkaar weer op, wat mogelijk gemaakt werd door digitale innovatie.

Ondertussen verharde het debat en werd nuance in de ban gedaan. Weblogs brachten een totaal nieuwe manier van interactie tussen zender en ontvanger, maar wisten de klassieke journalistieke vorm niet te vervangen.

De nieuwe interactie en het verharde debat heeft als gevolg dat online groeperingen elkaar aanvallen. Daar kunnen mensen enorm door beschadigd raken, alleen omdat ze een afwijkende mening hebben. Het is aan de verslaggever om hier een functie in te vinden. Die moet weloverwogen en informatief zijn. De rol van de krant en informatie in het algemeen is gigantisch veranderd. De journalist moet hier mensen in gidsen. Dit betekent niet dat hij klakkeloos meningen moet overschrijven, maar dat hij echt onderdeel moet worden van zijn community. Op die manier kan de journalist dienen als

¹¹⁹ (Joosten, 2015)

tussenpersoon van zijn community en de elite. De verslaggever heeft de taak zijn community te laten weten wat relevant is en ze mee te laten denken in de actualiteit.

Hij is de vertrouwenspersoon die zijn community met de waarheid bedient.

3. Hoe ziet een journalist zichzelf in de spiegel?

Een journalist stelt zich dienstbaar op, maar werkt niet direct in dienst van iemand. Hij werkt wel in opdracht van zijn publiek, maar een schare lezers kan zo divers zijn dat iedere doelgroep eronder kan vallen. De ondernemer, de predikant en de voetballer lezen allen het nieuws.

Dat geeft het werk van een journalist een kleine paradox. Als hij niet exact voor een baas, opdrachtgever of ondernemer schrijft, dan schrijft hij in zekere zin voor zichzelf.

Een journalist kiest zelf zijn vragen en heeft zelf de regie over interviews. Hij beslist zelf wat hij wel en niet aan de orde laat komen in een artikel. Daar komt een groot ethisch vraagstuk bij kijken. Wie laat hij aan het woord? Wat beschrijft hij? Hoe beschrijft hij het?

Een journalist is aanwezig op een informatieavond. Het hoofdonderwerp is de eventuele komst van een azc. De bewoners zijn furieus op de gemeente, omdat zij naar eigen zeggen laat zijn betrokken in het traject. De gemeente laat niet het achterste van de tong zien en geeft geen compleet beeld weer. Een casus die voor een landelijke journalist relatief gemakkelijk te verslaan is. Hij beoordeelt de voor- en tegenargumenten. De argumenten die het best onderbouwd of het sensationeelst zijn, laat hij aan bod komen. Hoe anders wordt dit als de journalist zelf ook in het dorp woont? Hij schrijft dan over zijn kennissen, burens en vrienden.

Dit heeft als voordeel dat de journalist nog beter in staat is argumenten en bronnen af te wegen. Het heeft als nadeel dat hij zelf emotioneel betrokken kan raken.

Toch komt het meer en meer voor. Regionale kranten hebben de middelen niet om overal externe journalisten voor te gebruiken. Een verslaggever uit de community komt gemakkelijker achter bepaalde informatie. Chef Ethiek komt kijken bij zijn leerling de journalist. Het ethische aspect is enorm belangrijk in het antwoord op de vraag hoe je professioneel en integer blijft als je lokale journalistiek in je eigen gemeenschap bedrijft.

Allereerst duik ik in 3.1.1 in de algemene ethiek. Vervolgens kijk ik vanaf 3.2.1 wat de rol van de burger hierin is. Ook kijk ik dan wat ethiek inhoudt voor een journalist, daarbij neem ik de gangbare codes even onder de loep. Komen er voor een lokale journalist andere ethische normen bij kijken? Zou een lokale journalist zijn eigen zorgen moeten meenemen in zijn werk? Hoe verslaat hij zijn eigen community? Dat onderzoek ik vanaf 3.3.1. Ethiek is een essentiële wegwijzer als het gaat om professionaliteit en integriteit.

3.1.1 Wat Socrates al zei.

Om dieper in te gaan op de ethische verantwoordelijkheid van de regionale journalist, heb ik eerst een helder beeld nodig van wat ethiek is.

“Ethiek is nadenken over goed handelen.”

- Centrum voor ethiek en gezondheid, 2016.¹²⁰

Bovenstaande definitie komt van de website van het Centrum voor ethiek en gezondheid. De Atheense filosoof Socrates is de grondlegger van deze filosofische discipline. Hij kwam met het idee

¹²⁰ (Centrum voor ethiek en gezondheid, z.d.)

dat overal waar mensen samen zijn, mensen samen moeten kunnen leven. Men kan dan na gaan denken over op welke manier dat het beste mogelijk is. Op basis hiervan kunnen mensen gezamenlijk of alleen op bepaalde morele normen, waarden en oordelen uitkomen. Waarden zijn de idealen die we graag nastreven. Normen zijn de spelregels die we onszelf opleggen.¹²¹

Uiteindelijk kom je dus uit op moraal. Morele oordelen zijn niet objectief en niet per se blijvend. Je kunt ze herzien en heroverwegen. De morele regels die we bedenken en waar we onszelf en anderen aan toetsen noemen we in zijn geheel moraal. In de ethiek wordt moraal nader bekeken.¹²²

“Ethiek is de wetenschap die moraal bestudeert en die tracht de moraal verder te helpen door nieuwe argumenten te ontwikkelen en te gebruiken in afwegingen.”

- Wieger van Dalen, 2006.¹²³

Van Dalen ziet ethiek als een wetenschap, die zijn oorsprong dus al vindt in het oude Griekenland van ver voor de schulden crisis. Het is een veilige definitie.

“Ethiek is een discipline van normatieve reflectie op ons praktische leven. ... Ethiek vraagt zich af welke waarden, normen en deugden door onze intuïtieve reactie tot uitdrukking worden gebracht. ... Het is de taak van de ethiek om morele intuïties zodanig te verhelderen, dat duidelijk wordt welke normen en waarden daarmee worden uitgedrukt, wat deze normen en waarden betekenen en waarom ze belangrijk zijn.”

- Govert den Hartogh, Frans Jacobs & Theo van Willigenburg, 2010.¹²⁴

Dit is een uitgebreide definitie die in zijn geheel ingaat op de theorie achter ethiek. In ethiek wordt onderzocht hoe dingen horen te zijn en waarom ze belangrijk zijn. In dit citaat zit eigenlijk al de hele achterliggende gedachte van ethiek als wetenschap. Toch is hij niet praktisch. Moraal komt als term wederom terug.

“Ethiek betekent allereerst de reflectie op het handelen. Ethiek is een theoretische (wijsgerige) discipline waarin nagedacht wordt over de moraliteit of zedelijkheid.”

- Arie Leijen, 1992.¹²⁵

Moraliteit en zedelijkheid zijn dus belangrijke termen. Moraal kan verschillen tussen groepen mensen. Er is dus geen heldere maatstaf voor. Daarom wordt er ook wel gesproken over morele zekerheid. De enige zekerheid is dat mensen in principe moreel verschillen. Dat hangt af van hun mening en overtuiging op zaken waar ze telkens mee in aanraking komen. Dat kan dus variëren van iets kleins, zoals het onderhouden van je fietsketting, tot iets groters, je gedachtegoed over de democratie in de EU. Iedereen heeft een eigen stijl en opvatting. Dat betekent niet dat er dan maar niet over morele waarden gepraat mag worden. Waar mensen zijn, is er tenslotte ruimte voor verbetering. De mens heeft verantwoordelijkheden en dient hierover na te denken en deze zo nodig te toetsen. Daarin schuilt het belang van ethiek.¹²⁶

¹²¹ (Centrum voor ethiek en gezondheid, z.d.)

¹²² (Dalen van, 2006, p. 16, 17)

¹²³ (Dalen van, 2006, p. 17)

¹²⁴ (Den Hartogh, Jacobs, Willigenburg van, 2010, p. 11, 17, 18)

¹²⁵ (Leijen, 2004, p. 12)

¹²⁶ (Leijen, 2004, p. 16)

Er zijn dan ook diverse ethische theorieën die proberen duiding te scheppen binnen deze wetenschap. Een systeem in de chaos van zoveel normen, waarden en deugden dus. Een theorie is gebaseerd op een uitgangspunt en onderzoekt deze verder vanuit dat punt. Het biedt gereedschap om het onoverzichtelijke behapbaar te maken en een basis of een beginpunt van waaruit een complex ethisch punt is te heroverwegen.¹²⁷

Vanuit verschillende denkers is de ethiek dan ook te benaderen. Wat voorbeelden van benaderingen in de ethiek zijn: vanuit de deugd (Aristoteles), leven volgens de natuur (Stoa), het gekerstende leven (Thomas van Aquino), van het nut (het utilitarisme), de plicht (Kant) en het humanisme vanuit de andere mens (Levinas).¹²⁸

Er zijn duidelijk enorm veel manieren om ethiek te benaderen. Ik houd het liever wat eenvoudig en ga uit van de reflectie op je eigen handelen. Vervolgens is het aan de persoon zelf om te beoordelen of hij zijn moraal wel of niet wijzigt. Ethiek en moraal zijn zaken die tenslotte iedereen aangaan.

Wanneer je met iemand praat over je normen en waarden, kunnen die verschillen van de ander.

Daarover ga je in dialoog. Mogelijk kom je tot nieuwe morele regels. De morele oordelen komen automatisch. Je toetst alles wat een ander zegt vanzelf aan je eigen waarden.¹²⁹

In dit hoofdstuk ga ik vanaf paragraaf 3.2.1 in op hoe deze ethische reflectie in de journalistiek werkt. Niet vanuit Aristoteles of Kant, maar vanuit de deskundigen uit de journalistieke media zelf. Maar eerst wil ik de ethiek in zijn algemeenheid nog beter duiden.

Want moraal verschilt al in bevolkingsgroepen en zelfs per persoon. In dat licht is het niet meer dan logisch dat het ook verschilt in beroepen. Daar ga ik in de volgende paragraaf op in.

3.1.2 Naar eer en geweten.

“Het niet naar behoren je vak kunnen uitoefenen, is een van de ergste frustraties die er bestaan.”

- Stichting Beroepseer, 2016.¹³⁰

De Stichting Beroepseer wil de kloof dichten tussen winst en de persoonlijke moraal van iemand die een beroep uitoefent. De belangrijkste manier om dit te bereiken is via dialoog, een methode die in de vorige paragraaf al aangestipt is. Vrijwel iedere deelnemer op de arbeidsmarkt heeft collega's of klanten. Juist dit zijn de gesprekspartners waar iemand zijn ethiek en moraal op kan toetsen. Zowel de professional als de mens in ieder individu moet naar Oudhollands eer en geweten kunnen werken.

Beroepsethiek is minder persoonlijk dan algemene ethiek. Het gaat meer om een hoeveelheid gedragsregels of een morele beroepscode. Iedere beoefenaar van een beroep zou zich aan die code moeten houden. De code kan veranderen, afhankelijk van de omgeving of nieuwe situaties in de praktijk. In sommige sectoren zijn beroepscodes strenger en simpelweg belangrijker dan in anderen. In de gezondheidszorg wordt strenger op ethische aspecten gelet dan bij een stratenmaker.¹³¹

Voor bepaalde sectoren bestaat dan ook een vastgelegde vak ethiek. Niet iedereen mag zich tandarts noemen. Als een arts zijn beroep ethisch slecht of anderszins niet naar behoren uitoefent, krijgt hij

¹²⁷ (Den Hartogh, Jacobs, Willigenburg van, 2010, p. 22)

¹²⁸ (Leijen, 2004, p. 15)

¹²⁹ (Dalen van, 2006, p. 24)

¹³⁰ (Stichting Beroepseer, z.d.)

¹³¹ (Evers, 2007, p. 20, 21)

een tuchtcommissie op zijn dak. Een blunderende of onbekwame arts kan zelfs achter slot en grendel eindigen.¹³²

In de wortels van de plant waar de carrière van een arts uitkiemt zit al een bijzondere ethische verantwoordelijkheid. De arts legt een eed af. Tot 2003 was dat de eed van Hippocrates. Sindsdien is de eed echter gemoderniseerd.¹³³ Deze eed is te vinden in bijlage 3.

Bij de uitreiking van de artsenbul wordt deze eed door de ontvanger uitgesproken. Een dergelijke eed legt een timmerman of een vastgoedhandelaar niet af. Toch zijn er genoeg anderen beroepen die wel een eed hanteren. Denk dan aan militairen, advocaten, politici, notarissen, leidinggevende bankiers, rechters, buitengewoon opsporingsambtenaren en Olympiërs. Ook koning Willem-Alexander is ingezworen met een eed.¹³⁴ Een eed bestaat niet voor de journalistiek. Strengere rechtsprocedures zijn er ook niet, al hebben we wel morele codes. Daarover meer in de volgende paragraaf. Toch is het een interessant idee om mee te spelen: een journalistieke eed die het publiek wat ethische afwegingen vanuit het vakgebied garandeert. Helaas biedt de journalistieke eed meer vragen dan oplossingen. Zo is 'journalist' geen beschermde titel. Welk moment is dan gepast om een eed te doen? Na de eerste publicatie, mogelijk een irrelevante tweet?

Daarnaast is het ook niet helder wat er in een dergelijke eed zou moeten staan. Off the record en het open vizier komen meteen naar boven borrelen. Toch kunnen deze twee principes overboord als het om zware feiten gaat (zaken die het landsbelang dienen). Als een minister off the record zou vertellen dat hij jaarlijks een ton achterover drukt, mag dit best in een nieuwsbericht. Als een journalist zich voordoet als vuilnisman en zo een pedofielenetwerk ontdekt, mag hij dat uiteraard bekendmaken. Mogelijk zou de vrijwaring van commercie in een eed kunnen, maar anno 2016 is dat lastig. De journalist moet eten en commerciële klusjes leveren vaak meer geld op dan gedegen journalistiek. Een journalistieke eed zou niet lang stand kunnen houden. Toch hoeft de journalistiek als vakgebied niet te vrezen. Mede dankzij het niveau van de hogere opleidingen in de journalistiek, is het een vakgebied dat zich in rap tempo professionaliseert. Ook voor journalistiek wordt beroepsethiek steeds belangrijker.

Het is vanuit de beroepsethiek waar gereflecteerd wordt op morele kwesties uit het werkveld. In bijvoorbeeld de gezondheidszorg zijn de regels zeer streng waardoor de beroepsethiek gemakkelijk na te trekken is. Bij de journalistiek zijn de grenzen minder duidelijk, zoals al blijkt uit deze paragraaf. Hoewel de journalistiek steeds professioneler wordt, is deze branche ethisch dus minder streng.¹³⁵

De codes die wel degelijk uiteen gezet zijn, bekijken we nader als we ingaan op de beroepsethiek van de journalistiek in paragraaf 3.2.2.

3.2.1 #Brandopededorpsstraat.

Zoals in de vorige paragraaf opgemerkt, bestaat er in de journalistiek geen bij wet vastgelegde regels of beroepseed. Wel bestaat er een internationaal afgesproken code: de Code van Bordeaux. In Nederland kennen we daarnaast de Raad voor de Journalistiek. Daarover in de volgende paragraaf meer.

Nico Kussendrager en Dick van der Lugt beargumenteren dat het ontbreken van een vastgelegde beroepscode in het voordeel van journalisten werkt. Volgens hen zou een rechter daar al gauw naar

¹³² (Nu.nl, 2015)

¹³³ (KNMG, VSNU (2003))

¹³⁴ (Welgraven, 2013)

¹³⁵ (Evers, 2007, p. 21, 22)

grijpen om te bepalen of een product of content al dan niet rechtmatig is. Dit zou de persvrijheid beperken. Volgens hen is het ook de hoofdreden dat een het opstellen van een beroepscode steeds mislukt. De code zou kunnen fungeren als perswet en het is beter om er geen te hebben.¹³⁶

Dit betekent niet dat journalisten een vrijbrief hebben om te doen en laten wat ze willen. Hoewel de vrijheid van meningsuiting eigenlijk geen vooraf opgelegde voorwaarden heeft, heeft de journalist wel de verplichting nauwkeuriger te zijn dan een burgerjournalist.¹³⁷

De burgerjournalist is veelal onbewust journalist. Als tante Annie een foto maakt van een brandende auto op de Dorpsstraat en deze foto doorstuurt via Whatsapp naar ome Ron, kan Ron deze vervolgens twitteren. Ron zijn account is openbaar en in principe kan iedereen de foto van de #brandopedorpsstraat zien. Ron hoeft zich niet aan onuitgesproken gedragsregels te houden. De Dorpsstraat is de openbare weg. Het is niet aan Ron om de oorzaak van de brand uit te zoeken of het kenteken van de auto te blurren.

De journalist kan zich deze vrijheden niet permitteren. Hij dient te duiden en te informeren. Het tijdstip en de oorzaak van de brand zijn van belang. Feiten checken, aanvullen en de privacy beschermen vallen allemaal onder de taak van een journalist. De enthousiaste burger hoeft en kan hier niet altijd rekening mee houden. Daarentegen kan de burger gemakkelijker zijn mening en onderbuikgevoel weergeven dan de journalist. De prof moet het toch altijd weer onderbouwen. Harde oordelen moeten gepaard gaan met feiten en bronnen.¹³⁸

De journalist heeft naast deze verantwoordelijkheden nog een perspectief waar de sympathieke ome Ron niets mee te maken heeft. Iedere persmusket heeft opdrachtgevers, uitgevers, (indirect) adverteerders en collega's. Waar ome Ron vrijuit dingen kan roepen, moet de journalist rekening houden met andere belanghebbenden. Al moet dan wel gezegd worden dat ook de journalist ernaar moet streven zo onafhankelijk mogelijk te werken.¹³⁹

Tot slot is er een laatste partij waar de journalist zich tegenover moet verantwoorden. Dat is het publiek. Het publiek moet ervan uit gaan dat de schrijvende pers weloverwogen onderzoek heeft gedaan. Waar de burger het kan doen met 'van horen zeggen', oftewel grape vine-verhalen, dient de journalist juist voor zijn consument alles te onderbouwen.

Gelukkig bestaat er dan ook wel degelijk een code. Ook is er een instantie waar de burger zich kan melden bij ondeugdelijk journalistiek werk. Daarover meer in de volgende paragraaf.

3.2.2 De Code, de Elementen en de Raad.

In de maand april van het jaar 1954 werd in het Franse Bordeaux de zogenaamde Code van Bordeaux aangenomen door The International Federation of Journalists. De complete Code van Bordeaux is te vinden in bijlage 4. Voor nu noem ik alleen punt acht.

*8. Iedere journalist die deze aanduiding waardig is, beschouwt het als zijn plicht bovenstaande beginselen oprecht in acht te nemen. Met inachtneming van de algemene wetgeving van zijn land zal hij in beroepszaken slechts de rechtspleging van zijn vakgenoten erkennen; hij verwerpt elke tussenkomst van overheidspersonen of anderen.*¹⁴⁰

¹³⁶ (Kussendrager & Lugt van der, 2007, p. 386)

¹³⁷ (Sengers, 2009, p. 290, 291)

¹³⁸ (Kussendrager & Lugt van der, 2007, p. 388)

¹³⁹ (Harcup, 2011, p. 81, 82)

¹⁴⁰ (Kussendrager & Lugt van der, 2007, p. 386, 387)

De Code van Bordeaux is redelijk duidelijk en er valt eigenlijk weinig over te morren. Op een enkele regel in punt acht na dan. De journalist zal slechts de rechtspleging van zijn vakgenoten erkennen. Helder op het eerste oog. Er schuilt echter gevaar in. Het is een makkelijke manier om kritiek van politici, ondernemers en het publiek te verwerpen omdat je alleen kritiek van collega's accepteert. Ondanks dat niet-journalisten misschien minder vakkennis hebben, kan de kritiek nog steeds gegrond zijn. In paragraaf 3.2.3 ga ik in op een risico hiervan.

De disciplines der journalistiek van Kovach en Rosenstiel, uitgewerkt in hoofdstuk 1, dienen eveneens als richtlijnen van de journalistiek. De complete lijst van elements is te vinden in bijlage 1.

Deze elementen zijn eigenlijk superieur aan de Code van Bordeaux. De disciplines zijn helder, kort en leggen de ethische verantwoording bij de journalist zelf. Op punt negen staat duidelijk dat de journalist handelt naar eigen geweten. Daarmee is er ruimte voor kritiek van iedereen die de journalist dierbaar is of die hij serieus neemt.

In Nederland bestaat de Raad voor de Journalistiek. Bij deze onafhankelijk instantie kunnen mensen terecht die zich onjuist behandeld voelen door journalisten. De raad is opgericht vanuit de media zelf en behandelt klachten over journalistieke acties. De raad bestaat voor de ene helft uit journalisten en voor de andere uit deskundigen. In Nederland kennen we geen journalistiek tuchtcollege. Dus de raad kan slechts oordelen en adviseren, niet straffen. Journalisten zijn daarbij niet verplicht om op te komen dagen bij een uitspraak van de raad die over hen gaat. Rectificaties kunnen ook niet verplicht opgelegd worden.¹⁴¹ Eigenlijk is de raad een staffordshireterriër zonder tanden.

Naast de Code van Bordeaux, de disciplines van Kovach en Rosenstiel, en de raad voor de journalistiek hebben we in Nederland ook het Genootschap van Hoofdredacteuren van de Nederlandse dagbladen. Zij hebben een eigen code ontwikkeld. Hierin staan overzichtelijke aanwijzingen die ook niet verplicht zijn, maar kunnen dienen als handig hulpmiddel bij ethische discussies.¹⁴²

Uit het eerste hoofdstuk is echter al duidelijk geworden dat in deze scriptie met name waarde gehecht wordt aan de tien disciplines van Kovach en Rosenstiel.

3.2.3 De kogel en de burgemeester.

In de vorige paragraaf is al benoemd dat er risico's zijn als journalisten alleen kritiek accepteren van collega's. Met een mooi woord houdt dit de zelfregulering van de media in.

Deze term is vaak gevallen. Bijvoorbeeld met de 'ongewenste intimiteiten' van oud-premier Ruud Lubbers in zijn tijd als VN-commissaris in 2004. Lubbers' schuld in deze zaak is nooit bewezen. Toch moest hij in 2005 aftreden omdat er in de media zoveel heisa over gemaakt was, dat zijn positie niet meer geloofwaardig was.¹⁴³

Vervelend voor Lubbers, maar veel zwaarder zijn de aantijgingen van de media toen de politicus Pim Fortuyn vermoord werd in 2002. Peter Langendam, partijgenoot van de flamboyante Rotterdamse politicus, gaf de schuld aan het 'linkse bolwerk van politici en pers'. Hij beweerde dat de kogel van links kwam. Mat Herben, Fortuyns opvolger binnenin de LPF, sprak van een 'demonisering in de media' van Fortuyn. Ook andere mensen uit de kringen van Fortuyn zeiden dat de media Fortuyn hebben neergezet als slechterik. Het zou ervoor hebben gezorgd dat er uiteindelijk een gek kwam die een daad wil stellen.¹⁴⁴

¹⁴¹ (Raad voor de Journalistiek, z.d.)

¹⁴² (Kussendrager & Lugt van der, 2007, p. 387)

¹⁴³ (Boom & Fogteloo, 2004)

¹⁴⁴ (Borgdorff, 2003)

De media ging bij zichzelf ten rade. Er was inderdaad sprake van een hype. Journalisten praatten elkander na en namen elkaars veronderstellingen over. Bij Fortuyn kon dit, want de man liet geen kans onbenut om geïnterviewd te worden of publiekelijk op te treden. Hij werd nota bene kort na een radio-interview doodgeschoten. Citaten werden uit het verband gerukt. Sensatie ging voor fact checking. De mening van de burger werd afgedaan als vox pop. In de nasleep waren vooraanstaande media het erover eens: ze waren te ver gegaan. De zelfregulatie van de Nederlandse journalistiek had gefaald. Toch was Fortuyn niet de laatste. Dick Advocaat, Rob Oudkerk, Mabel Wisse Smit en de eerdergenoemde Ruud Lubbers werden allemaal het onderwerp van een hype. Alleen wel met minder verregaande gevolgen.¹⁴⁵

Journalisten focussen zich te veel op de kern van de macht en de mensen van de besluitvorming. Daarbij verliezen ze tante Annie en ome Ron uit het oog.¹⁴⁶

De journalist in zijn badmeesterstoel kwam tevoorschijn. Hij riep vanaf zijn hoge stoel duidelijker en harder dan de andere badgasten. Het gevaar is zo oud als de journalistiek zelf. Hoe anders is het na veertien jaar: sociale media en het internet hebben de poten van de badmeesters-stoel doorgezaagd. De journalist zit tussen de andere badgasten op het strand aan de zee van informatie. Kijkend naar de ondergaande zon van de duiding, want waar velen roepen is de rode draad moeilijker te zien. Dat hoeft niet negatief te zijn, de consument volgt wie hij wil. Of het nu de politicus, de verslaggever of de loodgieter is. De kritiek van ome Ron kan net zo waardevol zijn als die van Rob Wijnberg. De hype is echter niet voorbij. Donald Trump is momenteel de politicus die verschijnt in alle denkbare media, geholpen door opmerkelijke en extreme uitspraken - en niet eens door zijn budget. Hij gaf minder dan de helft uit aan media dan de andere kandidaten in de voorverkiezingen deden. Toch komt hij minsten dubbel zo vaak op tv. De Fortuynstrategie werkt nog in de Verenigde Staten, maar dat terzijde.¹⁴⁷

Het is goed ethisch na te blijven denken over de moderne journalistiek, ook in de tijd van Twitter. The hype is alive en keeps on hyping. Want ook dit decennium was er een wrange casus geweest rondom een Nederlandse politicus.

Het gaat om Onno Hoes, destijds burgemeester van Maastricht. Hoes kwam eind 2013 in opspraak toen hij actief bleek op de homodating-app Grindr. Het bleef een jaar relatief rustig rondom Hoes. In december 2014 werd de burgemeester echter weer nieuws. Omroep PowNed had een 20-jarige man een verborgen camera omgebonden en op date gestuurd met Hoes. Hoes maakte seksuele toespelingen naar de man en maakte enigszins denigrerende opmerkingen over de gemeenteraad.¹⁴⁸ Het gevolg is bekend. Hoes trad af als burgemeester.¹⁴⁹ In augustus 2015 bepaalde een rechtbank dat PowNed de beelden nooit had mogen uitzenden. Hoes bevond zich in een privé-situatie en is als burgemeester niet vogelvrij verklaard.¹⁵⁰ PowNed heeft de aflevering van Uitzending Gemist en hun eigen website gehaald. Een rectificatie kwam echter nooit.¹⁵¹ PowNed heeft zelf altijd beweerd niets verkeerd gedaan te hebben. Volgens hen wist Hoes dat hij risico's nam en moet hij op de blaren zitten.¹⁵² Hoes liet de zaak nooit voorleggen aan de Raad voor de Journalistiek. Ondanks dat het in zijn

¹⁴⁵ (Boom & Fogteloo, 2004)

¹⁴⁶ (Borgdorff, 2003)

¹⁴⁷ (Confessore & Yourish, 2016)

¹⁴⁸ (Steen van der, 2014)

¹⁴⁹ (Kasteleijn, 2014)

¹⁵⁰ (Sedee & Voogt de, 2015)

¹⁵¹ (Brandenburg - van de Ven, 2015)

¹⁵² (Nu.nl/ANP, 2014)

voordeel gewerkt zou hebben. De Raad acht het gebruik van een verborgen camera alleen juist als er 'ernstige misstanden' gaande zijn.¹⁵³

Het is een voorbeeld waar de journalistiek duidelijk over de grens heen ging. Vermoedelijk had de klopjacht op Hoes te maken met zijn huwelijk met Albert Verlinde, die in RTL Boulevard menig roddel verspreidt. Hoes had nooit gefilmd mogen worden met een verborgen camera. Er hing een duidelijk frame om de filmende persoon. De 20-jarige werd structureel in alle nieuwsmedia aangeduid als 'jongen'. Als dezelfde jongen een auto-ongeluk zou veroorzaken, zou hij aangeduid worden als 20-jarige man. De media-hetze rondom Hoes kent sowieso een wrange bijmaak. De hoeveelheid aandacht was excessief en dat lag zeker niet alleen aan PowNed.

Het is een modern voorbeeld. Hoewel de zelfregulatie binnenin de journalistiek doorbroken is, bestaat de hysterische papegaaijournalistiek nog steeds. Veel kranten en televisieprogramma's waren wel kritisch over PowNed, maar versloegen ook doodleuk de ontwikkelingen rondom Hoes. The hype goes on.

Het is een landelijk voorbeeld. Belangrijker zijn de voorbeelden binnenin de regio zelf. Hoe reflecteert de regionale journalist? Daarover meer in de volgende paragraaf.

3.3.1 Het maliënkolder der kennis.

De ethische bedreigingen in de lokale journalistiek zijn misschien monsters wiens tentakels minder ver reiken. Dat maakt ze niet minder woest. De lokale verslaggever moet zich goed wapenen om zich hier tegen te verdedigen. Met het zwaard van transparantie en het schild der reflectie stapt hij richting het bloeddorstige beest. Zijn gebrek aan ervaring maakt hij goed met een maliënkolder der kennis en een harnas van betrokkenheid.

De regionale journalistiek wordt in een rap tempo steeds professioneler. Lokale dagbladen gaan er kwalitatief enorm op vooruit. Artikelen worden steeds duidelijker qua feiten en objectiviteit staat hoog in het vaandel. Afstand tot het publiek hoort daarbij. Toch ziet Broersma juist daar een drogreden.¹⁵⁴

"Maar om zichtbaar en onmisbaar te blijven in lokale en regionale gemeenschappen is betrokkenheid bij de regio noodzakelijk."

- Marcel Broersma, 2014.¹⁵⁵

De regiojournalistiek moet zich ophijsen aan sterke regionale identiteit. Journalisten met nauwe banden in de lokale community is een wenselijke ontwikkeling. De verslaggever kan met extra kennis en passie vertellen over de regio. Het contact tussen de community en de verslaggever is steeds korter en eenvoudiger geworden. Informatie is overal en de community kan zichzelf voorzien.¹⁵⁶ Toch is het juist de rol van de verslaggever om de gidsende vertrouwenspersoon uit de conclusie van hoofdstuk 2 te zijn die de juiste feiten benoemt en zijn community informeert.

¹⁵³ (NRC, 2015)

¹⁵⁴ (Broersma, 2014, p. 20, 21, 22)

¹⁵⁵ (Broersma, 2014, p. 21)

¹⁵⁶ (Brouwers, 2013, p. 192, 193)

Een gevaar kan zijn dat de journalist te betrokken raakt bij zijn community. Broersma noemt al een voorbeeld van een autobrand in Helmond. Een bewoner van een andere buurt merkte op dat deze lekker moest doorbranden.¹⁵⁷

De bewoner had geen interesse in een brandend motorvoertuig buiten zijn buurt. Een soortgelijke apathie is niet ondenkbaar voor een journalist die zijn eigen community verslaat en hier zeer mee begaan is. Hij kan objectiviteit uitstralen, maar niet oprecht hebben.

Bijvoorbeeld de Wekeromse journalist die Wekerom en Otterlo verslaat. Hij maakt een verhaal over een mestvergister die al dan niet in Wekerom geplaatst gaat worden. Bij nader onderzoek blijkt dat de geplande ligging nog geen 500 meter van zijn huis vandaan is. De journalist interviewt de woordvoerder van de protestgroep, de ondernemer die de mestvergister plaatsen wil en de wethouder die het dossier in beheer heeft. Hoe kan de journalist zichzelf dan ooit garanderen dat hij de woordvoerder misschien positief of hartelijk benadert, terwijl hij misschien extra kritisch is naar de wethouder of de ondernemer toe. Hoe bewaart hij dit evenwicht?

De dossierkennis staat echter buiten kijf. De verslaggever kent de details en het dossier alleen maar beter omdat het hem aangaat. De ringen van het maliënkolder zijn in elkaar gedrukt.

3.3.2 Het harnas van betrokkenheid.

Voor een interessante casus van hoe in de lokale journalistiek objectiviteit kan botsen met belangen wordt gekeken naar een ander land, wederom de Verenigde Staten. Op lokaal niveau liggen voor regio-journalistiek vergelijkbare kansen. Bovendien geeft de casus de botsing tussen objectiviteit en afhankelijkheid weer. Het stadsdeel Brooklyn in New York is een broeinest van diversiteit en onderling verschillende wijken. Dit biedt ruimte voor een groot scala aan uitgaansgelegenheden. Met meer dan tweeënhalve miljoen inwoners is er dan ook een groot potentieel publiek in New Yorks grootste stadsdeel. Het mag dan ook geen verrassing zijn dat juist Brooklyn zich leent voor een uniek regionaal journalistiek concept, de Corner Media Group. De Corner Media Group is een onafhankelijk mini-nieuwsnetwerk die zich met name focust op regionaal nieuws, uitgaansgelegenheden en aanstaande evenementen. De focus ligt op acht verschillende 'corners' in Brooklyn.¹⁵⁸

Met zeker 780.000 unieke pageviews per maand mag de Corner Media Group zich een succes noemen.¹⁵⁹

Hoewel dit een groot jubelverhaal over een innovatieve manier van regionale journalistiek kan worden, worden juist over de Corner Media Group kritische noten gekraakt.

Uit een Nederlands onderzoek blijkt dat juist binnenin het vernieuwende netwerk een verregaande vorm van belangenverstrengeling gaande is. De recensenten schrijven zelden een negatieve recensie over plekken in hun buurt en het nieuws is veelal positief.¹⁶⁰

Belangenverstrengelingen en een verlegde kritische blik zijn dus duidelijke ethische valkuilen voor de betrokken, gidsende regiojournalist.

Toch is deze valkuil niet onoverbrugbaar, zo beweert Taco Rjssemus. Rjssemus was regiojournalist bij Omroep Gelderland en werkte als betrokken 'meehuil'-journalist bij Hart van Nederland. Op dit

¹⁵⁷ (Broersma, 2014, p. 17, 18)

¹⁵⁸ (Grubisich, 2015)

¹⁵⁹ (Corner Media Group, z.d.)

¹⁶⁰ (Schie van, 2016)

moment is hij mediadirecteur bij de KRO-NCRV. Ook deze omroep hanteert betrokken journalistiek, vanuit een christelijk oogpunt.¹⁶¹

Rijssemus trekt in zijn boek *De rekbare waarheid: over de objectiviteit van betrokken journalistiek* een vrij heldere conclusie. Journalistieke betrokkenheid staat niet haaks op objectiviteit, zolang de beroepsregels maar in acht worden genomen. Rijssemus hanteert de Elements van Kovach en Rosenstiel.

Hij betoogt zelfs dat de betrokken journalisten veel meer relevante feiten, inzichten en interpretaties krijgen dan hun 'neutrale' collega's omdat ze er simpelweg een veel beter oog voor hebben. Ze kennen de community en kunnen denken vanuit de community. Het belangrijkste is dat waarheidsvinding en de dienstbaarheid aan het publiek centraal staan.¹⁶²

Rijssemus wordt in deze conclusie bijgestaan door Carel Kuyl, mediadirecteur van de NTR. Al vindt Kuyl wel dat waarheidsvinding ver voor betrokkenheid gaat. Feiten zijn belangrijker dan betrokkenheid volgens hem. De in het vorige hoofdstuk geciteerde mediafilosoof Rob Wijnberg beweert dat feiten niet concreet hoeven te zijn, omdat vooral de interpretatie telt. Iedereen kijkt tenslotte door zijn eigen venster naar de wereld. Daarnaast onderstreept Wijnberg, net als Broersma in de vorige paragraaf, dat betrokkenheid ook werkt door de toenemende professionaliteit in de journalistiek. De normen die afgestudeerde journalisten krijgen tijdens de studie komen in de praktijk nog beter uit de verf.

Leo Fijen, hoofdredacteur bij KRO-NCRV, stelt zelfs dat neutrale journalisten te veel blinde vlekken hebben. Ze kennen zichzelf geen directe rol toe in de samenleving en missen zo veel onderscheidende aanvullingen die betrokken journalisten juist zo sterk maakt.¹⁶³

Er is misschien een worsteling tussen betrokkenheid en objectiviteit, maar betrokkenheid biedt meer voordelen.

Het harnas der betrokkenheid is gesmeed.

3.3.3 Het zwaard van transparantie.

Vanuit de professionaliteit is de conclusie al wel bekend dat betrokken journalistiek, zij het met een duidelijk doel van waarheidsvinding voor het publiek, absoluut waardevol is. De volgende vraag is dan hoe dit het beste is over te brengen aan de consument.

Uit een onderzoek van José Sanders, professor in communication en information sciences verbonden aan de Radboud Universiteit Nijmegen, blijkt dat lezers teksten soms letterlijker nemen dan door de schrijver bedoeld is. Een consument kan denken dat een citaat letterlijk gezegd is door een geïnterviewde. De lezer ziet het wel weer als een tekst zonder aanhalingstekens of duidelijke bron afkomstig is uit de bevindingen van de schrijver.¹⁶⁴

De oplossing is vrij simpel. Zolang de journalist zorgvuldig omgaat met citaten, zal een geïnterviewde niet snel iets kunnen teruglezen waar hij zelf niet mee akkoord zou kunnen gaan. Een schrijver vermijdt spreektaal en bewerkt citaten daarom vaak. Daar komt bij dat de journalist antwoorden kan combineren voor een 'lekkere' quote. Dit is allemaal vrij eenvoudig aan de lezer uit te leggen zolang de schrijver de discipline van transparantie volgt.

¹⁶¹ (Nieuwenhuijsen, 2014)

¹⁶² (Rijssemus, 2014, p. 9t/m 14)

¹⁶³ (Nieuwenhuijsen, 2014)

¹⁶⁴ (Sanders, 2009, p. 13, 14, 14, 16)

Een voorbeeld is de gefrustreerde voetballer die boos was om het artikel van een sportredacteur. Hij werd aangesproken door ploeggenoten op uitspraken die hij niet letterlijk heeft gezegd. De journalist had echter wel gevraagd of hij het in die woorden mocht noteren. De voetballer zei ja en dus kwam het in het artikel. Iedere vertwijfeling had heel eenvoudig weg weggenomen kunnen worden als de journalist had uitgelegd dat het om een quote gaat, het on the record is en het ten behoeve komt van de leesbaarheid van een artikel. Een werkwijze die quotes veilig stelt en perspectief biedt aan zowel de consument als het onderwerp.

Harmen Groenhart, docent journalistiek aan de Fontys Hogeschool voor Journalistiek, ziet juist in transparantie een nieuwe valkuil. De nieuwe online media zijn volgens hem snel, persoonlijk en interactief. De gemiddelde journalist heeft niet altijd de tijd, middelen en bronnen om alles te verantwoorden. Daarnaast hebben niet alle journalisten dezelfde prioriteiten. Daarmee moet de journalist uitkijken dat hij zich niet verliest in zijn positie in het contact met het publiek. Door een constante positie in zijn community kan hij de uitstraling en dus zijn doeleinde uit het oog verliezen.¹⁶⁵

De vraag is hoe diep deze valkuil daadwerkelijk is. We kunnen de betrokken journalist wel blijven afspiegelen als de bange big in het veilige huisje van steen terwijl de grote boze publieke wolf overal valkuilen graaft. Uiteindelijk moet de big naar buiten om te eten, de wolf confronteren en de valkuilen ontwijken of neutraliseren.

Transparantie is niet iedere stap die je zet doorgeven aan je publiek. Een anonieme bron is een anonieme bron, off the record is off the record en in sommige gevallen zou een consument iets van je moeten aannemen omdat jij nu eenmaal de informatieleverancier bent. Het is aan de journalist zelf om door eerlijk en integer werk genoeg respect te hebben opgebouwd om ook geloofd te worden als de info soms vaag of niet direct herleidbaar is naar een duidelijke bron (ervan uitgaande dat de big niet liegt natuurlijk).

De journalist legt uiteindelijk verantwoording af naar zijn publiek. Transparantie en opgebouwde geloofwaardigheid zijn essentieel. Het aanhouden van een persoonlijke morele code en het streven naar waarheidsvinding zijn van levensbelang.

Het zwaard der transparantie is uit de steen getrokken.

3.3.4 Het schild der reflectie.

Dan rest er slechts één nobele zaak. Aan het einde van de dag moet de journalist ook zichzelf in de spiegel kunnen aankijken. Hoe ziet de journalist zijn eigen selfies terug? Hoe reflecteert de journalist op zijn eigen werk?

De Engelse Sarah Niblock, journalist en auteur, vindt het lastig om een juiste reflectieve maatstaaf voor journalisten te hanteren. Wetenschappers en onderzoekers dienen elke conclusie te onderbouwen en iedere bron te noemen. In een journalistiek stuk gebeurt dit niet per se. Daar komt bij dat er geen vaste regels voor de journalist zijn zoals in de wetenschap. Een journalist zou zich moeten laten toetsen door gelijken, maar omdat journalistiek juist zo vaak over het maatschappelijk relevante gaat is het moeilijk om ook deze standaard aan te houden. Er zijn teveel gelijken in het publiek. Zelfregulatie in de media brengt daarnaast risico's met zich mee, zoals eerder aangetoond in paragraaf 3.2.3.

¹⁶⁵ (Groenhart, 2011, p. 33, 34, 35)

De reflectieve journalistiek wordt ook niet geholpen door de constante veranderende en ontwikkelende industrie. De oplossing ligt volgens Niblock in het hanteren en bijhouden van een code en de stappen die een journalist zet. De verslaggever moet, desgevraagd, kunnen uitleggen waarom hij iets doet en volgens welke code. Daarnaast moet hij zijn theorieën en teksten kunnen ondersteunen met eigen geschriften, onderzoeken en op feiten gebaseerde conclusies. Hij moet daarbij altijd de oorspronkelijke vraag en intentie in gedachte houden. De stappen van een journalist zijn dan wel sneller dan die van een wetenschapper, ze dienen even zorgvuldig te zijn. De verslaggever moet zich bewust zijn van zijn keuzes en beweringen, en deze zo nodig kunnen verdedigen.¹⁶⁶

Het is een gedachtegang die wordt ondersteund door de Australische professor in Journalism Lynette Sheridan Burns. De journalist moet zich altijd bedenken of zijn product sterker of zwakker is na zijn controle en feedback. Conclusies en toevoegingen moeten verklaard en ondersteund kunnen worden. Bovendien moeten zowel zijn collega's als zijn publiek het artikel op waarde kunnen schatten. Een goed traject en een sterk reflectief proces voorkomen feitelijke onjuistheden en schuldgevoel in de toekomst.¹⁶⁷

Timon Ramaker is docent Ethics and Journalism aan de Christelijke Hogeschool Ede. In zijn 'tien woorden voor de mediacultuur' stelt hij enkele geboden voor het overleven in de moderne mediacultuur. Drie van die geboden zijn na het bespreken van al het voorgaande wel aardig om te citeren.

"Bewustwording van dominantie van techniek en de bemiddelende rol die techniek speelt bij onze ervaringen (Matrix). ... Zoeken naar echte communicatie met anderen. Vormen van mediapraktijken die echte communicatie stimuleren. ... Ontwikkelen van proactieve houding bij mediagebruik. Ontwikkelen van fijnzinnigheid (vormen van zintuigelijkheid)."

- Timon Ramaker, 2009.¹⁶⁸

Bewustwording, communicatie en het ontwikkelen van een proactieve houding en fijnzinnigheid. Het zijn de hoekstenen die leiden tot een waardevol huis van reflectie en bezinning die de big beschermt tegen de wolf.

Het schild der reflectie is overhandigd. Mede dankzij zijn wapens weet de journalistieke krijger het beest der ethische bedreigingen over de kling te jagen.

Kennis, transparantie, reflectie en betrokkenheid zijn de wapens van de regionale journalist. Het maakt hem sterker en helpt hem zijn argumenten voor zijn werkwijze te onderbouwen. Hieromheen vormt hij zijn morele code.

Het beest brult zijn laatste kreet en het stof van het strijdtoneel is neergedaald. De journalist heeft zijn code gehanteerd en zijn werkwijze verdedigd. Hij dient niet alleen te luisteren naar ervaren vakgenoten. Ook zijn onderwerpen, community en algemene publieke opinie hebben recht van spreken over wat er gebeurt in de maatschappij. De helm van de krijger moet niet zo strak zitten dat hij doof wordt voor kritiek. Blijf bij de waarheid, werk integer en het respect komt vanzelf. Zo weet de

¹⁶⁶ (Niblock, 2007, p. 28, 30, 31)

¹⁶⁷ (Sheridan Burns, 2013, p. 170 t/m 174)

¹⁶⁸ (Ramaker, 2009, p. 110, 111)

verslaggever zijn professionele integriteit ethisch te verantwoorden, juist als hij lokale journalistiek bedrijft in zijn eigen gemeenschap.

Zijn hiermee alle kritische monden gesnoerd? Nee, kritiek blijft altijd. Sommige mensen leveren hoe dan ook kritiek. In de woorden van een oud-collega uit mijn horeca-tijd: “Eén zeikerd maakt nog geen zomer.”

Om ook dit aspect nog te behandelen, ga ik aan het slot van dit hoofdstuk in op het volgende citaat. Uit het boek *Augustus* van de Amerikaanse schrijver John Williams. Hiermee rond ik het hoofdstuk af.

“Nee, het is wat ik in de teneur van je vraag bemerk waaraan ik me begin te storen, want ik meen (ik hoop dat ik me vergis) de geur van een moralist te bespeuren. En volgens mij is de moralist het meest nutteloze en verachtelijke wezen dat er bestaat. Hij is nutteloos omdat hij zijn energie besteedt aan het geven van een oordeel in plaats van aan het verwerven van kennis, omdat het geven van een oordeel eenvoudig is en kennis moeilijk is. Hij is verachtelijk omdat zijn oordelen een visie van hemzelf weerspiegelen die hij in zijn onwetendheid en trots aan de wereld zou willen opleggen. Ik verzoek je dringend geen moralist te worden – je zult er je bekwaamheid en je geest mee bederven. En je zou er zelfs de stevigste vriendschap zwaar mee belasten.”

- Gaius Cilnius Maecenas aan Titus Livius door John Williams, 1972.¹⁶⁹

Volgens de Ierse schrijver John McGahern zit in de bovenstaande quote een kijkje in de ziel van John Williams. Williams was, naast schrijver, journalist en universitair docent.¹⁷⁰

Veroordelen is makkelijk, iets weten moeilijk, zo stelt McGahern. Voor kennis is verbeelding nodig om vanuit de naam van anderen te denken en hun positie tegenover de eisen van het dagelijks leven in te zien. Williams bewandelt eerst het moeilijke pad van anderen. Hij komt dingen te weten en onderzoekt. Pas hierna treedt hij in de wereld van zichzelf. Hij verkent eerst de buitenwereld, dan de persoon.¹⁷¹

Williams gebruikt de Romeinse staatsman Maecenas om een kijkje te geven in zijn eigen denkwereld. Iets wat hij overigens vaker doet in zijn boeken, maar dat terzijde. Wat hij te vertellen heeft, doet hij in de hardvochtige toon die het karakter Maecenas kenmerkt.

De kern blijft overeind en zelfs nu, zoveel jaren later, is het nog steeds relevant voor een journalist die ethisch overeind wil blijven staan. Kijk, leer, maak kennis en luister voor je veroordeelt. Het is aan de journalist om dingen te weten te komen en deze te verslaan. De morele kritiek geeft hij niet aan anderen, maar slechts op zichzelf. Het is niet aan hem om zijn visie op te leggen aan zijn publiek, community, redactie en anderen. Ken de buitenwereld, dan pas jezelf. Het is een allegorie op transparantie, reflectie, betrokkenheid en kennis.

Samenvatting.

Ieder mens heeft zijn eigen normen, waarden en morele code. Hetzelfde geldt voor beroepen. De journalistiek heeft geen eed en heldere ethische rechtsgang. Een goede morele code is echter te bereiken door dialoog met naasten.

Voor burgers gelden andere regels dan voor journalisten als het gaat om ethische regels. De journalistiek heeft onofficiële regels en dient ten rade te gaan bij collega's. Ze moet hierbij waken

¹⁶⁹ (Williams, 2014, p. 170)

¹⁷⁰ (Saxon, 1994)

¹⁷¹ (McGahern, 2014, p. 424, 425)

voor de risico's van zelfregulatie. Door napraten raken mensen beschadigd en kunnen situaties gruwelijk uit de hand lopen. Kritiek moet vanuit alle hoeken serieus genomen worden.

Voor de regionale journalist kunnen betrokkenheid en bekendheid de neutraliteit in de weg staan.

Met het gebruik van de beschikbare kennis, transparantie, reflectie en betrokkenheid kan de journalist de juiste morele code hanteren en correcte kwalitatieve verslaggeving afleveren.

4. Once upon a time in Otterlo.

Het was de vooravond van het carnavalsseizoen. Het telefoontje op dinsdag 10 november kwam niet helemaal gelegen. Ik zat in vergadering met mijn medeleden van een Otterlo's feestcomité, het OFO. Aan de andere kant van de lijn hing Hennie Meijer. Meijer is de voorzitter van de lokale ondernemersvereniging, een aanjager van veel evenementen in en rondom het dorp. Een telefoontje van hem is geen bijzonderheid. Hij houdt veel festiviteiten, ik kan zorgen voor media-aandacht als het interessant genoeg is. Meijer klonk nu echter zorgelijker dan anders.

Hij deelde die avond mee dat Otterlo in beeld was voor een asielzoekerscentrum. Er waren al verregaande afspraken tussen het Centraal Orgaan opvang asielzoekers, het college van burgemeester en wethouders, en de lokale recreatieondernemer Hans van Voorst. Donderdag 12 november zou de ondernemingsvereniging, O2, een spoedvergadering voor haar leden houden. Meijer verzocht mij of ik er als verslaggever van het lokale dagblad bij kon zijn. Uiteraard stemde ik in. Een telefoontje later had ik hiervoor de goedkeuring van André van der Velde, de redacteur van de regio-katern (het onderdeel van de Barneveldse Krant waar nieuws uit Otterlo onder valt). Opmerkelijk genoeg was een ander lid van het OFO al op de hoogte van een gerucht dat er een azc in Otterlo zou komen. In de voetbalkantine deed deze de ronde, hoewel het door velen werd afgedaan als dorpsroddel. In de eerste instantie vond ik het ook nog maar abstract idee. Achteraf was het de eerste dag van een traject waarin zou blijken dat mijn integriteit en professionaliteit tot het uiterste getest zou worden. Voor het eerst raakte ik in de knel als het ging om verslaggeving in en vanuit de eigen gemeenschap.

In dit hoofdstuk behandel ik geen concrete deelvraag. Het is een casestudy naar mijn ervaring met de besluitvorming van een eventuele plaatsing van een azc in mijn leefgemeenschap. In de bijlage zijn van bijlage 5 tot en met 16 artikelen te vinden van mijn hand. Deze zijn gepubliceerd in de Barneveldse Krant en de Ede Stad. In deze casus, die ik al grotendeels beleefd heb voor mijn onderzoek, ga ik dus direct in op mijn hoofdvraag. Hoe blijf je als journalist professioneel en integer als je in je eigen gemeenschap lokale journalistiek bedrijft?

4.1.1 12 November: Klop, klop, de realiteit.

Woensdag 11 november was een nog relatief rustige dag. Op donderdag de 12e deden echter al diverse geruchten en roddels de ronde. De hele middag bestond uit telefoneren en informatie achterhalen. De mail met een uitnodiging voor leden van O2 was verstuurd. Andere Otterloërs mochten aanwezig zijn, maar werden verzocht zich op de achtergrond te houden en niet deel te nemen aan de vergadering.

In de middag kwamen steeds meer details naar buiten. Dinsdagavond is er een contract getekend tussen het COA en de eigenaar van recreatiepark De Lindehof. Hierin komen zij overeen dat er 600 vluchtelingen worden gehuisvest op het park. Dit had wethouder Willemien Vreugdenhil kenbaar gemaakt aan Rijk Ploeg (de voorzitter van lokale belangenvereniging Otterlo's Belang), dominee Verspuij (van de lokale hervormde kerk) en Hennie Meijer. Op donderdagavond zou na de bijeenkomst van O2 op het Edese gemeentehuis een vervolgesprek plaats vinden. Hier zouden, naast

Meijer en Verspuij, dokter Moret (de lokale huisarts), woordvoerders van de lokale basisschool en Hans Bom (eigenaar van het nabijgelegen hotel De Sterrenberg) bij aanwezig zijn.¹⁷²

Eerst was echter de informatieavond aan de orde. Deze begon om 18.00 uur in het Otterlose Dorpshuis de Aanloop. Hetzelfde dorpshuis waar ik vroeger op de peuterspeelzaal zat, later Sinterklaas bezocht en zelfs ooit meedeed aan de mini playbackshow. Mijn vertolking van 'I'm Blue' van Eiffel 65 viel niet in goede aarde, maar dat terzijde.

Deze avond zat de Aanloop ramvol. Het was duidelijk dat niet alleen leden van O2 de oproep hadden gehoord. De gehele avond stond onder leiding van voorzitter Hennie Meijer. De sfeer was gespannen, maar er was ruimte voor humor. De eerste grappen over een moskee in Otterlo waren reeds gemaakt. Meijer vroeg om de aandacht en begon zijn relaas. Er komen 600 vluchtelingen naar Otterlo. Het zou vooral gaan om mensen uit Eritrea en Syrië. De groep bestaat voor de helft uit alleenstaande mannen. De andere helft bestaat uit gezinnen. Het akkoord tussen het COA en eigenaar Van Voorst is twee maanden geleden gemaakt. Inmiddels is het college van burgemeester en wethouders ook akkoord. Op 19 november gaat de raad beslissen over het besluit.

De lacherige rumoer in de zaal is verdwenen. Een kille stilte benevelt het dorpshuis. Meijer schraapt zijn keel en gaat verder.

Op De Lindehof worden opvang-units geplaatst waar de mensen in gehuisvest worden. Er komen twee kantoor-units en een eerste hulp post. Deze zijn alleen open tijdens kantooruren. Noodgevallen buiten deze tijden om komen bij de lokale huisarts terecht. Het leegstaande pand midden in het dorp waar ooit de Rabobank zat wordt omgebouwd tot een politiebureau waar een wijkbeheerder in kan. Mogelijk wordt voor de kinderen een klas ingeruimd op de Ericaschool. In het eerste kwartaal van 2016 arriveren de eerste vluchtelingen. De verblijfsperiode duurt een jaar tot drie maanden. Het azc blijft vijf jaar bestaan.

Meijer kijkt ernstig de zaal in, die rumoeriger begint te worden. "Ons dorp telt in totaal 2400 inwoners, met een dorpskern van 1500 mensen. De plannen zijn al ruim twee maanden bekend. Deze informatie had nog niet bekend mogen worden, maar is woensdagavond gelekt."

Het doel van O2 is duidelijk. Ze willen een mandaat waar ze die avond bij het college mee kunnen aankomen. Om dat goed te kunnen doen, moet er eerst een eensgezind geluid komen. Het woord is met name aan lokale ondernemers. Een hoteluitbaatster maakt een opmerking over het toerisme. "Onlangs waren we nog het dorp met de meeste overnachtingen op de Veluwe. Daar was de gemeente mede trots op. Hoe kunnen ze dan al die mensen hier plaatsen?"

Veel vragen zijn er over de verdeling. Otterloërs zijn verbolgen over het feit dat alles in Otterlo komt en er geen verdeling is over meerder locaties. Meijer legt uit dat er in totaal ruim 900 vluchtelingen geplaatst moeten worden. Er zijn er al 375 op de noodopvang op het Edese kazerneterrein. De andere 600 moeten naar Otterlo.

Uiteindelijk slaat verbazing om in woede. Otterlo wordt boos. Boos op de gemeente, omdat dit al besloten lijkt te zijn zonder rondvraag in het dorp. Ze zijn ook boos over de houding van de gemeente, omdat ze dit via een lek van de ondernemersvereniging hebben moeten horen. "Ik voel me belazerd", zegt een man. "Ik heb er geen vertrouwen meer in", zegt een andere.

Rumoer klinkt in de zaal. De eerste meningsverschillen komen naar boven. "Kunnen er wel zoveel oorlogsvluchtelingen opgevangen worden naast een schietterrein?", vraagt iemand. Het Infanterie Schietkamp (ISK) in Harskamp is een van de actiefste militaire oefenterreinen van Nederland. Kogels

¹⁷² (Bijlage 5)

en knallen zijn soms dag en nacht te horen. Het ISK ligt op 500 meter afstand van De Lindehof. Het geknal is berucht. Ook bij mijn ouderlijk huis rammelen de ramen soms in de kozijnen.

Meijer zoekt naar eensgezindheid in de zaal. “Wij zijn een gastvrij en positief dorp. We moeten het eens worden.”

“We hebben als Otterlo begrip voor de problemen van oorlogsslachtoffers”, reageert een ondernemer. “We moeten onze steen bijdragen. Dat moet wel op een haalbare manier met een behapbaar aantal. De besloten 600 is veel te veel. Met een kleiner aantal kan voor goede opvang gezorgd worden.”

Applaus klinkt door de Aanloop. Een enkeling merkt op dat Otterlo een voorbeeld kan zijn door de 600 wel te accepteren. Hierop klinkt hoon en boegeroep uit de zaal. Een paar tellen later stormt een man binnen die ik achteraf herken als iemand bij mij uit de straat. Hij schreeuwt vloekend dat er geen vluchtelingen welkom zijn in Otterlo en ziet O2 aan als vertegenwoordigers van de gemeente, waarop hij hen uitscheldt. Hoewel er achterin de zaal voorzichtig applaus klinkt, roept de grote meerderheid de man op om te gaan zitten en zijn mond te houden. Uit de zaal klinken verschillende roepen om een kleiner aantal om op te vangen. Ook wordt er om nul geroepen, sommigen van deze schreeuwers zijn oud-collega’s, kennissen en generatiegenoten.

Er heerst vrees dat minder dan 600 niet kan, omdat het COA hier duidelijk op aanstuurt.

“Dit is een mededeling, geen vergadering”, merkt een vastgoedondernemer op. Hij verlaat de zaal. Het blijkt een scherpe analyse van hetgeen dat gemeld is.

Meijer sluit de avond af en vertrekt met een groep richting het gemeentehuis. Hij meldt terloops dat er sowieso nog een inspraakavond voor Otterloërs komt.¹⁷³

Ik kom uit mijn hoek in de ruimte waar ik meegeschreven heb en foto’s trachtte te maken in het beroerde licht van de ruimte.

Ik loop naar buiten. Het duizelt in mijn hoofd. De vluchtelingenproblematiek was iets van het achttienjaar. Een onderwerp om de kranten mee vol te krijgen. Ik zie de hopeloze bootjes via de Méditerranée de Griekse eilanden opdrijven. Ik beeld me overlast in als de problematiek voor de Duitsers. Ineens kwam het dilemma dichtbij. De bootjes drijven ook naar de Midden-Veluwe. Als de vage overlast-geruchten waar zijn, gaat Otterlo dat ondervinden. Waar ik voorheen brommer-verzamelaars interviewde en schreef over recreatiehuisjes en lokale natuur, kwamen nu ineens keiharde internationale dilemma’s door mijn notitieblok heen knallen.

Er werd aan de deur geklopt. Toen ik opendeed, kwam de realiteit binnen. Met al zijn vuiligheid en zonder de voeten te vegen.

Dit alles is zo besloten in de achterkamertjes van een raadshuis door een democratisch gekozen college. Slechts de voorzitter van een belangenvereniging en de dominee waren op te hoogte. Zij moesten zwijgen vanwege een geheimhoudingsplicht.

Ik word kwaad. Kwaad op een gemeentebestuur dat zulke ingrijpende besluiten neemt zonder daar haar burgers over in te lichten. Kwaad op IS en Assad. Kwaad op de onmacht die je dan als mens voelt. Ik bel André en vat voor hem de avond samen. Hij hoort de woede in mijn stem.

“Als je geen emotionele afstand kunt houden, is het beter als een ander dit verhaal volgt”, luidde zijn woorden. Hij heeft gelijk. Ik haal diep adem, hervind mijn rust en zeg hem dat ik werk te doen heb. Het was de enige keer dat ik me kwaad gemaakt heb.

¹⁷³ (Bijlage 6)

Ik rijd niet naar huis, maar naar het lokale café De Waldhoorn en neem plaats aan een tafel. Ik staar naar het lichtgroene plafond, de geweiën aan de muur en begin rond 22.00 uur te schrijven. Het voelt alsof ik fictie noteer. De realiteit is nog niet helemaal doorgedrongen. Andere gasten vragen wat ik schrijf en ik geef kort antwoord. Verbazing over het besluit is wat ik hoor. Ik houd mijn mening voor me. Rond 00.00 uur heb ik het artikel naar André gestuurd. Veel mensen zijn na het dorps huis naar De Waldhoorn gekomen. Ik houd mijn oren open. De een roept dat er verzet moet komen, de ander zegt dat Otterlo zich moet organiseren. Een aanwezige ondernemer roept dat het niet uit maakt. De geest is uit de fles en het dorp wordt wakker. “De raad ondertekent dit nooit en dat contract is net zoveel waard als de krant van gisteren.”

4.1.2 13 November: Langs het tuinpad van mijn vader.

Vrijdag 13 november is een gekke dag. Iedereen wil meer informatie, maar niemand weet meer. Na veel belpogingen krijg ik Meijer te pakken. Ik wil meer weten over het gesprek op het gemeentehuis. Naar verluidt verliep deze niet naar de wens van de groep. Uit het gesprek bleek dat er geen tussenweg te vinden was waar minder asielzoekers een optie werd. Het COA had beslist en volgens burgemeester Cees van der Knaap zijn er geen financiële mogelijkheden om de mensen elders op te vangen. Namens Otterlo verklaarde Meijer het te betreuren dat er niet eerder contact was met de inwoners. Volgens hem was er wel degelijk een tussenoplossing te vinden waarbij er asielzoekers zouden worden opgevangen in het dorp. Hij zegt daarbij dat er voor Otterlo een keuze lijkt te zijn tussen 0 of 600. De keuze laat zich raden. De woensdag erop zou er een informatieavond plaats vinden waarbij alle inwoners van het dorp geïnformeerd worden. Deze vindt plaats in 's Heerenloo tussen Ede en Otterlo in.¹⁷⁴

Het gesprek was niet naar wens verlopen. De burgemeester was binnengekomen met de woorden: “Jullie hebben veel vragen en ik alle antwoorden. Het gaat gewoon door.” Verder zou zijn houding koeltjes zijn geweest. Van Voorst was zelf eveneens aanwezig. Hij verklaarde het als zijn humanitaire plicht te zien om vluchtelingen op te vangen. Zijn ouders hadden tenslotte ook joden geholpen tijdens de Tweede Wereldoorlog.

De vrijdag was een dag waarop ik meningen peilde in het dorp. De sfeer was er een van onwetendheid en de daaruit vloeiende angst. Als onwetendheid de deuren opent, geeft hij de sleutel door aan angst en onverdraagzaamheid. In Otterlo zijn ontzettend veel horecaondernemers. Zij zijn bang dat de aanwezigheid van een groot azc terug te zien zal zijn in het straatbeeld. Denk dan aan bankjes die bezet zijn door hulpeloze vluchtelingen en groepen mensen die zich vervelen op straat. Dit zou de grote stroom toeristen die jaarlijks naar Otterlo komt beperken. Mensen zouden op vakantie niet geconfronteerd willen worden met vluchtelingenproblematiek. Dit zou ervoor zorgen dat toeristen liever uitwijken naar Hoog Soeren of Hoenderloo. Dit zijn andere toeristische Veluwe plaatsen met toegang tot bosrijk gebied en Nationaal Park de Hoge Veluwe.

In tegenstelling tot veel andere dorpen in de gemeente Ede, is Otterlo qua inkomen met name afhankelijk van toerisme. Het is dit gegeven waar volgens velen Otterlo haar open en sociale karakter aan te danken heeft. Albert Heller, verslaggever van De Gelderlander, typeerde Otterlo ooit treffend als kustplaats zonder zee. De supermarkt, doe-het-zelf-zaak en horeca zijn ge-ent op toerisme. Het

¹⁷⁴ (Bijlage 7)

dorp past volgens Heller qua denken niet in het beeld van het Veluwse conservatisme, maar is open en gezellig.¹⁷⁵

Het was duidelijk dat ook de horecaondernemers ontevreden zijn over de besluitvorming. Over een algemeen standpunt en de manier van protest, hard of vreedzaam, waren ze nog niet uit. In de middag werd echter wel een daad gesteld. Onder het bord 'Otterlo gem. Ede' aan de kant van Arnhem (zuid) hing een bord met de tekst 'Van de Knaap wil dood'. Ik maakte een foto en deze kwam razendsnel op de site. Het bord werd snel weggehaald. Ik ben er nooit achter gekomen wie het bord er neer heeft gezet en of het een Otterloër was.

In de avond werd op de website van Omroep Gelderland een interview met Hans van Voorst online gezet. Hierin vertelt Van Voorst amicaal dat hij hoopt dat 'zijn nieuwe gasten' van de Hoge Veluwe vrijkaartjes krijgen om 'lekker over het park te fietsen'. Volgens hem vallen de vluchtelingen in de zomer niet op en kunnen ze in de winter hun zakcentjes uitgeven aan de Otterlose middenstand. In het filmpje wordt verteld dat Van Voorst niet verdiend aan het azc, wel heeft hij de afspraak dat hij na vijf jaar een luxe bungalowpark mag realiseren op het terrein. Ook Van der Knaap verschijnt voor de camera. Hij beweert alles geprobeerd te hebben om het kleinschaliger te doen, maar dit was volgens hem niet mogelijk.¹⁷⁶

De eerste Facebook- en Whatsappgroepen waren inmiddels in de lucht. Veel Otterloërs ontstaken in razernij. Ze voelen zich in de steek gelaten door Van der Knaap en uitgelachen door Van Voorst. Het gerucht gonsde al lang dat Van Voorst voor de periode negen euro per vluchteling, per nacht krijgt. Quote durft te beweren dat dit waar is in een artikel. Een rekensom leert dan dat Van Voorst met die aantallen en die periode ruim negen en half miljoen euro vangt. Van Voorst ontkent dit niet in het artikel, maar zegt wel zeker te weten dat het bord met bedreigingen niet is geplaatst door Otterloërs.¹⁷⁷

4.1.3 15 November: Otterlo staat op.

Op zondagochtend 15 november trilt mijn telefoon. Ik ben nog niet wakker en kijk met milde verbazing naar de iPhone 5 op het boekenkastje naast mijn bed. Hij zoemt nogmaals en het zwakke lichtflitsje brengt wat helderheid in de duisternis van mijn bescheiden slaapkamer. Dan trilt hij nogmaals, en nogmaals, en nogmaals.

De grote Whatsapp-groep was aangemaakt. In samenwerking met Otterlo's Belang en O2 was er een heuse stuurgroep azc opgericht. Via gigantische Whatsapp-groepen werd het hele dorp, waaronder ik, op de hoogte gehouden van de laatste ontwikkelingen. Het eerste wapenfeit was deze dag, namelijk een protestmars door het dorp die eindigt bij de beoogde locatie.

Slechts uren later zou de mars al beginnen. Een bewuste keuze van de stuurgroep. Op deze manier wilde zij Pegida en andere extreme organisaties de kans niet geven om op te komen dagen. Het verzamelpunt was om 15.00 uur op het parkeerterrein van de lokale voetbalvereniging SV Otterlo. De mars liep door het hele dorp. Op spandoeken waren leuzen als 'Van Voorst vult zijn zakken en zet Otterlo te kakken' en '100 is oké, 600 nee'. Uiteindelijk deden ruim 400 Otterloërs mee. Opvallend was ook dat er plukjes Wekerommers en Harskampers waren te zien. In de nabijgelegen dorpen wordt meer waarde aan de zondagsrust gehecht en bovendien leven veel inwoners onderling in traditionele onmin. De azc-kwestie verbond de dorpen echter.

¹⁷⁵ (Heller, 2014)

¹⁷⁶ (Omroep Gelderland, 2015)

¹⁷⁷ (Smits, 2015)

Voorop in demonstratie liep Evert Groeneveld. Groeneveld nam het initiatief van de mars en werd later samen met Hennie Meijer woordvoerder van de stuurgroep. Op dit moment bleef hij graag nog een beetje uit beeld.

“We zijn niet tegen de komst van een azc”, legt hij uit. “Wel tegen de komst van 600 man. Wij vinden 100 een geschikter aantal. Dat is het maximale voor ons.”

Tussendoor roepen mensen dat 0 het streven moet zijn. Op de rotondes worden borden geplaatst waarop Van der Knaap voor ‘hypocriete leugenaar’ wordt uitgemaakt. Tijdens de mars wordt gezongen dat Van der Knaap een ‘lul’ is. Er wordt wat vuurwerk afgestoken. Zo’n tien politieagenten proberen de menigte van het betreden van het terrein af te houden. Dit mislukt, maar er wordt niets gesloopt. Enkele aanwezigen roepen om koffie van de ‘gastvrije Van Voorst’. Om 16.00 uur is de mars afgelopen. Het verliep rustig en ‘op z’n Otterlo’s’. Er was enorm veel landelijke pers aanwezig.¹⁷⁸

Ik zag veel bekenden en enkele vrienden die hun identiteit probeerden te verhullen voor de politie met capuchons en sjaaltjes. Het liep gelukkig niet uit de hand. Het was eenvoudig om mij afstandelijk en professioneel op te stellen. Nadien was er zelfs de gelegenheid om wat te lachen met mijn vrienden.

Het protest van Otterlo is duidelijk en dat was het doel van de stuurgroep. Ze wilden het signaal geven dat Otterlo het nieuws niet gelaten over zich heen laat komen. Het heeft effect. Die maandagavond erna heeft de stuurgroep al gesprekken met enkele fracties van de gemeente. De reacties van de fracties waren wisselend. ‘100 is oké, 600 nee’ verandert al snel in de leus van het protest. Hotel De Sterrenberg en hotel Kruller beweren de eerste afmeldingen al te hebben gehad in verband met het aangekondigde azc.¹⁷⁹

4.2.1 17 November: Otterlo peilt.

De aangekondigde peiling vindt dinsdag 17 november plaats. In het Dorpshuis komen 1466 mensen stemmen. De opties waren eenvoudig. Men kon invullen of ze voor of tegen de komst van een azc voor 600 personen zijn. 1446 stemden tegen en twintig voor. Het was druk in het dorpshuis. Ik en Omroep Gelderland waren de enige journalisten die er de gehele dag waren, de rest van de pers kwam op één tijdstip. Uiteraard kwamen toen de meeste Otterloërs stemmen, met spandoeken in de handen. Deze middag heeft Otterlo’s Belang er enorm veel leden bijgekregen. De stuurgroep was in gesprek met burgemeester Van der Knaap, wethouder Vreugdenhil en vertegenwoordigers van politie en brandweer die de woensdagavond erna zouden plaats vinden.¹⁸⁰

Ik heb zelf niet gestemd.

Uiteindelijk kwam het nieuws naar buiten dat de locatie van de informatieavond gewijzigd wordt. Het beoogde gebouw op s’ Heerenloo is te klein. Het nieuwe gebouw is De Schuilplaats in Ede, het kerkgebouw van een baptistische geloofsgemeenschap in dezelfde plaats. Heel Otterlo is welkom op vertoon van de speciaal in de post bezorgde uitnodiging. Op iedere uitnodiging mogen twee mensen naar binnen. In De Schuilplaats is ruimte voor zeker 1100 man. Ook is de spreektijd onbeperkt geworden in plaats van een anderhalf uur. Met touringcars brengt de gemeente Ede de Otterloërs naar De Schuilplaats.¹⁸¹

¹⁷⁸ (Bijlage 8)

¹⁷⁹ (bijlage 9)

¹⁸⁰ (bijlage 10)

¹⁸¹ (Bijlage 11)

Na de peiling vergadert de stuurgroep. Ik mocht hierbij aanwezig zijn, maar alles was off the record. Ik hield me op de vlakte en bemoeide me niet met de vergadering van ongeveer tien man. Het was duidelijk dat het nog lang ging duren voor er een helder standpunt zou komen. Na een klein half uur verliet ik de ruimte.

Ik weet nog steeds niet goed wat ik daar deed. Misschien hoopte ze op mijn inbreng, die gaf ik niet. In het hele traject heb ik me gesloten opgesteld met mijn eigen uitspraken. Liever bekeek ik alles van een afstand zonder een oordeel te geven.

4.2.2 18 November: burgemeester in het nauw.

De inloop was om 19.00 uur. Om 19.30 uur zou de officiële avond beginnen. Ineens moest ik een perskaart regelen. Ik kwam voor het eerst in de situatie dat ik niet op mijn woord geloofd werd dat ik van de pers ben. Ik besloot vroeg naar Otterlo te vertrekken en een touringbus te pakken om wat sfeer te proeven. In Otterlo was extra politie aanwezig om de boel in de gaten te houden. Daarnaast reden vrijwillige Otterloërs op scooters door het dorp. Het hele dorp zou na 19.30 uur leeg zijn. Ik mocht de bus niet in. De ambtenaar vond dat een journalist niet met de burgers mocht meerijden. Gelukkig had ik de brief gekopieerd voor het geval ik met dergelijke figuren geconfronteerd zou worden. Toen mocht het ineens wel. Mensen zijn vreemd.

In De Schuilplaats hingen spandoeken maar ook posters van vrijwillige initiatieven in het dorp die de samenleving ten goede kwamen. Zoals een vrijwillige opknapbeurt in één dag van een groep inwoners en de vieringen rondom het Van Gogh-Jaar.

De zaal stroomde langzaam vol en het was een bekende koppenparade. In iedere rij zag ik wel een kennis. Ik nam de vrijheid te lopen waar ik wilde voor de juiste foto's. Er was een externe gespreksleider ingehuurd. Hennie Meijer was de andere gespreksleider om de Otterloërs tegemoet te komen. De externe gespreksleider Pieter den Boeft merkte op dat hij nog nooit zo'n grote opkomst had gezien. Zeker 1200 Otterloërs zaten in het gebouw.

De resultaten van de peiling werden overhandigt aan burgemeester Van der Knaap en wethouder Vreugdenhil, onder luid gejoel. De burgemeester zou op het podium blijven staan samen Pascal Meertens, woordvoerder van het COA. Van Voorst is afwezig op aanraden van de politie. Al gok ik dat hij zelf ook niet veel zin had. Zeven sprekers deden het woord namens Otterlo. Voor het verloop van de avond verwijs ik naar de bijlage 12 voor het artikel van mijn hand over deze avond. Deze informatieavond is met afstand de meest essentiële gebeurtenis in deze casus en mijn eigen artikel was behoorlijk allesomvattend.¹⁸²

Op de avond zelf was Van der Knaap zichtbaar nerveus. De oud-staatsecretaris friemelde bij kritische vragen continu aan zijn das, liep rood aan en keek ziedend als hij herinnerd werd aan zijn verleden met defensie en de landmijn-affaire. Vreugdenhil reageerde veelal met emotie en in opwellingen. Ik vermoed dat haar reputatie, op basis van haar optreden deze avond, in Otterlo niet meer goed komt. Het belangrijkste nieuws was dat het grote azc voor 600 man van de baan is. Mijn eerste gedacht was echter: dat azc komt er wel. De frame van Otterlo die een uitdaging krijgt stond al fier overeind. Een kleiner azc is waarschijnlijk mogelijk. Het was duidelijk dat ik deze politici niet vertrouwde en weinig waarde hechtte aan hun woorden.

Ik reed met een goede vriend mee naar huis en bereidde me voor op een nachtje schrijven.

¹⁸² (bijlage 12)

4.3.1 December en januari: Schisma tijdens de feestdagen.

Na een doldwaze week in november met weinig slaap, was er voor mij weer tijd voor wat rust. Die had ik nodig, want ik was in de praktijk nog herstellende van een operatie aan mijn enkel en de voorgeschreven rust was er niet van gekomen. Niet alleen ik, heel Otterlo leek wel even toe aan wat lucht. November was verder een kalme maand en iedereen leek azc-moe.

Ik ging in deze tijd weer een keer naar de kroeg in Otterlo. Daar proefde ik een sfeer in het dorp die ik tijdens de week niet gevoeld had. De aanslagen in Parijs hadden een gevoel van wantrouwen jegens de islam aangewakkerd. Het was niet prettig voor mensen om openlijk de komst van vluchtelingen te steunen. In een enkel geval zag ik zelfs hoe een Otterloër een andere Otterloër bij de keel greep toen de laatste zei vrijwilligerswerk wel te zien zitten als er een azc in Otterlo komt.

Ik schrok daar van. Dit waren geen agressievelingen, maar twee normale en rustige dorpingen met aanzien binnenin de community. De één als een algemeen graag gezien persoon en andere als vrijwilliger binnen de voetbalclub. Ik deed nooit iets met deze waarneming en de gesprekken daarna. Ik nam voor mezelf de beslissing dat acties en uitspraken in de kroeg veelal gedaan worden onder invloed van drank, mogelijke met enige baldadigheid. Het is niet eerlijk om mensen in die toestand on the record te laten gaan. Ook later maakte ik nog opdringerige toestanden in de kroeg mee. Voor nuance was weinig ruimte. Toch heb ik het nooit beschreven, wel geconstateerd.

December kwam en nieuws vanuit Otterlo bleef uit. Op 1 december maakte de gemeente wel bekend uitgebreid onderzoek te gaan doen naar potentiële azc-locaties. Er zou uiteindelijk een shortlist komen in januari en in april zou door de raad over een voorstel gestemd worden. In het stappenplan dat de gemeente vrij gaf stond veel wollig taalgebruik, maar werd wel duidelijk ruimte gemaakt voor communicatie met omwonenden. Ik ga niet in op het stappenplan of andere locaties. Ik houd het voor het overzicht van dit hoofdstuk slechts over mijn eigen community.

Op 7 december was er een insprekavond voor de gemeenteraad. Leden van de stuurgroep zette hier de bekende standpunten kracht bij. Ik ving steeds meer geluiden op van een soort radicalisering onder de Otterlose bevolking. Het lokale bestuur werd niet vertrouwd. Er waren nog geen voorgestelde locaties bekend, maar De Lindehof werd wel telkens genoemd.

Een grote groep Otterloërs stoorde zich aan de terughoudende en 'softe' houding in het dorp. Hierop werd 'de nul-groep' in het leven geroep. Een groep die helemaal geen vluchtelingen in het dorp wilde, ook geen 100. Tot ergernis van de stuurgroep, want die predikte saamhorigheid. Het lukte mij contact te krijgen met één van de aanjagers van de nul-groep. Hij vertelde mij anoniem dat ze met tientallen waren en iedere dag groeiden. Ze waren afwachtend, maar als de besluitvorming hen niet beviel, waren ze bereid om over te gaan op andere manier van actievoeren dan de stuurgroep.

Ik interviewde vier leden van de stuurgroep eind december, enige tijd voor bekendmaking van de longlist. Hun voornaamste ergernissen waren de gebrekkige inspraak in het stappenplan, in februari mocht de bevolking inspreken en de stakeholdergroep bestond uit door het college aangewezen raadsleden. Daarnaast vonden ze het niet leuk dat Otterlo een afwachtende houding aangemeten werd. Ze hekelden de houding van enkele raadsleden, die beweerde dat er geïntimideerd werd in Otterlo. Ze vonden het eveneens jammer dat het gemeentebestuur Otterlo nooit een compliment heeft gegeven op basis van het handelen in het dorp. Toestanden zoals in Geldermalsen kwamen niet voor.¹⁸³

¹⁸³ (Bijlage 13)

De stuurgroep vond het ook enorm vervelend dat ik de nul-groep aandacht gaf. Hun tegenargument was dat er ook voorstanders voor een groot azc zijn en dat ik deze ook niet aan het woord liet. Ik verwierp de kritiek eenvoudig. De voorstanders organiseren zich niet en nemen niet in aantal toe. Bovendien kondigen ze geen acties aan. Het benoemen van de nul-groep heeft me ook van andere dorpsgenoten kritiek opgeleverd. Men vond dat ik afbreuk deed aan de sfeer van saamhorigheid. Ook kreeg ik ineens kritiek op mijn foto van het bord met de bedreiging van Van der Knaap. Ik pareerde het vrij eenvoudig. Het leeft, dus ik doe er verslag van. Voor het eerst merkte ik dat mijn dorpsgenoten dachten dat ik oprecht aan hun kant stond en niet beseftte dat ik neutraliteit nastreefde.

In de eerste periode na het publiceren van mijn artikelen voelde ik me een beetje een buitenbeentje in het dorp. Ik merkte dat men niet meer graag met mij over het onderwerp praatte. Ineens werd ik allereerst gezien als 'van de krant' en daarna pas als Otterloër. Voor de publicatie was dat andersom. Onbewust was dit misschien een grote stap. Maar ik merkte ook dat ik ineens moeilijker aan off the record info kwam van dorpsgenoten, op enkele goed geïnformeerde mensen na dan. Die waren nooit te beroerd mij wat extra achtergrondinformatie te geven.

Uiteindelijk werd het 4 januari. De Lindehof stond op de longlist.

Het werd 15 januari. De Lindehof stond met vijf andere locaties op de shortlist.

Het was ook in december dat ik me realiseerde dat mijn onderzoek naar een azc in Otterlo misschien al in februari 2015 begonnen was. De gemeente Ede begon plotseling het verbod op vaste bewoning op recreatieparken streng te handhaven. Opmerkelijk want de gemeente plaatste via Woonstede zelf mensen in moeilijke situaties in deze woningen. Nog vreemder was dat de regels niet op ieder park gehandhaafd werden.

Wethouder Vreugdenhil verzekerde mij dat dit is omdat recreanten hun parken terug willen. Ze betichtte woningeigenaren van intimidatie naar toeristen. Ik wilde graag verder met het dossier. De redactie vond het niet spannend genoeg voor een langlopend onderzoek.

Later hoorde ik van een eigenaar dat het bewuste recreatiepark in Otterlo nooit de beloofde opknapbeurt kreeg en er mensen nog steeds vast wonen. De toeristen klagen niet.

Ik vermoed dat dit park al in beeld was als azc, al kan ik dat nooit hard maken.

4.3.2 Februari en maart: Het hoogste punt.

Ik ga niet in op de andere locaties. Ik houd het bij Otterlo. Ik deed ook verslag van de andere locaties. Daar liep ik echter niet tegen ethische moeilijkheden aan. De afstand was groot genoeg om gewoon mijn werk te doen en mensen probeerde mij niet aan te spreken als 'dorpsgenoot'.

Wel viel mij op dat de communicatie van de gemeente naar omwonenden toe te wensen over liet. Het viel mij eveneens op dat Arcadis, die namens Ede de locaties onderzocht, vrijwel onzichtbaar opereert.

De stuurgroep kreeg het voor elkaar om twee externe onderzoeksbureaus te laten aanstellen door de gemeente. Deze deden onderzoek naar de effecten van het ISK op vluchtelingen en het effect van een azc op toerisme in een kleine gemeenschap.

Opmerkelijk nieuws kwam tijdens het bereik van het hoogste punt tijdens de bouw van het nieuwe sportpark in Otterlo (de totstandkoming van dit sportpark duurde vijftien jaar en is een soap op zich). Bertus Hendriksen sprak als voorzitter van de voetbalclub de menigte toe. Hierbij was ook wethouder Vreugdenhil aanwezig. Het nieuwe sportpark ligt precies naast De Lindehof.

Hendriksen begint ineens over het azc en spreekt over de angstige situaties en de problemen waar hij voor vreest als het azc er komt. De wethouder zegt slechts dat ze begrijpt dat het leeft.¹⁸⁴ Het zorgde voor een vermakelijk ongemakkelijke situatie voor een goed geïnstrueerde wethouder. Het leeft nog in Otterlo, zoveel is duidelijk.

4.4 Maart en april: Koegel deur de kark.

Op 8 maart was er in de Aanloop een informatieavond over de eventuele komst van een azc. Deze werd geleid door 'projectleider azc Ede' Arjan Droog. Er was geen burgemeester of wethouder te bekennen. Droog hield een sterk verhaal, maar wist de zorgen van veel Otterloërs niet weg te nemen. Toch oogstte hij veel begrip. De kern van de avond was dat de kleinste azc-optie 200 man is. Dat is een azc als nevenlocatie. Volgens een aanwezige ligt Otterlo te ver weg van een andere locatie om als nevenlocatie te dienen. Een oudere man merkte op dat 200 het dubbele van het minimum is en dat Otterlo zich dus al kan schrap zetten.¹⁸⁵

Op 21 maart presenteerde Arcadis haar rapport. In de vier geschetste scenario's kwam Otterlo eenmaal voor. Als onafhankelijk azc voor minstens 400 man.

Uit het rapport van psychologen van ARQ bleek dat een azc naast een schietterrein zo actief als het ISK een zeer onwenselijke situatie is. ZKA consultants deed onderzoek naar het effect van een azc op het toerisme. Slechts één situatie in Nederland was vergelijkbaar met die van Otterlo: het Drentse Vledder. De vluchtelingenopvang aldaar had wel degelijk een negatief effect op het toeristisch inkomen.

Het is waarschijnlijk op basis van deze twee rapporten dat Otterlo in het voorstel van het college niet voorkwam.

Meijer en Groeneveld zeggen in een interview opgelucht te zijn. Ze omschrijven de communicatie met de gemeente Ede na november als prettig. Ze hebben het idee dat er naar hen geluisterd is en kijken uit naar de stemronde van de raad. Uit een naschrift van gemeente blijkt dat het College hoopt dat Otterlo het plan doorzet om statushouders op te vangen. Meijer is licht verontwaardigd, maar wil er niet op ingaan. Hij wil het contact met de gemeente goed houden.¹⁸⁶

Ik wist uit een andere bron dat een kleine groep Otterloërs op eigen houtje getracht heeft woningen beschikbaar te maken voor statushouders. Op voorwaarde dat het azc van de baan zou zijn. De Rabobank was enthousiast, het college niet. Zij hielden de deur dicht voor de enthousiaste Otterloërs. Het naschrift van het college is dan ook opmerkelijk.

Otterlo is blij. Uit mijn onderzoeken naar de andere locaties blijkt dat deze in hetzelfde schuitje zitten als Otterlo in november. Omwonenden van natuurcamping De Braamhorst in Ede (300 asielzoekers), recreatiepark De Goudsberg in Lunteren (190 asielzoekers) en voormalig verzorgingstehuis de Klinkenberg in Ede (400 asielzoekers) zeggen niet gehoord te worden door het college en weggezet te worden als xenofoben. Alleen de Goudsberg ondervindt veel verzet als locatie. Zo komen Pegida en de Nederlandse Volks-Unie protesteren. De andere twee locaties wensen meer inspraak en een lager aantal. Het college houdt voet bij stuk en met name de VVD klaagt dat het besluit er al door is omdat in de achterkamertjes het benodigde aantal raadsleden al akkoord is.

Op 14 april vindt een zeven uur durende raadsvergadering plaats. Van de zeven uur wordt bijna twee uur door de raadsleden op de gang gesproken. Uiteindelijk wordt het voorstel aangenomen, onder

¹⁸⁴ (Bijlage 14)

¹⁸⁵ (Bijlage 15)

¹⁸⁶ (Bijlage 16)

veel kritiek van diverse fracties. Slechts GroenLinks/Progressief Ede wil nog een onderzoek naar Otterlo als locatie.¹⁸⁷

Op de publieke tribune zitten alleen genodigden, waaronder Meijer en Groeneveld. Zij Whatsappen om precies 1.00 uur 's nachts dat er definitief geen azc in Otterlo komt. Een jubelstemming maakt zich meester van de Whatsappgroep. Ik sla een dossier dicht waar ik nog vaak aan zal terug denken.

Op 19 september 2016 maakte het COA bekend dat er geen asielzoekerscentra komen in de gemeente Ede omdat het niet meer nodig is door de afgenomen vluchtelingenstroom.¹⁸⁸

4.5 Analyse.

Als ik op een kritische manier terugblik, kan ik in alle eerlijkheid zeggen dat ik vind dat ik het goed gedaan heb. Er is geen moment geweest dat ik partij gekozen heb en ik ben altijd onafhankelijk gebleven. Tijdens de grote bijeenkomsten ben ik slecht een fly on the wall geweest. Het azc was het gesprek van de dag in mijn community en ik heb er alles aan gedaan om de correcte en actuele informatie te leveren. Gekke geruchten heb ik waar mogelijk ontkracht en van vreemde misstanden in het dorp heb ik ook gewoon foto's gemaakt. In het hele traject ben ik kritisch gebleven naar het gemeentebestuur en ik heb getracht de macht te monitoren. Als ik reageerde in de grote Whatsapp-groep, was het slechts om feiten te noemen en harde onwaarheden te ontkrachten. Naar alle Otterloërs toe ben ik eerlijk gebleven over mijn positie en ik heb nooit openbaar mijn mening over de komst van een azc gegeven.

De community werd door mij nauwlettend in de gaten gehouden. Dankzij mijn netwerk en contacten wist ik altijd de relevante mensen te vinden. Als ik een mobiel nummer nodig had, wist ik wie ik moest bellen om het te krijgen. De mening van de minderheid heb ik geprobeerd aan te horen. Totale eensgezindheid is een utopie, dus het andere geluid in Otterlo heb ik ook aan het woord gelaten. Ik ging niet mee in eventuele verharde taal maar hield me vast aan mijn eigen lijn. Als verslaggever was ik zowel een tussenpersoon als een gids. Op mijn beurt wisten mensen mij te vinden met tips en nieuwe informatie.

Ik besprak ethische kwesties met vrienden, familie, andere journalisten en de eindredacteur. Als ik het gevoel had dat iemand wartaal in de krant probeerde te krijgen, legde ik uit waarom ik het niet in mijn artikel zette. Interviews heb ik altijd door de geïnterviewde laten checken op feitelijke onjuistheden. Het zorgde ervoor dat mensen mij vertrouwde en off the record zelfs extra details wilde geven. Het hielp mij met het begrijpen van het totale plaatje. Ik durf te stellen dat ik correct verslag heb gedaan en goed gereflecteerd heb. Ik durf mijzelf nog steeds in de spiegel aan te kijken.

Samenvatting.

Een azc-procedure meemaken in je eigen dorp is als burger al een merkwaardige tijd. Een verslaggever dient dergelijke emoties echter uit te schakelen en met een 'bord voor zijn kop' gewoon zijn werk te doen. Ik heb me verbaasd over zowel de gemeente als de Otterloërs, maar kon slechts opschrijven wat ik hoorde, wat ik zag en wat me verteld werd. Het werkte voor mij persoonlijk. Er komt voorlopig nog geen azc in Otterlo. Ik weet zelf nog steeds niet wat ik daar van moet vinden.

¹⁸⁷ (Boer de, 2016)

¹⁸⁸ (Wolff, 2016)

5. Hoe zien de deskundigen het?

Anno 2016 is de journalist steeds meer een eenling, maar nooit alleen. De freelancer ziet bijna nooit een redactie en werkt zijn opdrachten vaak solo af. Hoewel hij zou moeten reflecteren, werkt hij zelden naast anderen. Het meeste professionele contact speelt zich af via e-mails, sociale media en telefoongesprekken. De freelancer is onderdeel van een community, maar het contact over het morele en sociale aspect gaat veelal van beeldscherm naar beeldscherm.

Hij toetst zijn mening niet vaak door het aan derden te spiegelen, in tegenstelling tot de ouderwetse journalist op een redactie. Het is daarom goed om vaak sociaal contact op te zoeken. Juist in dit hoofdstuk wordt de opgedane kennis getoetst aan de realiteit van alledag. Het is de laatste horde naar de zoete verlossing door het antwoord op de vraag die nu al vier hoofdstukken op onze lippen brandt: hoe blijf je professioneel en integer als je in je eigen gemeenschap lokale journalistiek bedrijft?

Dit praktijkonderzoek is opgedeeld in drie delen. Het eerste deel gaat over de basis en de kernwaarden van de journalist. Het tweede deel heeft betrekking op het belang van community's. In het derde deel wordt het ethische aspect onder de loep genomen. Daarmee behandel ik dus de drie deelvragen door telkens per deelvraag drie 'subvragen' aan de experts te stellen. Aan het begin van iedere paragraaf noem ik even de deelvraag.

Allereerst ga ik in paragraaf 5.2.1 in op de kernwaarden van de journalistiek. Vervolgens wordt er vanaf paragraaf 5.3.1 gekeken naar community's. Uiteindelijk zal vanaf paragraaf 5.4.1 blijken hoe het staat met het ethische aspect van de regionale journalistiek.

Voor dit laatste hoofdstuk heb ik dertien deskundigen geïnterviewd. Deze heb ik allen dezelfde vragen gesteld. Enkele keren vroeg ik expliciet door na een interessante reactie. De complete interviews met de vragen zijn terug te vinden in bijlage 17.

Ik heb zes journalisten, vier hoogleraren die zich bezighouden met mediatheorie, een media-ethicus, een persvoorlichter en een onderzoeker geïnterviewd. Ik heb acht mensen persoonlijk ondervraagd, vier deskundigen heb ik telefonisch geïnterviewd en ik heb er één via Skype afgehandeld. Ik heb juist deze personen uitgekozen omdat ze allen expertise bezitten ten aanzien van de materie van mijn deelvragen. In de volgende paragraaf introduceer ik de deskundigen.

5.1.1 De journalisten.

Albert Heller is verslaggever voor de vallei editie van De Gelderlander. Hij behandelt met name de gemeente Ede. Ik heb persoonlijk met hem afgesproken omdat hij ook verslag deed van de azc-kwestie in Otterlo en lokaal journalist is in een regio vlak bij zijn woonplaats.

Tony van der Meulen is de voormalig hoofdredacteur van het Utrechts Nieuwsblad wat later De Tijd is gaan heten. Na de samenvoeging met HP is Van der Meulen hoofdredacteur van het Brabants

Dagblad geworden. Hij is nu gepensioneerd. Ik ontmoette Van der Meulen vanwege zijn jarenlange ervaring in zowel de landelijke als lokale pers.

Wim Mulder is gepensioneerd maar doet nog steeds freelance werk voor diverse lokale kranten. De Otterloër is één van de medeoprichters van Ede Stad, was adjunct-hoofdredacteur van de BDU krantencombinatie en is later naar Wegener gegaan. Daar was Mulder verantwoordelijk voor het opzetten van een huis-aan-huiskrant in Arnhem en werd hij later onderdeel van de hoofdredactie huis-aan-huiskranten voor de Vallei/Betuwe en Nijmegen/Achterhoek. Ik heb Mulder opgezocht vanwege zijn jarenlange ervaring in de lokale journalistiek in mijn regio.

André van der Velde is regioredacteur bij de Barneveldse Krant. Zijn regiopagina's omvatten onder anderen Otterlo, Lunteren en Wekerom. Hij is eveneens verantwoordelijk voor de cultuurkatern en doet de coördinatie van verschillende huis-aan-huisbladen. Van der Velde kent mij goed als journalist en ik werk vaak direct in zijn opdracht. Het leek mij leuk om juist hem persoonlijk te interviewen over dit onderwerp.

Wim Vonk is contentmanager van verschillende titels bij BDU Media. Het dagblad Barneveldse Krant is het belangrijkste. Daarnaast vallen diverse weekbladen onder hem. Ik heb Vonk persoonlijk geïnterviewd vanwege zijn uitgebreide kennis van de lokale journalistiek anno 2016.

Hans-Lukas Zuurman werkt sinds januari 2016 bij het Nederlands Dagblad. Daarvoor werkte hij ruim achttien jaar als verslaggever voor de Barneveldse Krant. Zuurman weet alles over de omschakeling van lokale naar landelijke verslaggeving en voelt deze nuances als geen ander aan. Dat was voor mij reden genoeg om hem persoonlijk te interviewen.

5.1.2 De hogleraren.

Bart Brouwers is hoogleraar journalistiek aan de Universiteit Groningen en journalistiek ondernemer. Brouwers doet daarnaast nog advieswerk op mediagebied. Hij is tevens de schrijver van het boek 'Na de deadline' die ik in deze scriptie als bron heb gebruikt. Ik heb Brouwers telefonisch gesproken vanwege zijn kennis en het feit dat ik hem al als bron opvoerde.

Kees Buijs is van oorsprong journalist en heeft veertig jaar in de regionale journalistiek gewerkt. Een jaar geleden begon hij bij de Radboud Universiteit als docent communicatiewetenschappen. Hier heeft hij een promotieonderzoek naar gedaan. Van huis uit is hij filosoof. Buijs is een vooraanstaande onderzoeker als het gaat om regionale verslaggeving. Ik ben blij dat ik hem telefonisch kon interviewen.

Alexander Pleijter werkt parttime als lector journalistiek en innovatie aan de Fontys Hoge school Journalistiek in Tilburg. Daarnaast werkt hij als docent journalistiek aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Hij is hoofdredacteur van de Nieuwe Reporter en coördinator van het project nieuwe journalistiek van het fonds bijzondere journalistieke projecten. Ik belde met Pleijter vanwege zijn brede kennis in de media en omdat ik hem al lange tijd respecteer vanwege zijn inzichten op het gebied van journalistiek.

Malou Willemars is van oorsprong journalist en werkt sinds 2007 als docent journalistiek bij de Fontys Hogeschool Journalistiek in Tilburg. Ze is in 2014 gepromoveerd. Haar boek 'Journalistiek, publiek debat en democratie' was een belangrijke bron voor mij. Vandaar dat ik haar via Skype gesproken heb.

5.1.3 De media-ethicus, de gemeentewoordvoerder en de onderzoeker.

Huub Evers is media-ethicus. Hij is docent media-ethiek en lector interculturele journalistiek geweest aan de Fontys Hogeschool Journalistiek in Tilburg. Nu is hij freelance onderzoeker en publicist op het gebied van media-ethiek. Een ethische scriptie zoals deze kan niet zonder de media-ethiek van Evers. Gelukkig was hij via de telefoon beschikbaar voor mij.

Henk Faas werkt bij de gemeente Ede als woordvoerder en adviseur bestuur van burgemeester Van der Knaap. Hiervoor werkte hij bij verschillende communicatieadviesbureaus. Faas was ooit verslaggever bij De Gelderlander en begon lokaal bij Ede Stad. Ik ontmoette Faas voor een interview op het gemeentehuis.

Quint Kik is onderzoeker en projectleider bij het stimuleringsfonds voor de journalistiek. Het fonds in Den Haag houdt zich bezig met innovatie op het gebied van journalistiek. Kik is gespecialiseerd in lokale journalistiek en daarom een belangrijke deskundige voor mijn onderzoek. Ook hem heb ik persoonlijk geïnterviewd.

5.2 Wat doet een journalist?

5.2.1 Kernwaarden en richtlijnen.

Ik begin met de eerste deelvraag. Wat doet een journalist? Om dat antwoord te vinden vroeg ik allereerst heel basaal naar wat de kernwaarden voor een journalist zijn. De antwoorden liepen uiteen. De meest gehoorde kernwaarden waren duiding en informeren. De journalist moet ergens zijn in plaats van de burger en daarbij de relevante informatie leveren. De consument moet een oordeel kunnen vellen op basis van wat de verslaggever ziet en te weten gekomen is. Opmerkelijk genoeg is dit niet genoemd door de actieve journalisten, maar door de andere deskundigen. Ook de gemeentewoordvoerder noemde het niet. Mogelijk is dit een element dat zo voor zich spreekt, dat juist de mensen die het in de dagelijkse praktijk gebruiken er niet aan denken.

Onafhankelijkheid en objectiviteit werden beiden ook enorm vaak genoemd. Deze kernwaarden werden wel weer door de journalisten opgemerkt. Vier van hen noemde onafhankelijkheid en drie van hen objectiviteit. Wim Mulder maakte nog wel de kanttekening dat objectiviteit feitelijk niet bestaat en dat het meer een streven is. Huub Evers noemde eveneens objectiviteit. Van de andere deskundigen noemde alleen gemeentewoordvoerder Henk Faas deze kernwaarden. Voor zowel journalisten als de gemeentewoordvoerder gelden deze twee vergelijkbare kernwaarden over het algemeen als het belangrijkste. Dat is een leuke uitkomst, want blijkbaar vinden beiden spelers van het 'actuele politieke spel' het belangrijk om deze regels te volgen.

Betrouwbaarheid is een antwoord die diverse deskundigen noemden. Twee journalisten en twee hoogleraren zeiden het. Ook het kunnen vertellen van een verhaal is drie maal gezegd. Het gaat niet alleen om leesbaarheid, maar ook om de feiten die in de juiste context gezet worden. Zowel een verslaggever, een docent en de onderzoeker Quint Kik noemde deze kernwaarde. Uiteraard is ook eerlijkheid een vaker genoemde kernwaarde. Evers, de hoogleraar Bart Brouwers en Faas noemde dit. Verder werden ook nieuwsgierigheid, zich kunnen distantiëren, zorgvuldigheid, evenwichtigheid, intelligentie en transparantie meerdere malen genoemd. Integriteit, openheid, positief kritisch zijn, onbevangenheid, authenticiteit, onpartijdigheid, veelzijdigheid, drang tot waarheidsvinding, analytisch vermogen, macht monitoren, het ABN beheersen, inventiviteit en sociaal vermogen zijn allen eenmaal als belangrijke kernwaarde genoemd.

Het geven van duiding is oprecht een vanzelfsprekende functie van de verslaggever. Hetzelfde geldt voor het verstrekken van informatie. Je bent ergens ter plaatse om iets te vertellen. De feiten plaats je in een context en je zorgt dat mensen het willen weten. Je maakt een nieuwsverhaal. Het is een vanzelfsprekende kernwaarde, maar wel de belangrijkste. Het zijn daarnaast vier elementen van Kovach en Rosenstiel, zoals ze uitgebreid besproken zijn in het eerste hoofdstuk. Het gaat dan om de waarheid, verificatie, het belangrijke interessant maken en het nieuws uitgebreid en evenredig brengen. Malou Willemars vat het fraai samen.

“Je kunt een hele hoop feiten op een rij zetten, maar dat is nog geen verhaal. ... Het gaat verder. Je moet de feiten ook in de context zetten en blijven aanvullen.”

- Malou Willemars, 2016.

Onafhankelijkheid is een andere belangrijke kernwaarde. De journalist zit niet in iemand zijn zak. Hij is vrij om te werken zoals hij het wil. Hij is in dienst van zijn publiek, niet van een politicus of ondernemer. Het gaat om de elementen loyaliteit aan de consument en de onafhankelijkheid van hen die je verslaat. Wim Vonk legt uit hoe hij dat doet.

“Het mooiste is onafhankelijk zijn. Ik doe dat door zoveel mogelijk afstand te houden. Dat betekent geen lid zijn van welke belangenvereniging dan ook. Dus niet van politieke partijen en niet te close worden met voorlichters.”

- Wim Vonk, 2016.

Objectiviteit ligt in het verlengde van onafhankelijkheid. Hier plaats ik wel de nuance bij dat objectiviteit niet bestaat, zoals André van der Velde hier uitlegt.

“Als je het hebt over objectiviteit kun je nooit honderd procent objectief zijn. Je maakt altijd keuzes, maar als je ervan bewust bent dat het niet honderd procent kan helpt het je om zo objectief mogelijk te zijn.”

- André van der Velde, 2016.

Tot slot zijn ook transparantie en betrouwbaarheid enorm essentiële kernwaarden. In één klap reflecteert de verslaggever op zijn werk en gaat hij het contact aan met zijn publiek. Hij biedt een forum om zijn werk te bespreken en gebruikt zijn geweten. Daarmee zijn de laatste elementen gedekt in de interviews. Alexander Pleijter geeft zijn visie op transparantie.

“Journalisten zouden zo duidelijk mogelijk moeten zijn over alles. Hoe ze hun werk doen, hoe ze tot hun publicatie zijn gekomen, hoe ze dingen onderzocht hebben en of ze bepaalde banden hebben met verenigingen, organisaties en politieke partijen.”

- Alexander Pleijter, 2016.

De elementen waarin staat dat burgers ook verantwoordelijkheden hebben en dat de macht gemonitord moet worden zijn niet genoemd. Deze komen in de volgende twee paragrafen aan bod. De precieze link naar de lokale journalistiek heb ik hier nog niet gelegd. Ik sta achter deze antwoorden en ik vind dat deze lokaal net zo goed gelden als landelijk.

5.2.2 De burgerjournalist.

Mijn tweede vraag was wat een journalist nu precies anders maakte dan een burgerjournalist. In paragraaf 3.2.1 werd al geconstateerd wat een burgerjournalist ongeveer inhield. Toch waren de meningen over wat deze inhoud precies betekent verdeeld. Een duidelijk verschil met de reguliere journalist was er wel. De opleiding en de kennis van een juiste professionele houding geven de geoefende journalist meer handvaten op zijn vak. Vijf van de zes journalisten noemde het verschil in opleiding het belangrijkste verschil. Ook Kik sloot zich hierbij aan. In het verlengde van de opleiding ligt de kennis van het vak. Kennis is een breed begrip, in de antwoorden werden hier echter veelal de regels van het vak en de achtergrond van een onderwerp mee bedoeld. Kennis is dan ook het meest genoemde verschil. Vier journalisten noemden kennis als onderscheidend kenmerk. Ook Kees Buijs, Evers en Kik vonden het belangrijk om gezegd te hebben.

Daarnaast speelt ethiek een rol in het onderscheid. Naast Evers en Buijs vonden ook twee journalisten dit een belangrijk verschil. Journalisten hebben soms als moeite om ethisch verantwoord te opereren. Voor burgers kan dit al helemaal een opgave zijn. Volgens gemeentewoordvoerder Faas kan het zelfs overgaan in ordinair schelden. Het is leuk dat Faas dit opmerkt, want het past precies bij het tiende element van Kovach en Rosenstiel. Ook burgers hebben rechten en verantwoordelijkheden daar zij zelf steeds meer produceren.

Burgerjournalisten hebben vaak niet de intentie om journalistiek werk te verrichten. Ze beginnen vaak te schrijven of te zenden over iets dat ze interessant vinden. Gaandeweg wordt hier een journalistiek label opgeplakt. Dit wordt zo herkend door twee lokale journalisten en door de onderzoekers Bart Brouwers, Kik en Willemars. Op de lange termijn kan dit er voor zorgen dat er interessant nieuwsmedium ontstaat. Zowel Alexander Pleijter als Willemars noemen het voorbeeld Belling Cat, waarbij een amateur onderzoeker op zijn zolderkamer een grote kenner wordt van de oorlog in Syrië en inmiddels een gerespecteerd onderzoeksjournalist is.

Tot slot hebben we nog de journalistieke organisatie die achter een professionele verslaggever zit. Kik en twee lokale journalisten zagen dit als een essentieel verschil. In het verlengde hiervan telt geld ook gewoon mee. Voor een journalist is het zijn vak, zijn brood en dus zijn inkomen. Naast twee regionale correspondenten merkte Pleijter dit ook op. De broodjournalist is meer met zijn vak bezig omdat het zijn baan is.

Overigens stipte Brouwers nog aan dat burgerjournalist slechts een term is die gegeven wordt. Het is moeilijk om te bepalen wanneer iemand nu een journalist is, omdat iedereen het recht heeft om zijn kennis en bevindingen te delen. Ook Hans-Lukas Zuurman stelt dat het niet meer is dan iemand die slechts verslag doet. Hij merkt wel op dat burgers vaak beter zijn in eendimensionale berichtgeving, zoals een foto van een auto-ongeluk, dan in complexe verhalen. Vonk zegt daarbij dat professionele journalisten zich soms net zo onprofessioneel kunnen gedragen als burgers.

Naast opleiding en kennis zou ik persoonlijk ook ervaring willen toevoegen als verschil. Het voorbeeld van Belling Cat geeft aan dat een burger zonder exacte opleiding of instituut na lange tijd toch een serieus journalist kan worden. Journalistiek werk is aan te leren in de harde praktijk. Of dat nu via een instituut, school, bedrijf of de straat is.

“Elliot Higgins van Bellingcat is en voorbeeld van goede burgerjournalistiek. ... Die man had geen enkel moment de intentie om journalist te zijn, maar hij wordt tegenwoordig genoemd als een van de grootste en bekendste burgerjournalisten. Hij verstrekt informatie en doet dat met de intentie om mensen wat te leren. Hij doet dat nu ook beroepsmatig en verdient eraan.”

- Malou Willemars, 2016.

Juist de vak-ethiek maakt voor mij een groot verschil tussen de enthousiaste burgers en verslaggevers. In Otterlo heb ik in 2015 ook gezien dat bereidwillige dorpsgenoten op Facebook en Whatsapp berichten gingen zenden. Dit waren dan wel weer berichten waarbij asielzoekers negatief in beeld werden gebracht. Met links naar allerlei dubieuze weblogs werd net gedaan alsof het allemaal verkrachters en dieven waren. De burger heeft vaak een politieke missie. In mijn persoonlijke ervaring miste ik vaak de poging om neutraal te blijven bij burgers. Dat is meteen een bruggetje naar het volgende punt, want veel van deze zenders beweren ook niet de intentie te hebben neutraal te zijn. Ze willen slechts informatie delen aan hun gemeenschap. In hun enthousiasme is journalist zijn helemaal geen doel. Tony van der Meulen merkt het verschil op in het volgende citaat.

“De journalist heeft een vak en de burger heeft een zekere gedrevenheid. Dat zijn verschillende dingen.”

- Tony van der Meulen, 2016.

Het klopt tot slot inderdaad dat vrijwillige journalisten er geen geld mee willen verdienen. Voor een lokale journalist is dat toch anders. Hij moet er van leven. Ik herken mij minder in de professionele

organisatie die achter alle professionele journalisten zou zitten. Het klopt dat ze wel in opdracht werken, maar veel verslaggevers werken nu, zeker lokaal, op freelancebasis. De tijd dat een correspondent altijd kon terugvallen op een instituut is aan zijn eind aan het komen.

5.2.3 De relevantie van regiojournalistiek.

Nu er geconstateerd is dat de rol van de professionele journalist er zeker nog één van meerwaarde is, wordt er ingezoomd op de regionale journalistiek. Is er nog wel een meerwaarde voor de lokale verslaggever? Dat is de vraag die ik stelde aan de experts. Vrijwel allemaal vonden ze regionaal nieuws nog buitengewoon relevant. Alleen Bart Brouwers en Henk Faas hielden er andere gedachten op na. Overigens plaatsen velen wel de kanttekening dat de interesse in de regio verschilt per persoon. Van de journalisten stipt alleen Albert Heller dit laatste intensief aan, al zegt hij daarbij dat het wel heel belangrijk zou zijn als mensen juist in hun directe regio kritisch zouden zijn. Ook Huub Evers denkt dat het verschilt. Hij beargumenteert dat met name ouderen geïnteresseerd zijn in lokaal nieuws.

Van de geïnterviewden die het grote belang van lokaal nieuws zien zeiden er negen dat het vooral goed is om te weten wat er speelt in je buurt. Zes zeiden er dat er ook regionaal wel degelijk een dynamiek met het wereldnieuws is, bijvoorbeeld met de oorlog in Syrië en de vluchtelingencrisis die ook Otterlo bereikte. Vier ondervraagden stipte het belang van de lokale waakhond van de democratie aan. Daarmee wordt ook de vijfde en laatste kernwaarde van Kovach en Rosenstiel geraakt. Het feit dat ik, zonder er expliciet naar te vragen, alle tien de kernwaarden in het eerste deel van mijn interviews te horen heb gekregen bevestigd voor mij hoe actueel en sterk de tien elementen als basiskernwaarden zijn.

We komen even terug op Brouwers en Faas. Brouwers vindt regionaal nieuws niet meer of minder relevant dan ander nieuws. Ieder mens leeft in zijn eigen cluster en het regionale cluster is er slechts één. Faas hanteert een vergelijkbare redenering. Volgens hem is de waarde niet te objectiveren. De een is nu eenmaal heel betrokken in zijn wijk, de ander maakt zich druk om de landelijke politiek maar houdt thuis de voordeur dicht.

Nieuws uit de regio is nog steeds van belang. Mensen willen nu eenmaal weten wat er gebeurt in hun buurt. Niet iedereen staat dagelijks op het schoolplein, dus het nieuws wordt gelezen.

“Nieuws uit de regio is buitengewoon relevant. Regionale dagbladen zijn in alle regio’s waar ze in verschijnen het leidende nieuws-journalistieke medium, al het andere maakt vaak in meer of mindere mate gebruik van wat het regionale dagblad doet.”

- Kees Buijs, 2016.

De belangrijkste meerwaarde voor lokale berichtgeving is misschien wel het controleren van de macht. Ook op lokaal niveau moeten bestuurders in de gaten gehouden worden.

“Politiek en democratische processen die heb je op landelijk niveau, maar ook op provinciaal en lokaal niveau. Daar kan ook van alles fout gaan. Dat moet wel gecontroleerd worden. Dankzij regionaal nieuws weet men heel direct wat er op microniveau in de directe omgeving gebeurt. Er zijn mensen die een oogje in het zeil houden.”
- Hans-Lukas Zuurman, 2016.

Dat neemt niet weg dat de interesse voor lokaal nieuws in de krant afneemt. Mensen betalen niet graag voor nieuws, dus lokale kranten hebben het moeilijk. Daar komt bij dat oprechte interesse in degelijke lokale verslaggeving iets lijkt te zijn van de oudere generatie.

“Regionaal nieuws is niet meer of minder relevant dan welk ander nieuws dan ook. Het leven van een mens is ingericht rondom clusters die op de één of andere manier relevant kunnen zijn. Het regionale cluster is er daar één van.”
- Bart Brouwers, 2016.

Hoewel de interesse en waarde van lokaal nieuws misschien verschilt per persoon, heeft het regionale nieuws absoluut nog bestaansrecht. Over de vorm en de manier van zenden valt te discussiëren, maar daar gaat dit onderzoek niet over. In 2016 is de lokale verslaggever nog springlevend.

“De Barneveldse Krant leeft echt in de samenleving. Mensen zien zichzelf niet als abonnee, maar als lid van de krant.”
- André van der Velde, 2016.

5.3 Wat doet een lokale journalist aan communitybuilding?

5.3.1 De mens schurkt virtueel samen.

In hoofdstuk 2 is al uitgebreid ingegaan op het wel en wee van online en real life community's. In de hoofdstuk behandelde ik dan de volgende deelvraag: Wat doet een lokale journalist aan communitybuilding? Ook de deskundigen geven hun visie over het fenomeen online community's. Hoe kan dat mensen elkaar steeds meer online opzoeken om zo zingeving aan hun bestaan te geven? De meest gehoorde reden is de natuurlijke sociale behoefte van de mens. Maar liefst twaalf van de ondervraagden noemen deze reden. De mens heeft volgens hen altijd al behoefte gehad aan gemeenschappen. Mulder, Pleijter, Zuurman en Kik noemden zelfs letterlijk de verzuiling als voorloper van het fenomeen. Vonk ging als enige niet direct in op het fenomeen. Hij gaf slechts aan niet doorgestudeerd te hebben op het onderwerp. Hij gebruikt sociale media slechts voor zijn werk en ziet in een streek als Barneveld de mensen altijd al samenkomen. Hij meende wel dat de onzekere economie van de eenentwintigste eeuw een rol speelt. Tony van der Meulen distantieerde zich eveneens vocaal van sociale media.

Een andere belangrijke reden is de moderne techniek. Tien ondervraagden noemden de techniek van de moderne tijd een van de voornaamste, zo niet de belangrijkste reden van het fenomeen.

Opvallend is dat de drie geïnterviewden die deze reden niet noemden allen actieve lokale journalisten zijn. Zelfs de Van der Meulen, die sociale media ‘gekwetter’ vindt, noemde het als reden.

Tot slot is een andere voorname oorzaak dat het natuurlijk fijn is om met gelijkgestemden te zijn. Zes geïnterviewden noemde dit letterlijk. Het gaat om vier lokale verslaggevers, Pleijter en Brouwers. Het is voor de mensen fijn om af en toe bevestiging te vinden omtrent hun normen en waarden. Zelfs in de tijd nadat het postmodernisme zo hevig over de Westerse samenleving heen spoelde.

“De individualisering is nog steeds gaande, maar gaat hand in hand met opzoeken van gemeenschappen. Vroeger was het automatisch zo dat je hoorde bij een bepaalde gemeenschap, geloofsrichting of kerk. Tegenwoordig bepaalt de individu zelf bij welke groep hij zich aansluit.”

- Alexander Pleijter, 2016.

Je kunt stellen dat er sprake van een soort gekozen herzuiling. Mensen groeperen zich alleen niet alleen meer bij een geloof of politieke overtuiging, maar ook bij hobby’s, games of pop culture. Van alle vragen die ik had waren de antwoorden op deze vraag het meest unaniem. De mens is een sociale soort en houdt er van om zijn eigen gelijk bevestigd te zien worden. Het mag geen verrassing heten dat juist dit voorname aanjagers zijn van het ontstaan van community’s. Interessanter is dat bijna alle ondervraagden de techniek als belangrijke reden noemden.

“De mogelijkheid om elkaar te vinden is nu gigantisch. Iedereen met een internetaansluiting is een mogelijk lid van een community. Social media heeft daar natuurlijk een inmiddels een belangrijke bijdrage aan geleverd.”

- Bart Brouwers, 2016.

Brouwers stipt daarnaast aan dat wij, de journalistieke sector, eigenlijk nog steeds niet weten wat we met deze nieuwe wereld aan moeten. De drie ondervraagden die techniek niet noemden waren allen actieve journalisten. Een opmerkelijke overeenkomst. Het sluit aan bij de opmerking van Buijs. Volgens hem lopen veel regionale media nog niet warm voor online community’s. Ze doen er niet erg veel mee.

“Je ziet dat verslaggevers daar nog weinig gebruik van maken. ... Dat heb ik zelf gemerkt toen ik onderzoek deed op eindredacties. Je kunt niet alles van ze vragen, maar aan de andere kant liggen er toch mooie kansen om dit te doen.”

- Kees Buijs, 2016.

Als het gaat om online community’s dan is er nog terrein te winnen voor lokale media, zoveel is zeker.

5.3.2 De community’s vertellen.

In een regiefunctie kunnen journalisten meerwaarde bieden aan een community. Daar moet dan wel een platform voor geboden worden. Een andere vraag verschijnt dan aan de deur. Waarom zouden

community's niet zelf hun platform kunnen regisseren? Verschillende community's, zowel online als offline, leveren nieuws. De vraag voor de deskundigen was of deze net zo waardevol kunnen zijn als de berichtgeving van een nieuwsmedium.

Het is een vraag waar de antwoorden enorm op uiteen lopen. Slechts drie geïnterviewden zeggen dat het kan. Dat zijn verslaggever Zuurman, hoogleraar Willemars en gemeentewoordvoerder Faas. Al zeggen zij wel dat het afhangt van de verwachtingen van de ontvanger. De kwaliteit kan anders zijn en de vorm is minder traditioneel. Buijs, Evers en twee journalisten zeggen dat het niet kan. De organisatie, professionaliteit en betrouwbaarheid varieert volgens hen te veel. Al kan ook volgens dit viertal de community goede tips opleveren. De zes overige ondervraagden zeiden geen ja of nee. Ze sluiten niet uit dat het kan, maar de daadwerkelijke waarde en betrouwbaarheid hangt te veel af van zowel de zender als de ontvanger. Er is volgens hen te veel verschil tussen de community's. Volgens Faas heeft nieuws van een bekende in de directe gemeenschap veel meer impact.

“Als je in de krant leest dat de belastingenafracht wordt verhoogd, heb je die zorgen pas als je aangifte doet. Maar als je 's avond bij je clubje zit en je hoort dat er veel wordt ingebroken neem je wel gelijk maatregelen. De impact is veel groter op een klein bericht in je eigen community omdat deze veel dichterbij huis zit.”
- Henk Faas, 2016.

Het is inderdaad zo dat je over zaken als inbraken snel iets aanneemt van een buurman of een vriend. Als het gaat om actualiteiten die meer onderzoek nodig hebben, zoals de vermeende corruptie van een staatssecretaris, zal iemand minder snel op een kennis afgaan. Daar is de journalist voor nodig. Ook Heller ziet dit nuanceverschil, zeker bij online community's.

“Als je het hebt over nieuws merk ik, zeker de laatste jaren, dat het online heel makkelijk kan worden om een loopje te nemen met feiten. Dingen moeten veel sneller online, anders doet de concurrent het. Soms staan er dingen op internet die niet kloppen en gaan ze er een halve dag later vanaf. Die kunnen echter al een heel eigen leven gaan leiden.”
- Albert Heller, 2016.

Er kan absoluut nuttige informatie ontstaan uit online community's. Ook het vinden van opmerkelijke opinies en het aanboren van tips kan enorm goed in dergelijke gemeenschappen. Toch kan de oprechte verslaggeving beter overgelaten worden aan de journalisten die er daadwerkelijk hun vak van hebben gemaakt om mensen te informeren. Uiteraard zouden ze wel gebruik moeten maken van de gereedschappen die een online netwerk oplevert.

5.3.3 Luistert de journalist mee?

Welke rol speelt de journalist voor de community? Hij kan natuurlijk de community zelf helpen, maar ook gebruik maken van de gemeenschap.

Acht ondervraagden zagen de journalist als een soort correspondent van de community. Het gaat om vier journalisten, de onderzoeker, de media-ethicus en twee hoogleraren. De verslaggever vertelt volgens hen aan een groter publiek dat er iets gebeurt en iets gezegd wordt in een gemeenschap. Hiermee beschrijft hij de actualiteit en attendeert hij potentiële nieuwe leden op het bestaan van de community. Een bijkomstigheid is dat hij de community legitimeert voor een groot publiek. Ze hebben meer bestaansrecht. De journalist is echter beperkt betrokken. Hij grijpt niet in, maar meldt slechts wat er gebeurt. Onder dit kopje kan ook het steunen van lokale initiatieven vallen. Een krantenbericht zorgt toch voor meer exposure.

Vijf experts vonden het checken van de feiten die uit een community komen essentieel. Van die vijf zijn er vier lokale verslaggevers, Pleijter is nummer vijf. De journalist in een gidsende rol wordt ook als belangrijke functie gezien. De lokale verslaggever brengt de feiten krijgt de waarheid op tafel zodat de consumenten rustig kunnen slapen. Het is een rol die onder vier lokale verslaggevers nog als een belangrijke geldt en ook de gemeentewoordvoerder ziet hier een meerwaarde in.

Tot slot zien drie ondervraagden juist meer in de verslaggever als onderdeel van een community. Willemars, Brouwers en Buijs zouden alle drie graag meer zien dat er meer interactie is. Het uitwisselen van feiten en meningen kan volgens hen een enorme meerwaarde zijn voor de lokale journalist. Brouwers gaat zelfs zo ver door te stellen dat een journalist een eigen community op moet bouwen. Zo heeft hij de beste binding met zijn publiek. Willemars kan zich echter voorstellen dat de journalist vreest voor het verlies van zijn neutraliteit. Buijs denkt dat veel lokale verslaggevers al zo druk zijn dat ze hier simpelweg de tijd niet voor vinden.

De meeste ondervraagden zien, terecht, de lokale verslaggever die zaken constateert in zijn omgeving en hier verslag van doet. Het is de klassieke vorm van correspondentie. De journalist die in de woonplaats waar het nieuws vandaan komt woont weet vaak sneller wat er gebeurt dan de bureauredacteur.

“De rol van de journalist speelt vooral bij het aanleveren van nieuws dat er anders niet zou komen. Mensen hebben de kennis en tijd niet voor nieuws dat er anders niet zou komen. Dat geldt ook voor onderwerpen die veel onderzoek vergen. Journalisten hebben die kennis en vaardigheden wel.”

- Alexander Pleijter, 2016.

Pleijter zegt het fraai door erbij te vermelden dat een correspondent ervoor moet zorgen dat hij nieuws maakt dat er anders niet komt.

Kik stelt echter dat het verder gaat dan dat.

“Het allerbelangrijkste is dat de journalist uit die community afkomstig is, of er een zeker belang bij heeft om te weten wie daar in zitten en wie het zijn. Interesse, nieuwsgierigheid en belangstelling zijn belangrijk. Een opvallend gegeven dat uit ons onderzoek is gebleken is dat politici altijd wel gevonden worden. Dat begint bij een persbericht. Wat je in mindere mate terugziet aan bronnen zijn de deskundige burgers. De burgers die niet als

ooggetuigen aanwezig waren, maar juist de burgers die van een bepaald onderwerp iets weten. Zo'n community moet je doorgronden."

- Quint Kik, 2016.

De verslaggever weet niet alleen wat er gebeurt, maar hij kent de mensen die er meer over kunnen vertellen. Het gaat al verder dan alleen feiten checken. Hij weet precies welke mensen hij moet spreken om de achtergrond en het totale plaatje te kunnen schetsen. Hiermee bedient hij zijn publiek met de context die ze nodig hebben voor een oordeel.

De journalist in een gidsende rol komt toch weer boven drijven. Livingstone it is, zouden we kunnen stellen. Het gaat echter nog net iets verder.

"Breng community's en redactie met elkaar in verband en kijk of je er als nieuwsmidium iets mee kunt. Dan wordt het echt een interactie. De structuur is nu nog zo dat journalisten nog steeds gefocust zijn op het productieritme van de krant van de volgende dag en dan is er nog weinig ruimte om er allerlei dingen bij te doen."

- Kees Buijs, 2016.

Hoewel Buijs de visie van de minderheid van de ondervraagden vertegenwoordigt, ligt juist in de interactie een belangrijke rol. De correspondent brengt de redactie dicht bij de gemeenschap. Hij weet niet alleen te vertellen wat er speelt, hij weet ook wie het zegt en tegen wie die persoon het zou moeten zeggen. De journalist is als een wegwerker die de routes van anderen aanlegt zonder er persoonlijk per se beter van te worden. Hij kan slechts zijn taak beter uitvoeren. De journalist staat in de community en dichtbij de redactie. Het gaat mogelijk wel te ver om te stellen dat een journalist een eigen community zou moeten maken, dat zou de vrijheid van de non-conformistische lieden in kunnen perken.

5.4 Hoe ziet een journalist zichzelf in de spiegel?

5.4.1 Met de hand op het hart.

Nu kom ik bij de laatste, maar niet de minste deelvraag. Hoe ziet een journalist zichzelf in de spiegel? Voor het persoonlijk wordt, blijf ik eerst nog algemeen. Namelijk met een beroepseed. De beroepseed voor de journalistiek. Is het een goed idee? Ik liet de vraag in de interviews expres uit de lucht vallen.

Om maar direct te zijn, een ruime meerderheid van de ondervraagden vindt van niet. Acht experts vinden een beroepseed voor verslaggevers een slecht idee. Buijs noemt letterlijk de elementen van Kovach en Rosenstiel een prima set regels om je aan te houden. Een eed is niet nodig. Zuurman is genuanceerder, maar ook hij is geen groot voorstander. Evers en Vonk zijn geen uitgesproken tegenstanders, maar denken dat het weinig oplost omdat het lastig vorm te geven is. Henk Faas is een voorstander, maar hij gelooft ook dat het weinig zin zal hebben omdat wetten nu eenmaal gemakkelijk overtreden worden.

Tot slot blijft de enige echte voorstander over. Kik zou graag zo'n eed zien. Al is het maar om de echte journalisten van de enthousiaste burgers te onderscheiden. Toch zou ook hij niet weten hoe deze allesomvattend en realistisch vorm zou moeten krijgen.

Naast het argument dat het niets verandert en lastig vorm te geven is, verwijzen enkele ondervraagden ook naar de bestaande redactiestatuten die bij een medium bestaan. Daar komt nog bovenop dat het nu eenmaal vaag is vanaf wanneer iemand nu wel of geen journalist is.

Allereerst pak ik een quote van een journalist waar ik mij deels in kon vinden.

"De journalistiek is geen homogene groep. Wat ik niet opschrijf, schrijft een ander wel op en andersom. Een beetje medium heeft een statuut, een code en een stijlboek. Dat is voldoende."

- Albert Heller, 2016.

Heller zegt dat een eed niet nodig is vanwege de statuten van een medium. Toch werken veel journalisten nu als zzp'er. Die hebben niet per se een statuut. Wat betreft de homogene groep heeft hij volkomen gelijk. Toch vul ik hem graag aan met het volgende citaat.

"Bij alles wat je doet zou het ethisch verantwoord moeten zijn. Of het nu de aannemer is die een reële prijs voor zijn werk rekent of een journalist. Het is niet zo dat het nou zo'n apart beroep is. Je bent geen arts of jurist. Je moet jezelf niet belangrijker maken dan je bent."

- Wim Mulder, 2016.

De journalist is steeds vaker een eenmansbedrijf. Hij moet voor zichzelf besluiten om altijd ethisch verantwoord te werken, zoals ik ook in hoofdstuk 3 al besproken heb. Het hebben van een code is essentieel. De journalist moet voor zichzelf besluiten hoe hij dit vorm geeft.

"Het probleem is dat heel veel mensen nu websites vol 'nieuws' schrijven en die hebben daar verder niet zoveel boodschap aan. Dat is prima, maar dan ben je geen journalist. Dat is het grote probleem van burgerjournalistiek en internet. Vaak vind je daar zo'n kolom niet. Je weet niet met wie je te maken hebt. Met een beetje mazzel vindt je een telefoonnummer of een kader waar je een bericht achter kunt laten zonder dat je weet dat je een reactie krijgt. ... Een code vanuit de journalistiek zelf en een code op maat werkt beter dan dat je als overheid de journalistiek corrigeert. Dat lijkt me uit den boze. ... Een code heeft alleen zin als je hem ook leeft. Dus ook eens in de zoveel tijd kijken en je niet alleen afvragen of de code nog relevant is in die tijd, maar ook checken of je er naar leeft."

- Quint Kik, 2016.

Kik is voor een beroepseed, maar niet één zoals een arts die heeft. Hij wil een eed die erkent wordt en gemaakt is vanuit de algemene journalistiek. Nu lijkt mij dat niet helemaal haalbaar, simpelweg omdat er zo gigantisch veel vormen van journalistiek bestaan. Je kunt geen algemene code maken die

geldt voor zowel PowNed, als de Volkskrant en de Paard & Sport. Een journalistiek keurmerk zou ook niet werken. De mogelijkheden zijn simpelweg te groot. Kik maakt echter een ander uitstekend punt. Schrijvers die alleen of op freelance basis werken zouden een morele code moeten hebben die te vinden is op hun website. Op die manier zijn ze te controleren en ergens aan te houden. Het is als vanzelf een soort keurmerk waarmee consumenten kunnen bepalen wie ze wel en niet serieus nemen.

5.4.2 De kritieke toestand.

In paragraaf 3.2.3 werd geconstateerd dat de zelfregulering in de journalistiek tot onwenselijke situaties heeft geleid. Journalisten moeten meer naar hun publiek luisteren, zeker in de tijd dat het contact tussen het publiek en de journalist steeds gemakkelijker gaat via sociale media. Bij mij borrelde de vraag welke kritiek nu meer waard is. Die van vakgenoten of die van het publiek? Drie regionale correspondenten en één hoogleraar vonden dat de kritiek van vakgenoten meer waard is. De kennis van een collega vormt volgens hen een betere maatstaaf voor het werk. Dat betekent niet dat de andere ondervraagden de kritiek van het publiek nu zoveel waardevoller vonden. Zeven van hen maakt geen onderscheid in waarde. Het gaat om de andere drie journalisten, de gemeentewoordvoerder, de media-ethicus en twee hoogleraren. De meerderheid vond dat het een ander soort kritiek is. Het is onvergelijkbaar. Deskundig kritiek vanuit consumenten kan extreem waardevol zijn, maar dat van een vakgenoot ook. De meeste van deze zeven, zoals Zuurman en Vonk, vinden echter dat journalisten wel iets kritischer op zichzelf zouden mogen zijn. Een verhaal moet waterdicht zijn, dan kan een journalist iedere kritiek weerleggen, dat is de strekking van Vonk. Zuurman stelt weer dat journalisten kritiek slecht kunnen hebben. Verslaggevers hebben de neiging in het eigen gelijk te geloven. Iedere vorm van kritiek is dan moeilijk te slikken. Toch zijn er twee experts die claimen dat de kritiek van het publiek juist veel waardevoller is. Brouwers en Kik hekelen het navelstaren van journalisten onderling. Je publiek is je consument, dus aan hen heb je volgens hen de verantwoording af te leggen. Allereerst neem ik de heldere visie van Zuurman onder de loep.

“Je moet naar zowel publiek als andere journalisten durven luisteren. Het is sowieso een uitdaging voor journalisten om zichzelf goed te bekritisieren. We zitten zo vaak in die hyperige sfeer waarin we dingen zomaar vinden. Dan zegt de één dit en papegaait de ander hem zo na. Daar moet je wel heel kritisch op zijn en jezelf op aan durven kijken. Maar dat is wel een ding dat bij journalisten wel vaak lastig ligt. Ze weten vaak wel heel goed hoe het zit. Je moet oppassen dat je geen weg in slaat die je verblindt voor andere zijpaden.”

- Hans-Lukas Zuurman, 2016.

Zuurman waakt voor de hype die in de nasleep na een controversieel verhaal kan komen. Hij erkent in het interview echter ook dat het verschillende soorten kritiek zijn. Een vakgenoot kent de kneepjes van het vak en hoe het hoort. Het publiek reageert meer inhoudelijk. Zuurman vindt ze beiden even waardevol.

Kik beaamt dat ze over het algemeen even waardevol zijn. Toch kan volgens hem de kritiek vanuit het publiek net iets beter zijn.

“Ik denk dat kritiek, mits gemotiveerd door kennis van zaken, van ieder persoon waardevol kan zijn. Ik zou niet weten waarom die van vakgenoten waardevoller zou zijn. Ja, ze snappen het vak en waar je je aan moet houden, maar dat draait al snel uit op navel staren.”

- Quint Kik, 2016.

Juist lokaal zou de kritiek van het publiek heel serieus genomen moeten worden. In paragraaf 5.2.3 merkte Van der Velde al op dat mensen zich echt lid van een krant kunnen voelen. Een lokaal medium kan als onderdeel van de identiteit van de inwoners van die regio worden gezien. Inhoudelijke kritiek van vakgenoten is nuttig, maar juist het publiek moet goed geïnformeerd blijven worden. Zij zijn het waar de verslaggever het voor doet. Dat mag nooit vergeten worden. Een vakgenoot weet misschien welke wegen het beste zijn, maar het publiek bepaald de eindbestemming.

5.4.3 Betrokken tot de deur.

De laatste vraag van het interview is verreweg de belangrijkste. Het is in essentie de kern van dit onderzoek. Deze hele scriptie staat in het teken van de lokale journalist die woont en werkt in dezelfde gemeenschap. In hoeverre staat betrokkenheid de regionale journalist in de weg?

Als we af moeten gaan op de antwoorden van de deskundigen, dan staat betrokkenheid vrijwel niet in de weg. Vier lokale journalisten, drie hoogleraren en media-ethicus Evers zeggen dat het geen probleem is. Ze hangen er wel allemaal een ‘maar’ aan. Uiteraard is het niet de bedoeling dat betrokkenheid inhoudt dat de journalist in de gemeenteraad zit of voorzitter is van een lokale sportclub. De verslaggever is er zelf bij als hij iets schrijft over kennissen. Een verhaal maken waarbij kritiek geuit wordt op een goede vriend of dierbaar familielid is zeer onverstandig. Het houden van een gezonde afstand is vereist.

Brouwers gaat echter een stapje verder. Hij stelt dat iedere gespecialiseerde journalist met de monsters vecht waar de regionale journalisten mee worstelen. Een sportjournalist kent ook mensen uit de sportwereld en de politiek verslaggever heeft eveneens een netwerk in Den Haag.

Betrokkenheid bij hen die je verslaat is er altijd wel.

Toch zijn Pleijter, Kik en Zuurman voorzichtiger. Lokale en betrokken journalistiek kan volgens hen wel, maar het is spannend. Zuurman noemt het treffend ‘koordansen’. Je blijft in een dorp altijd de mensen die je geïnterviewd hebt tegenkomen. Na verloop van tijd weten de mensen wie je bent en gaan ze vanzelf wel denken over waar je wel en niet bij hoort.

Een enkele ondervraagde gaf toch aan dat het zeer onverstandig is om verslag te doen van je eigen leefgemeenschap. In zijn journalistieke periode is gemeentewoordvoerder Faas ermee in de knel gekomen. Hij raadt het af.

“Als je betrokkenheid definieert als erg geïnteresseerd zijn in je eigen omgeving, is dat alleen maar goed. Maar je hebt daarnaast een vak. Ik vond het als hoofdredacteur prima als mensen maatschappelijke functies hadden. Omdat dat juist goed is. Je moet het wel professioneel invullen.”

- Tony van der Meulen, 2016.

Van der Meulen vindt het prima als je als journalist betrokken bent bij een lokale vereniging. Volgens hem weerhoudt dat hem er niet van zijn werk naar behoren te doen. Zolang hij maar in zijn achterhoofd heeft dat hij ook nog een vak beoefent. Het klinkt eenvoudig, maar wat nu als juist de lokale club bij een schandaal betrokken is? Dan heeft de verslaggever zichzelf al buitenspel gezet. De oplossing is eenvoudig, de lokale verslaggever kan beter niet in een vereniging zitten.

Dan komen we even terug bij Brouwers. Hij ziet het ethische dilemma bij iedere tak van de mediaboom.

“Als je iedereen te vriend wil houden dan is dat nooit goed. Ik denk overigens dat het niet alleen voor regionale journalistiek geldt. Een sportjournalist die iedereen te vriend wil houden heeft hetzelfde probleem. Die wil ook in die community's functioneren. Een parlementaire journalist die alleen maar luistert naar iemand vanuit zijn politieke achterban heeft hetzelfde probleem.”

- Bart Brouwers, 2016.

In de regio waar je bent opgegroeid luistert het echter nauwer dan in een politieke of sport-community. Een sportjournalist woont niet in zijn community. Een parlementair verslaggever is niet op het binnenhof opgegroeid. De lijnen zijn korter lokaal. Dat neemt niet weg dat iedereen die als journalist in kleine kring opereert moet waken voor clubjes waar hij wel of niet in kan zitten. Het is beter deze op afstand te houden. Dat heeft ook Hans-Lukas Zuurman ondervonden.

“Wat ik altijd heb geprobeerd is professioneel afstand te houden zonder afstotend te zijn. Wel betrokken, maar wel met enige distantie. Dat is zo belangrijk, want voor je het weet zit je in één of ander karretje. Dan denk je: ‘oh help, ik word voortgeduwd maar ik wil eruit’.”

- Hans-Lukas Zuurman.

Ga niet ergens op de stoel van een voorzitter van een vereniging zitten, ga niet bij een politieke partij en laat je niet piepelen door een ondernemer of politicus. Iedere journalist komt deze risico's tegen, wat dat betreft heeft Brouwers gelijk. Lokaal zijn de lijntjes echter zo kort. Het is soms moeilijk om afstand te houden. Zuurman heeft er lang ervaring mee en verwoordt het uitstekend. Houdt een vinger aan de pols, blijf contact zoeken en blijf op de hoogte. Doe echter nooit concessies of beloftes. Een regionale journalist staat met één been in de gemeenschap, maar kan niet in allerlei actiegroepen gaan zitten. Wat dat betreft staat hij er ook met één been buiten. Als lokale verslaggever kom je vaak bij mensen op de koffie, maar nooit op de borrel.

Samenvatting.

De belangrijkste kernwaarden van een journalist zijn het geven van duiding, onafhankelijkheid, objectiviteit, betrouwbaarheid, eerlijkheid en het kunnen vertellen van het complete verhaal. Daarnaast dient hij transparant te opereren.

De meest essentiële verschillen tussen een verslaggever en een burgerjournalist zijn de opleiding, extra kennis, de vakethiek en de achterliggende organisatie. Daarbij heeft de burgerjournalist vaak niet de intentie om journalist te zijn.

De regionale journalistiek is nog buitengewoon relevant. Toch zijn er nu eenmaal mensen die zich niet interesseren in wat er in hun buurt speelt.

De mens maakt online community's omdat ze behoefte heeft aan sociaal contact. Het is fijn om gelijkgestemden te spreken. Boven is het eenvoudig met de huidige techniek.

Community's kunnen interessante berichtgeving opleveren. Qua niveau haalt het het echter niet bij journalistieke berichtgeving. Het nieuws is van een andere orde.

De journalist is bovenal een correspondent in zijn gemeenschap. Met het checken van feiten zorgt hij dat de juiste informatie bij zijn publiek terecht komt. Uiteindelijk is hij zelf ook onderdeel van de gemeenschap, dus zorgt hij ook voor een stukje interactie.

Een beroepseed voor de journalistiek is niet nodig. Verslaggevers doen er wel goed aan een morele code te hanteren en deze te communiceren met hun publiek.

De kritiek van uit het publiek is evenveel waard als dat van een vakgenoot. Het is alleen van een andere soort. Meer inhoudelijk en minder op de vorm.

Betrokkenheid staat de regionale correspondent niet in de weg. Het is echter wel belangrijk om er altijd alert op te zijn niet voor een karretje gespannen te worden.

6. Conclusie.

Ik ga mijn conclusie trekken door antwoorden te geven op mijn deelvragen en uiteindelijk op mijn hoofdvraag. Het is een enerverend onderzoek geweest waarvoor ik zowel de boeken in- als het wereldwijde web opgedoken ben. Ik heb de ethische kwestie zelfs aan den lijven mogen ondervinden. Uiteindelijk vielen met het interviewen van de deskundigen de laatste puzzelstukjes op hun plaats. Dan is het nu aan de vragen. Ik begin eerst met het beantwoorden van mijn deelvragen om ten slotte een geldige conclusie bij mij hoofdvraag te kunnen trekken.

Wat doet een journalist?

Een journalist meldt de waarheid. Hij is loyaal aan zijn publiek en aan niemand anders. In paragraaf 1.1 kwamen deze basistaken uitgebreid aan bod.

“The primary purpose of journalism is to provide citizens with the information they need to be free and self-governing.”

- Bill Kovach & Tom Rosenstiel, 2014.¹⁸⁹

Het nieuws helpt ons om onze waarden in onze community's te definiëren. Het geeft ons de kennis die we nodig hebben om een rol te spelen in de samenleving. Dat is de taak die een verslaggever moet volbrengen. Hij zorgt ervoor dat de consumenten van zijn journalistieke producten iets opsteken waar ze in het dagelijkse leven wat aan hebben.

Een correspondent is een vakman, maar niet zoals een timmerman of een fabrieksarbeider. De verslaggever speelt een sociale rol in de samenleving en heeft als taak dat hij publiek maakt wat anders besloten was gebleven. Hij checkt de feiten die hij gevonden heeft en verifieert zijn verhaal. Vervolgens vertelt hij het op een manier dat het aantrekkelijk wordt om te lezen, luisteren of kijken. Een goed journalist verkoopt geen onzin, maar zorgt ervoor dat zijn publiek de juiste informatie heeft om een waardevol maatschappelijk oordeel te kunnen vellen. De verslaggever controleert de macht en gebruikt zijn geweten. Hij communiceert met zijn publiek. De journalist is transparant, te controleren en zoekt het contact met zijn publiek op. Zijn consument weet wat hij doet en hoe hij dit ontdekt heeft.

“Journalisten zouden zo duidelijk mogelijk moeten zijn over alles. Hoe ze hun werk doen, hoe ze tot hun publicatie zijn gekomen, hoe ze dingen onderzocht hebben en of ze bepaalde banden hebben met verenigingen, organisaties en politieke partijen.”

- Alexander Pleijter, 2016.

Regionaal zijn deze regels niet anders. De lijnen met de gemeenschap die hij verslaat zijn nog korter. In paragraaf 1.2.1 werd dit onderstreept. Mensen vertrouwen hun regionale krant en voelen zich vertrouwd met de betrokken verslaggevers. De regio vormt het thuis van het lokale publiek. De regionale krant is het zoveelste uithangbord hiervan.

¹⁸⁹ (Kovach & Rosenstiel, 2014, p. 17)

De correspondent moet bereikbaar zijn voor zijn gemeenschap. De journalist is er voor zijn publiek. Hij luistert, vertelt en is erbij. De verslaggever kent zijn consument. Dit staat uitgebreid beschreven in paragraaf 1.2.2. Een lokale correspondent moet weten wie de mensen met aanzien zijn in een dorp of gemeenschap zoals een voetbaljournalist moet weten die de spitsen van een elftal zijn. Hij kent de experts zijn in een gemeenschap. Voor de correspondent is betrokkenheid geen handige bijkomstigheid, maar bittere noodzaak. De lokale consumenten moeten hem kennen. Een goed lokaal verslaggever kan bij de bakker ter verantwoording geroepen worden.

In paragraaf 1.2.3 zocht ik al uit dat lokaal nieuws ook gewoon interessant en leuk moet zijn om te lezen. De gemeenschap is tenslotte kleiner. De lokale krant moet daarbij echter niet vergeten de lokale politiek in de gaten te houden. In paragraaf 1.2.4 beschreef ik hoe de lokale politiek steeds meer te zeggen krijgt omdat de landelijke politiek decentraliseert. Dit terwijl er steeds minder professionele journalisten in een gebied zijn. De regionale journalist is belangrijker dan ooit.

“Nieuws uit de regio is buitengewoon relevant. Regionale dagbladen zijn in alle regio’s waar ze in verschijnen het leidende nieuws-journalistieke medium, al het andere maakt vaak in meer of mindere mate gebruik van wat het regionale dagblad doet.”

- Kees Buijs, 2016.

De lokale verslaggever dient niet zomaar een publiek. Hij werkt voor zijn eigen gemeenschap.

Wat doet een lokale journalist aan communitybuilding?

Mensen zijn uiterst sociale wezens. Ze zoeken elkaar op en delen hun interesses en visies. Vaak schurken ze samen in groepen die er dezelfde visie of interesses op na houden. Met de komst van internet, sociale media en smartphones is het nog makkelijker om dit te doen. In paragraaf 2.1.1 beschreef ik hoe bij bijna iedere vorm van communitybuilding sociale media lijken te komen kijken. Over ieder denkbaar onderwerp kan men een Whatsapp-groep starten, van een boekenclub in een kerkgemeente tot het derde elftal van VV Stroe. De consumenten zoeken elkaar maar wat graag op. In paragraaf 2.1.2.1 is te lezen dat de mens community’s nodig heeft. De Homo sapiens is een sociale soort. Het is zo ongeveer een basisbehoefte van de mens om erkenning en waardering te krijgen. Vervolgens beschreef ik in paragraaf 2.1.2.2 dat er sprake is van een soort online herzuiling. Het postmodernisme is ingehaald door het internet en de oneindige sociale behoeftes van de mens. In de online community’s mag en kan iedereen een mening hebben en vinden ze gelijkgestemden. Over deze debatten ging het in paragraaf 2.1.3.1. Dankzij de moderne techniek kan iedereen participeren.

Hier ligt een kans voor de lokale correspondent. De lijnen tussen een regionale verslaggever en zijn publiek waren al niet enorm lang. Dankzij sociale media zijn die nog korter geworden. Het is een dankbaar hulpmiddel voor de correspondent. Hij ziet nu nog gemakkelijker waar en waarom de mensen samenkomen. Hij krijgt nog sneller feedback, wat ik ook aanstipte in paragraaf 2.2.1.2. Hij ziet het contact tussen de consumenten onderling. Niet iedere lezer wil de schrijver spreken. De meesten willen hun opvattingen over het gelezen stuk vertellen aan andere lezers. Veel sites functioneren zo als een digitaal dorpsplein.

“Maar nu ... nemen ook de mogelijkheden toe om ‘de burger’ een zinvolle en meer centrale rol in het journalistieke productieproces te geven. De relatie tussen professionele journalist en nieuwsgebruiker wordt hierdoor minder nauw. Dat kan bijdragen aan een betere representatie van bepaalde delen van het publiek in de media en uiteindelijk in een groter vertrouwen in de journalistiek.”

- Ties Joosten, 2015.¹⁹⁰

In paragraaf 2.2.2.1 betrok ik het nog meer op lokale journalistiek. De lokale journalist heeft al een bijzondere band met zijn consument. De regionale krant is thuis. De regionale krant is daar waar de lezer op de fiets kan komen. De lezer vertrouwt de correspondent. Wie betrouwbaar is, hoort dingen. Omdat hij verslag doet van zijn eigen gemeenschap kent hij de deskundigen en de aanspreekpunten. Hij weet wie hij moet opzoeken om de feiten te verifiëren. Tegelijkertijd luistert hij naar de mensen uit zijn buurt. Hij hoort wat er speelt en wat ze vinden. Hiervan doet hij verslag. De mensen uit zijn regio uitten zich via hem.

“Het allerbelangrijkste is dat de journalist uit die community afkomstig is, of er een zeker belang bij heeft om te weten wie daar in zitten en wie het zijn. Interesse, nieuwsgierigheid en belangstelling zijn belangrijk. Een opvallend gegeven dat uit ons onderzoek is gebleken is dat politici altijd wel gevonden worden. Dat begint bij een persbericht. Wat je in mindere mate terugziet aan bronnen zijn de deskundige burgers. De burgers die niet als ooggetuigen aanwezig waren, maar juist de burgers die van een bepaald onderwerp iets weten. Zo’n community moet je doorgronden.”

- Quint Kik, 2016

In paragraaf 2.2.2.3 onderstreepte ik dat de journalist geen moderator is met een opgestoken vingertje. Hij is ook veel meer dan een opiniepeiler. De lokale journalist gidst zijn community naar de waarheid zonder een waardeoordeel te vellen.

Mocht er door bijzondere omstandigheden veel onwetendheid en onverdraagzaamheid in zijn buurt rondspoken, dan is het aan de lokale verslaggever om de juiste informatie en de feiten te vertellen. Hij hoort, maar spreekt ook. Hij zoekt de zaken uit, omdat hij de kennis, de middelen en de tijd heeft om dit te doen. Hij gidst, luistert en hij praat met mensen. Hij kent zijn community en de gemeenschap vertrouwt hem.

Hoe ziet een journalist zichzelf in de spiegel?

Niemand is perfect. Zelfs de meest correcte verslaggevers maken wel eens een uitglijder. Hoe hij daarmee omgaat bepaalt de klasse van een regionale journalist. Een journalist omarmt de kritiek. Toch kan kritiek enorm verschillen. In paragraaf 3.2.3 ben ik uitgebreid ingegaan op de zelfregulering van de journalistiek. Tijdens de nasleep van de moord op Fortuyn werd in de Nederlandse media toegegeven dat de zelfregulatie gefaald had. Hoewel deze binnenin de journalistiek doorbroken is, bestaat de hysterische napraatjournalistiek nog steeds.

“Je moet naar zowel publiek als andere journalisten durven luisteren. Het is sowieso een uitdaging voor journalisten om zichzelf goed te bekritisieren. We zitten zo vaak in die hyperige sfeer waarin we dingen zomaar vinden. Dan zegt de één dit en papegaait de ander hem zo na. Daar moet je wel heel kritisch op zijn en jezelf op

¹⁹⁰ (Joosten, 2015)

aan durven kijken. Maar dat is wel een ding dat bij journalisten wel vaak lastig ligt. Ze weten vaak wel heel goed hoe het zit. Je moet oppassen dat je geen weg in slaat die je verblindt voor andere zijpaden.”

- Hans-Lukas Zuurman, 2016.

Juist daarom moet een verslaggever de kritiek van zijn publiek omarmen. Zeker in de regio wordt een correspondent herhaaldelijk met zijn consument geconfronteerd. Als zij zeggen dat iets onjuist is moet hij niet zijn schouders ophalen, maar de dialoog aan gaan. Vooral lokaal moet een correspondent dit doen. In een klein verspreidingsgebied is de kans groot dat hij vaker producties met dezelfde mensen maakt.

Een regionale verslaggever moet hiervoor wat extra eigenschappen bezitten. In paragraaf 3.3.1 betoogde ik al dat juist hij enorm veel kennis moet hebben. Het is juist de rol van de verslaggever om de gidsende vertrouwenspersoon uit de conclusie van deelvraag 2 te zijn die de juiste feiten benoemt en zijn community informeert. De dossierkennis staat echter buiten kijf. De verslaggever kent de details en het dossier alleen maar beter omdat hij in de regio leeft en het hem dus aangaat.

“Maar om zichtbaar en onmisbaar te blijven in lokale en regionale gemeenschappen is betrokkenheid bij de regio noodzakelijk.”

- Marcel Broersma, 2014.¹⁹¹

In paragraaf 3.3.2 constateerde ik dat de betrokken journalisten veel meer relevante feiten, inzichten en interpretaties krijgen dan hun ‘neutrale’ collega’s omdat ze er simpelweg een veel beter oog voor hebben. Ze kennen de community en kunnen denken vanuit de community. Het belangrijkste is dat waarheidsvinding en de dienstbaarheid aan het publiek centraal staan.

Dat transparantie daar een enorm grote rol in speelt kwam terug in paragraaf 3.3.3. Transparantie is niet iedere stap die je zet doorgeven aan je publiek. Een anonieme bron is een anonieme bron en off the record is off the record. Het is aan de journalist zelf om door eerlijk en integer werk genoeg respect te hebben opgebouwd om ook geloofd te worden als de info soms vaag of niet direct herleidbaar is naar een duidelijke bron.

De journalist legt uiteindelijk verantwoording af naar zijn publiek. Transparantie en opgebouwde geloofwaardigheid zijn essentieel. Daarnaast hanteert hij een correcte morele code die hij eveneens communiceert. De elementen van Kovach en Rosenstiel zijn hier een goede handleiding voor. Dat was het punt van paragraaf 3.3.4. De verslaggever moet kunnen uitleggen volgens welke code hij werkt. Daarnaast moet hij zijn theorieën en teksten ondersteunen met eigen onderzoeken en op feiten gebaseerde conclusies. Hij moet daarbij altijd de oorspronkelijke vraag en intentie in gedachte houden.

Kennis, transparantie, reflectie en betrokkenheid zijn de wapens van de regionale journalist. Het zijn de hoekstenen die leiden tot een waardevolle reflectie en bezinning. Het maakt hem sterker en helpt hem zijn argumenten voor zijn werkwijze te onderbouwen. Het is aan de journalist om dingen te weten te komen en deze te verslaan. De morele kritiek geeft hij niet aan anderen, maar slechts op zichzelf. Als de regiojournalist zich aan een correct opgestelde morele code houdt, heeft hij geen beroepseed nodig.

¹⁹¹ (Broersma, 2014, p. 21)

Hoe blijft een journalist professioneel en integer als hij in zijn eigen gemeenschap lokale journalistiek bedrijft?

De journalist blijft professioneel en integer door transparant te werken en op een eerlijke manier zijn kennis te vergaren. Hij fleest de boel niet en vertelt eerlijk wat hij wel en ook wat hij niet weet. Daarnaast meldt hij hoe hij aan de informatie komt. De correspondent is bereikbaar. Men weet wie hij is en hoe ze hem kunnen bereiken. De correspondent is betrouwbaar. In een lokale gemeenschap kom je er niet mee weg om zomaar wat op te schrijven en te publiceren. Het kan je voorgoed je contacten kosten. Laat mensen weten wat je publiceert van wat ze zeggen. De bakker is niet zo mediavaardig als een minister. Geef hem desnoods de kans te nuanceren. Off the record is off the record. Op de lange termijn weet de gemeenschap dat de correspondent geen ordinaire sensatiezoeker is, maar oprecht de waarheid najaagt.

- Vertel de waarheid, blij neutraal en weergeef de feiten waar het publiek wat mee kan.
- Zorg dat de consument je ziet en dat je er bij bent als er iets gebeurt. Wees zichtbaar tijdens een demonstratie of een informatieavond.

Hier staat tegenover dat de journalist er ook is al het mis gaat. Hij vertelt de hele waarheid, dus ook de stem van de onderbuik moet genoemd worden als deze luid is. Zelfs als de gemeenschap zich niet kan vinden in de waarheid, meldt de correspondent het. Desnoods met een 'ploat veur z'n harses'.

- Kijk op sociale media wat er van het onderwerp gezegd wordt. Ontdek wat er leeft in de community.
- Neem de kritiek op je producties tot je en denk eraan bij het maken van het vervolgverhaal.
- Vertel de feiten als er onwetendheid en onrust regeert. Zeg hoe het echt zit en stook het vuur niet op met sensatie- en roddelverhalen.
- Veroordeel de gemeenschap niet en luister naar alle soorten meningen. Kijk, luister, leer en noteer. Zorg dat je als lokale journalist die neutrale gids bent.

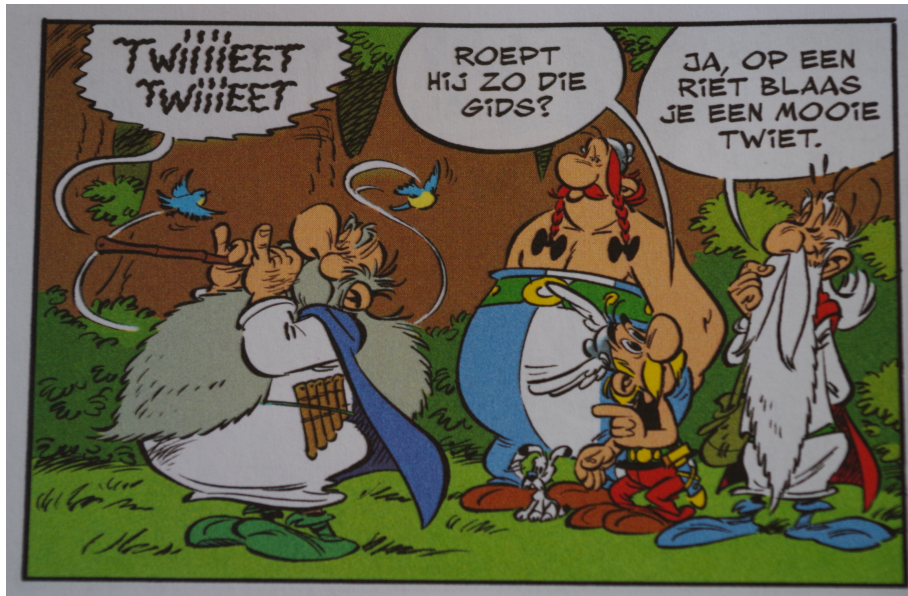
Uiteraard is hij er niet op uit om mensen te krenken, maar als er ernstige misstanden zijn vertelt hij dat wel. Een journalist zit niet in allerlei verenigingen, partijen en besturen. Hij staat bewust aan de zijlijn van de samenleving. Het risico om voor een karretje gespannen te worden is groot. Dat betekent dat mensen soms misschien toch teleurgesteld in hem kunnen raken, omdat ze hem in 'hun kamp' schaarde. Dat is dan maar jammer. De correspondent is altijd eerlijk en open geweest, dus moreel kan hij het goed rechtvaardigen. Hij staat bij de mensen, maar niet naast ze.

- Ga niet in allerlei besturen en verenigingen zitten. Wees vriendelijk, maar raak niet bevriend met mensen die een hoofdrol spelen in de actualiteit.
- Werk transparant en laat dus zien hoe je aan informatie komt en waarom je het op die manier doet.
- Laat weten wat je principes, normen, waarden en dus je morele code zijn. Praat hier ook over met een redactie, vrienden, familie of deskundigen. Werk volgens een duidelijke ethiek.

De lokale correspondent komt nog dicht bij zijn publiek dan zijn landelijke evenknie. Zijn morele code communiceert hij. Zijn publiek en community weet wat ze van hem kunnen verwachten. Zo bedrijft deze lokale journalist eerlijke, integere en professionele journalistiek in zijn eigen gemeenschap.

**“Lokale journalistiek noem ik ook wel
'dichtbij mensen'-journalistiek.”**

Hans-Lukas Zuurman

192

Fin.

¹⁹²(Conrad & Ferri, 2015)

Literatuurlijst

Literatuur.

- Asbreuk, H. & Moor de, A. (2007). *Basisboek journalistiek schrijven*. Groningen: Wolters – Noordhoff.
- Bakker, P. (1998). *Regionale journalistiek de pluriformiteit voorbij*. Amsterdam: Het Spinhuis.
- Bakker, P. & Scholten, O. (2009). *Communicatiekaart van Nederland*. Amsterdam: Kluwer.
- Bardoel, J. & Cuilenborg van, J. (2003). *Communicatiebeleid en communicatiemarkt*. Amsterdam: Otto Cramwinckel uitgever.
- Briggs, A. & Burke, P. (2002). *Sociale geschiedenis van de media*. Amsterdam: Uitgeverij Sun.
- Broersma, M. (2014). *Betrokken en gericht*. Waalre: Heimdall.
- Broersma, M. (2003). *Tegen de trend*. Apeldoorn: Wegener.
- Brouwers, B. (2013). *Na de deadline*. Amsterdam: Fast Moving Targets.
- Buijs, K. (2014). *Regiojournalistiek in spagaat*. Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.
- Carey, J. (1997). *James Carey: A critical reader*. Minneapolis & London: University of Minnesota Press.
- Dalen van, W. (2006). *Basisboek ethiek*. Houten: Noordhoff Uitgevers.
- Dijkerman, D. & Reynaert, I. (2009). *Basisboek crossmedia conceping*. Amsterdam: Ilse Media.
- Divendal, J. (2001). *De lastige lezer*. Utrecht: Het Spectrum.
- Evers, H. (2007). *Media-ethiek*. Houten: Noordhoff Uitgevers.
- Ferri, J. (2015). *De papyrus van Caesar*. Parijs: Les Éditions Albert René.
- Geijn van de, L. (2014). *Kranten Ego's Kapitaal*. Amsterdam: Atlas Contact.
- Groenhart, H. (2011). *Between Hope and Fear*. Tampere: University of Tampere.
- Harcup, T. (2009). *Journalism*. Londen: Sage.
- Hartogh den, G. & Jacobs, F. & Willigenburg van, T. (2010). *Inleiding Ethiek*. Maastricht: Boekenplan.
- Heeswijk van, E. (2015). *Mediastorm*. Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.
- Hout van, T. & Koetsenruijter, W. (2014). *Methoden voor journalism studies*. Den Haag: Boom Lemma.
- Knecht, J. & Stoelinga, B. (1997). *Communicatie en mediaplanning*. Amsterdam: Boom.
- Lans van der, J. & Vuijsje, H. (2003). *Lage landen hoge sprongen*. Wormer: Inmerc bv.
- Leijen, A. (2004). *Profielen van ethiek*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.
- Lucardie, P. (2007). *Nederland stromenland*. Assen: Koninklijke Van Gorcum bv.
- Koens, O. (2015). *Oorlog en Kermis*. Amsterdam: Prometheus Bert Bakker.
- Kovach, B. & Rosenstiel, T. (2014). *The Elements of Journalism*. New York: Three Rivers Press.

- Kussendrager, N. & Lugt van der, D. (2007). *Basisboek Journalistiek*. Groningen: Noordhoff.
- Mastenbroek, J. & Persie van, M. & Rijnja, G. & Vries de, B. (2004). *Public Relations*. Alphen aan de Rijn: Kluwer.
- Meulen van der, T. (2014). *Dichtbij*. Waalre: Heimdall.
- Niblock, S. (2007). *From "Knowing How" to "Being Able"*. Londen: University of Westminster.
- Pattyn, B. (2014). *Media en mentaliteit*. Tiel: Lannoo.
- Pekelharing, J.M. (2005). *De Nieuwsbladpers in Nederland*. Amsterdam: Boom.
- Ramaker, T. (2009). *Vrij om te kiezen*. Zoetermeer: Uitgeverij Boekencentrum.
- Regtvoort, F. & Siepel, H. (2012). *Risico en Crisis communicatie*. Bussum: Coutinho.
- Rijssemus, T. (2014). *De rekbare waarheid*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Rijssemus, T. (2014). *Het journalistieke weten*. Utrecht: Utrecht University.
- Sanders, J. (2009). *De verdeling van verantwoordelijkheid tussen journalist en nieuwsbron*. Amsterdam: University Press.
- Schouten, H. (2010). *De vijf religies van de wereld*. Kampen: Uitgeverij Ten Have.
- Sengers, L. (2009). *Onderzoeks-journalistiek*. Houten: Lannoo Campus.
- Sheridan Burns, L. (2013). *Understanding Journalism*. New York: Sage Publications.
- Snel, J. (2010). *Recht van spreken*. Zoetermeer: Uitgeverij Boekencentrum.
- Thörig, L. (2005). *Operationele Communicatie*. Amsterdam: Boom.
- Wijk van, K. (2007). *De media-explosie*. Den Haag: Sdu.
- Wijnberg, R. (2010). *Nietzsche & Kant lezen de krant*. Amsterdam: De Bezige Bij.
- Willemars, M. (2014). *Journalisten, publiek debat en democratie*. Ridderkerk: Ridderprint.
- Williams, J. (2014). *Augustus*. Amsterdam: Lebowski Publishers.
- Wolff de, L. (2005). *De krant was koning*. Amsterdam: Bert Bakker.
- Ziel van der, T. (2011). *Een goed verhaal*. Den Haag: Boom Lemma.

Internet.

4chan (z.d.) Verkregen op 29 januari, 2016, via 4chan.org

All about philosophy (z.d.) Verkregen op 15 februari, 2016, via www.allaboutphilosophy.org/dutch/postmodernisme.htm

Battle stations (z.d.) Verkregen op 28 januari, 2016, via www.reddit.com/r/battlestations/

Boer de, J. (2016, april 15). Raad Ede akkoord met opvang 900 vluchtelingen. Verkregen op 15 april, 2016, via <http://edestad.nl/lokaal/raad-ede-akkoord-met-opvang-900-vluchtelingen-116516>

Boom, J. & Fogteloo, M. (2004, juli, 31). Stille na de hype. Verkregen op 8 april, 2016, via <https://www.groene.nl/artikel/stilte-na-de-hype>

Borgdorff, M. (2003, mei, 9). De straat op, met dank aan Fortuyn. Verkregen op 8 april, 2016, via <http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/1769132/2003/05/09/De-sstraat-op-met-dank-aan-Fortuyn.dhtml>

Brandenburg – van de Ven, T. (2015, juni, 19). PowNed haalt beelden Onno Hoes offline. Verkregen op 8 april, 2016, via <https://www.villamedia.nl/artikel/powned-haalt-beelden-onno-hoes-offline>

Broersma, M. (2014, december, 15). Een beetje veranderen is niet genoeg. Verkregen op 16 februari, 2016, via <https://www.villamedia.nl/artikel/een-beetje-veranderen-is-niet-genoege>

Centrum voor ethiek en gezondheid. (z.d.) Wat is ethiek? Verkregen op 15 maart, 2016, via <https://www.ceg.nl/themas/wat-is-ethiek>

Comedy Central (2014, oktober, 30). The Colbert Report – Gamergate – Anita Sarkeesian. Verkregen op 30 januari, 2016, via https://www.youtube.com/watch?v=9L_Wmeg7OTU

Community building. (z.d.) Verkregen op 13 januari, 2016, via en.wikipedia.org/wiki/Community_building

Confessore, N. & Yourish, K. (2016, maart, 15). \$2 Billion Worth of Free Media for Donald Trump. Verkregen op 8 april, 2016, via http://www.nytimes.com/2016/03/16/upshot/measuring-donald-trumps-mammoth-advantage-in-free-media.html?_r=0

Corner Media Group. (z.d.) Verkregen op 23 maart, 2016, via <http://cornermediagroup.com/>

Dating advice (z.d.) Verkregen op 28 januari, 2016, via www.reddit.com/r/dating_advice/

De Gelderlander. (2015, augustus 6). Nieuwe Waaltochten met Rob Jaspers. Verkregen op 1 maart, 2016, via <http://www.gelderlander.nl/dgclub/dgclub-natuur/nieuwe-waaltochten-met-rob-jaspers-1.5129790>

De Gelderlander. (2015, oktober 17). Nieuwscfé bij aftrap historisch weekeinde Nijmegen. Verkregen op 25 september, 2016, via <http://www.gelderlander.nl/regio/nijmegen-e-o/nijmegen/nieuwscf%C3%A9-bij-aftrap-historisch-weekeinde-nijmegen-1.5347265>

Expertisecentrum mantelzorg (2015). *Feiten en cijfers mantelzorg*. Verkregen op 3 maart, 2016, via www.expertisecentrummantelzorg.nl/em/over-mantelzorg-feiten-en-cijfers.html

Facebook (z.d.) Verkregen op 29 januari, 2016, via <https://nl-nl.facebook.com/rtnieuws>

Facebook (z.d.) Verkregen op 15 februari, 2016, via www.facebook.com/nlvaderland/

Franchini, P. (2014 oktober 15). #GAMERGATE vs #STOPGAMERGATE. Verkregen op 19 januari, 2016, via <https://www.youtube.com/watch?v=rtkMFHMYOHO>

Geenpeil (z.d.) Verkregen op 25 februari, 2016, via geenpeil.nl/

Geenstijl (z.d.) Verkregen op 29 januari, 2016, via www.geenstijl.nl

Geest van der, L. (2014, juli, 19). “Een opengereten lichaam in een vliegtuigstoel: het is luguber, het is verschrikkelijk. Het is de hel.” Verkregen op 1 maart, 2016, via <http://www.demorgen.be/buitenland/-een-opengereten-lichaam-in-een-vliegtuigstoel-het-is-luguber-het-is-verschrikkelijk-het-is-de-hel-b9619c81/> (01-03-2016)

Gray, P. (2014). Humans are Social Animals. Verkregen op 28 januari, 2016, via www.aipmm.com/anthropology/2010/05/humans-are-social-animals-1.php

Grubisich, T. (2015, september, 11). With 8 sites in Brooklyn, ‘Indie’ Corner Media reports doubling of ad revenue. Verkregen op 23 maart, 2016, via <http://streetfightmag.com/2015/09/11/with-8-sites-in-brooklyn-indie-corner-media-reports-doubling-of-ad-revenue/>

Heller, A. (2014, april, 5). Kustplaats Otterlo. Verkregen op 15 april, 2016, via <http://www.gelderlander.nl/regio/de-vallei/kustplaats-otterlo-1.4301632>

- Horstman, P. (2016). Hyperlokale burgerparticipatie via een app. Verkregen op 16 februari, 2016, via <https://www.svdj.nl/nieuws/hyperlokale-burgerparticipatie-via-een-app/>
- Horst van der, H. (2016, februari 26). PVV'ers vragen er zelf om te worden uitgesloten. Verkregen op 25 januari, 2016, via <http://www.joop.nl/opinies/waarom-pvv-ers-worden-uitgesloten>
- Icare Veluwe Zuid. (2016). *Barneveld*. Verkregen op 3 maart, 2016, via http://www.icareveluwezuid.nl/wijkteams_/barneveld_.aspx
- Joop (z.d.) Verkregen op 25 januari, 2016, via <http://www.joop.nl/over-joop>
- Joosten, T. (2015, maart 31). Nieuw leven voor oude idealen. Verkregen op 20 februari, 2016, via <https://www.villamedia.nl/artikel/nieuw-leven-voor-oude-idealen>
- Kasteleijn, N. (2014, december 10). Onno Hoes vertrekt als burgemeester van Maastricht. Verkregen op 19 maart, 2016, via <http://www.nrc.nl/nieuws/2014/12/10/onno-hoes-vertrekt-als-burgemeester-van-maastricht>
- Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst, KNMG., Vereniging van Nederlandse Universiteiten, VSNU. (2003) *Nederlandse Artseneed*. Verkregen op 8 mei, 2000, via http://web.archive.org/web/20061208103301/http://knmg.artsennet.nl/uri/?uri=AMGATE_6059_100_TICH_R1290401169290340
- Kornaat, N. (2013, maart 7). Community building: van online dialoog naar offline actie. Verkregen op 28 januari, 2016, via www.frankwatching.com/archive/2013/03/07/community-building-van-online-dialoog-naar-offline-actie/
- Michaels, S. (2008, maart 19). "Taking the Rick". *The Guardian*. London. Verkregen op 29 januari, 2016, via web.archive.org/web/20080727172939/http://www.guardian.co.uk/music/2008/mar/19/news
- Netwerk community building. (z.d.) Verkregen op 28 januari, 2016 via www.netwerkcommunitybuilding.be/achtergrondinformatie
- New subreddits by date. (z.d.) Verkregen op 28 januari, 2016, via redditmetrics.com/history
- Nieuwenhuijsen, B. (2014, november, 16). De rekbare waarheid van Taco Rijssemus. Verkregen op 23 maart, 2016, via <http://spreekbuis.nl/de-rekbare-waarheid-van-taco-rijssemus>
- Niles, R. (2007). Postmodernism video. Verkregen op 15 februari, 2016, via www.allaboutphilosophy.org/dutch/postmodernisme-video.htm
- NRC. (2015, mei, 21). De Privacy van Onno Hoes. Verkregen op 8 april, 2016, via <http://www.nrc.nl/handelsblad/2015/05/21/de-privacy-van-onno-hoes-1497284>
- Nu.nl (2015, maart, 5) Olaf Koens wint Gouden Pen voor artikel over MH17. Verkregen op 1 maart, 2016, via <http://www.nu.nl/media/4004403/olaf-koens-wint-gouden-pen-artikel-mh17.html>
- Nu.nl (2015, juni, 29) OM naar Hoge Raad in zaak tegen Ernst Jansen Steur. Verkregen op 17 maart, 2016, via <http://www.nu.nl/binnenland/4077892/hoge-raad-in-zaak-ernst-jansen-steur.html>
- Nu.nl/ANP (2014, december, 12). 'PowNews heeft Onno Hoes niet bewust in val gelokt'. Verkregen op 19 maart, 2016, via <http://www.nu.nl/achterklap/3951904/pownews-heeft-onno-hoes-niet-bewust-in-val-gelokt.html>
- Nu.nl/ANP (2015, september, 27) Geenpeil haalt 450.000 handtekeningen op voor referendum. Verkregen op 25 februari, 2016, via www.nu.nl/politiek/4134112/geenpeil-haalt-450000-handtekeningen-referendum.html
- Omroep Gelderland. (2015, november 13). Azc op vakantiepark in Otterlo: eigenaar wil iets bijdragen. Verkregen op 15 april, 2016, via <http://www.omroepgelderland.nl/nieuws/2101421/Azc-op-vakantiepark-in-Otterlo-eigenaar-wil-iets-bijdragen>
- Pannenkoekenboot (z.d.) Verkregen op 1 maart, 2016, via <http://www.pannenkoekenboot.nl/nijmegen/tickets-en-prijzen/waaltocht/>
- Penn State University (z.d.) Verkregen op 28 januari, 2016, via www.reddit.com/r/PennStateUniversity/

Pleijter, A. (2014, maart 2). Twitcourt één maand later) 200 abonnees en een website. Verkregen op 1 maart, 2016, via <http://www.denieuwereporter.nl/2014/03/twitcourt-een-maand-later-200-abonnees-en-een-website/>

Pleijter, A. (2014, december 18). Versterk de lokale journalistiek, schaf de regionale omroepen af. Verkregen op 20 september, 2016, via www.toekomstvandejournalistiek.nl/2014/12/versterk-de-lokale-journalistiek-schaf-de-regionale-omroepen-af/#more-2083

PowNed (z.d.) Verkregen op 25 februari, 2016, via www.powned.tv/overpowned/voorwie.html

Raad voor de Journalistiek (z.d.) Over de Raad. Verkregen op 18 maart, 2016, via <https://www.rvdj.nl/over-de-raad/>

Redactie Barneveldse Krant. (2016, januari 2). Bijna honderd Whatsapp-groepen. Verkregen op 3 maart, 2016, via <http://barneveldsekrant.nl/lokaal/bijna-honderd-whatsapp-groepen-77936>

Redactie Geenstijl. (2010, oktober 20). Het Hufter Manifest. Verkregen op 29 januari, 2016, via www.geenstijl.nl/mt/archieven/2010/10/het_hufter_manifest_work_in_pr.html

Redactie Joop. (2016, maart 1). Europa negeert de dodelijke dreiging van extreem-rechts die groter is dan islamitische terreur. Verkregen op 1 maart, 2016, via <http://www.joop.nl/nieuws/europa-negeert-de-dodelijke-dreiging-van-extreem-rechts-die-groter-is-dan-islamitisch-terreur>

Rogmans, D. (2014, december 16). Olaf Koens Journalist v/h Jaar 2014. Verkregen op 1 maart, 2016, via <https://www.villamedia.nl/artikel/olaf-koens-journalist-v-h-jaar-2014>

Robbie. (2009). Erkenning en waardering zijn basisbehoeften van ieder mens. Verkregen op 3 maart, 2016, via mens-en-samenleving.infonu.nl/psychologie/37662-erkenning-en-waardering-zijn-basisbehoeften-van-ieder-mens.html

RTL Nieuws. (2016, januari 24). PVV in peilingen naar 42 zetels, maar stemmen ze ook echt op Wilders?. Verkregen op 15 februari, 2016, via www.rtlnieuws.nl/nieuws/binnenland/pvv-peilingen-naar-42-zetels-maar-stemmen-ze-ook-echt-op-wilders

Saxon, W. (1994, maart 5). John Williams, 71, a Novelist, editor and professor of English. Verkregen op 29 maart, 2016, via <http://www.nytimes.com/1994/03/05/obituaries/john-williams-71-a-novelist-editor-and-professor-of-english.html>

Schie van, M. (2016, maart, 21). Valkuilen, uitdagingen en kansen voor Amsterdamse afstudeerders. Verkregen op 23 maart, 2016, via <https://www.svdj.nl/uitgelicht-home/valkuilen-uitdagingen-en-kansen-voor-amsterdamse-afstudeerders/>

Sedee, M. & Voogt de, S. (2015, augustus 12). PowNed mocht geheime beelden van Onno Hoes niet uitzenden. Verkregen op 19 maart, 2016, via <http://www.nrc.nl/nieuws/2015/08/12/powned-mocht-geheime-beelden-van-onno-hoes-niet-uitzenden>

Smit, J. (2014, december 11). 80-jarig bestaan ANP. Verkregen op 20 september, 2016, via www.villamedia.nl/onderwerp/opinie

Smits, H. W. (2015, november 18). 'Verhuurder terrein AZC krijgt bijna €10 miljoen'. Verkregen op 15 april, 2016, via <http://www.quotenet.nl/Nieuws/Verhuurder-terrein-AZC-Otterlo-krijgt-bijna-10-miljoen-168320>

Snel, J. (2016, februari 13). De Holocaust is terug. Verkregen op 3 maart, 2016, via www.eo.nl/geloven/nieuws/item/de-holocaust-is-terug/?utm_content=buffer4dc3f&utm_medium=social&utm_source=twitter.com&utm_campaign=buffer

Steen van der, P. (2014, december, 5). Pijnlijk: Hoe Onno Hoes weer in opspraak kwam. Verkregen op 19 maart, 2016, via <http://www.nrc.nl/next/2014/12/05/pijnlijk-hoe-onno-hoes-weer-in-opspraak-kwam-1443926>

Stichting Beroepseer. (z.d.) Over ons. Verkregen op 17 maart, 2016, via <http://www.beroepseer.nl/nl/over-ons/beschrijving>

Stimuleringsfonds voor de journalistiek. (z.d.) Verkregen op 28 januari, 2016, via www.journalistiek2025.nl

Superderper. (2014). GamerGate. Verkregen op 29 januari, 2016, via <http://knowyourmeme.com/memes/events/gamergate>

Twitter. (z.d.) Verkregen op 1 maart, 2016, via <https://twitter.com/realtwitcourt>

Valk, G. (2016, februari 10). Donald Trump en Bernie Sanders geven gevestigde orde een dreun in New Hampshire. Verkregen op 15 februari, 2016, via www.nrc.nl/nieuws/2016/02/10/donald-trump-en-bernie-sanders-geven-gevestigde-orde-een-dreun-in-new-hampshire

Video Killed The Radio Star (z.d.). Verkregen op 25 januari, 2016, via https://en.wikipedia.org/wiki/Video_Killed_the_Radio_Star

Vrieling, D. (2016, februari 3). Jongeren bieden mindshakes brandstof voor verhalen. Verkregen op 16 februari, 2016, via <https://www.svdj.nl/nieuws/jongeren-bieden-mindshakes-brandstof-voor-verhalen/>

Waytz, A. (2014). 2014: What scientific idea is ready for retirement. Verkregen op 28 januari, 2016, via edge.org/response-detail/25395

Welgraven, c. 92013, juni 2). De magische oplossing voor alles: de eed. Verkregen op 8 mei, 2016, via <http://www.trouw.nl/tr/nl/4328/Opinie/article/detail/3451003/2013/06/02/De-magische-oplossing-voor-alles-de-eeed.dhtml>

Wolff, F. (2016) Geen opvanglocaties voor asielzoekers in Ede (video). Verkregen op 25 september, 2016, via <http://edestad.nl/lokaal/geen-opvanglocaties-voor-asielzoekers-edo-video-166715>

Bijlage

Bijlage 1.

The Elements of Journalism

1. Journalism's first obligation is to the truth.
2. Its first loyalty is to citizens.
3. Its essence is a discipline of verification.
4. Its practitioners must maintain an independence from those they cover.
5. It must serve as a monitor of power.
6. It must provide a forum for public criticism and compromise.
7. It must strive to make the significant interesting and relevant.
8. It must present the news in a way that is comprehensive and proportional.
9. Its practitioners have an obligation to exercise their personal conscience.
10. Citizens have rights and responsibilities when it comes to the news as well – even more so as they become producers and editors themselves.¹⁹³

Bijlage 2.

Gamergate uitgelegd.

Communities binden mensen met dezelfde visie. Ze ontmoeten elkaar en bespreken elkaars standpunten. Veelal vindt dit contact online plaats, zoals ik later aan de hand van een voorbeeld zal laten zien. Het voordeel van deze communities is dat individuen die in hun dagelijkse realiteit zich niet kunnen uiten, zich online toch kunnen ontwikkelen. Het nadeel is dat een community een echokamer kan worden van dezelfde meningen wat kan leiden tot extreme radicalisering. In dit voorbeeld ga ik laten zien hoe een online debat kan ontsporen en hoe communities op grote voet van oorlog met elkaar kunnen komen. Het is een lastig voorbeeld, omdat er online geen enkele objectieve bron te vinden is. Iedereen die erover schrijft wordt door de tegenpartij beticht gekleurd te zijn en een kamp te hebben gekozen. Het is een discussie die al ruim anderhalf jaar gaande is en nog heel lang zal door etteren. Het einde is nog lang niet in zicht. Toch heb ik juist dit voorbeeld gekozen, omdat naar mijn mening het perfecte en zelfs ultieme voorbeeld is van hoe gruwelijk een online debat kan ontsporen. Ik ga dieper in op 'Gamergate'.

Zoals gezegd zijn er weinig goede bronnen te vinden, maar voor de algemene informatie gebruik ik knowyourmeme.com, een online database over populaire internetonderwerpen en YouTube. Daarbij kijk ik tevens naar enkele subreddits waar de strijdende partijen zich verzamelen.

Gamergate heeft een verleden in de stand van zaken in de game-journalistiek. Veel nieuws en reviews van diverse computergames die kwamen van nieuwssites, YouTube reviewers en blogs werden vrijgegeven in samenwerking met de productiemaatschappijen van de games.¹⁹⁴

Dit zorgde voor frustratie bij het publiek, die hierop niet wisten of het nieuws of de reviews betrouwbaar waren. Op 16 augustus 2014 werd via Wordpress een lange blog gepost door ene Eron Gjoni. Gjoni claimde in deze post dat zijn ex-vriendin game-developer Zoe Quinn met diverse mensen in de game-industrie het beeld gedeeld zou hebben om haar onafhankelijke game 'Depression Quest' in de spotlight te krijgen. De game zou binnenkort uitkomen op Steam, een sociaal platform waar online games gekocht en gespeeld worden. Volgens Gjoni was één van deze bedpartners Nathan Grayson, schrijver van de website Kotaku. Kotaku belicht onder andere games. Volgens Gjoni zou Quinn het bed gedeeld hebben met Grayson voor positieve reviews op Otaku over Depression Quest.

De gamer-community zag dit als het bewijs dat de game-journalistiek corrupt is. Hierop splitste deze community zich als snel in twee vocale groepen. De ene groep wilde de problematiek rond de ethiek van de game-journalistiek aan de kaak stellen, de andere maakte zich schuldig aan persoonlijke aanvallen op Zoe Quinn door haar zelfs met de dood te bedreigen.¹⁹⁵

Een reactie vanuit een andere community volgde. De feministische blogger Anita Sarkeesian sprak zich uit tegen gamers en games. Volgens haar propaganderen veel games en dus de spelers haat en seksisme. Op 29 oktober 2014 verscheen ze zelfs over dit onderwerp in de late-night nieuwsshow The Colbert Report.¹⁹⁶

De feministische community online steunde Quinn en Sarkeesian en een oorlog tussen de gaming- en de sociaal bewogen feministen-community is het gevolg. Op 28 augustus 2014 plaatsden een groot aantal nieuwswebsites, waaronder gamewebsites als Kotaku, artikelen waarin ze de 'achterhaalde' identiteit van de gamer, waarin vrouwenhaat hoogtij viert, dood verklaarde.¹⁹⁷

¹⁹³ (Kovach & Rosenstiel, 2014, p. 9)

¹⁹⁴ Philip 'deFranco' Franchini heeft een YouTube-kanaal over popculture. Zijn video over de geschiedenis van gamergate geeft een zeer algemene blik op het probleem. <https://www.youtube.com/watch?v=rtkMFHMYOHO> (29-01-2016)

¹⁹⁵ <http://knowyourmeme.com/memes/events/gamergate> (29-01-2016)

¹⁹⁶ https://www.youtube.com/watch?v=9L_Wmeg7OTU (30-01-2016)

¹⁹⁷ <http://i3.kym-cdn.com/photos/images/original/000/820/941/a84.jpg> (29-01-2016)

Het ging mis. Bedreigingen, scheldpartijen en beschuldigingen van beiden communities klonken over en weer. Gamergate werd (weer) een trending topic op Twitter, subreddits schoten als paddenstoelen uit de grond, op Tumblr werd niet stilgezeten en op 4chan riepen leden elkaar op om haat-tweets te posten en bedreigingen te uiten.¹⁹⁸

Vanuit de gamer-community werden de artikelen niet gewaardeerd. Het zorgde ervoor dat gematigde gamers zich geroepen voelde om te reageren op de aantijgingen. Eén van hen is Steven Williams, beter bekend onder zijn pseudoniem Boogie2988.¹⁹⁹

Williams plaatste op 3 september een video waarin hij aanduidt dat iedereen die weleens games speelt, van Candy Crush tot World of Warcraft, een gamer is en dat de meerderheid niet vol haat jegens vrouwen, homoseksuelen en rassen zit, maar dat het slechts een vocale minderheid is. Hij roept daarom de grote vredelievende meerderheid op om van zich te laten horen.²⁰⁰

Op 15 september sprak zelfs Julian Assange zich uit over Gamergate. Via Twitter en Reddit bekritiseerde Assange de censuur die op Reddit en 4chan zou plaats vinden over het onderwerp.²⁰¹

Op 14 oktober plaatste Williams nog een video waarin hij de strijdende partijen oproept nader tot elkaar te komen en een compromis te sluiten.²⁰²

Het mocht niet baten. Zoe Quinn durfde na aanhoudende dreigementen niet langer thuis te verblijven.²⁰³

Sarkesian zegde een bezoek aan een conference in Utah af omdat haar veiligheid niet gegarandeerd kon worden nadat ze ernstige dreigmail ontving.²⁰⁴

Gamergate stopte niet. Op dit moment zijn de partijen 'gamers zijn slecht' en 'feministen zijn slecht' nog steeds oorlog aan het voeren. Dat is op Reddit alleen al te zien de subreddits /r/gamerghazi en /r/kotakuinaction.²⁰⁵

De problematiek is er nog steeds. De discussie ontspoorde vanaf dag één al toen Quinn werd aangevallen op haar privéleven. De schreeuwende meningsverschillen zullen voorlopig niet stoppen, ondanks dat in de tussentijd al vele beroemde artiesten en nieuwsmedia zich er al mee bemoeid hebben. Er zijn echter nog steeds mensen die vraagtekens zetten bij de journalistieke integriteit van de gamejournalist. Daarom sluit ik af met een quote van gamejournalist Danny O'Dwyer, verbonden aan gamewebsite gamespot.com. Dit is een segment van de blogpost die hij plaatste op zijn Tumblr op 17 maart 2015.

"I believe wholeheartedly in journalistic ethics - I've beaten that drum loud and clear for many years. Far before this stupidity. There are real barrier to press freedom that exist. There are real issues to consumer choice that exist. ... These are very real issues that need attention. But I guess none of them are sexy enough, right? That's the point. That GamerGate is barking up the wrong tree. And they just....keep....fucking....barking. ... But I'm dismissing it anyway, because it's the most misguided and imbecilic argument for journalistic ethics I've ever witnessed.

And I'm not only somebody who was very aware of this as a ravenous consumer of games media for two decades, but I've since joined the press. So apologies if this comes across as pontificating, but I know more about this than you."

- Danny O'Dwyer (2015)²⁰⁶

O'Dwyer erkent de problemen in de gamejournalistiek, maar snoert gelijktijdig de critici die het op de feministen gemunt hebben de mond.

Opmerkelijk genoeg had Gamergate voorkomen kunnen worden als er vanuit zowel de journalist als de consument rekening werd gehouden met the Elements of Journalism van Kovach en Rosenstiel.

Met het gebruik van gesponsorde artikelen over games verliest de journalist het element 'Onafhankelijkheid van hen die ze verslaan'. Door vervolgens niet in te gaan op kritiek vanuit zijn publiek verliest de journalist 'Loyaliteit aan de consument'. Als de journalisten simpelweg transparant zouden zijn over hun werkwijze en de sponsoring van game-developers, had de consument dit misschien wel gepikt omdat ze nu eenmaal graag meer willen zien en lezen over ene game. Het gebrek aan transparantie heeft Gamergate mede doen oplaaien, in al zijn furie.

Tegelijkertijd hebben ook burgers 'Rechten en verantwoordelijkheden' daar zij zelf steeds meer produceren'. Die verantwoordelijkheden is door een grote groep, die een minderheid vormt onder de gamers, volledig genegeerd. 'Waar rook is, is vuur' en mensen werden al beschadigd voor ze de kans kregen zich uit te spreken. In mindere mate gebeurde dit ook aan de andere kant van de discussie, waarin feministen vooraanstaande critici aanvielen.

Het element dat misschien wel de meeste schade heeft opgelopen is 'Een forum bieden voor publieke kritiek en overeenstemmingen'. Reddit heeft dit geprobeerd, maar haalde de haat van zijn gebruikers op de hals toen er bepaalde comments en gebruikers geband werden. Zelfs 4chan verwijderde berichten gerelateerd aan het onderwerp. De discussie was al ontspoord en geen één platform was langer te handhaven zonder dat tenminste één partij heel boos werd. Het was al te laat voor een platform. De transparantie had al ver voor de blog van Gjoni aanwezig moeten zijn.²⁰⁷

¹⁹⁸ <http://knowyourmeme.com/memes/events/gamergate> (29-01-2016)

¹⁹⁹ Williams is een populaire vlogger, gamestreamer en speelt veelal typetjes op zijn YouTube-kanaal waarin hij met zelfspot de gaming-community op de hak neemt. <http://knowyourmeme.com/memes/people/boogie2988> (29-01-2016)

²⁰⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=wbQk5YqjO0E> (30-01-2016)

²⁰¹ <http://i1.kym-cdn.com/photos/images/original/000/830/935/c22.jpg> <http://i3.kym-cdn.com/photos/images/original/000/840/944/003.jpg> (30-01-2016)

²⁰² <https://www.youtube.com/watch?v=Evj4WdGY34> (30-01-2016)

²⁰³ <http://www.newyorker.com/tech/elements/zoe-quinn-depression-quest> (30-01-2016)

²⁰⁴ <http://i3.kym-cdn.com/photos/images/original/000/847/979/743.png> (30-01-2016)

²⁰⁵ <https://www.reddit.com/r/gamerghazi/> & <https://www.reddit.com/r/kotakuinaction/> (30-01-2016)

²⁰⁶ <http://danniodwyer.tumblr.com/post/113887560146/so-in-that-review-of-the-year-episode-of-the-point> (29-01-2016)

²⁰⁷ (Kovach & Rosenstiel, 2014)

De journalisten zijn in gebreke gebleven in de communicatie naar hun publiek. Gamergate kan op die manier een les zijn voor online opererende journalisten wereldwijd. Het ging bij Gamergate mis.

Bijlage 3.

De artseneed.

"Ik zweer/beloof dat ik de geneeskunst zo goed als ik kan zal uitoefenen ten dienste van mijn mede- mens. Ik zal zorgen voor zieken, gezondheid bevorderen en lijden verlichten. Ik stel het belang van de patiënt voorop en eerbiedig zijn opvattingen. Ik zal aan de patiënt geen schade doen. Ik luister en zal hem goed inlichten. Ik zal geheim houden wat mij is toevertrouwd. Ik zal de geneeskundige kennis van mijzelf en anderen bevorderen. Ik erken de grenzen van mijn mogelijkheden. Ik zal mij open en toetsbaar opstellen, en ik ken mijn verantwoordelijkheid voor de samenleving. Ik zal de beschikbaarheid en toegankelijkheid van de gezondheidszorg bevorderen. Ik maak geen misbruik van mijn medische kennis, ook niet onder druk. Ik zal zo het beroep van arts in ere houden." ²⁰⁸

Bijlage 4.

De Code van Bordeaux.

1. Eerbied voor waarheid en voor het recht van het publiek op waarheid is de eerste plicht van de journalist.
 2. Bij het nakomen van deze plicht zal de journalist opkomen voor de volgende twee beginselen: vrijheid in verantwoord bijeenbrengen en publiceren van nieuws, en het recht van faire commentaar en kritiek.
 3. De journalist doet zijn berichtgeving alleen berusten op feiten waarvan hij de bron kent. Hij zal wezenlijke informatie niet achterwege laten en geen documenten vervalsen.
 4. Bij het verkrijgen van nieuws, foto's en documenten zal hij op faire wijze te werk gaan.
 5. Hij zal bereid zijn elke verstrekte informatie die schadelijk onnauwkeurig blijkt, op royale wijze recht te zetten.
 6. Hij zal het beroepsgeheim in acht nemen ten aanzien van de bron van in vertrouwen verkregen informatie.
 7. Hij zal als ernstige journalistieke vergrijpen beschouwen: plagiaat, laster, smaad, belediging en ongegronde beschuldigingen; het aanvaarden van steekpenningen, in welke vorm ook, tot het verrichten of het achterwege laten van enige publicatie. Het kwaadwillig geven van een valse voorstelling van zaken.
 8. Iedere journalist die deze aanduiding waardig is, beschouwt het als zijn plicht bovenstaande beginselen oprecht in acht te nemen. Met inachtneming van de algemene wetgeving van zijn land zal hij in beroepszaken slechts de rechtspleging van zijn vakgenoten erkennen; hij verwerpt elke tussenkomst van overheidspersonen of anderen.
 9. De journalist zal zich bewust zijn van het gevaar van door media verspreide discriminatie, en zal al het mogelijk doen om discriminatie te voorkomen, gebaseerd op, o.a., ras, sekse, seksuele geaardheid, taal, godsdienst, politieke of andere meningen en nationale of sociale afkomst.
- Tijdens een congres in Bordeaux in 1986 is een negende als zeven geplaatst artikel over racisme aangenomen.* ²⁰⁹

Bijlage 5.

Mogelijk 600 vluchtelingen in Otterlo

OTTERLO – In het eerste kwartaal van 2016 worden voor de duur van vijf jaar 600 vluchtelingen in Otterlo ondergebracht. Dinsdagavond werd bekend gemaakt dat het COA een overeenkomst heeft getekend met De Lindehof BV. De vluchtelingen worden geplaatst aan de Hoenderloseweg.

Wethouder Willemien Vreugdenhil vertelde dat aan dominee Verspuij van de Hervormde Gemeente Otterlo, Rijk Ploeg de voorzitter van het Otterlo's Belang en Hennie Meijer de voorzitter van ondernemersvereniging O2.

Vanavond om 20.30 uur is er in Ede een vervolgesprek met de wethouder. Naast het bestuur van Otterlo's Belang en O2 is hier ook de speciaal opgerichte kerngroep bij aanwezig. Deze bestaat onder andere uit dominee Verspuij, dokter Moret, woordvoerders van de Ericaschool en Hans Bom, eigenaar van Boutique Hotel Sterrenberg. Voorafgaand aan dit gesprek komt de Otterlose groep om 18.00 uur samen in Dorpshuis de Aanloop in Otterlo om de kwestie te bespreken.

„Waarschijnlijk staan wij niet negatief tegenover de opvang van vluchtelingen in ons dorp”, zegt Hennie Meijer. „Maar 600 mensen in zo'n korte tijd is erg veel.”

Ondernemers in Otterlo vragen zich met name af of de komst van de vluchtelingen de recreatie aantast. Toerisme is de voornaamste inkomstenbron van het dorp.

Bijlage 6.

**'We voelen ons belazerd door de gemeente'
Otterlo wil vluchtelingen opvangen, maar '600 is te veel'**

²⁰⁸ (De Artseneed, 2003)

²⁰⁹ (Kussendrager & Lugt van der, 2007, p. 386, 387)

OTTERLO – De ondernemersvereniging Otterlo (O2) hield donderdagavond een informatieavond in Dorpshuis de Aanloop over de aangekondigde komst van 600 vluchtelingen. Hoewel de avond bedoeld was voor leden van het O2, liep een groot deel van Otterlo uit. De gemoederen liepen daarbij soms hoog op. „Wij kunnen hier geen 600 mensen opvangen.’

Robin Hazeleger

Toen de avond om 18.00 uur begon, werd allereerst uitleg gegeven over de stand van zaken. Hennie Meijer, voorzitter van het O2, nam de taak van gespreksleider op zich.

Het gaat vooral om mensen uit Eritrea en Syrië. De helft van de beoogde vluchtelingen is man en alleenstaand. De andere helft bestaat uit gezinnen. Ongeveer twee maanden geleden bereikte het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA) een akkoord met de eigenaar van De Lindehof, het recreatiepark waar de opvang plaats gaat vinden. Hierbij is al een contract ondertekend. Meijer maakte deze avond tevens bekend dat het college van burgemeester en wethouders eveneens akkoord is. Op 19 november beslist de raad over het besluit.

Op het terrein worden opvang-units geplaatst waar de mensen gehuisvest worden. Daarnaast komen er twee kantoor-units en een eerste hulppost. De eerste hulppost zal alleen geopend zijn tijdens kantooruren. Voor noodgevallen zou gerekend worden op de lokale huisarts. Het voormalige, leegstaande pand van de Rabobank in het dorp wordt omgebouwd tot politiebureau. Hier zal een wijkbeheerder aanwezig zijn.

Voor de kinderen wordt mogelijk een klas ingesteld op de lokale Ericaschool.

In het eerste kwartaal van 2016 zullen de eerste mensen arriveren. Het gaat vooral om mensen waarvan de overheid niet zeker is of ze een verblijfsvergunning krijgen of dat ze teruggestuurd worden. De vluchtelingen zouden in de periode van drie maanden tot maximaal een jaar in Otterlo blijven. Als het plan doorgang vindt, blijft de opvang vijf jaar in Otterlo staan. Momenteel telt het dorp 2400 inwoners.

De geplande opvang is twee maanden bekend bij de gemeente Ede. Woensdagavond werd de informatie via het O2 onder de leden ‘gelekt’.

Het O2 wil aan de hand van de informatieavond een mandaat instellen. Daarvoor moet er wel een eensgezind geluid komen. Dat valt in de eerste instantie niet mee.

De lokale ondernemers maken zich met name zorgen over het veranderende karakter van het dorp. Otterlo is in zeer grote mate afhankelijk van recreatie en toerisme. Diverse ondernemers vrezen dat deze in minder getalen zullen komen of wegblijven.

„Onlangs waren wij nog het dorp met de meeste overnachtingen op de Veluwe”, zegt een aanwezige vrouw. „Daar was de gemeente mede trots op. Hoe kunnen ze dan al die mensen hier plaatsen?”

Er worden ook vragen gesteld over de verdeling binnenin de gemeente.

Meijer legt uit dat Ede 975 vluchtelingen moet huisvesten. Hiervan bevinden zich er al 375 in het kazernecomplex in Ede. De overige 600 komen dan in Otterlo.

„Waarom moeten al die mensen in hetzelfde dorp komen”, vraagt een man zich af. „Hoe kan het dat Lunteren, Wekerom of Harskamp niet in beeld is? Waarom kan niet alles in de kazerne terecht?”

Een groot deel van de aanwezigen maakt zich kwaad over de houding van de gemeente.

„Ik voel me belazerd door de gemeente”, zegt een andere man. „Hoe kunnen ze dit twee maanden geheim houden? Ik heb op deze manier geen vertrouwen meer in de gemeente Ede.”

„Een nieuwe sporthal kan niet gerealiseerd worden, maar dit kan in twee maanden?”, reageert iemand anders.

Een enkeling maakt zich ook zorgen over eventuele voetgangers langs de Hoenderloseweg. Deze is slecht verlicht en zou onveilig zijn.

Ook heeft men commentaar op de ligging. „Is een plek zo dicht bij schietterrein wel de juiste locatie voor oorlogsslachtoffers?”, vraagt iemand.

„Wij zijn als Otterlo een gastvrij en positief dorp”, benadrukt Meijer. „We moeten eensgezind kunnen worden over deze kwestie.”

Hierop reageert een andere ondernemer. „Wij als Otterlo hebben begrip voor de problemen van oorlogsslachtoffers. Ik vind dat wij onze steen moeten bijdragen in dit dilemma. Dat moet wel op een haalbare en goede manier. Met 600 vluchtelingen gaat dat niet lukken. Dat is gewoon teveel. Dat kunnen we als dorp niet aan. Met een kleiner aantal zijn we heel goed in staat die mensen positief op te vangen.”

De opmerking wordt met applaus ontvangen.

Een enkeling oppert dat Otterlo een voorbeeld kan stellen door alle 600 mensen goed op te vangen. Zijn opmerking wordt echter door de meerderheid weggehoond.

Waarop een andere man kwaad binnenstormt en vloekend zegt dat er in Otterlo geen vluchtelingen welkom zijn. Ook zijn commentaar wordt weggehoond.

De meerderheid van de ondernemers en andere Otterloërs streeft naar een positieve oplossing. Waarbij vluchtelingen correct worden opgevangen en niets tekort komt. Dat kan volgens de grote meerderheid niet met het aantal van 600 mensen. Sommige aanwezigen vrezen dat een ander aantal niet mogelijk is, omdat het COA op 600 aanstuurt.

„Dit lijkt meer op een mededeling dan een vergadering”, merkt een ondernemer op.

Hennie Meijer en de rest van het bestuur van O2 sluit de infoavond af. Later op de avond volgt een gesprek met wethouder Vreugdenhil. Hieruit moet blijken welke opties Otterlo heeft en of er via de raad nog wijzigingen in het plan kunnen komen.

„Volgende week zal er een open dag komen waar het hele dorp zijn zegje kan doen”, zegt Meijer tot slot.

Een datum en locatie volgen nog.

Bijlage 7.

Otterlo krijgt niet minder vluchtelingen

OTTERLO – Het gesprek tussen burgemeester Van der Knaap, wethouder Vreugdenhil en de vertegenwoordiging van Otterlo is gisteravond op niets uitgelopen. In Ede hoopte leden van het OZ en Otterlo's Belang een tussenweg in de vluchtelingenkwestie te vinden.

„Naar ons inzien waren er weinig mogelijkheden wat betreft vermindering”, verzucht Hennie Meijer, voorzitter van de Otterlose ondernemersvereniging (OZ). „We hebben herhaaldelijk aangegeven dat 600 mensen voor ons dorp niet haalbaar is. Het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA) heeft al beslist dat er 600 geplaatst moeten worden. Volgens de burgemeester zijn er geen financiële mogelijkheden om die mensen elders in de gemeente onder te brengen.”

„Het aanvankelijke gesprek met de wethouder verliep prettig”, vervolgt Meijer. „De burgemeester had echter alle antwoorden op onze vragen.”

Meijer baalt met name van de geheimhouding van de gemeente.

„Als de gemeente open kaart had gespeeld, waren wij als Otterlo best bereid om vluchtelingen op te vangen. Dan hadden we samen tot een reëel aantal kunnen komen die een goede opvang zouden krijgen. Op deze manier laat de gemeente eigenlijk maar één optie over. Ik denk dat ik wel kan inschatten dat de meeste Otterloërs liever nul dan 600 vluchtelingen heeft. Dit voelt voor ons als een flinke klap.”

Deze ochtend hebben alle Otterloërs een brief met informatie ontvangen. Aanstaaende woensdag is er in het cultureel centrum bij 's Heerenloo aan de Apeldoornseweg 60 een open avond waar alle inwoners van het dorp informatie krijgen over de situatie. De inloop is om 19.00 uur. De avond duurt van 19.30 tot 21.30 uur.

Bijlage 8.

Otterlo laat van zich horen met protestmars

OTTERLO – Ruim 400 Otterloërs hielden zondagmiddag een protestmars tegen het aangekondigde asielzoekerscentrum. De demonstratie is in goede lijnen verlopen. De spontane mars richtte zich niet zozeer tegen de komst van vluchtelingen, maar tegen het grote aantal. De organisatie sprak van een protest ‘passend bij Otterlo.’

Robin Hazeleger

Aan het begin van de middag gonsde het al van geruchten over een eventuele mars. Om 15.00 uur was het zo ver. Het parkeerterrein van het voetbalveld aan de Weversteeg vormde het beginpunt van het protest. Via diverse social media trommelde Otterloërs elkaar op.

Op de aanwezige spandoeken staan leuzen als: ‘Van Voorst vult zijn zakken en zet Otterlo te kakken’ en ‘100 ok 600 nee!’. Van Voorst is de eigenaar van De Lindehof. Het terrein waar het AZC gebouwd gaat worden.

„De protestmars loopt door het hele dorp”, legt Evert Groeneveld (43), één van initiatiefnemers uit. „We zijn niet tegen een AZC, maar wel tegen het aantal van 600 mensen. De gemeente duwt het ons door de strot, zonder dat wij er zelf iets in te brengen hebben. Mocht het zo zijn dat 600 het enige mogelijke aantal is, dan zijn we tegen de komst van het AZC.” De demonstranten hekelen het gedrag van de gemeente Ede in de media.

„De gemeente doet voorkomen alsof we het nieuws gelaten over ons heen laten komen”, vervolgt Groeneveld. „Dat is niet zo. In alle lagen van het dorp zijn we het erover eens dat we het niet willen.”

De protestmars loopt dwars door het dorp heen. Bekende instellingen zoals ouderencentrum Eureka, Grand Café Hotel Kruller en restaurant De Waldhoorn worden allemaal aangedaan. Bij de Otterlose rotonde wordt het verkeer korte tijd aangehouden om aandacht te vragen.

Hoewel ‘100 oké, 600 nee’ de voornaamste leus is, roepen enkele kleinere groepen dat nul het streven moet zijn. De namen van burgemeester Van der Knaap en de eerdergenoemde Hans van Voorst worden veelal met lichte schuttingtaal gescandeerd.

Hier en daar klinken de knallen van zwaar vuurwerk, toch hoeft de aanwezige politie tijdens de mars geen één keer in te grijpen.

De tocht eindigt bij het voormalige recreatiepark De Lindehof. De demonstranten negeren de groep van zo'n tien politieagenten en breken toch door het lint het terrein op. Afgezien van wat vuurwerk, wordt er echter niets gesloopt en loopt het niet uit de hand. Diverse media hebben zich met draaiende camera verzameld op het terrein. Een enkele protestant eist koffie van ‘de gastvrije Van Voorst’. De ondernemer is echter niet aanwezig.

Uiteindelijk valt de groep uiteen en gaat iedereen rustig huiswaarts. De mars duurde in totaal ruim een uur.

„De mars is typisch Otterlo's verlopen”, blikt Evert Groeneveld tevreden terug. „Het ging vreedzaam en zonder gedoe. Het optreden van de politie was eveneens passend, tolerant maar aanwezig. Ik weet zeker dat we verder gaan met demonstreren. Hier blijft het niet bij. Otterlo laat van zich horen.”

Bijlage 9.

Otterloërs ook maandagavond in actie tegen komst AZC

OTTERLO – Maandagavond zijn verschillende Otterlose belangenverenigingen op bezoek gedaan naar diverse fracties van Edese politieke partijen. Zij kregen spreektijd omtrent de kwestie met het aangekondigde AZC in het dorp. Veel Otterlose ondernemers en inwoners vinden het beoogde aantal van 600 vluchtelingen teveel.

Robin Hazeleger

Zo bezochten de ondernemersvereniging O2 en Otterlo's Belang de fractie van GemeenteBelangen Ede. Een nieuw opgerichte groep voor recreatieondernemers kreeg eveneens spreektijd bij de lokale partij. Ook de Christen Unie werd door de recreatieondernemers bezocht. In deze groep zitten bijvoorbeeld bedrijven als De Waldhoorn, Kruller, Het Lorkenbos en de Sterrenberg. De groep is ontstaan uit de organisatie van de festiviteiten rondom het Jaar van Van Gogh. „We hebben met name benadrukt dat het dorp te klein is voor de opvang van 600 asielzoekers”, zegt Hennie Meijer namens het O2. „Een kleiner aantal zou prima gaan, maar dit aantal bezorgt veel inwoner een gevoel van onveiligheid. Daarnaast zijn we zeer ontevreden over hoe de gemeente dit nieuws voor ons achterhield.” „Wij zijn vooral uit op een constructief gesprek met de fracties”, reageert Jan Willem Bloem, uitbater van restaurant De Waldhoorn, namens de recreatieondernemers. „Wij maken ons zorgen over het toeristisch product in Otterlo. Het aangekondigde aantal asielzoekers is veel te hoog. Dat gaat de ondernemingen in de recreatieve sector schade opleveren. Wij pleiten voor een opvangbeleid waarbij de verhoudingen minder scheef zijn en de vluchtelingen beter verdeeld zijn over de gemeente.” Zowel Meijer als Bloem gingen verder niet in op de inhoud van de gesprekken. Beide heren bestempelden de gesprekken wel als positief.

Eerder deze week uitte Sonja Theunissen, eigenaar van Grand Café Hotel Kruller al haar zorgen over haar onderneming. „Wij hebben de eerste annuleringen al binnen”, meldde Theunissen. „Niet alleen door de komst van de vluchtelingen, maar ook door de sfeer binnenin het dorp. De onzekerheid komt het rustige imago van Otterlo niet ten goede.”

Ook andere inwoners van Otterlo hebben maandagavond niet stilgezeten. Een groep vrijwilligers is de straten opgegaan om pamfletten en posters uit te delen. Op de poster van A3 formaat staat de inmiddels heersende leus '100 = ok 600 nee!'. In het pamflet staat een suggestie om lid te worden van Otterlo's belang. Daarnaast roept het pamflet op om mee te doen aan de peiling dinsdagmiddag. Om 15.00 uur kunnen Otterloërs in het Dorpshuis stemmen of ze voor of tegen de komst van 600 vluchtelingen zijn. In het laatste bericht op het pamflet worden Otterloërs opgeroepen om woensdag bij de voorlichtingsavond in het cultureel centrum van 's Heerenloo aanwezig te zijn.

Bijlage 10.

'De saamhorigheid in Otterlo is verbluffend'

OTTERLO – De tegenstanders van een asielzoekerscentrum in Otterlo zijn in een gigantische meerderheid. Dat blijkt uit een peiling die dinsdag in Dorpshuis de Aanloop gehouden is. 1466 Otterloërs kwamen hier op af. 1446 van de uitgebrachte stemmen waren tegen. Slechts twintig inwoners zijn voor het beoogde AZC voor 600 vluchtelingen.

Robin Hazeleger

De Otterloërs hadden van 15.00 tot 21.00 uur de gelegenheid hun stem uit te brengen. De benodigde formulieren zijn vrijdag al door vrijwilligers door het dorp heen bezorgd. Deze werden ook verspreid via email en waren op het moment zelf in het gebouw te verkrijgen. De keuzes waren eenvoudig, 'Eens met de komst van een AZC voor 600 inwoners' of 'Oneens met de komst van een AZC voor 600 inwoners'.

Op het formulier werd eveneens ruimte vrijgelaten voor het toelichten van een antwoord.

Bij binnenkomst worden de biljetten in een ton ingeleverd. De sfeer is niet erg formeel, de aanwezigen schuiven hun mening niet onder stoelen en banken. Verschillende leden van Otterlo's Belang en ondernemersvereniging O2 houden toezicht op het stemmen. Zij maken van de gelegenheid gebruik om Otterloërs erop aan te dringen dat ze woensdagavond echt aanwezig moeten zijn voor de informatieavond. 'Samen staan we sterk' is een veel gehoorde zin.

„Alle toegevoegde meningen gaan wij analyseren”, zegt Rijk Ploeg, voorzitter van Otterlo's Belang. „Op basis daarvan willen wij de gemeente woensdagavond confronteren met verschillende zorgen vanuit de bevolking.”

In het dorps huis was eveneens de gelegenheid om ter plekke lid te worden van Otterlo's Belang.

„Wij vertegenwoordigen al minstens 700 Otterloërs”, reageert Ploeg. „Het aantal aanmeldingen is enorm gestegen. Ik verwacht een stijging van zeker dertig procent.”

Henk Theunissen zit aan tafel bij de ton. Als lid van het O2 en de speciaal opgerichte kerngroep is hij aanwezig om dorpsgenoten te informeren over de stand van zaken.

„Dankzij de peiling weten we goed hoe het er voor staat in het dorp”, vertelt Theunissen. „Nu we zeker weten dat het dorp dezelfde mening heeft, kunnen we het als één groep Otterlo vertegenwoordigen. We gaan voor een grote opkomst op de informatieavond van de gemeente Ede.”

In de loop van de middag werd bekend gemaakt dat de locatie van de informatieavond gewijzigd is. Eerst zou deze op het 's Heerenloo zijn. De locatie is echter te klein voor het aantal verwachte bezoekers. Vanwege veiligheidsoverwegingen zal de bijeenkomst plaats hebben in evangelisch centrum De Schuilplaats in Ede. Daar kan zeker 1100 man terecht. In tegenstelling tot 's Heerenloo, waar ruimte was voor zo'n 400 mensen. Vanuit Otterlo zullen touringcars heen en weer rijden om de inwoners daar heen te brengen.

Hennie Meijer komt 's avonds pas weer aan in het dorps huis. De voorzitter van O2 woonde samen met wat medestanders in Ede een gesprek bij met burgemeester Van der Knaap, wethouder Vreugdenhil en afgevaardigden van politie en toezicht. Het gesprek ging over de informatieavond van woensdagavond.

„We zijn overeen gekomen dat Otterlo en de gemeente samen de regie zullen hebben op de informatieavond”, zegt Meijer. „Dit biedt meer mogelijkheden in de onderhandelingen. Dat is een positieve ontwikkeling. Zo ben ik nu medevoorzitter

van het gesprek, samen met een voorzitter van de gemeente. De spreektijd is niet langer een anderhalf uur, maar is onbepaald. De sprekers en de onderwerpen kiezen we zelf uit.”

De kerngroep onderhandelde dinsdagavond over de sprekers en de kwesties die voorgelegd worden. Zij houden dit tot woensdagavond geheim.

Hennie Meijer is tot nu toe heel tevreden over hoe Otterlo zich opstelt.

„De saamhorigheid is verbluffend”, zegt hij. „We staan als één man achter elkaar. Ik had eerst nog vrees voor verdeelde visies, maar Otterlo verbreedt juist in deze kwestie. Het mooi om te zien dat dit iets is wat we als dorp met z’n allen doen. Met die insteek gaan wij morgen ook de dialoog met de gemeente aan.”

Bijlage 11.

Locatie informatieavond Otterlo wijzigt

OTTERLO – De gemeente Ede heeft de locatie van de informatieavond voor Otterlo gewijzigd. De inwoners van het dorp konden eerst terecht bij het cultureel centrum op 's Heerenloo voor informatie over het aangekondigde AZC. Nu wordt dat De Schuilplaats in Ede.

Vanuit het dorp zullen bussen beschikbaar zijn om de Otterloërs naar De Schuilplaats te brengen. Ook bij 's Heerenloo zullen deze bussen aanwezig zijn.

De Schuilplaats is een centrum voor de evangelische gemeente in Ede. En kan ruim 1100 mensen herbergen.

„De reden van de verplaatsing is dat er teveel mensen worden verwacht”, zegt Hasko Lenderink namens de opgericht kerngroep Otterlo. „De gemeente ging er vanuit dat 's Heerenloo 800 man aankon. Zowel 's Heerenloo als de brandweer ging hier niet mee akkoord. Volgens hen konden er maar 400 mensen herbergt worden.”

„De gemeente zorgt voor touringcars die de bezoekers heen en weer zullen brengen”, vervolgt Lenderink. „In de eerste instantie kregen we vanuit het dorp een anderhalf uur spreektijd. Na overleg mogen we zolang spreken als we willen, bovendien mogen we zelf de sprekers aandragen. We verwachten veel landelijke media.”

„We hebben de gemeente aangeboden op eigen kosten een tent in Otterlo neer te zetten”, vult Henk Theunissen van de ondernemersvereniging O2 aan. „Dat wilde de gemeente niet.”

De aanvang is nog steeds 19.00 uur. De officiële avond begint om 19.30 uur.

Bijlage 12.

Mijn artikel over de infoavond in De Schuilplaats.

**‘Otterlo moet gastvrij blijven en niet gasten-loos worden’
Burgemeester schort AZC op, maar noemt geen andere opties**

OTTERLO – Het plan voor een asielzoekerscentrum voor 600 personen is opgeschort. Er is onvoldoende draagvlak voor Asielzoekerscentrum voor in het dorp Otterlo. Die mededelingen deed de Edese burgemeester Cees van der Knaap op een informatieavond over de kwestie. De avond was alleen toegankelijk voor Otterloërs en vond plaats in Ede.

Robin Hazeleger

Met bussen werd heen en weer gependeld tussen evangelisch centrum de Schuilplaats in Ede en Otterlo. Toch kwam het gros met de auto. In het lege dorp hielden zowel vrijwilligers als toezichhouders de wacht.

In de loop van de avond stroomde de ruimte vol. Overal aan de wand hingen posters met positieve foto's en verschillende leuzen, waaronder de lijfspreuk '100 = ok 600 nee!'.

Iets later dan gepland begint het programma. Er zijn dan zeker 1200 Otterloërs in de zaal, die allen op hun woonplaats gecontroleerd zijn. Pieter den Boeft, de ingehuurd voorzitter, merkt op dat hij nog nooit zo'n grote opkomst heeft meegemaakt. Hennie Meijer was eveneens gespreksleider. Nadat de resultaten van de enquête van dinsdag zijn overhandigt aan Van der Knaap en wethouder Willemien Vreugdenhil roept Meijer op tot respect voor de aanwezigen.

Grote afwezigheid is de eigenaar van De Lindehof. Vanwege veiligheidsmaatregelen heeft de politie hem geadviseerd thuis te blijven.

Namens Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA) is Pascal Meertens aanwezig. Otterlo heeft zeven sprekers aangesteld die hun speech mogen houden. Hierin werden zorgen geuit over de veiligheid en het veranderende karakter van het dorp.

Joost Bindels is de eerste spreker. Bindels haalt de vele initiatieven in Otterlo aan, zoals het Oktoberfeest en de actie Otterlo in één dag, en benadrukt de daadkracht. Daarnaast legt hij in cijfers uit dat Otterlo 600 vluchtelingen niet kan faciliteren. „Als gemeente kunt u trots zijn op Otterlo”, zegt Bindels. „In Otterlo wordt het debat niet bepaald door oproerkraaiers.”

Over het toeristische aspect heeft Bindels een vraag aan Van der Knaap. „Vanwege de gebrekkige voorzieningen zullen de vluchtelingen rondhangen op straat. Dat heeft gevolgen. Van der Knaap, hoe hoog schat u de kans in dat u op vakantie zou gaan naar Lampedusa?”

„Nul”, reageert de burgemeester eerlijk.

Na de afronding wordt het bevolgen betoog van Bindels met applaus ontvangen.

Ook vanuit de recreatieve hoek zijn sprekers. Zij stellen zich kwetsbaar op.

„Ik heb vijf jaar aan een droom gewerkt om uit te breiden”, zegt Hans Bom, eigenaar van hotel de Sterrenberg. „Daar is een forse investering voor nodig. Met de komst van een AZC wil de bank het toegezegde krediet niet verlenen. Mijn droom valt in duigen.”

„Otterlo moet gastvrij blijven en niet gasten-loos worden”, zegt Sonja Theunissen, eigenaar van hotel Kruller. „In overleg kan de komst van vluchtelingen een uitdaging voor het dorp zijn. Met 600 is dat een onmogelijke opdracht.”

Er is eveneens een voorstander van de komst van een AZC. De Otterloër Evert Meijer herkent zijn dorp niet in de felheid van het huidige debat. Zijn toespraak wordt grotendeels door zijn dorpsgenoten weggehoond, maar toch ontvangt ook hij applaus.

Plotseling meldt Henk Pieroen zich als achtste spreker aan. Hij spreekt schande vanwege het gebrek aan democratie en transparantie.

„De deal met de eigenaar van De Lindehof is dubieus”, zegt Pieroen strijdvaardig. „Het is eveneens krankzinnig dat de gemeente een dominee een geheimhoudingsplicht oplegt voor zijn eigen gemeente. Alles bij elkaar is er reden genoeg om de wethouder en de burgemeester uit hun ambt te zetten.”

De laatste opmerking wordt met een staande ovatie ontvangen.

Van der Knaap krijgt na de sprekers kans zich te verdedigen.

„De mogelijkheden van een AZC in de gemeente Ede zijn beperkt”, reageert de burgemeester. „Zelf op ons eigen kazerne terrein. De COA is al langer in onderhandeling met De Lindehof, één van de weinige locaties waar zo’n opvang mogelijk is.” Hoewel de reacties vanuit de zaal honend zijn, kan Van der Knaap zijn verhaal afronden.

„Het college ging hiermee akkoord. De raad moet nog akkoord gaan. Er is geen draagvlak vanuit het dorp. Ik kan me dus niet voorstellen dat de raad het plan door laat gaan. Er moet een andere oplossing komen.”

De inhoud van eerder gestuurde brieven vanuit de gemeente is volgens de burgemeester niet meer relevant nu het draagvlak er niet is. Van der Kaap erkent te willen onderzoeken waartoe de bevolking bereid is.

„Mocht de COA niet akkoord gaan met minder dan 600 vluchtelingen, dan zal er geen AZC komen”, besluit hij.

Pascal Meertens weet niet welk aantal er minimaal op De Lindehof moet komen voor het financieel haalbaar is.

„Op het AZC zijn allerlei faciliteiten voor vluchtelingen”, meldt Meertens. „We hebben allerlei dagbestedingen en programma’s om aan hun toekomst te werken. Daarnaast zoeken we contact met lokale verenigingen. Veel vluchtelingen zijn bereidwillig te werken in bijvoorbeeld onderhoud of schoonmaak.”

Vanuit de zaal komt een vraag van lokale huisarts. Hij maakt zich zorgen om de publieke gezondheid.

„Hoe zit het met tuberculose?”, vraagt hij zich af. „De vluchtelingen trekken vaak door risicovolle landen en worden door het hoge aantal niet allemaal gescreend. Hoe zit het met dagelijkse zorg? Vanwege de taalbarrière nemen ze drie keer zoveel tijd in beslag. Ik kan die zorg niet leveren. Hoe groot is het effect van het naastgelegen schietterrein op hun trauma’s?”

„TBC is niet honderd procent uit te sluiten”, erkent Meertens. „De screening valt echter onder het RIVM, daar hebben wij geen invloed op. Op het terrein is een gezondheidscentrum waar ook sociaal verpleegkundige aanwezig zijn. Daar zal de zorg zijn.”

„Het imago van Otterlo wordt ook beschadigd door spandoeken en boegeroep”, zegt wethouder Vreugdenhil die zojuist het podium betreedt. „Er hing in Otterlo een bord met ‘Van der Knaap wil dood’. Ik maak me niet zozeer zorgen om de vijf procent die dat ophangt, maar meer om de 95 procent die dat niet weghaalt. Daar hebben we nog geen excuus voor gehad.” De opmerking wordt met luid boegeroep beantwoord. Vanuit de zaal staat Joost Bindels op.

„U kunt niet hard maken dat het bord door een Otterloër is opgehangen. Mocht dat zo zijn, dan bieden wij ons excuus aan. Maar het is niet vreemd dat het gedrag van de gemeente heethoofden in de hand werkt.”

Dit wordt vanuit de zaal beantwoord met applaus.

„Ik kan me wel vinden de houding van Otterlo”, vervolgt Vreugdenhil. „De opvang van vluchtelingen in combinatie het recreatieve imago is een goede uitdaging.”

Sona Theunissen wijst op een plattegrond naast het podium.

„Het beoogde terrein zit ingeklemd tussen het schietterrein en de begraafplaats. De route naar de dorpskern loopt over de Dorpsstraat. Hiermee worden bijna alle horecazaken aangedaan. Het is bovendien de route naar de poort van Nationaal Park de Hoge Veluwe. De vluchtelingenopvang gaat botsen met het recreatieve karakter.”

Hierop erkent Vreugdenhil dat ze een onderzoek wil of er een verband is tussen de komst van een AZC en een eventuele terugloop van toerisme.

„Een vluchtelingenstroom van deze grootte is nooit eerder voorgevallen”, zegt Pascal Meertens. „Zo kan het gebeuren dat er situaties voorvallen waar nog geen cijfers over bekend zijn.”

Vanuit de zaal komt Andries Mijnhardt, oud-voorzitter van Otterlo’s Belang naar voren.

„Het lijkt erop dat het dorp beter voorbereid is dan het college”, zegt Mijnhardt. „Een randvoorwaarde van het COA is dat de vluchtelingen hun boodschappen kunnen doen in de plaats waar ze wonen. De lokale supermarkt heeft momenteel echter al te kampen met ernstige situaties. De eigenaar heeft aangekondigd dat hij met de komst van een AZC de boel sluit.”

Van der Knaap erkent de ernst van de situatie en zegt dit met de eigenaar te willen bespreken.

Vanuit de zaal klinkt een oorverdovend applaus en wordt de naam van de supermarkt eigenaar luid geroepen als de man in zijn werkkleding plotseling zelf richting de microfoon wandelt.

„Ik kan niet alles in mijn winkel in de gaten gehouden”, zegt Henny Senten, de eigenaar. „Ik heb daar de mogelijkheden niet voor en ben er niet op berekend. Als er zo’n groot AZC komt, ga ik dicht.”

Van der Knaap benadrukt hierop graag eens persoonlijk met de man in gesprek te gaan.

Overige zorgen vanuit de zaal worden geuit over de veiligheid van jonge vrouwen met de komst van zoveel alleenstaande mannen.

„Ik kan de veiligheid niet garanderen”, reageert Van der Knaap. „Ik weet wel dat die misdaden ook veel gepleegd worden door mannen met een Nederlandse nationaliteit. Dat ligt niet aan iemands achtergrond.”

„Het klopt dat het aantal antecedenten stijgt op plekken waar een AZC is gebouwd”, erkent Meertens. „Die stijging loopt echter gelijk met alle plekken waar een nieuwe wijk komt en dus meer inwoners.”

Desondanks klinkt er een grote onrust vanuit de zaal.

De laatste opmerking vanuit de zaal adresseert eveneens de onveiligheid. Volgens de man heeft de politie niet genoeg capaciteit om op in zo'n afgelegen dorp de veiligheid te garanderen.

Hennie Meijer sluit de avond af en verklaart dat hij trots is op de manier hoe de avond en het protest verlopen is. Ook hij krijgt een staande ovatie.

„Het is een emotionele kwestie”, reageert Vreugdenhil na afloop. „Het is duidelijk dat er geen draagvlak is voor een AZC met 600 inwoners. We gaan met de COA onderhandelen over een ander aantal. Ik ben blij met de saamhorigheid in de zaal. Otterlo wil een aanvaardbaar aantal. Het is goed dat ze die uitdaging willen aangaan om vluchtelingen op te vangen.

Hennie Meijer staat met gemengde gevoelens.

„Ik ben enorm trots op het dorp deze avond”, zegt hij. „Maar ik had op meer gehoopt van het college. Ze onderhandelen wel opnieuw, maar zeggen verder niks. Ik heb niets gehoord over een andere locatie en ook geen inschatting van een ander aantal.”

Na afloop liep de zaal rustig leeg en stroomde het verlate Otterlo middels een lange stroom auto's weer langzaam vol.

De ernstige situaties van de kruidenier waar hij mee te kampen had bestonden uit bedreigingen, gewapende overvallen en herhaaldelijke diefstal.

In het artikel heb ik spreker Henry Zwanenburg niet aan het woord kunnen laten. Zwanenburg is veteraan en heeft gediend in Afghanistan en Irak. Hij vertelde veel over de cultuur en de daaropvolgende botsingen die hij verwachtte. Ook herinnerde hij Van der Knaap eraan dat ze elkaar wel kende.

Bijlage 13.

‘Wij hebben geen afwachtende houding’

OTTERLO – De gemeente Ede heeft toegezegd transparanter te zijn naar de burger als het gaat om de opvang van vluchtelingen. Toch is de Stuurgroep AZC van Otterlo's Belang er niet gerust op. De groep die de Otterloërs vertegenwoordigt in de kwestie zetten nog altijd veel vraagtekens bij het handelen van de gemeente. „Wij zijn bereid maatregelen te nemen als er weer niet naar ons geluisterd wordt.”

Robin Hazeleger

Aan een grote tafel zijn vier Otterloërs aangeschoven. Gerard Mulder (38), Evert Groeneveld (43), Hennie Meijer (49) en Marike Zoonen (43) zijn allen onderdeel van de speciaal opgerichte Stuurgroep AZC van Otterlo's Belang.

„De groep is opgericht vanuit de bezorgdheid van burgers”, legt Mulder uit. „Het ontstaan ging vrij snel. Hennie en Marike zijn betrokken vanuit de ondernemersvereniging en Evert en ik zijn er als bezorgde burgers bijgekomen. Daarnaast zijn er mensen vanuit Otterlo's Belang. We houden de lijnen kort met de winkeliers en de recreatieondernemers. In totaal bestaat de groep uit tien man, maar we worden op de achtergrond ondersteund door ongeveer dertig mensen. Op die manier vertegenwoordigen we vrijwel heel Otterlo.”

Het uitgangspunt van de groep is helder. Honderd vluchtelingen is het maximum dat Otterlo volgens hen kan opvangen. „Na nieuwjaarsdag komen er diverse fracties bij ons op bezoek”, vertelt Meijer. „Waaronder de PvdA, het CDA en GroenLinks/PE. De SGP is al geweest. Er zijn nog een aantal kritiekpunten die wij hebben waar we graag over willen praten.”

„Zoals het stappenplan”, reageert Groeneveld. „Volgens dit plan worden wij als dorp pas betrokken bij stap vijf, de meedenksessie. Die is pas in februari. We voelen ons weer buitengesloten. We willen inspraak vanaf stap één.”

„Daarnaast wordt er een stakeholdergroep geformeerd”, zegt Mulder hierop. „Deze wordt gevormd door het College. Dat zint ons niet, daar willen we zelf meer over te zeggen hebben. Bovendien willen we dat De Lindehof wordt heroverwogen als locatie. Het park prijkt bovenaan ieder lijstje, zonder een andere locatie te noemen. Alsof wij moeten wennen aan het idee. De gemeente moet goed begrijpen dat wij het aantal van honderd zien als absoluut maximum. Het aantal start wat ons betreft op nul.”

Op 4 januari wordt de longlist met potentiële locaties bekend gemaakt. Op 8 januari de shortlist.

„De inwoners hebben weinig tijd om ergens op te reageren”, zegt Groeneveld.

„Er wordt beweerd dat Otterlo een afwachtende houding aanneemt”, vertelt Meijer. „Niets is minder waar. Wij houden rekening met ieder scenario en hebben al gepland welke acties hierop volgen. Als het plan of de aantallen afwijken van het draagvlak in het dorp, reageren wij. Hoe en wanneer houden we nog geheim.”

„Ik ben ook teleurgesteld in de houding van het College”, vervolgt Meijer. „Wij hebben in Otterlo het protest heel ordelijk en netjes laten verlopen. Er zijn hier geen toestanden geweest zoals in Geldermalsen. Daar hebben we nooit een goed woordje voor teruggekregen. Daarnaast zijn wij bereid honderd mensen op te vangen. Dat is verhoudingsgewijs veel meer dan Ede doet. Daar horen we niks over. In plaats daarvan wordt er tijdens de raadsvergadering gezegd door een lid van de PvdA dat er geïntimideerd zou worden in Otterlo. Wat een onzin. Otterlo wordt weer tegen het zere been geschopt.”

„Op die ordelijkheid en rust zijn we heel trots”, reageert Zoonen. „De saamhorigheid is groot en de inwoners zijn door de stuurgroep goed geïnformeerd. Vanaf dag één is er gezamenlijk en snel gehandeld, waardoor eventuele relschoppers de kans niet kregen de boel te verzieken. We staan allemaal achter het plan dat honderd het maximum is. Dat is al een uitdaging. Toch zijn er nu al in het dorp verenigingen en burgers die hebben verklaard zich te willen inzetten om die mensen te helpen. Zo is Otterlo.”

„Ons beleid is ook niet bepaald door onze eigen denkbeelden”, zegt Mulder hierop. „Wij luisteren juist naar wat leeft in het dorp en daar baseren wij onze speerpunten op.”

Er zijn Otterloërs die fel tegen de komst van vluchtelingen zijn. Een woordvoerder van deze groep geeft anoniem zijn verklaring.

„We gaan voor nul vluchtelingen”, zo zegt hij. „Onze groep heeft onderling geregeld contact en al zeker vijftig mensen hebben zich bij ons aangesloten. Ik verwacht dat dit er meer worden. Dit doen we puur voor Otterlo. Op dit moment zijn we in afwachting van wat de gemeente besluit. Op basis daarvan bepalen wij welke passende acties zullen volgen. Voorlopig houden wij ons liever op de achtergrond.”

„Er zijn ook veel mensen in Otterlo die wel een AZC in het dorp willen”, reageert Meijer. „Die organiseren zich echter niet.”

„De nul-groep is moeilijk te bereiken”, zegt Zoonen hierop. „Volgens ons is het een minderheid. We zoeken wel contact met ze. We roepen iedereen op zich te melden bij ons, ook als ze het er niet mee eens zijn.”

„We zijn daadkrachtig en georganiseerd”, besluit Mulder. „Als stuurgroep willen we het protest goed en ordelijk houden. We zitten niet stil.”

Bijlage 14.

Sportpark Otterlo bereikt hoogste punt

OTTERLO – Op het nieuwe veld werd afgelopen vrijdag getoast op het bereiken van het hoogste punt in de bouw van het nieuwe sportpark van SV Otterlo, Kastanjebos. Voorzitter Bertus Hendriksen hield een toespraak voor de ruim tachtig aanwezigen, waaronder wethouder Willemien Vreugdenhil. „Van 13 tot 20 augustus is de openingsweek.”

Robin Hazeleger

Een grote groep mensen heeft zich verzameld op het nieuwe kunstgrasveld in de bossen. De vlag SV Otterlo hangt aan een kraan en wappert in de ietwat gure wind. Champagneglazen staan klaar op de tafels, in de verte klinkt een specht, terwijl Bertus Hendriksen klaar staat om vanaf het toekomstige terras van de nieuwe sportkantine een speech te houden.

„In een speciale week houden wij van 13 tot 20 augustus de opening”, zo deelt hij mee. „Het hoogtepunt zal een wedstrijd tussen het eerste van Otterlo en de Vitesse Legends zijn. In dit elftal zitten oudgedienden als Theo Janssen.”

Hendriksen bedankt in zijn speech de architecten, aannemers en onderaannemers. Ook staat hij stil bij de betrokkenheid van de gemeente Ede en de Rabobank in de totstandkoming van het sportpark. In het bijzonder uit hij zijn dank richting Jan Randewijk, de voorzitter van de bouwcommissie van Kastanjebos.

Hoewel de kantine nog vooral bestaat uit beton en een houten geraamte, is al duidelijk dat het gebouw er bijzonder uit zal zien.

„Een groot gedeelte van het gebouw zit onder de grond”, legt Hendriksen uit. „Zo zitten de kleedruimtes, twee grote en zes kleinere, erg laag. De spelers zullen dus uit een ruime tunnel van onder de grond het veld op komen. Dat wordt een memorabele aanblik. Bovenin is de kantine met een bar. Daarachter zit de keuken en twee bestuurskamers, één voor de senioren en één voor het jeugdbestuur.”

Hendriksen wijst bovendien nog op de wal en het hoge hek dat daarop geplaatst zal worden. Alles wordt ecologisch verantwoord geplaatst. „Zodat de beestjes geen last van ons hebben”, zo legt Hendriksen uit.

Opmerkelijk genoeg uit de voorzitter ook zijn zorgen over het terrein naast het Sportpark, wat een mogelijke locatie is voor een AZC.

„Het is een smet op dit mooie park”, zegt Hendriksen. „We hebben hier veel kinderen, iemand moet ’s avonds alleen de kantine afsluiten en we hebben één, misschien straks twee damesteams.”

„Ik wil gewoon dat iedereen hier de veiligheid gegarandeerd kan worden”, zo legt hij later uit. „De sfeer is angstig.

Daarnaast zouden die mensen zich daar maanden zitten te vervelen op dat terrein. Je weet maar nooit welke situaties er kunnen ontstaan.”

Wethouder Vreugdenhil heeft begrip voor de zorgen van Hendriksen.

„Ik begrijp dat het leeft en het terrein zit bovendien erg dicht bij het sportpark”, zegt Vreugdenhil. „Het is niet meer dan normaal dat het leeft in het dorp. Op dit moment loopt de onderzoeksprocedure echter nog, dus ik kan verder inhoudelijk geen commentaar geven.”

Wel heeft Vreugdenhil wat te vertellen over het sportpark.

„Het is een schitterend complex aan het worden. Misschien wel één van de mooiste ter wereld. Het is midden in de natuur en bovendien ecologisch verantwoord. Heel bijzonder dus.”

„Ik heb vaak gedacht dat ik dit niet meer zou meemaken”, besluit Bertus Hendriksen. „Maar na vijftien jaar is het toch gelukt. Het wordt een geweldig en uniek complex waar we veel mensen blij mee gaan maken. Daarnaast is het omheind, is er een grote wal en ligt de Sterrenberg om de hoek. Wie weet weten topploegen Kastanjebos straks ook te vinden als trainingslocatie.”

Bijlage 15.

‘Zorgen luid en duidelijk overgekomen’

OTTERLO – Dinsdagavond werd in het Otterlose dorps huis De Aanloop een inloopavond gehouden waarin Otterloërs hun vragen en zorgen kunnen uiten over het mogelijke AZC in het dorp. De avond verliep probleemloos. Projectleider Arjen Droog van de gemeente Ede reageerde op de inwoners. „We kennen jullie eisen, die zijn duidelijk bij de gemeente.”

Robin Hazeleger

De informatieavond is aansluitend op de algemene ledenvergadering van Otterlo's Belang. Ongeveer 120 Otterloërs bezochten de avond, georganiseerd door Stuurgroep AZC van Otterlo's Belang.

Arjen Droog, projectleider vluchtelingenopvang voor de gemeente Ede, beantwoordt alle vragen die aanwezigen stellen. Aan het begin van de bijeenkomst worden de stappen van het traject nog eens doorgenomen. Op 21 maart worden de resultaten van het onderzoek bekendgemaakt. Op 22 maart neemt het College een besluit hierover en op 23 maart wordt het plan aan de raad gepresenteerd.

Later op de avond wordt nog aangestipt dat op 14 april de gemeenteraad een besluit neemt. Op 7 april houdt de raad een insprekavond.

Veruit de meeste vragen gingen over het mogelijke aantal vluchtelingen die naar Otterlo kunnen komen. De inwoners hebben in hun protesten 100 als bovengrens gevoerd. Zo vroeg een bezorgde man naar de mogelijkheden voor kleinschalige opvang.

„Voorheen was 600 het minimum aantal vluchtelingen voor in een AZC”, antwoordt Droog. „Momenteel is dat verlaagd naar 200. Het gaat dan om het soort AZC. Een hoofdlocatie moet minstens 400 man huisvesten. Een nevenlocatie op z'n minst 200. Dat moet volgens de normen van de COA.”

In de zaal klinkt oproer.

„De aantallen staan echter niet in beton gegoten”, stelt Droog. „Dat kan veranderen. De richtlijnen van het COA zijn niet openbaar. Als gemeente hebben we verzocht die in te zien, dat mocht niet. De kaders van de COA zijn door de tweede kamer in de wet vastgesteld. De rol van onze projectgroep is slechts adviserend voor de gemeenteraad. Mochten de richtlijnen wijzigen op het gebied van kleinschalige opvang, dan is het zelfs mogelijk dat er opnieuw naar de longlist gekeken wordt voor opvangmogelijkheden voor kleine aantallen.”

Een oudere man verzoekt om de microfoon. „Als 200 het minimum van de COA is, kunnen we nu al acties op touw zetten in Otterlo. We hebben er juist zo op gehamerd dat er draagvlak is voor maximaal 100.”

„Wij gaan niet over aantallen”, zegt Droog. „De zorgen in Otterlo zijn luid en duidelijk overgekomen. We kennen jullie eisen. De gemeente heeft geleerd van de vorige ervaring. Ik kan geen toezeggingen doen, slechts advies geven aan de raad. Die gaan straks over de beslissing.”

Aanwezigen stelden ook vragen over het financiële aspect van een AZC in Otterlo, ook met betrekking tot de eigenaar.

„Ik kan niets zeggen over eventuele drijfveren”, reageert Droog. „De eigenaar kan altijd nog afhaken als de locatie is goedgekeurd. Niet alleen de grootte, maar ook de constructie en faciliteiten tellen mee ten opzichte van de kosten van een AZC.”

Sommige Otterloërs zette vraagtekens bij de verkregen vergunningen voor de bouw van een AZC.

„Als er ergens een AZC gebouwd wordt, wijzigt het bestemmingsplan”, reageert Droog. „De afwijking is tijdelijk. Als het AZC niet meer nodig is, kan teruggekeerd worden naar het originele bestemmingsplan.”

De reacties van aanwezigen waren na de bijeenkomst wisselend. Voor velen is het vertrouwen in de gemeente Ede verre van hersteld. Anderen vonden de uitleg juist erg verhelderend.

Zowel Droog als de Stuurgroep AZC zeiden tevreden te zijn over de infoavond.

Bijlage 16.

Otterlo 'opgelucht' over besluit azc

OTTERLO – Op dit moment is de Lindehof in Otterlo niet langer in beeld als locatie voor een asielzoekerscentrum in de gemeente Ede. Een uitkomst waar de stuurgroep azc van Otterlo's belang tevreden mee is. Aan de onduidelijkheid is volgens woordvoerders Evert Groeneveld en Hennie Meijer voorlopig een eind gekomen. „Er is naar ons geluisterd.”

Robin Hazeleger

Vorige week dinsdag kwam voor Otterlo het hoge woord eruit. De Lindehof was volgens het College van B&W geen geschikte locatie voor een azc. Uit onafhankelijk onderzoek van Arcadis bleek dat het recreatiepark zich alleen leent voor een azc voor minstens 400 man. Daar is volgens de gemeente Ede de dorpskern te klein voor.

„Wij blikken tevreden terug op afgelopen periode”, zegt Evert Groeneveld namens de Otterlose stuurgroep.

„Het is ondenkbaar dat er in Otterlo nog een azc met grote aantallen gerealiseerd wordt”, vult Hennie Meijer, eveneens namens de stuurgroep, aan. „Er is een einde gekomen aan de onduidelijkheid. Dat zorgt voor opluchting in het dorp.”

Volgens Meijer is er in Otterlo overwegend sprake geweest van grote eensgezindheid.

„De grote meerderheid van Otterlo lag op één lijn”, vertelt hij. „Tuurlijk zijn er mensen die zich luider uitspreken dan anderen, maar zo goed als iedereen was het er wel over eens dat Otterlo geen geschikte locatie is voor een groot azc. Als er mensen waren die er een andere mening op na hielden, konden we daar gewoon over praten.”

Uit een naschrift van de besluitvorming van het College blijkt dat er vanuit Otterlo een plan gepresenteerd is om statushouders op te vangen in het dorp. Dat leidde tot verbazing onder sommige inwoners.

„Dat initiatief komt van twee Otterlose ondernemers”, zegt Groeneveld. „Dat ging niet vanuit de stuurgroep, maar uiteraard hebben we dat wel ondersteund. Afgelopen december is dat concept voorgesteld. Het was de bedoeling dat het

een alternatief voor een groot azc zou worden. Het College gaf echter aan dat het geen geldige uitwijkmogelijkheid is. Het plan is daarom nooit verder uitgewerkt.”

„We hebben het nooit concreet over aantallen gehad”, vult Hennie Meijer aan. „Het zou gaan om het beschikbaar maken van vijf of tien woningen. Daar is over geïnformeerd bij de Rabobank. Meer is het niet. Het is een onvoltooid concept dat op de plank is blijven liggen. Mogelijk wordt het doorgezet, maar dan moet daar wel draagvlak voor zijn in het dorp. Het is een beetje jammer dat dit bekend wordt via een naschrift. Zeker omdat het contact juist veel prettiger was na de valse start in november.”

Volgens Groeneveld en Meijer waren met name de onderzoeken van Psychotrauma Expertgroep ARQ en ZKA consultants belangrijk.

„Uit de presentatie van Arcadis bleek dat er veel zaken buiten hun onderzoeksscope lagen”, zegt Groeneveld. „Toch hadden ze wel een oordeel over de gevolgen. Deze waren tegenstrijdig met de onderzoeken van andere partijen. Zo heeft ARQ geoordeeld dat een azc naast het Infanterie Schietkamp, ISK, een slecht idee is. Ook de resultaten van het onderzoek naar het effect op toerisme door ZKA liet weinig te gissen over. Zij konden in Nederland maar één vergelijkbare situatie vinden met een eventueel azc in Otterlo. In het Drentse Vledder heeft de aanwezigheid asielzoekers wel degelijk een negatief effect op de inkomsten vanuit toerisme. Al met al denk ik dat met name het oordeel over het effect van het ISK op eventuele vluchtelingen heel duidelijk is.”

„Het is in ieder geval goed om te weten dat er naar Otterlo geluisterd is”, besluit Meijer. „We zijn serieus genomen en er is wat met onze input gedaan. We kijken terug op interessant en leerzaam proces.”

Bijlage 17.

De interviews.

Albert Heller

Robin Hazeleger

Albert Heller is verslaggever voor De Gelderlander editie Vallei en houdt zich vooral bezig met de gemeente Ede en heeft de 'politiepet' op. Hij doet ook het nieuws rondom de nooddiensten.

Wat zijn de belangrijkste kernwaarden voor een journalist?

„Ik vind het belangrijk dat je nieuwsgierig bent. Je moet niet te bang zijn en een soort van distantie kunnen creëren. Je mag best betrokken zijn bij een onderwerp maar moet er ook wel weer van los kunnen komen. Je moet, dat wordt steeds belangrijker, goed een verhaal kunnen vertellen.”

Wat maakt een journalist dan anders dan een burgerjournalist?

„Ik heb altijd een beetje afgegeven op mijn eigen opleiding. Die stelde niet zoveel voor. Journalist zijn leer je in de praktijk. Tegelijkertijd heb je wel een soort van professionele basis nodig. Het maakt niet uit of je die bij een baas krijgt of op school. Dit moet om dingen in een breder perspectief te kunnen zien. Ik denk dat het heel erg helpt bij het verslaan van nieuws. Zo kan ik me professioneel ergens om druk maken. De volgende week sta ik er echter ook weer en moet ik misschien weer met die personen in gesprek. Verder ga ik ook niet helemaal los op iemand. Ik ben niet iemand die op veel dingen scheld. Als professional zit je consequent ergens op. Dus je bent er deze week en de volgende week ook. Een half jaar geleden was je er ook. Je kunt trends zien en je kunt ergens bij blijven. Als ik als burgerjournalist een blogje over Veldhuizen ga schrijven, dan kan dat een heel goed, gevat en heel treffend de realiteit van één moment zijn. Maar de realiteit van een jaar kan weer heel anders zijn.”

„Men zegt wel dat de burgerjournalistiek in opkomst is. Sommige burgers zijn echt heel gefocust, maar ik merk toch dat het wel helpt als er een professionele organisatie achter je staat en je dus de rust hebt om te schrijven. Bij een ongeval op de A30 gaat een niet-journalist misschien toch eerst andere dingen doen. Bijvoorbeeld zijn ouders bellen, aan veiligheid denken of wat dan ook. In mijn hoofd zit alleen maar: 'foto's maken, doorsturen naar de digidesk en mensen spreken'.

Hoe relevant is nieuws uit de regio nog, wat is de waarde van lokaal nieuws?

„Het ligt er maar net aan hoe iemand er in staat. Als iemand nieuws niet interessant vindt en alleen maar met zichzelf bezig is, dan zijn we niet zo waardevol. Ik kan dat redelijk relativeren. Tegelijkertijd denk ik dat journalistiek in de regio wel heel belangrijk is. Als een verslaggever alleen vanuit Den Haag of Hilversum even naar de regio gaat, daar een beeld neerzet en weer vertrek om een half jaar later weer terug te komen, dan is het niet echt een verhaal. Ik geloof er in dat je moet weten wat er speelt in je eigen omgeving. Dat vind ik zelf ook fijn. De meeste dingen hoor je gewoon op het schoolplein. Maar sommige dingen niet, dan is het onze taak om zaken te laten zien die niet goed gaan. Bijvoorbeeld op het gemeentehuis in Ede. Daar lopen een paar journalisten rond. Ik ben eigenlijk de enige die nog in vaste dienst is en kan zeggen dat ik fulltime bezig ben met wat er in de buurt gebeurt. Met veel minder journalisten wordt het voor een gemeente of overheid veel makkelijker om dingen naar hun hand te zetten. Ik ben helemaal niet iemand die altijd een kwade agenda ergens achter ziet, maar waar macht en geld is ligt altijd een prikkel op de loer om er iets kwaads mee te doen. Het is goed dat er dan iemand is die in ieder geval een poging doet om dat te controleren.”

„Ik geloof er niet zo in dat mensen als vanzelfsprekend dingen wel te weten komen. Ik geloof juist dat mensen steeds meer in hun eigen kringetje gaan zitten. Je ziet dat met die Facebook-groepen rondom die AZC-discussies. Die pompen alleen maar hun eigen ideeën rond. Ik vraag naar een gesprek met iemand en krijg 'nee' te horen omdat ik te bevooroordeeld ben. Het interview past dan gewoon niet in hun straatje. Als die mensen dan alleen met hun eigen mening

bezig zijn, dan komt er niet echte correcte informatie tevoorschijn. Er ontstaat een heel eenzijdig beeld. Je kunt daar niet alleen tegenin gaan, je moet ook zorgen dat je in die doelgroep komt. Een geluid over wat er speelt na een zo objectief zoektocht willen we aan iedereen laten horen. Dan bedoel ik het complete beeld en de belangen van mensen die meespelen. Mensen zijn veel meer bezig met hun eigen kringetje, hun eigen ontwikkeling en hun eigen wensen. Soms horen ze van ons iets dat daar heel veel impact op heeft. Dan komen ze er soms heel laat achter. Bijvoorbeeld met parkeren in het centrum. Dan heb ik er mijn pen al over leeg geschreven. Maar als dan het besluit er eenmaal is, bedenkt men ineens dat het toch wel vervelend is. Het is niet zo dat de burger niets volgt, maar die burger heeft er wel een platform bij nodig.”

Mensen zoeken elkaar als collectief steeds meer op voor zingeving in het bestaan in de vorm van communities en gemeenschappen. Hoe kan dat?

„Ik ben geen wetenschapper op dat vlak, maar ik denk dat het heeft te maken met gemak. Vroeger was je meer aangewezen op dat wat er in jouw dorp, plaats, buurt of wijk gebeurde en de mensen die daar waren. Dat kon redelijk divers zijn. Ik heb kort de tijd zonder internet nog mogen meemaken. Dan kan je wereld vrij beperkt zijn. Nu kan mijn kind van zeven al gaan chatten met iemand in Zuid-Korea, bij wijze van spreken, ze doet het gelukkig niet. Je kunt heel makkelijk andere werelden vinden die je interessant vind en waar je je bij aan wilt sluiten. De wereld is wat dat betreft heel groot. Je kunt je verstoppen in een bepaalde community of gemeenschap. Het is ook niet gek, want een gemeenschap met gelijkgestemden is fijn. Ik zit zelf bij een kerk. Het mooiste daarvan is soms de tijd na de dienst. Dan sta je nog een uurtje met z'n allen na te kletsen. Je bent met een groep en hebt het gevoel dat die mensen 'van ons' zijn. Ik denk dat het een eeuwenoud gevoel is. Het is ook niet uit te roeien. Veiligheid speelt ook een rol.”

„Misschien is het wel een golfbeweging. Dat mensen er op een gegeven moment wel weer klaar mee zijn. Dat de gemeenschappen mensen verstikken en ze dus weer breder gaan kijken.”

Is er een herzuiling?

„Het is een herzuiling via allerlei glibberige wegen. Je zit niet meer als 'christen' in hetzelfde hoekje, maar de zuil is meer gebaseerd op leuke dingen om te doen.”

Kan een online community net zulke waardevolle berichtgeving opleveren als een nieuwsmedium?

„Ik geloof wel in de kracht van informatie. Zeker in informatie delen op online platforms. Er is heel veel te leren van anderen. Als ik een nieuwe hond heb gekocht en ik weet niet wat ik ermee moet dan is er op een internetfora veel advies te vinden. Dergelijke zaken zijn veel makkelijker binnen handbereik. Er is overal informatie over. Als het gaat over nieuws, merk ik zeker de laatste jaren dat het online heel makkelijk is om een loopje te nemen met de feiten. Het gaat steeds sneller. Onderwerpen moeten veel sneller online, anders doet de concurrent het. Soms staan er dingen op internet die niet kloppen, dan gaan die er een halve dag later vanaf. De onjuistheden kunnen echter al een heel eigen leven gaan leiden. Het is toch ons vak om te checken, checken en nog eens checken.”

„Het kan zijn dat een lezer de overheid helemaal niet vertrouwd. Voor die lezers heeft het ook geen zin om iets te checken bij de gemeente. Die mensen beweren dat wij toch altijd onwaarheden verkondigen, dan ben je snel klaar.”

„Ons vak blijft checken. Wanneer je dat niet doet en steunt op foute berichtgeving, kan het misleidend werken. Binnen zo'n community kan dat enorm uitvergroten worden. Het kan goed gaan, maar ook niet.”

Welke rol speelt de journalist dan voor deze communities?

„Ik denk dat je domweg niet anders kan dan je werk goed doen. Dat doe je door feiten boven tafel te krijgen met goede berichtgeving en niet meegaan met tendensen of emoties. Dat doe je door de zaken gewoon op te durven schrijven, ook als het even niet comfortabel is voor jou of iemand anders. Dat moet je blijven doen. Elke journalist is een beetje eigenwijs. Ik ook. Als ik een bericht zie wat niet klopt, bijvoorbeeld op Twitter, dan ben ik nog wel eens geneigd diegene of dat medium een bericht te sturen en te zeggen dat het niet klopt. Dat heeft lang niet altijd nut.”

„Als je geen duiding geeft, wat blijft er dan nog over? Dan heeft iedereen zijn eigen waarheid.”

Is het ook niet de taak van een journalist om mensen die 'onzin verkopen' een stem te geven?

„Dat is zo en ook dat is weer een verhaal. Als er structureel een groep zonder enige kennis onjuistheden roept, de beeldvorming beïnvloedt en er dus een beeld ontstaat, dan moet je daar iets mee. Ook al kun je niet alle beeldvorming beïnvloeden.”

Welke rol speelt je voor je gevoel in community's?

„Ik kijk mee. Als het echt uit de band springt dan stuur ik eens een linkje. Ik vind als journalist iedere mening prima, maar als er feiten verdraaid worden dan kun je je even laten gelden. Dat kan niet altijd.”

Zou de journalistiek een beroepscode moeten hebben?

„Daar geloof ik niet in. De journalistiek is ook geen homogene groep. Wat ik niet opschrijf, schrijft een ander wel op of andersom. Een beetje medium heeft een statuut, een code en een stijlboek. Hierin staat wat we wel en niet doen. Dat is voldoende.”

„Er zit ook wel een kwestie achter. De regels van de journalistiek gelden nu ook. Het is een heel publiek vak. Alles wat ik doe is open. Ik ben te controleren. Daar hoef ik geen eed voor af te leggen.”

„Ik ben te controleren. Ik conformeer me nu ook aan een redactiestatuut. Als ik me daar niet aan houd, moet ik ook wieberen.”

Is kritiek van het publiek meer of minder waard dan dat van een vakgenoot?

„Het ligt eraan wie de kritiek geeft. Als er kritiek is van iemand waar je over geschreven hebt en je verhaal blijkt niet te kloppen, doe je daar iemand onrecht mee aan. Dat weegt zwaarder dan wat een collega ervan vindt. Doorgaans hecht ik wel meer waarde aan het oordeel van een journalist. Want dat is ook een professioneel. Als hij zegt dat ik mijn werk niet goed heb gedaan, dan raakt dat me meer. Meer dan dat iemand van buiten het een slecht stuk vindt.”

„Journalisten bekritisieren niet veel, maar het gebeurt wel. Ik doe het zelf wel eens op Twitter en dan komen er zure reacties. Als iemand slecht schrijft zal ik daar niks over zeggen. Als ik ergens onjuistheden zie staan of er een verkeerd beeld geschetst wordt, dan zeg ik daar wat van. Je merkt dat mensen dat heel vervelend vinden. Ik toon me dan niet van mijn leukste kant, maar ik ben wel zo eigenwijs om het even te melden.”

„Ik reflecteer op anderen. Hier op de redactie geven we inhoudelijk commentaar. Dat doe ik bij andere journalisten ook.”

„Je merkt wel dat er meteen een soort persoonlijke gevoeligheid is, dat komt ook wel doordat het online is. Bellen blijft het devies, dat doe ik ook te weinig. Als er een cruciale fout staat bij bijvoorbeeld de Ede Stad, dan zou je moeten bellen. Dat heeft echter niks te maken met wie beter is, soms wordt dat wel zo ervaren. Het is nu eenmaal concurrentie.”

In hoeverre staat betrokkenheid regionale journalistiek in de weg?

„Ik ben wel blij dat ik niet over mijn eigen plaats schrijf. Ik merk dat aan mijn collega. Hij woont in Ede en kijkt soms met een hele andere blik naar een probleem in Ede Centrum dan ik. Het is ook ‘zijn’ Ede Centrum. Voor mij is het gewoon een onderwerp. Ik ben wel betrokken, maar anders. Voor mij is het meer een journalistieke discussie. Het is voor om over te schrijven. Die minder directe betrokkenheid helpt. Tegelijkertijd kun je niet zonder een soort van betrokkenheid als journalist. Als je geen mensen kent, bijvoorbeeld de voorzitter van de voetbalclub of de woordvoerder van de gemeente, kom je ook niet achter dingen. Politiek Den Haag werkt niet zo. Je gaat naar elkaar toe en weer van elkaar af. Het is een soort golfbeweging. Je moet er toch elke keer over schrijven. Het helpt wel. De distantie kan heel fris zijn, maar je mist ook iets als je niet je geschiedenis en je connecties hebt.”

Verschillende de morele codes tussen landelijke en regionale journalisten?

„Ik denk dat het voor kan komen. Het heeft met het type medium en met het type journalist te maken. Sommige mensen hebben overal schijt aan. Die vliegen overal naar binnen als een olifant in een porseleinkast. Het maakt niet uit of ze er de volgende dag weer op bezoek moeten.”

„Hier zag je dat met die AZC-procedures. Iemand van buiten komt binnen en probeert zoveel mogelijk visjes te vangen. Als hij bronnen, quotejes, een goed verhaal heeft, gaat hij weer terug. Ik moet dat ook, maar tegelijkertijd moet ik ook met al die mensen een week of een jaar later weer een gesprek aangaan als er weer iets aan de hand is. Het hangt af van het medium. Ik hoor geregeld dat iemand van een landelijke krant ergens langs is geweest en die had dan iets onzinnigs opgeschreven. Vervolgens praat zo iemand niet meer met de pers. Daar heb ik dan mee te doen.”

„Het lastige is dat het niet uit zou moeten maken. Je bent allemaal journalist. Of je er nu een dag, of vijf jaar zit. Je kunt echter niet voorkomen dat je soms anders opereert. Het kan ook dat ik iets niet opschrijf en dat ik daar drie weken later iets voor terug krijg en schrijf ik het alsnog op. Dan heb ik niet de porseleinkast ingegooid. Dat kan ik voor mezelf verantwoorden. Mijn waarden, de waarden van de persoon in kwestie en de journalistieke urgentie zijne eer aangedaan. Je moet het echte verhaal hebben. Geen compromissen doen. Het gebeurt dat een woordvoerder ‘even tussen ons’ zegt hoe het zit, maar je het nog niet op mag schrijven. Als je er dan mee aan de haal gaat, kun je dat één keer doen. Dan vertellen ze je iets niet meer. Het is iedere keer weer een afweging.”

„Off the record is off the record bij mij. Het gebeurt wel eens dat je het ergens anders alsnog bevestigd krijgt. Ik ben niet omkoopbaar. Er heeft ook weleens een wethouder briesend voor me gestaan. Het zij zo. Als er iets mis is, moet je het opschrijven. Het blijft een soort handicap dat je iemand goed kent. Ik interview niemand meer die ik goed ken. Dat heb ik wel eens gedaan en dat ging niet goed. Je hebt een andere pet op en een andere insteek. Ik heb alleen een professionele band met iemand die ik interview, dat kan wel vriendelijk zijn.”

„Het verschil met landelijk zit hem in het feit dat je deel uitmaakt van je regio. In iedereen die je daar tegenkomt kan een verhaal zitten.”

Tony van der Meulen

Robin Hazeleger

Tony van der Meulen heeft Nederlands gestudeerd in Groningen. Heeft bij het Utrechts Nieuwsblad in de hoofdredactie gezeten, later De Tijd geworden en vervolgens samengegaan met HP. Van der Meulen is toen naar Brabant gegaan en daar hoofdredacteur van het Brabants Dagblad geworden. Is daarnaast altijd blijven schrijven.

Wat zijn de belangrijkste kernwaarden voor een journalist?

„Dat hij intelligent is, hoofd en bijzaken goed uit elkaar houdt, inventief is, het ABN goed beheerst en goed is in contactuele eigenschappen.”

Welk streven dan?

„Om toegankelijke journalistiek te bedrijven, dat is iets heel anders dan populaire journalistiek. Want populair is dat je dingen eenvoudiger maakt dan ze zijn. AD is daar heel goed in.”

„Je moet de dingen opschrijven zodat mensen ze begrijpen, maar daarbij wel het onderwerp in zijn waarde laat. Dus niet gaat bukken.”

Wat maakt een journalist dan anders dan een burgerjournalist?

„De journalist heeft een vak. De burger heeft een zekere gedrevenheid. Dat zijn toch verschillende dingen. Ik heb er nooit zo in geloofd. Iedereen kletst maar een eind weg. De journalist is opgeleid om hoofd- en bijzaken uit elkaar te houden. Daarbij vind ik het belangrijk dat je niet alleen hoor- en wederhoor toepast. Daar begint ons werk pas. We moeten uitzoeken wie gelijk heeft. Dat is een vak. Dat moet je beheersen. Veel burgerjournalisten hebben geen vak, maar een mening. Dat kan een goede mening zijn, maar dat is iets heel anders. Bij Wegener hebben ze ooit een keer bedacht dat een derde van de krant gevuld zou kunnen worden door burgerjournalisten omdat dat niks kost. Burgerjournalistiek is eigenlijk in de journalistiek niet van de grond gekomen. Alles wat met sociale media te maken heeft is het uitwisselen van opvattingen. Dat heeft niks met journalistiek te maken.”

Zou uit die uitwisseling van opvattingen waardevolle berichtgeving kunnen komen?

„Geen berichtgeving, interessante opinies. Het probleem met sociale media is dat je niet weet of het waar is. Ze hoeven zich niet te houden aan normale journalistieke wetten. Iedereen gaat z'n eigen gang. De hele burgerjournalistiek gaat volgens hele andere wetmatigheden dan het journalistieke vak.”

Zijn sociale media dan niet meer een interactieve variant op de ingezonden brief in de krant?

„Ja, of wat mensen vroeger allemaal over de heg tegen elkaar riepen. Het is allemaal prachtig, maar het heeft niks te maken met essentie van ons vak. Je ziet wel dat het voor een belangrijk deel de functie van ons vak overneemt. Er is enorm bezuinigd op kranten, waardoor gaten in de markt ontstaan. Dat wordt dus opgevuld door sociale media, omdat die opkomt ernaast gebeurt.”

Hoe relevant is nieuws uit de regio nog, wat is de waarde van lokaal nieuws?

„De waarde van lokaal nieuws is dat het mensen in hoge mate interesseert wat er in hun omgeving gebeurt. Iemand vroeg mij laatst of regionale kranten blijven bestaan. Dat weet ik niet, maar ik weet zeker dat regionale journalistiek blijft bestaan. Dat zal over twintig jaar niet allemaal meer op papier zijn, maar steeds digitaler worden. Je kunt hele goede journalistiek doen die voldoet aan onze normen. Dat is heel wat anders dan dat gekwetter via sociale media. Alle kranten hebben websites, dat zijn journalistieke fora. Er zijn theorieën dat Brussel steeds meer verantwoordelijkheden overneemt en dat daarna er nog twee entiteiten zijn. Dat is Europa en je eigen omgeving. Dat naties steeds minder een rol spelen. Dat is allemaal theorie. Maar ik denk dat iedereen heel erg geïnteresseerd is in zijn omgeving en graag wil weten wat daar gebeurt.”

Mensen zoeken elkaar als collectief steeds meer op voor zingeving in het bestaan in de vorm van community's en gemeenschappen. Hoe kan dat?

„Dat deden mensen daarvoor op een andere manier. Als de sneeuw een halve meter in de straat lag, kwam ook iedereen naar buiten om met elkaar te praten.”

„Door die sociale media is een heel ander menstype ontstaan. Mijn kinderen 'Facebooken', ik heb er niks mee. Het is heel veel gekwek. Ik verbaas me altijd over al die mensen op de fiets die allemaal aan het lullen zijn.”

„Is het aantal vluchtige contacten toegenomen? Hetgeen niet leidt tot heel veel meer zingeving in de samenleving. Dat ze heel veel met elkaar in de weer zijn, maar dat het niet allemaal veel diepgang heeft.”

„Het gaat enorm snel. Ik zou niet weten of het bijdraagt in het intermenselijk contact.”

...

„Het kan ook verschillen per gemeenschap. In een kleine gemeente zijn de lijnen korter en de contacten vlugger.”

„Ik merk totaal niet of het 'ik-tijdperk' is opgehouden. Ik weet niet precies of het anders is dan 30 jaar geleden.”

„Je merkt wel dat mensen, door internet, veel mondiger zijn geworden. Want dertig jaar geleden werden er nog hele zorgelijke stukken geschreven over de zwijgende meerderheid. Dat vonden we toen heel erg. Die zorg is wel voorbij nu.”

„Het heeft wel te maken met de kwaliteit van ons vak. Voor Villamedia heb ik onlangs interviews gedaan met drie verschillende cheffen Buitenland, van de NOS, Telegraaf en Trouw. Die vergeleken het met vijftien jaar geleden. Toen duurde een onderwerp een week. Nu is alles binnen 24 uur gebeurt. In die tijd is iedereen leeggelopen en is alles achter de rug.”

„Daardoor heb ik er niet zo'n zicht op of nou door al dat soort dingen of het nou veel meer sociaal behang is. Het lijkt wel of mensen veel contact hebben maar het gaat echt nergens over of dat het meer oprecht is. Het lijkt er op gekwetter, net zoals je vroeger de dorpspomp of de kroeg had.”

Kan een online community net zulke waardevolle berichtgeving opleveren als een nieuwsmidium?

„Ik denk het niet. Omdat een traditioneel nieuwsmidium professionele journalistiek is. Als je het leest heb je toch wel een gerechtvaardigd vermoeden dat het waar is. Bij alles wat online gebeurt weet je dat niet. Het zijn twee totaal verschillende vormen van communicatie. Het kan zijn dat ik tegen de stroom in vast houd aan ons vak. Ik denk echt dat iets wat door een vakbekwame journalist op een rijtje is gezet toch iets anders is dan dat iemand zelf iets optikt en een knop indrukt.”

„Maar of mensen nou nader tot elkaar zijn gekomen? Ik geloof daar niet in.”

Kan een journalist gebruik maken van die communities?

„Tuurlijk wel. Als je maar weet wat de bron is en wat de status is. Denk aan Wikipedia. Het is niet altijd betrouwbaar, maar het is wel te herleiden waar je de informatie kunt vinden.”

„Het kan je op weg helpen om een bepaald onderwerp te verbreden. Je kunt ook verschillende meningen tegen elkaar zetten. Het maakt natuurlijk niet zoveel uit of je iemands opvatting online terug kunt vinden of dat je die mensen

opbelt. Je moet wel beseffen dat het de opvatting van één iemand is. Vroeger belden we iedereen op. Nu lees je allemaal dingen. Als je er maar dingen uit herleidt en er zelf achter komt wat de waarheid is, maakt dat natuurlijk geen verschil."

Ligt er voor de journalist een taak binnenin die community's?

„Ja tuurlijk wel. Het is heel interessant. Er zijn heel veel mensen die op ongefundeerde wijze allerlei feiten debiteren. Zo wekt Wilders de indruk dat Syriërs verkrachters zijn. Dat is natuurlijk onzin. Er zijn allerlei onderzoeken waaruit blijkt dat er natuurlijk criminaliteit is onder vluchtelingen, maar ook onder de gemiddelde Nederlander. Zes 600 Nederlanders bij elkaar in een hok en ze slaan elkaar op de bek. Journalisten hebben juist een taak."

„Een vrees voor onveiligheid is moeilijk te bestrijden, maar in de journalistiek heb je wel de rol om te kijken waar het op is gebaseerd. Is het, zoals de Telegraaf altijd schrijft, dat je je roomblanke dochter niet meer naar buiten kunt sturen als er asielzoekers zijn? Of is het, ja, er gebeurt wel eens wat maar er gebeurt onder Nederlanders ook van alles?"

„Ik denk dat wij op dit moment in Nederland meer last hebben van rondtrekkende Bulgaren die inbreken dan van asielzoekers. Als journalist kun je dus als taak hebben omdat allemaal eens uit te zoeken."

„Dus geblaas op sociale media kunne journalisten inspireren om niet mee te blazen, maar uit te zoeken hoe het zit."

...

„Ik kreeg als hoofdredacteur een heleboel boze brieven van PVV'ers. Ik heb een aantal keren zo iemand opgebeld, die schrikken zich een ongeluk, met de vraag of ik een keer een kopje koffie met zo iemand mag drinken. Met de vraag waarom ze zo vreselijk kwaad zijn op de samenleving en op mij. Dat is heel interessant. Want vaak zijn het mensen, zonder te generaliseren, die heel wat treurigheden beleefd hebben. Het zijn vaak geen mensen die het leven toelacht, met veel tegenslag. En dan de oorzaak bij maatschappelijke ontwikkelingen zoeken. Terwijl de PVV geen oplossingen biedt."

Zou de journalistiek een beroepseed moeten hebben?

„Ik denk het niet. Het zegt niet zoveel. Elke goede krant heeft een stijlboek en heeft al allerlei afspraken. Als je bij zo'n krant gaat werken, verplicht je je om je daaraan te houden. Nou heeft de raad van journalistiek die ook normerend werkt. Ik heb nog een tijdje in het bestuur van de NVj gezeten, daar was een discussie; kan een NVj lidmaatschap een soort waarmerk zijn? Omgekeerd wat moet je nou als vakbond als iemand zich er niet aan houdt. Het speelde in die periode dat het vliegtuig bij Tripoli was neergestort. Iemand van de Telegraaf heeft het enige overlevende jongetje half verdoofd in bed geïnterviewd. Dat vonden wij in ons vak een schande. Als nu diegene die dat gedaan heeft lid van de NVj is, is het dan een reden om deze uit de vakbond te gooien? Omdat ie jouw ethische regels heeft overtreden. Wij vonden dat dat niet kon. Zo'n eed heeft geen enkele sanctie. Artsen kunnen verboden hun beroep langer uit te oefenen. Als ze teveel mensen doodmaken dan wordt het onaangenaam en houden we er maar een keer mee op. Bij journalisten heb je dat ook niet. Al die plagiatisten die we gehad hebben, komen niet meer aan de bak. Dus zo'n eed kan niet. Ik denk dat je als krant wel veel moet praten over ethische kwesties. Een beroepseed klinkt mooi, maar zegt niks. Ik zou niet weten op wie je moet zweren."

„Ik vind wel dat je altijd moet oppassen met schrijven over dingen waar je bij betrokken bent. Je kan wel maatschappelijk actief zijn, maar houdt dat buiten je vak."

Is kritiek van het publiek minder waard dan dat van een vakgenoot?

„Ik denk het wel. De kritiek van een vakgenoot is vaak veel gericht en inhoudelijker. Kritiek van het publiek is wel heel nuttig. Ik had met het secretariaat altijd de afspraak dat ik, als het kon, kwade lezers aan de telefoon wilde. Want ook in een krant worden fouten gemaakt."

„Er is niet zoveel kritiek van vakgenoten. In Nederland is er nauwelijks de traditie om elkaar te bekritisieren. Want je bent een matennaai of je wilt een wit voetje halen. Er wordt niet zoveel geëvalueerd. Wat is er nou aan essentiële discussie over kwaliteit in ons vak? Alleen mensen worden afgemaakt, maar een ambachtelijk gesprek over hoe we het nou doen met zijn allen is er nauwelijks."

...

„Als je nagaat hoe weinig kranten nog qua budget houden op het gebied van onderzoeksjournalisten, zijn de mogelijkheden ook beperkt."

In hoeverre staat betrokkenheid regionale journalistiek in de weg?

„Helemaal niet. Als je betrokkenheid definieert als erg geïnteresseerd zijn in je eigen omgeving, is dat alleen maar goed. Maar je hebt daarnaast een vak."

„Maatschappelijke betrokkenheid is hartstikke essentieel als je het definieert als betrokkenheid bij de samenleving. Als je het definieert als een soort tunnelvisie dat je alleen maar interessant vindt wat je zelf denkt. Dat vind ik geen goede manier van betrokkenheid."

„Ik vond het als hoofdredacteur prima als mensen maatschappelijke functies hadden. Omdat dat juist goed is. Je moet het wel professioneel invullen."

...

„Voor een journalist is interesse in de samenleving een basisvoorwaarde. Je moet een natuurlijke nieuwsgierigheid hebben over hoe en waarom dingen gebeuren. Daarom vind ik het ook raar dat op scholen voor journalistiek heel weinig de krant wordt gelezen. Dat is juist de drijfveer om dingen te willen weten."

...

„Als je bij een vereniging zit, kun je over van alles schrijven behalve die club. Je moet altijd voorkomen dat je verstrikt raakt in allerlei verschillende belangen. Dus geen maatschappelijke verantwoordelijkheid op je nemen die je als journalist in de weg staan. Een gemeenteraadslid kan prima redacteur buitenland zijn, maar geen raadsverslaggever."

„In een klein dorp wordt je er sowieso al veel sneller meer op aangesproken op wat je schrijft. Omdat er mensen tegen je aan bemoeien. Dat is een keuze. Je hoort veel, maar mensen hebben een mening over je."

Verschillen de morele codes van een regionale journalist met die van een landelijke?

„Ik zou niet weten waarom. Alleen is het ingewikkelder voor een regionale journalist. De relatie tussen een lezer en een volkskrant-redacteur is heel anders dan die van een lezer en een brabantse dagblad-redacteur.”

„Als hier in een fabriek dicht gaat, staan er honderd abonnees op straat. Dus emotioneel zit alles wat regionaal gebeurt veel dicht op abonnees. Dus dat maakt het heel ininteressant omdat je er middenin zit. Aan de andere kant moet je je professionaliteit goed bewaren. Dat je er geen onderdeel van wordt.”

„Je hebt ook commentaren en columns. Dat is een andere vorm dan een verslag. Dan heb je meer ruimte voor persoonlijke observaties.”

...

„Het is ingewikkelder om een mening te hebben over dingen dichtbij. De basisvoorwaarde voor een journalist is overal hetzelfde, maar regionaal opereert wordt je overal vooral mee geconfronteerd. Waardoor het vak dus complexer wordt. Je bent kwetsbaarder omdat veel lezers onderdeel zijn van je verhaal. Het is leuk om die reden, maar minder vrijblijvend. Je moet stevig in je schoenen staan zodat je je niet laat lenen voor allerlei onderwerpen maar bij je vak blijft.”

Wim Mulder

Robin Hazeleger

Wim Mulder is officieel gepensioneerd, maar toch nog freelance schrijver voor diverse regionale media. In 1973 is hij begonnen bij het BDU in Barneveld. Hier is hij bezig geweest met het opzetten van Ede Stad, later is hij in Ede ook verantwoordelijk geweest voor de eerste 24-uurs kabelkrant in Nederland. De krant was onderdeel van Ede Stad. Hij werd adjunct-hoofdredacteur van de BDU krantencombinatie. Deze bevatte vijftien nieuwsbladen die verschenen in het gebied van Dronten tot Gorinchem.

Na twee jaar werd hij benaderd door Wegener. Hij was verantwoordelijk voor het opzetten van een huis aan huiskrant in Arnhem. Later was hij redactioneel manager/hoofd redactie. Later was hij onderdeel van de hoofd redactie huis aan huiskranten voor de Vallei/Betuwe en Nijmegen/Achterhoek. Zijn uiteindelijke vertrek viel samen met de bezuinigingen vijf jaar geleden.

Wat zijn de belangrijkste kernwaarden voor een journalist?

„Een journalist moet betrouwbaar zijn en op de hoogte zijn. Hoewel complete neutraliteit en objectiviteit niet bestaan, moet je daar toch naar streven. Als journalist geef jij de informatie en de ontvanger moet op basis daarvan maar z'n eigen oordeel geven. Die info moet wel kloppen, je moet niet gaan sturen. Zeker lokaal niet. Dan loop ik buiten met de hond en voor ik de hoek om sla word ik al aangesproken. Je moet ook zorgen dat je goed voorbereid bent en weet waar het overgaat. Niet gehinderd door enige kennis op papier of op een website.”

Geldt dat regionaal meer dan landelijk?

„Iemand vertelde mij ooit; ‘Als ik van een landelijke krant vanuit het kantoor in Amsterdam naar Groningen ga voor een verhaal, dan zie ik waarschijnlijk die mensen nooit meer terug. Er kan een keer een kwaad telefoontje komen, maar dat is het dan.’

In de regio zit je er middenin. Ze kennen je. Of je nou op het voetbalveld, bij de kerk of bij de slager bent. Je komt iedere keer weer iemand tegen die kan vinden dat hij of zij door jou niet goed behandeld is. Elke keer wordt je daar weer op aangesproken. Ik denk dat het een iets grotere zorgvuldigheid vraagt.”

Wat maakt een journalist dan anders dan een burgerjournalist?

„Het vakmanschap en de capaciteiten om het nieuws te filteren en op waarde te beoordelen. Geen flauwekul rond bazuinen. Het is ontzettend makkelijk om mensen op te fokken en te mobiliseren. Het domino-effect is er niks bij tegenwoordig met social media. Er is een gigantische hoeveelheid informatie. Ik denk dat er toch een zeef tussen moeten zitten om de ruis te proberen weg te halen.”

Hoe relevant is nieuws uit de regio nog, wat is de waarde van lokaal nieuws?

„Heel groot. Ik denk dat door globalisering en alle nieuwe media die er zijn weten we binnen drie minuten of er in Congo-Kinshasa of Congo-Brazzaville iets gebeurd is. Mensen willen echter het nieuws dicht bij huis ook weten. Als er hier in dit dorp een ambulance heen crost, dan willen mensen toch wel graag weten wat er aan de hand is en waarom dat voertuig voorbij komt denderen. Ik denk ook dat mensen wel geïnteresseerd zijn in wat het lokale bestuur in je directe woonomgeving doet. Mensen doen bijvoorbeeld over onroerendzaakbelasting redelijk nonchalant, maar oh wee als de hondenbelasting met vijf euro verhoogd wordt. Dan slaat iedereen op tilt. Het illustreert dat het kleine nieuws er heel erg toe doet.”

Mensen zoeken elkaar als collectief steeds meer op voor zingeving in het bestaan in de vorm van communities en gemeenschappen. Hoe kan dat?

„Ik denk dat iedereen toch op zoek gaat naar lotgenoten waarmee je iets kunt delen. In het verleden was heel Nederland verzuimd. De zuilen zijn weg. CDA-voorman Buma zei; ‘Als we een dak boven ons hoofd willen, moeten er wel zuilen zijn waar deze op kan rusten.’ Ik denk dat daar wel een kern van waarheid in zit. Je kunt niet alles alleen. Hoe individueel de maatschappij ook is. Er zijn er maar een paar die zich dat kunnen permitteren en hier voldoende kennis en ruggengraat voor hebben. De meesten hebben elkaar toch nodig in een al dan niet virtuele gemeenschap.”

Is er een herzuiling?

„Ja, maar dan wel op basis van hele andere dingen dan geloofsovertuiging. Het feit of je Jan met de pet bent of bij de upper ten hoort, of dat je katholiek bent. Daar zijn nog wel restanten van, zeker in deze omgeving (*red: gemeente Ede*). Ik zeg wel eens gekscherend, om Lunteren-De Valk kun je hek heen zetten. Ik bedoel dat niet negatief. De mensen daar zijn een uitzondering. Allemaal zijn ze met hetzelfde bezig en denken ze hetzelfde over dingen. Daarom is het ontzettend hecht. Het is niet voor niets dat er nu een verpleeghuisvoorziening komt, louter gebaseerd op die groep orthodox-christenen die daar woont die toch terug willen naar die omgeving.”

Zijn de zuilen dan nooit helemaal weggeweest? Want er is in de jaren '60 en '70 wel degelijk een opkomst van individualisme geweest. Nu lijken mensen echter steeds meer samen te klitten. Of is dat altijd al zo geweest?

„Ik denk dat individualisering op een gegeven moment doorgeschoten is en dat mensen zich toch eenzaam waren. Het is dan wel heel makkelijk om met een clubje bij elkaar te kruipen en samen toch iets bereiken. Mensen krijgen dat toch het gevoel dat ze ergens thuis zijn.”

Kan een online community net zulke waardevolle berichtgeving opleveren als een nieuwsmidium?

„Lastig. Ik denk dat het weinig gebeurt, maar ik sluit niet uit dat het kan. Mensen kunnen zich verdiepen in zaken die spelen. Jantje kan met een onderwerp komen waar hij veel over gelezen heeft of tegengekomen is. Vervolgens roept een ander lid dat hij wat anders is tegengekomen. Als je op die manier van alle kanten opinies krijgt. Dan kun je tenslotte best tot een waardevol geheel komen. Ik moet eerlijk zeggen dat ik toch de voorkeur geef aan lokale journalistiek.”

Komt dat ook doordat er bij communities vaak een doel achter het bericht zit?

„Ik constateer de laatste tijd mensen vaak in het wilde weg wat roepen, beledigend tekeer gaan en punten roepen die voor geen meter deugen. Ik heb tijdens de AZC-discussie in de gemeente Ede in Lunteren dingen voorbij zien komen waar je bijna plaatsvervangende schaamte van zou krijgen. Bijvoorbeeld plaatje van de Goudsberg (*red: AZC-locatie in Lunteren*) met mensen in boerka erbij en de tekst 'de kleding anno 2018'. Ik kan daar niks mee. Als je dan op Facebook ziet hoeveel duimpjes er worden opgestoken. Ik weet niet of je daar ook iets mee dient. Misschien een uitlaatklep, maar meer ook niet.”

Welke rol speelt de journalist dan voor deze communities?

„Hij kan een rol spelen als leden van een community zich baseren op de info van de publicaties van de betrokken journalist. Hij kan ook iets betekenen door te signaleren en te publiceren over het feit dat die community ergens mee bezig is. Het komt van twee kanten. Zowel info leveren als naar buiten brengen. Misschien wonen hier in de straat ook wel drie mensen die zich graag willen aansluiten bij zo'n community, maar niet weten dat deze er is. Volgens mij gebeurt dat ook steeds vaker. Dat er verwezen wordt naar Facebook, Twitter, een website of een blog. Hij speelt er ook een rol in om te signaleren wat er op het web aan de hand is.”

...
„De journalist reikt de informatie aan, maar het is niet zo dat hij bepaald wat de ontvangers ermee doen of ermee heen moeten.”

...
„Er zal wel een verschil zijn in de reacties van verschillende communities.”

...
„Als een journalist wil sturen, dan kan hij beter een commentaar schrijven onder de eigen naam.”

...
„Als een community iets aanklaagt, is het ook aan de journalist om te checken of de probleemstelling en de informatie wel klopt.”

Zou de journalistiek een beroepseed moeten hebben?

„Nee, ik vind van niet. Bij alles wat je doet zou het ethisch verantwoord moeten zijn. Of het nu de aannemer is die een reële prijs voor zijn werk rekent of dat een journalist is. Het is niet zo dat het nou zo'n apart beroep is. Je bent geen arts of jurist. Je moet jezelf niet belangrijker maken dan je bent. Neemt niet we dat ik vind dat je altijd ethisch verantwoord bezig moet zijn.

Kulvoorbeeld, maar de ene keer kan het zijn dat je een verhaaltje moet maken bij de bakker die een nieuwe zaak opent. De bakker geeft je een prachtige cake mee. Die mag je aanpakken, maar als dat ding gegeven wordt met de duidelijke bedoeling jou te beïnvloeden, laat hem dan maar in de etalage liggen. Onbenullig voorbeeld, maar het schetst wel wat ik bedoel.”

Is kritiek van het publiek meer of minder waard dan dat van een vakgenoot?

„Ik denk dat kritiek van een vakgenoot vaak wat professioneler onderbouwd is en dus kun je er misschien iets meer mee. Aan de andere kant als er vanuit het publiek kritiek komt op wat je doet of gedaan hebt, dan zul je toch ook heel serieus moeten afvragen of je het wel goed gedaan hebt. Ik vind kritiek prima. Het houdt je scherp en behoed je voor gemakzucht en even afraffelen zonder hoor en wederhoor. Tenzij iemand niet thuis geeft als je het bij hem navraagt. Dan moet zo iemand het zelf weten.

Professionele kritiek kun je sneller wat mee. Ik heb in het begin ook wel eens een flinke ketser gemaakt. Dan tikt felle kritiek van een collega harder aan dan dat je op straat iemand tegenkomt die je op je fouten wijst.”

Stel dat er echte fouten, vergissingen of verkeerde aannames gemaakt in je onderzoek. Kom je daar in het vervolgartikel op terug?

„Absoluut. Je moet ethisch verantwoord bezig zijn. Het moet gewoon kloppen en niet onnodig kwetsend zijn. Je moet er niet op uit zijn er zelf beter van te worden.”

In hoeverre staat betrokkenheid regionale journalistiek in de weg?

„Ik weet niet of het in de weg staat. Ik denk wel dat hij omzichtiger zou moeten opereren en misschien ook wat vaker dan een landelijke collega dingen uit zou moeten leggen. Hij zou vaker moeten verklaren waarom iets niet kan, niet hoort of niet past.”

...

„Ik denk dat transparantie nodig is. Afspraak is afspraak. Daar kom je het verst mee. Als mensen je kunnen vertrouwen krijg je dingen te horen die misschien niet voor publicatie zijn, maar wel heel geschikt als informatie om in je achterhoofd te houden.

Bijvoorbeeld het contact met de politie is heel erg veranderd. Vroeger kwam je langs en had je iedere dag een persgesprek, zelfs als er niets te melden is. De voorlichter vertelde je gewoon alles. Niet alleen het goede politienieuws over boeven vangen, maar ook als er drie vandoor waren gegaan dan melde hij dat. Nu hoor je dat niet meer. Het draait allemaal om imago. We hebben nu overal voorlichters en mensen die spinnen. Als er weer een stukje weiland verkocht is heb je altijd wel weer een wethouder die daar heel blij mee is. Terwijl dat gewoon z'n werk is.”

Staat dat de waakhondfunctie in de weg?

„Nee. Het hangt er vanaf hoe je ermee omgaat. Ik heb bijvoorbeeld wel eens gehad dat ik ergens achter kwam wat het gemeentebestuur in Ede niet zo heel leuk vond. Ik werkte bij een krant die de perspublicaties van de gemeente Ede had en ze deden een kleine suggestie over de commerciële pagina. Alsof ze weg zouden lopen als we te vaak moeilijk deden. Daar heb ik met mijn toenmalige directeur ook keiharde afspraken gemaakt. Als ze daar lastig over deden moesten ze bij de directie zijn. Soms weigerde wethouders te reageren. Als je dan tegen de secretaresse zei dat dat niet uitmaakte want we publiceren het toch, dan kwam er negen van de tien keer snel een telefoontje en kon het ineens wel. Maar goed, het is een drama nu. Al die persvoorlichters.”

...

„Gaaf het een keer mis op het gemeentehuis omdat een willekeurige ambtenaar iets teveel heeft gezegd dan zie je de reactie en gaat de boel helemaal op slot. Dan gaat er een hek omheen en moet alles weer via voorlichting en communicatie.”

De regionale is journalist is betrokken en heeft door zijn contacten vaak meer kennis van de regio. Transparantie. Is reflectie ook niet heel belangrijk?

„Ik denk dat dat bijna een automatisme is. Je kunt iemand tegenkomen bij de slager. Het moet wel kloppen wat je doet, maar ik kan niet garanderen dat alles altijd klopt.”

Verschillende de morele codes tussen landelijke en regionale journalisten?

„Dat weet ik niet. Ik denk dat dat van het medium afhangt. Zo benadert het NRC het nieuws toch anders dan actiekant De Telegraaf, als zij iets hebben dan pakken ze uit en lijken alle nuances zoek te zijn. Maar dat is hoe daar gewerkt wordt en dan moet je er verder ook niet moeilijk over doen. Je kunt het er zowel persoonlijk als professioneel niet mee eens zijn, maar er is daar voor gekozen en er is verschil tussen kranten. Het Parool is vrolijker dan de Volkskrant. Ik weet niet of je een verschil kunt zien tussen de aanpak van een landelijke of regionale krant. Je focust je extra op wat je doelgroep interessant vindt. De Barneveldse Krant besteedt meer aandacht aan gemotoriseerde sporten dan de gemiddelde krant. Dat leeft in het gebied waarin je werkt en daar zijn de keuzes op gebaseerd.”

...

„Betrouwbaarheid, ik ben loyaal. Het moet ook zinvol zijn wat ik doe. Zinvol voor de lezer. Ik citeer dan een hoofdredacteur van 35 jaar geleden. ‘Als het kul is wat je brengt, is het zonde van de bomen.’ Ik vind het nog steeds, al gebruiken we minder bomen.”

...

„Ik kom sneller iemand waar ik over geschreven heb tegen bij de slager dan de landelijke journalist die voor een verhaal naar Groning reist.”

...

„Mensen snappen het wel als je uitlegt waarom iets niet kan.”

André van der Velde

Robin Hazeleger

André van der Velde is regiodirecteur van de Barneveldse Krant. Hij is verantwoordelijk voor de regiopagina's in de Barneveldse Krant, die bevatten onder andere de plaatsen Wekerom, Otterlo en Harskamp. Hij is ook verantwoordelijk voor de cultuurkatern. Hij is eveneens verantwoordelijk voor de coördinatie van de huis-aan-huiskranten De Woudenberg en De Scherpenzeelse Krant.

Wat zijn de belangrijkste kernwaarden voor een journalist?

„Objectiviteit en onafhankelijkheid zijn hele belangrijke kernwaarden. Maar als je het hebt over objectiviteit kun je nooit honderd procent objectief zijn. Je maakt altijd keuzes, maar als je ervan bewust bent dat het niet honderd procent kan helpen het je om zo objectief mogelijk te zijn.”

„Het is een vereiste om het zo goed mogelijk te zijn. Alleen het is onmogelijk omdat het altijd een mens is die de keuzes maakt. Je bent onderhevig aan allerlei emoties en ideeën. Je hebt zo je belangen. Dat speelt altijd een rol. Soms ben je er niet van bewust. Als journalist moet je er altijd van bewust zijn dat het wel een rol speelt. Als je dat bent, kan je een zo objectief mogelijke keuze maken.”

...

„Ik probeer als journalist zo onafhankelijk mogelijk te zijn. Dat is richting de politiek en richting de mensen die ik spreek. Ik probeer mijn positie zo onafhankelijk mogelijk te houden. Ik schrijf niet over de club waar ik privé bij betrokken ben. Ik zal de redactie informeren, maar schrijf er niet zelf over. Zo houd je je positie zuiver. De redactie is onafhankelijk. Het is wel zo dat ik de lijn van mijn bedrijf heel erg onderschrijf. Dat betekent positief kritisch zijn. Wanneer een bepaald bedrijf die ook adverteert in de krant onder vuur ligt, zullen we altijd kritisch zijn en het blijven volgen. We hakken het echter niet de grond in. Daar kan ik mij volledig in vinden.”

Wat maakt een journalist dan anders dan een burgerjournalist?

„Een opleiding al dan niet in combinatie met het in dienst zijn van een nieuwsorganisatie. Het zijn er heel veel en het medialandschap is heel erg ruim en breed. Sommigen mopperen op de media, maar wat zijn nou de media? Je hebt hele serieuze media en ook wat minder serieuze. Dat is het speelveld.”

Moet er nagestreefd worden dat ook burgerjournalisten de gedragsnormen kennen?

„Binnen een redactie zijn die waarden en normen min of meer geborgd. Je houdt je er aan. We hebben van onze uitgever bepaalde uitgangspunten meegekregen, zoals kwaliteit, hoor en wederhoor, geen onterechte heisa veroorzaken en natuurlijk positief kritisch zijn. Wij hebben een bepaalde rol in de maatschappij die mijn bedrijf heel erg serieus neemt. De journalisten die in dienst zijn van het bedrijf hebben op die manier iets meegekregen waar zo door het bedrijf, de hoofdredacteur en elkaar aangehouden worden. Dat is een belangrijk mechanisme. Burgerjournalisten die dat mechanisme niet hebben en individueel opereren, kunnen tegen problemen aanlopen. Ze kunnen keuzes maken die een journalist in een organisatie niet zou maken. Je ziet ook dat het allemaal een beetje naar elkaar toegroeit. Dat ook journalisten misschien vaker keuzes maken die een aantal jaren geleden niet door hen zouden zijn genomen. Mede door de invloed van de burgerjournalistiek.”

Hoe houd je ‘independence from those you cover’?

„Het is soms wel lastig, ik probeer het wel. Ik ben nu niet in de positie dat ik aan verslaggeving doe. Ik ben coördinerend redacteur voor plaatsen waar ik niet woon. Maar ik heb lang verslaggeving gedaan in Amersfoort waar ik ook woonde. Dan ken je politici. Dan wordt een bepaald spel gespeeld. Dat spel vind ik heel erg leuk. Sommigen zijn heel amicaal, sommigen zijn heel vriendelijk (op het vriendschappelijke af bijna). Dat zorgt voor een bepaald soort wantrouwen bij mij. Dat vind ik goed. Ze behandelden me op die manier omdat ik journalist was daar.”

„Iemand met wie je het goed kan vinden, kan later onderwerp worden van pittige nieuwsverhalen. Ik heb dat ondervonden in Amersfoort met de Stad Amersfoort. Ik ging er werken met een collega om er de kwaliteit wat op te krikken.”

„Een van de politici die we, los van elkaar, leerde kennen was een raadslid van de PvdA. Ramón Smits Alvarez. Hij was supervriendelijk voor ons. Een vriendelijke en ambitieuze jonge knap. Iemand die zijn visie heel goed kon verwoorden en af en toe heel fel was om iets voor het voetlicht te krijgen. Die zocht meteen contact met ons. Dan vind je zo’n figuur ook wel sympathiek. Er speelde van alles. Op een bepaald moment kregen we signalen dat er iets met hem aan de hand was. Lang verhaal kort, we hebben een verhaal over hem geschreven waardoor hij min of meer gedwongen werd om af te treden. Dat gebeurde ook. Hij had dingen verklaard over een ander raadslid en deed daarbij de suggestie alsof die persoon niet van kinderen kon afblijven. Dat werd een gedoe over de juiste bewoordingen daarvan. Hij heeft dat gerucht verspreid binnen een klein kringetje van politici van diverse partijen. Daarmee creëerde hij stemming tegen die persoon. Dat is heel kwalijk. Hij is intern gestraft. Wij kwamen daarachter. Dat betekende dat wij gingen graven. Dat leidde tot zijn aftreden. Hij was heel boos op ons, maar wilde toch weer de politiek in. Hij zocht weer contact. Maar wij waren ook wel zo professioneel om het weer te normaliseren.”

„Later kwam hij in het landelijke nieuws nadat hij tienduizenden euro’s uit de partijkas had gestolen en vervolgens zelfmoord in Spanje pleegde. Een hele bizarre ontwikkeling.”

„Je kunt iemand mogen, maar je moet een bepaalde professionele afstandelijkheid houden. Dat deed verdomde veel pijn. We hebben er veel over gepraat of we het nu wel of niet moesten doen. Hij wist het en heeft me er ook over aangesproken. Ik kon er niets over zeggen. Een hele rare situatie, maar we dienden een maatschappelijk belang. Een gekozen raadslid die op zijn falie had gekregen omdat hij bepaalde dingen geroepen had moest naar buiten komen. De Amersfoorters hebben recht om te weten dat het gebeurd is.”

Wordt de macht anno 2016 nog altijd op een correcte manier gemonitord in uw regio?

„Kan je het op een correcte manier monitoren? Al is dat wat filosofisch. Ik denk dat de lokale journalistiek een belangrijke rol speelt. Die rol is landelijk enorm minder geworden. De taak van waakhond wordt in Barneveld enorm goed uitgeoefend door de verslaggevers en redactie van de Barneveldse Krant. Er is geen andere gemeente in Nederland waar elke dag weer zoveel lokaal nieuws tevoorschijn komt. Je ziet ook de macht van de Barneveldse Krant. Die zit erbovenop, houdt dingen in de gaten en meldt misstanden. Voor Ede, Woudenberg en Scherpenzeel maakt de BDU meer gebruik van freelancers. Die kwaliteit wisselt. De bedoeling is dat het politiek gecoverd wordt. Dat gebeurt in Ede vrij goed. In Woudenberg en Scherpenzeel redelijk.”

„Het is een nadeel dat je als redactie gebruik moet maken van freelancers. Ik zou veel liever zien dat die verslaggevers in dienst zijn van de krant. Dat geeft hen meer ruimte om in de wandelgangen aan hun nieuws te komen. Het zorgt echt dat

ze onafhankelijk kunnen zijn, ten allen tijden zodat je daar als redactie nooit over hoeft te twijfelen. Ze hebben er geen andere functie naast. Je moet er natuurlijk vanuit gaan dat ze kunnen scheiden, maar persoonlijk heb ik liever dat de verslaggevers in dienst zijn van de krant. Zodat ze heel strak aangestuurd worden en meer tijd en ruimte hebben om diepgang te zoeken. Verslaggevers investeren meer tijd in contacten in de wandelgangen. Alles wat zij te weten komen gaat naar de Barneveldse Krant en niet naar een ander medium. Dat vind ik het lastige van het gebruik van freelancers.”

Hoe relevant is nieuws uit de regio nog, wat is de waarde van lokaal nieuws?

Mensen zoeken elkaar als collectief steeds meer op voor zingeving in het bestaan in de vorm van community's en gemeenschappen. Hoe kan dat?

„Mijn eerste associatie is de verzuiling waar we vandaan komen en ons voor een deel aan ontworsteld hebben. De mens is een kuddedier. De mens zoekt altijd aansluiting bij mensen die op een bepaald vlak hetzelfde denken of hetzelfde doen. De sociale media hebben dat nog eens veel meer mogelijk gemaakt. Dat sluit aan bij het wezen van de mens.”

...

„Er zijn verschillende collectieven. Dat is uniek. De mensen maakt z'n eigen keuzen over bij welke collectiefjes hij zich aansluit. Een ander sluit zich weer bij andere collectiefjes aan. Er is een overlap. Wat is vrijheid? In zeker zin is het de ultieme vrijheid.”

„De community's zijn er en zijn makkelijk te vinden. De mens kiest ze zelf uit.”

Kunnen online community's net zulke waardevolle berichtgeving leveren als een nieuwsmedium?

„Het voordeel van een journalistieke organisatie is dat er bepaalde journalistieke waarden en normen aan de publicaties ten grondslag liggen. Een community die over zichzelf en in die bepaalde interesse sfeer van die community bericht kan heel interessante informatie opleveren. Maar dat is niet per saldo. De onafhankelijkheid en het streven naar objectiviteit ontbreken. Hoor en wederhoor misschien ook. Onafhankelijk afstand nemen en willens en wetens wat je ook tegenkomt berichten ontbreekt misschien. Het nieuws waarvan jij vindt dat je je publiek op de hoogte moet brengen, ook al is het negatief, ontbreekt misschien ook. Een organisatie die achtergrond en bepaalde belangen heeft maakt misschien andere keuzes daarin.”

Welke rol kan de journalist voor de community spelen?

„Ik vind het lastig. Als een journalistieke organisatie een website heeft, dan is dat ook een community. Je zit ook op Facebook en Twitter.”

„Ik volg via Twitter en Facebook flink wat personen en organisaties die van belang kunnen zijn voor het nieuws. Ik kijk wat er speelt. Dat gaat dwars door alle community's heen. Als ik iets tegen kom wat ik bijzonder vind of juist omdat het misstanden zijn, registreer ik dat. Ik zou er iets mee kunnen doen. Dat betekent niet per se iets voor die community.”

„Als ik een nieuwtje tegenkom met iets wat speelt binnenin een bepaalde community, lat ik dat los binnen de redactie en maken we er een eigen verhaal van binnen onze waarde en normen. Dat maakt niet uit. Dat is onze taak. Dat krijgen ze misschien ook terug, dat is niet aan ons. Ik volg vooral die community's, dat geldt ook voor mijn collega's. Ik houd ze in de gaten. Als er iets bijzonder is, gaan we er op onze wijze mee aan de slag.”

„Er is wel een afstand. Ik ben ook niet betrokken bij community's om daarvoor te schrijven bijvoorbeeld. Zeker niet vanuit mijn rol als journalist hier. Ik bekijk die community's, als het nieuws oplevert dan trekt het mijn aandacht. Dat kunnen zowel leuke als opmerkelijke dingen zijn. Dan doen we er wat mee.”

„Nieuws komt bij ons en de redactie gaat dat checken. We gaan journalistiek te werk. Als de verhalen van een community niet kloppen, zal het ook in het bericht staan. Dan zal dat ook weer teruggekoppeld worden. Het wordt natuurlijk gepubliceerd, maar je vraagt hen ook om een reactie. Als het anders zit dan men beweert, worden die ermee geconfronteerd. Vooral om te weten hoe ze daar tegenover staan. Of ze weten dat het niet klopt, niet om iemand een dienst te bewijzen, maar om je werk gewoon goed te doen als journalist. Om een zo groot mogelijk verhaal te kunnen schrijven.”

...

„Ik zie de rol van het bieden van een platform voor discussie nog niet 1, 2, 3 weggelegd voor de redacteuren van de Barneveldse Krant.”

Klinkt een klein beetje als een ivoren toren.

„Ik zie het niet als een ivoren toren. Als wij als organisatie bepaalde keuzes gemaakt hebben, lichtten we dat zonder problemen toe. Wij zoeken alleen niet zelf de organisaties op om onze werkwijze onder de aandacht te brengen. We zien het niet als onze taak om anderen op te voeden op dat vlak. Maar als ze geïnteresseerd zijn in onze journalistieke werkwijzen en ze doen een beroep op ons, dan zal iedereen dat leuk vinden op te doen.”

...

„De Barneveldse Krant leeft echt in de samenleving. Mensen zien zich niet als abonnee, maar zijn echt lid van de krant. Er is een andere krant van Wegener geweest, dat was bijna een dagblad. Iedere werknemer hier dacht dat die krant de Barneveldse Krant enorm pijn zou doen, dat bleek niet zo te zijn. Ze maakten fouten en waren niet heel goed op de hoogte van wat er speelde. Uiteindelijk heeft die krant het niet gehaald. Men koos heel nadrukkelijk voor de Barneveldse Krant.”

Dat is vrij uniek. Vraagt men minder snel om verantwoording?

„Nee, dat is niet waar. Als er een fout gemaakt wordt mopperen ze enorm op de krant. Er valt veel op de Barneveldse Krant aan te merken. Het is een rotkrant, maar wel onze krant. Zo wordt er naar gekeken. We hebben zat critici. Men kan allee niet om ons heen. We hebben een stevige rol in de maatschappij. Het werkt lokaal heel erg sterk. Mooie verhalen, passies, het harde nieuws en ook het knullige nieuws vind je allemaal in de Barneveldse Krant.”

Zou de journalistiek een beroepseed moeten hebben?

„Een interessant punt. Het speelt ook een beetje bij de NVJ. Moet je mensen die zich niet houden aan journalistieke regeltjes royeren als lid? Dat is een hele moeilijke. Ik houd niet zo van dat soort dingen. Media is heel erg breed. Er zijn hele diverse soorten media. Het is soms wel een probleem dat je op die grote hoop geknikkerd wordt. Het enige dat je kunt doen is je vast houden aan de wijze waarop je hoort te werken. Ik ben ervan overtuigd dat je op die manier jezelf ook profileert. Daar ligt ook je kracht. Mensen zullen altijd roepen dat een je je werk niet goed gedaan hebt. Soms hebben ze gelijk, soms totaal niet. Ik denk niet dat een eed daar iets aan gaat veranderen. Het is meer een dingetje voor journalisten onderling en niet naar het publiek toe.”

Is kritiek van het publiek minder waard dan dat van een vakgenoot?

„Het is andersoortige kritiek. Ze zijn beiden heel waardevol. Maar het hangt er vanaf wie wat zegt en wat het onderwerp is. Als een collega mij ergens op aanspreekt, zal het vaak een journalistiek punt zijn, of het is niet duidelijk genoeg geschreven of het neigt teveel naar een mening. Voor een journalist is dat binnen redactie is dat super waardevol. Zo behoud je direct de waarden. Bij ons zijn die dingen heel erg belangrijk. Het is niet zomaar een vraag. We houden elkaar scherp.”

„Het publiek is natuurlijk ook heel erg belangrijk. Die wijzen je op bepaalde dingen. Het kan zijn dat je niet helder genoeg bent. Misschien ben je te kort door de bocht geweest. Sommige mensen mopperen op iets terwijl je het juist op een kernachtige manier hebt samengevat.”

In hoeverre staat betrokkenheid dan een regionale journalist in de weg?

„Dat hoeft helemaal niet. Je hebt altijd wat dilemma's. Men is zich daar heel goed van bewust en weet heel sterk de eigen rol. Bij ons op de redactie kun je alles in de groep gooien. Dat wordt gewaardeerd. Er rolt iets uit. Dat is ook een nadeel aan freelancers. Ik geef altijd aan hen aan dat ik het leuk vind om te brainstormen over een onderwerp. Dat is heel waardevol denk ik. Als ik het zelf niet weet, gooi ik het in de redactie in de groep.”

„Journalistieke en professionele afstandelijkheid zijn dan heel relevant. Onafhankelijk en zo objectief mogelijk zijn is mijn streven. Daarmee dus mijn publiek te informeren.”

„De waarheid is een persoonlijke kwestie. Het blijft mensenwerk. De waarheid ligt in het midden en deze moet je zo goed mogelijk benaderen.”

„Ik zie de redactie als een geheel. We hebben verschillende achtergronden en verschillende karakters. Wat ons bindt is dat we zo goed mogelijk journalist proberen te zijn. We hebben verschillende denkwijzen. Zo functioneert die redactie heel erg goed. Andere redacties, zoals de BDU is gaan werken, is er een coördinator op huis-aan-huisbladen gezet. Iemand uit Doetinchem doet nu de Stad Amersfoort. Die was daar nog nooit geweest. Dat past in de visie van mijn bedrijf, iemand coördineert. Verslaggevers zitten in de haarvaten van de samenleving. De coördinator hoeft alleen maar ja of nee te zeggen. Zo eenvoudig is dat. Dat is anders dan bij de Barneveldse Krant. Deze werkwijze werkt voor huis-aan-huisbladen. Je ziet dat het botst. Freelancers hebben te veel vrijheid toegeëigend. Zij mogen publiceren, zij mogen bijna klakkeloos hun verhalen aanleveren, soms van hele slechte kwaliteit. Journalistieke mores werden er nauwelijks op losgelaten. Redacteuren hadden geen tijd om die check te doen. Het bedrijf wil ook dat die freelancers verhalen aanleveren die een op een de krant in kunnen. In de praktijk blijkt dat je er niet altijd kwaliteit door krijgt. Of je moet een aantal hele goede freelancers hebben die dat waar kunnen maken. Daar zitten soms ook haken en ogen aan.”

Vier termen komen steeds terug; kennis, reflectie, betrokkenheid en transparantie. Is de transparantie hier niet te weinig naar de lezer toe?

„Fouten geven we toe en publiceren we. We rectificeren geregeld en dat is heel belangrijk. Wij houden community's in de gaten. Ik vind ons vrij transparant. Ik zou geen nieuwsorganisatie weten die dat veel beter doet.”

„We leggen dingen uit. Bieden soms onze excuses aan. Dat is heel erg belangrijk. Als mensen geïnteresseerd zijn in hoe wij werken, mogen ze dat weten. Als ze bellen, leggen we het uit. Mensen mogen altijd een ingezonden brief schrijven. We zijn blij met mensen die kritiek op ons hebben. Geef het maar aan als het niet deugt. Roep ons maar tot de orde.”

„Echt iets kritisch aan de kaak stellen wordt niet altijd op prijs gesteld. Als je van persberichten een echt nieuwsbericht maakt, vragen mensen zich soms af waarom dat oorspronkelijke leuke stukje er niet in staat.”

„Organisaties en mensen kunnen altijd bellen voor toelichting. Soms veranderen richtlijnen binnenin een uitgeverij. Gaan we dat communiceren in de krant? Dat heeft geen zin volgens mij. Men ziet de veranderingen en ik ben altijd bereid om toelichting te geven. We proberen alleen verloren terrein terug te winnen.”

Wim Vonk

Robin Hazeleger

Wim Vonk is content manager van verschillende titels bij BDU Media. De belangrijkste is het dagblad Barneveldse Krant. Ede Stad, Stad Nijkerk, De Puttenaer, Scherpenzeelse Krant en De Woudenbergse zijn ook titels die onder hem vallen.

Wat zijn de belangrijkste kernwaarden voor een journalist?

„Het mooiste is onafhankelijkheid. Dat zou je moeten zijn. Objectief, betrouwbaar, zorgvuldig. Dat zijn belangrijke begrippen. Niemand is volledig objectief. Je hebt dingen meegekregen, komt ergens vandaan en hebt een bepaalde culturele achtergrond of identiteit. Het enige dat je kunt doen is zoveel mogelijk de objectiviteit benaderen. Onafhankelijk zijn. Ik doe dat door toch zoveel mogelijk afstand te houden. Dat betekent geen lid zijn van welke belangenvereniging dan ook. Politieke partijen niet. Ook niet te close met voorlichters. Ik heb veel jaren in de praktijk gewerkt. Je moet altijd zo

opereren dat mensen weten dat je een goede journalist bent, zonder goed werk kom je niet dicht bij mensen, maar ze moeten ook weten dat je hun vriend niet bent. Het is een zakelijke relatie. Als er stront aan de knikker is kunnen ze ook telefoontje verwachten."

„Dat staat bij mij heel hoog in het vaandel."

Wat maakt een journalist dan anders dan een burgerjournalist?

„Ik denk toch z'n opleiding. Iedereen mag zich journalist noemen. Ik denk dat de meeste burgerjournalisten niet getraind zijn. Dat betekent ook dat je van een journalist mag verwachten dat je de journalistieke basisregels hanteert. Daar mag je hem ook op aanspreken. Natuurlijk doe je dat bij een burgerjournalist ook, maar dat is wel het grote verschil. Een journalist heeft geleerd te werken met hoor/wederhoor, met het beschermen van bronnen, wel of geen naam noemen, ethische kwesties. Dat telt allemaal mee. Een burgerjournalist vindt het vooral leuk om dingen ergens te publiceren, zoals een blog, een website. Maar die zal deze kennis heel vaak missen en ook niet toepassen."

„Ook professionele journalisten gedragen zich soms als burgerjournalisten. Je bent vooral voor jezelf verantwoordelijk. Journalisten staan niet voor niets vaak in een kwaad daglicht. Omdat mensen heel vaak negatieve ervaringen hebben. Dat is deels omdat er dan iets in de media verschijnt wat ze liever niet zouden willen hebben. Dan is de vraag hoe dat is gebeurd. Heb je met open vizier gestreden? Je hebt heel veel macht, hoe gebruik je die? Ben je eerlijk/transparant? Hoe ga je met bronnen om? Laat je je tekst vooraf lezen? Ik heb bijvoorbeeld altijd mijn teksten laten lezen aan mensen. Hoe moeilijk het ook is. Altijd met open vizier. Ook bij moeilijke en complexe verhalen. Dan heb je soms moeilijke discussies en wordt je het niet eens. Mensen waarderen dat wel. Ze gaan misschien nog een keer de discussie aan, maar je moet het wel kunnen beargumenteren. Dat staat ook nog eens onder druk door de deadline. Burgerjournalisten denken daar soms helemaal niet bij na. Ik persoonlijk doe dat wel."

Hoe relevant is nieuws uit de regio nog, wat is de waarde van lokaal nieuws?

„Ik ben negen jaar chef redacteur van de Barneveldse Krant geweest. Ik heb ook heel veel jaren bij het voormalig Gelders Dagblad gezeten, nu opgegaan in De Gelderlander. De waarde is denk ik dat het natuurlijk heel interessant is voor mensen in een bepaalde plaats om over hun eigen omgeving te lezen. Maar dat het toch ook het journalistieke ideaal is om de waakhond in de democratie te zijn en te volgen wat het maatschappelijk belang is. Je bent een discussieplatform, je bent een waakhond richting de politici maar ook andere mensen die met publiek geld werken. Je bent ook een doorgeefluik van evenementen, activiteiten en huldigingen. Een bindende factor van de gemeenschap. Dat zijn allemaal punten die meespelen waarom lokale journalistiek heel belangrijk maar ook heel leuk is."

Mensen zoeken elkaar als collectief steeds meer op voor zingeving in het bestaan in de vorm van community's en gemeenschappen. Hoe kan dat?

„Ik ben geen socioloog of cultureel antropoloog. Ik maak zelf liever geen deel uit van allerlei groepen. Juist omdat je journalist bent. Ik heb m'n vrienden die ik thuis ontmoet. Ik ben geen deel van een online community. Dat kan aan mijn leeftijd liggen, 53. Alles wat social media betreft gebruik ik voor mijn werk. Met mijn accounts op Facebook, Instagram en Twitter houd ik dingen alleen maar bij. Ik probeer nieuws te vinden. Ik heb daar nooit zo over nagedacht."

„Er zijn natuurlijk allerlei verklaringen voor dat is vaak zo. Als het te individualistisch wordt en de economie zit tegen en er zijn aanslagen dan kruipen mensen meer naar elkaar toe voor veiligheid en sociale aanhang. Dat is puur op basis van wat ik lees in kranten en tijdschriften."

„Wij zijn actief in de regio Barneveld en daar is het sowieso al zo dat mensen elkaar al kennen en dat het minder speelt. Sociale media en internet worden natuurlijk gebruikt voor hobby's en sociale contacten. Ik ben er niet zo van, maar jongeren vinden dat leuk."

Kunnen online community's net zulke waardevolle berichtgeving leveren als een nieuwsmedium?

„Waardevol misschien wel, maar het grote verschil is dat een journalist altijd naar achtergronden en context kijkt. Niet maar zo iets voor waar aanneemt. Dus altijd met een gezond wantrouwen daar naar kijkt. Waar komt het vandaan? Wie zendt het bericht? Zit er misschien meer achter? Wat willen ze?"

„Het kan wel, daarom is de rol van goede journalisten zo belangrijk. Omdat het verhaal er omheen en achter moet door de journalist uitgediept worden. Dat burgerinitiatief zal dat niet doen. Die hebben een eigen belang. Daaro is het zo goed dat een journalist objectief en onafhankelijk probeert te zijn."

Welke rol speelt de journalist in de community?

„In mijn optiek een hele beperkte. Bij de Barneveldse Krant zijn we wel heel erg maatschappelijk betrokken. Als er ergens in een dorp een mooi initiatief of plan is, werken we daar heel graag aan mee. Maar niet klakkeloos. Stel dat drie maanden later blijkt dat de penningmeester van die stichting een oplichter is. Altijd oren en ogen open. Ik vind per definitie dat je als journalist geen deel moet uitmaken van zoiets. Je kan een goed doel anoniem steunen, maar je hoort ernaast of aan de kant te staan. Om te kijken wat er gebeurt."

...

„Als iemand zich meldt met een initiatief voor een plek in de krant, dan steunen we dat. Dat is één. Dan komt dat verhaal in de krant, dan blijven we volgen en kijken wat er gebeurt. Als ze vragen of ik in het comité van aanbeveling zit, zeg ik nee. Dus dat doe ik niet. Een belangenvereniging in je eigen dorp zou ik geen lid van worden."

Is het de taak van de journalist om zijn publiek het gereedschap te geven om een goed oordeel te vellen?

„Tuurlijk. Misschien een goed voorbeeld. Wij komen beiden uit Otterlo. Ik ben import. Die discussie over een azc speelt, op een gegeven moment zei het plaatselijk comité op basis van eigen onderzoek dat er veel deskundigen waren die zeiden dat je dat niet moet doen. Op basis van dat bericht kun je een nieuwsbericht maken."

„De volgende stap is, zoals de Gelderlander heel goed deed, om na te gaan of het eigenlijk wel zo is. Hebben die deskundigen dat wel echt gezegd? Klopt het wel? Dat is goede journalistiek. Het gaat in een dorp vaak en bepaalde richting uit en daar moet je als journalist toch bovenuit steken. Ook al past het ook wel in mijn straatje. Dan nog moet je van alles uit de kast halen om het hele verhaal te hebben.”

„Waarom zeggen mensen wat ze zeggen? Als je in een serieuze kwestie als een azc-locatie het echt zo objectief mogelijk wil doen, is het eigenlijk beter om een verhaal te laten maken door iemand die niet uit dat dorp komt. Hoe goed die journalist ook zijn best doet. Het is heel lastig om objectief te zijn als je een verhaal maakt met iemand die je tegen komt en die je vriend is, of waar je mee in de kroeg zit.”

In hoeverre staat betrokkenheid dan een regionale journalist in de weg?

„Betrokken is op zich een goede eigenschap. Een lokale journalist moet juist heel betrokken zijn in zijn eigen samenleving. Weten wat er leeft. Hij kan heel veel doen om bepaalde processen sneller te laten lopen. Dingen onder de aandacht brengen zodat mensen enthousiast worden.”

„Je moet eigenlijk zoveel mogelijk afstand houden. Zeker als je verslaggever bent en je komt elke dag in het gemeentehuis en je kunt heel goed met de gemeentevoorlichter. En dan toch een professional blijven. Niet te close worden. Je mag best belangstelling hebben, maar niet in de kroeg bij wijze van spreken. De andere partij moet heel duidelijk hebben dat jij journalist bent. Niet als vriend.”

Zou de journalistiek een beroepseed moeten hebben?

„Ik heb er niks op tegen. Ik vind het wel heel verantwoordelijk werk wat je doet. Het ligt eraan wat er in de eed staat. De eed is, neem ik aan, iets van: ‘Beloof dat hij zijn werk...’. Het is een hele lastige want er zit een grijs gebied in. Ik bedoel meer een belofte/eed dat je uiteindelijk altijd voor een rechter kan worden gesleept omdat je je werk niet goed hebt gedaan. Als je mensen ten onrechte in diskrediet hebt gebracht of hebt beledigd of beschadigt. Daarom moet je zo zorgvuldig werken. Je moet altijd je verhaal kunnen verdedigen. Waarom heb je iets gedaan? Dat is een voortdurend proces. Het wil niet zeggen dat het altijd goed gaat. Het kan gebeuren dat je achteraf denkt dat je het niet helemaal goed gedaan hebt. Ik had misschien een week moeten wachten. Je kunt het misschien deels repareren met een follow-up. Maar eigenlijk is het dan eerst niet goed gegaan. Eigenlijk is het ook wel goed, want dan moet je toegeven en transparant zijn.”

Is kritiek van het publiek minder waard dan dat van een vakgenoot?

„Nee, dat hoeft niet. Ik vind dat je al heel kritisch naar jezelf moet zijn. Als mensen kritiek hebben, moet je daar altijd een open oor voor hebben. Dan even terug kijken. Wat is de kritiek en hebben ze gelijk? In alle eerlijkheid. Je komt elke keer op hetzelfde neer. Je moet je verhaal kunnen verdedigen. Waarom heb je het zo opgeschreven? Waarom heb je dit verhaal gebracht? Wat was de nieuwswaarde? Waarom vond jij dat het in de openbaarheid moest? Dat is heel wat om uit te leggen.”

„Natuurlijk weegt het oordeel of advies van een ervaren vakgenoot ook zwaar. Dat wil niet zeggen dat een doorsnee burger ongelijk zou hebben.”

Is die zelfregulering iets van het verleden?

„Ja. Ik vind dat je voor alle kritiek open moet staan. Natuurlijk kan het zwaar wegen wat vakgenoten vinden. Dat wil niet zeggen dat iemand die persoonlijk geraakt wordt door een verhaal onterechte kritiek geeft.”

Moet een lokale journalist meer reflecteren dan een landelijke? Bijvoorbeeld omdat de lijnen korter zijn of de afstanden kleiner.

„Reflectie is altijd goed. Dat gebeurt meestal te weinig.”

...

„Ik denk vooral dat het het mooiste is als je met een team werkt. Dan kun je elkaar proberen scherp te houden. Bij de Barneveldse Krant wordt 99 procent van de verhalen altijd door een collega gelezen. Dat wordt gepubliceerd. Dat is al één ding. Het is nog beter om het misschien vooraf te doen. Welk onderwerp kiezen we? Hoe vliegen we er in? Wie gaan we ervoor benaderen? Hoe zit het met de hoor en wederhoor? Hoeveel mensen moeten we benaderen? Dat reflecteren gebeurt dan al. Het zou goed zijn als er een structuur zou zijn, die er was, om eens één keer in de week ervoor te gaan zitten en de inhoud van de afgelopen week te bespreken. Door de hectiek en werkdruk schiet dat er vaak bij in.”

Is er daarin een verschil tussen de landelijke en regionale journalist? Qua reflectie en morele codes. Is die regionaal heftiger?

„Ik denk dat het haast automatisch gebeurt. Als het goed is, doet iedere journalist dat. Een journalist van een landelijk dagblad bijvoorbeeld, die één keer een reportage hier in het gebied maakt, die graaft er niet diep in. Die komt, maakt een verhaal en presenteert het als het verhaal van dat gebied. Terwijl wij weten dat het heel veel genuanceerder is. Zo staat Barneveld bekend als het dorp met de twee grote megakerken, terwijl het veel genuanceerder is. Ik vind dat je dat die journalisten van Telegraaf, Elsevier en Trouw kwalijk moet nemen. Dat is gewoon slecht. De vraag is wat wij zouden doen in die positie. Ik denk dat ik zorgvuldiger zou zijn, maar volgens mij begint het gewoon bij de journalist zelf. Die moet heel zorgvuldig zijn werk doen.”

Ligt er bij het kopje ‘vertrouwen in de media’ meer toekomst bij de regionale journalistiek dan de landelijke?

„Je hebt wel de zogenaamde kwaliteitskranten, maar ik vind juist dat het bij ons waarschijnlijk nog nauwer luistert. Mensen kunnen hier heel goed controleren wat je schrijft. Als mensen in Amsterdam iets lezen over wat er gebeurt op de Veluwe of in Limburg, dan gaan ze er vanuit dat die journalist zijn werk goed doet. De Limburgers vinden het misschien wel een slecht verhaal. Dan komen er en paar reacties, maar wij moeten dat niet flikken. Dan zeggen mensen hun

abonnement op. Wij moeten door onze positie wel heel zorgvuldig te werk gaan. Anders gaan we onderuit. Het luistert nauwer hier.”

...

„De reflectie vanuit de samenleving is heel veel aanwezig. Daar blijf je scherp bij. Op een gegeven moment denk je dat je het kunt, maar je moet altijd alert zijn. Heb je inderdaad het onderste uit de kan gehaald? Heb je iedereen voldoende recht gedaan? Ben je echt zorgvuldig te werk gegaan?”

...

„Je ziet dat tegenwoordig door de snelheid de onzorgvuldigheid toeneemt. Zeker op internet. Ik zou liever zien dat iets later gepubliceerd wordt dan dat het onzorgvuldig gaat. Ik zou ervoor zijn een site te maken die zorgvuldig te werk gaat. Dat kost ook tijd en capaciteit. En misschien wel de keuzes om bepaalde dingen niet te doen. Ik denk dat dat uiteindelijk de echte journalistiek is. Dat je je daarmee kunt onderscheiden van alles en iedereen die overal op internet actief is.”

Hans-Lukas Zuurman

Robin Hazeleger

Hans-Lukas Zuurman werkt sinds januari 2016 bij het Nederlands Dagblad en zat daarvoor ruim achttien jaar bij de Barneveldse Krant als lokaal verslaggever.

Wat zijn de belangrijkste kernwaarden voor een journalist?

„Dat je betrouwbaar bent, integer, authentiek en ook onbevangen tegen dingen aan durft te kijken. Dus dat je echt denkt hoe het in elkaar zou steken. Ook al heb je er misschien ideeën over. Een open mind dus.”

„Je moet ook goed je verhalen kunnen vertellen.”

Wat maakt een journalist dan anders dan een burgerjournalist?

„In de kern is het hetzelfde. Een journalist is niets meer dan iemand die gewoon verslag doet van wat er gebeurt. In die zin kan iedereen journalist zijn. Het verschil zit hem vooral toch in de ethiek van het vak. Weten hoe je dingen moet verwoorden. Wat wel en niet kan. Een opgeleide journalist weet daar als het goed is meer van.”

„Dat verschil zie je in de praktijk in hoe je mensen benadert en hoe je informatie krijgt. Als jij out of the blue zomaar begint aan iets, dan is dat wel wat anders dan wanneer je daar echt voor opgeleid bent. Dan heb je wel een idee van waar je naartoe wil en hoe je dat gaat bereiken.”

„Het is maar net in wat voor situatie je zit. Bij 112-berichten bijvoorbeeld kan het prima. Je ziet iets gebeuren en dat is vrij eendimensionaal. Daar maak je een foto van en lever je een stukje tekst bij. Als het gaat om complexere verhalen dan is het ook wel fijn als je daar een beetje ideeën bij hebt.”

...

„Een burger vindt het vooral leuk om iets te verslaan en daar wat mee te doen. Ik ben ze nog niet tegengekomen dat ik dacht van ‘wow, dat is een natuurtalent en die snapt het helemaal’.”

Hoe relevant is nieuws uit de regio nog, wat is de waarde van lokaal nieuws?

„Heel relevant. Het is heel belangrijk om te weten wat er in je regio speelt. In die zin is het net zo relevant als landelijk nieuws. Dat zie ik ook wel in mijn nieuwe job. Het is ook heel relevant om thema's die breder gaan aan de orde te stellen, net zo goed als ik daar mee bezig ben wil ik weten wat er in mijn omgeving gebeurt. Politiek en democratische processen die heb je op landelijk niveau, maar ook provinciaal en lokaal niveau. Daar kan ook van alles fout gaan. Dat moet wel gecontroleerd worden.”

„De waarde zit hem in dat je heel direct weet wat er op micro-niveau in jouw omgeving gebeurt. Dat je weet dat er mensen zijn die een oogje in het zeil houden. We hebben die mensen gekozen, maar doen ze het ook zoals het moet. Lezen ze stukken en worden er idiote besluiten genomen waarvan men achteraf zegt dat ‘nu moet er meer belasting worden betaald.’”

Mensen zoeken elkaar als collectief steeds meer op voor zingeving in het bestaan in de vorm van community's en gemeenschappen. Hoe kan dat?

„De ontwikkeling qua techniek is zo allemachtig snel gegaan. Dat zie je met name bij jongeren die gaan daar heel gemakkelijk in mee. De techniek heeft zoveel mogelijk gemaakt. Het is mogelijk om jezelf heel snel een stem te geven met relatief beperkte middelen.”

...

„Het zal ook wellicht te maken hebben met de ontwikkeling die NL sowieso meemaakt met ontkerkelijking en ontzuiling. Dat er toch ergens wel een behoefte is om elkaar op te zoeken. Ik denk dat dat meespeelt. Gevoed door het gemak van de technieken die er zijn ontstaan dingen makkelijker. Mensen willen toch altijd ergens bij horen. Dat is mens eigen.”

Kan een online community net zulke waardevolle berichtgeving opleveren als een nieuwsmedium?

„Waarom niet? Daar kan net zo goed nieuws inzitten. Wat dat betreft moeten we denk ik wel een beetje los durven denken van de traditionele manier van hoe wij nieuws brengen. Die is natuurlijk ook enorm aan verandering onderhevig. Dat zie je aan de papieren kranten die langzaam naar beneden gaan. Maar bij het Nederlands Dagblad zijn we de digitale lijn omhoog gaan. De vorm is dus anders. In die zin zie ik een online community gewoon als een vorm. Daar waar de mensen zijn, daar kun je boodschappen verspreiden.”

Welke rol speelt de journalist hierin?

„Met name een duidende rol. Dat hij veel meer gaat kijken van ‘ik constateer een nieuwsfeit en hoe moet ik dat zien in een breder verband?’. Waar dat dus aan te linken is. Wie gaat daar mee verder? De journalist als gids is altijd al wel één van de kernwaarden geweest. Die wordt meer en meer belangrijker. Dat mensen toch behoefte hebben aan iemand die toch even de zaklamp aan doet en zegt hoe je kunt lopen. Omdat er zo veel is. Er zijn zoveel kanalen. Dat heb je bij online communities ook. Instagram, Snapchat, allemaal van dat soort dingen. Van alles willen we bijhouden en overal zitten we in. Op een gegeven moment is het wel prettig als iemand een beetje overzicht biedt.”

Ligt er voor de journalist een taak binnenin die community's? Dat er informatie uit te halen valt.

„Dat bedoel ik eigenlijk. Daarom zeg ik ook dat een community heel goed nieuws kan leveren. Er kan net zo goed nieuws inzitten.”

...

„Je zoekt altijd wel naar mensen die worden vergeten en de andere kant van het verhaal. Dat zit in die categorie.”

Zou de journalistiek een beroepseed moeten hebben?

„Een lastige. Het is heel verleidelijk om te zeggen, natuurlijk want zo werken we. Ik weet niet wat voor haken en ogen er aan zitten. Dat kan ik me voorstellen.”

„Het is een subjectief iets. Wat voor de één wel door de beugel kan, kan voor de ander niet. Je kunt allebei heel oprecht zijn in iets en waarom je iets wel en niet doet. Dat kan uit totaal verschillende bronnen komen. Dat vind ik een ingewikkelde.”

„Op zich raak je ook aan de vrijheid van een journalist. Die ga je toch wat inperken daardoor. Ik ben er op voorhand geen groot voorstander van.”

Is kritiek van het publiek minder waard dan dat van een vakgenoot?

„Nee. Je moet naar beiden durven luisteren. Het is sowieso een uitdaging voor journalisten om zichzelf goed te bekritisieren. We zitten zo vaak in die hyperige sfeer waarin we dingen zomaar vinden. Dan zegt de één dit en papegaait de ander hem zo na. Daar moet je wel heel kritisch op zijn en jezelf op aan durven kijken. Maar dat is wel een ding dat bij journalisten wel vaak lastig ligt. Ze weten vaak wel heel goed hoe het zit. Ergens heb je die eigenwijsheid nodig, want je moet gewoon door durven pakken in een interview. Maar je moet ook op tijd kunnen reflecteren. Je moet oppassen dat je geen weg in slaat die je verblindt voor andere zijpaden. Kritiek van een vakgenoot is heel goed, maar die van publiek net zo. Dat merk je aan de reacties op je verhalen.”

„Vakgenoten onderling dat heeft meer iets van gelijk niveau qua ideeën. We weten van elkaar hoe we horen te werken en dat spiegelen. Maar het is juist heel leuk om kritiek vanuit publiek te toetsen. Dat is wel waarvoor je schrijft of filmt. Dat vind ik de zegen van social media. Heel veel journalisten moeten er weinig van hebben. Je krijgt ineens feedback. Die reacties krijg je. Je moet in gesprek gaan met je publiek. Dat is een leuke uitdaging en het houdt je scherp. Ik ben dus voor allebei.”

In hoeverre staat betrokkenheid de regionale journalistiek in de weg?

„Dat is een hele spannende, omdat ik met name bij de Barneveldse Krant heb gewerkt. Dat is zo fijnmazig en zo lokaal. Dat zit wel eens op het randje. Het kan ook bijna niet anders, want je bent zelf onderdeel van de gemeenschap. Sterker nog, dat was één van de eisen ook toen ik er ging werken. Ik moest verhuizen naar Barneveld om te kunnen schrijven over mijn eigen omgeving. Dat is nu nog zo. Dat is op zich heel terecht. Ik werd natuurlijk ook altijd wel in de Albert Heijn aangesproken met tips waar ik over moet schrijven. Het zit heel dicht op je huid. Wat ik altijd heb geprobeerd is professioneel afstand te houden zonder afstotend te zijn. Wel betrokken, maar wel met enige distantie. Dat is zo belangrijk dat je dat doet, want voor je het weet zit je in één of ander karretje. Dan denk je o help, ik word voortgeduwd maar ik wil eruit.”

...

„In mijn beginjaren was er in Voorthuizen een gedoe tussen huisartsen. Ik woonde destijds zelf in Voorthuizen. Mijn huisarts was er in betrokken. Er kwamen twee nieuwe bij en daar was gedoe over. Daar klopte iets niet mee. Dan zit je op het gegeven moment op het spoor dat je toch niet onbewust voor je eigen huisarts kiest. Daarvan heb ik wel geleerd, dat was één keer maar nooit weer dat ik schrijf over dingen die te dicht bij me liggen. Dit was net over het randje. Dat is wel een voorbeeld waar je het kunt zien. Betrokkenheid oké, maar wel met afstand.”

„Ik heb het verhaal wel gemaakt en van beiden kanten geprobeerd te belichten. Maar je voelt je er toch niet helemaal lekker onder. Het is koorddans.”

...

„Je moet ook zeker geen lid zijn van de politiek. Dat heb je ook met een dorp. Mensen weten dat je naar de kerk gaat, dan zal je wel bij die christelijke partij zitten. Daar grapt politici ook wel over in de wandelgang, zo van ‘jouw partij’ weet je wel. Daar ging ik nooit op in. Dat was nooit de vraag. Ik ben toevoorder en schrijf dat op zonder aanzien des persoons. Het zit heel dichtbij.”

Als je terugdenkt aan die periode, welke kernwaarde waren dan het meest relevant?

„Authenticiteit. Echt jezelf blijven. Als je dat weet vast te houden, dwing je ook respect af bij anderen. Als je in een rol gaat zitten, gaan anderen dat toch zien. Je moet ook gepaste afstand houden.”

Verschillen de morele codes van een regionale journalist met die van een landelijke?

„Nee. Ik probeer nog steeds voldoende afstand te houden. Hoewel, ik moet nu iets meer mn best doen om met de juiste mensen in contact te komen. Voorheen was het allemaal in mijn kring. Ik woonde en was onderdeel van. Nu moet ik mijn netwerk opnieuw opbouwen. In principe is het hetzelfde. Het kost alleen meer moeite en veel gaat ook telefonisch. Je

moet werken aan een relatie die dusdanig is dat zij denken dat ik mn werk goed doe wat mij de volgende keer dan weer tips oplevert. Dat is het niveau waarop ik het probeer. De basishouding van authenticiteit blijven en oprecht onbevangen naar het onderwerp kijken probeer ik wel vast te houden.”

„Het leuke is dat ik jarenlang lokale journalistiek, noem ik ook wel ‘dichtbij mensen’-journalistiek, dat probeer ik hier vast te houden. Ik probeer ingewikkelde kwesties terug te brengen naar wat het betekent voor mensen zoals mijn buurman. Door daar ook een kadertje bij te zetten. Altijd die vertaalslag maken. Dat heeft te maken met de duidingstaak van de journalistiek. Mensen moeten het kunnen oppakken.”

...

„Je komt mensen altijd weer tegen. Dat is lokaal heel extreem. Dat is wel eens lastig, want ik had ook wel flinke bonje soms met mensen lokaal. Een wethouder die telkens als ik iets schreef wat hem niet beviel, zegde hij z’n abonnement op. Als hij weer tevreden was nam hij weer een abonnement. Dat is vijf keer gebeurt.”

...

„Af en toe werd er ook wel eens van beschuldigt dat ik de boel zat te flessen of te sturen. Als je maar kan uitleggen waarom je iets hebt gedaan, is het goed. Bij twijfel, niet schrijven.”

...

„Je staat wel iets verder af van de mensen nu. Het is absoluut niet zo dat ik nu dat lokale minder ambieer. Het is ook gewoon echt professionele journalistiek, maar nu op een ander level. Niet meer of minder. Je bereik is wel een stuk groter. Ik had laatst een primeur en toen werd het ‘s avonds geciteerd in met het oog op morgen.”

Bart Brouwers

Robin Hazeleger

Bart Brouwers is hoogleraar journalistiek aan de universiteit Groningen. Daarnaast is hij journalistiek ondernemer. Zijn voornaamste bezigheid is een bedrijf in Eindhoven genaamd Media 52. De belangrijkste uitgave is E52. Een platform voor innovatie en de economie van innovatie in en rondom Eindhoven. Daarnaast doet hij nog advieswerk.

Wat zijn de belangrijkste kernwaarden voor een journalist?

„De kernwaarden zijn redelijk traditioneel. Je moet in alle eerlijkheid verslag doen van datgene dat relevant is voor bepaalde doelgroepen of je omgeving (je publiek). In feite op een manier die recht doet aan de missie, namelijk dat jij in plaats van je publiek op een plek bent waar je dus verslag kunt doen. Vervolgens gaat het erom dat in zo groot mogelijke eerlijkheid te doen. Daar komen aspecten van nieuwsgierigheid en duiding, achtergronden, komen om de hoek kijken.”

Wat maakt een journalist dan anders dan een burgerjournalist?

„In de eerste instantie vind ik de term burgerjournalist een misleidende. Een burger die journalistiek-achtige kwaliteiten ontplooit is er weliswaar in toenemende mate. De missie van die burger is bijna nooit een journalistieke. Die term hebben wij er als journalisten opgeplakt. Die burger heeft er niks mee. Met die term moet je voorzichtig zijn als je ermee bedoelt dat die burger een poging doet om journalist te spelen. Hij wil informeren, z’n kennis delen en informatie de wereld ingooien. Maar heeft daar alleen in uitzonderlijke gevallen de achterliggende gedachte bij die ik in de eerste vraag meldde. Dat zijn verschillen. Dat heeft te maken met de manier van beroeps uitoefenen. De houding waarmee je in het leven en in een vak staat. De neiging die wij journalisten zouden kunnen krijgen is alles wat van burgers komt als minderwaardig en onbruikbaar te zien. Ook niet terecht. Want zelfs zonder die journalistieke insteek kan er nuttige en wezenlijke informatie vandaan komen. Daar moeten wij als journalisten attent op zijn.”

Wat zou een voornaam doeleinde van zo’n ‘enthousiaste burger’ zijn?

„Die zijn heel divers. Ik heb in heel veel gevallen gemerkt dat het enthousiasme is voor een bepaald onderwerp of thema. Iemand is heel erg betrokken bij iets. Het tweede is commercieel. Er zijn voorbeelden van bloggers die op een commerciële manier hun informatie verspreiden met enig doel daar hun geld mee te verdienen. Niet onbelangrijk is toeval. Toevallig op de juiste momenten en de juiste plek zijn. Dat is echt niet meer dan toeval gecombineerd met het gemak waarmee je je boodschap kunt verspreiden via social media.”

Hoe relevant is nieuws uit de regio nog, wat is de waarde van lokaal nieuws?

„Niet meer of minder relevant dan welk ander nieuws dan ook. Het leven van een mens is ingericht rondom clusters die op de één of andere manier relevant kunnen zijn. De regionale/lokale cluster is er daar één van. Alles wat daar in valt en iemand helpt geïnformeerd te blijven is relevant. Alle andere vormen van journalistiek kunnen dat ook zijn, dat zijn weer andere clusters.”

„Het is geen vanzelfsprekendheid dat die relevantie omgezet kan worden in geld. Daarvoor is veel meer nodig. Wat je daar ziet is dat het vaak heel erg specifiek samenhangt met een pakket factoren die vaak lokaal bepaald zijn of met die clusters samenhangen. Dat is ook het grootste probleem van lokale journalistiek. Een goed idee op de ene plek leidt nooit per definitie tot succes op een andere plek. De schaalbaarheid van lokaal nieuws is zeer beperkt.”

Mensen zoeken elkaar als collectief steeds meer op voor zingeving in het bestaan in de vorm van community's en gemeenschappen. Hoe kan dat?

„De voornaamste verklaring is het gemak waarmee dat kan. De opkomst van het internet heeft aan de ene kant gezorgd voor een enorme consumptie in het traditionele speelveld. We weten nog steeds niet goed wat we ermee moeten. Tegelijkertijd zijn heeft het heel veel mogelijk gemaakt. In zowel positieve als negatieve zin.”

„De mogelijkheid om elkaar te vinden is nu gigantisch. Iedereen met een internetaansluiting is een mogelijk lid van een community. Social media heeft daar natuurlijk een inmiddels een belangrijke bijdrage aan geleverd. Maar daarvoor al, toen bloggen opkwam, is dat eigenlijk begonnen. Dat is de voornaamste verklaring. Ik denk niet dat mensen wezenlijk anders zijn dan honderd jaar geleden. Ook toen was er de behoefte om samen te komen met mensen die gelijkgestemd waren. Alleen door internet zijn de mogelijkheden behoorlijk anders geworden.”

... *(Individualisme niet?)*

„Mijn gevoel zegt dat dit soort trends een uiting zijn van een belangrijk deel van het speelveld, maar nooit zo massaal dat je kunt zeggen dat de jaren 60 en 70 helemaal op het individu waren gericht. Hoewel die trends op zich wel waarneembaar zijn. Je moet niet overdrijven dat dat de hele maatschappij heeft beïnvloed. Het intrinsiek menselijke verandert niet zo snel. Een onderdeel daarvan is dat je het prettig vindt om dingen samen te doen.”

... *(Wat zijn de negatieve kanten van een community?)*

„Het feit dat mensen hoorbaar zijn hierdoor betekent ook dat het makkelijker is om de maatschappij in negatieve zin te bewegen door mensen te vangen achter een maatschappij ontwrichtend idee. Dat kan een community opleveren. Het is heel lastig om vanuit een ethisch perspectief te zeggen wat goed en slecht is. Maar je kunt je wel voorstellen dat wat aan de ene kant een hele positieve beweging kan opleveren aan de andere kant een hele negatieve beweging kan opleveren.”

Kunnen online community's net zulke waardevolle berichtgeving leveren als een nieuwsmiddeel?

„In theorie zeker. In theorie kan die online community bestaan uit mensen die voor een nieuwsmiddeel werken. In die zin kan het gelijk zijn. Je zou zelfs kunnen zeggen dat er bepaalde factoren zijn die het zelfs makkelijker maken. Namelijk dat zo'n community, beter nog dan een nieuwsmiddeel wellicht, de doelgroep heel scherp heeft. Het is een eigen community dus alles wat daar geproduceerd wordt is interessant voor die community. Tegelijkertijd is het lastiger om binnen zo'n community te eisen dat daar de gangbare journalistieke codes in acht worden genomen. Dat is niet aan de orde. Het hoeft geen probleem te zijn. Zeker als het een relatief kleine community is ken je elkaar goed en dan weet je wat je aan elkaar hebt. De een overdrijft en de ander kan te bescheiden zijn. Als je dat mee kunt wegen dan kan de waarde van zo'n bericht nog steeds heel groot zijn. Er spelen andere factoren een rol dan bij een professioneel nieuwsmiddeel.”

Welke rol speelt de journalist voor de community?

„Een journalist doet er goed aan om op de een of andere manier een eigen community op te bouwen. Dat kan los staan van het normale werk. Ik denk dat je journalistieke werk beter wordt naarmate je beter zicht hebt op jouw community. Je doet er goed mee om je publiek te kennen en daar dus ook mee te communiceren, bijvoorbeeld op Twitter. Ik denk dat dat door elkaar aan het lopen is. Dat het ook goed is. Ik denk nog steeds dat de mogelijkheden die social media de journalistiek biedt, nog niet ten volste benut worden. Dat heeft voor een deel te maken met het opbouwen van een community, maar ook met een bereikbaarheid van bronnen en het gemak om bepaalde nieuwsflarden bij elkaar te krijgen en nieuwsontwikkelingen te volgen. Dat is nu essentieel in de journalistiek.”

...

„Ik ben beslist niet van de school van 'houdt zoveel mogelijk afstand'. Je moet er wel open over zijn. Dat is wel een voorwaarde om dat goed te doen. Transparantie is een voorwaarde om in die community actief te kunnen zijn. Naar twee kanten toe. In de community moet je duidelijk zijn dat je journalist bent. Als journalist moet je vertellen dat je deel uitmaakt van die community.”

Zou de journalistiek een beroepscode moeten hebben?

„Nee. Dat moet vooral ieder persoon en medium voor zichzelf bepalen. Het is heel goed dat er code van Bordeaux-achtige stellingen zijn om richtlijnen aan te geven. Maar de verschillen zijn gelukkig in Nederland groot genoeg tussen media om die nuances vooral te laten leven. Een beroepscode die zowel zou moeten gelden voor iemand van story als de Volkskrant en het RD lijkt me er eentje waar zoveel water bij de wijn is gedaan dat hij niet meer werkt. Als hij dan nog scherper wordt gaan platforms hem niet onderschrijven. Ik ben er geen voorstander van. Per medium of persoon, prima. Heel goed zelfs, maar geen generieke.”

Is kritiek van het publiek minder waard dan dat van een vakgenoot?

„Nee. De kritiek van mijn publiek is vele malen belangrijker. Je ziet jezelf ook als iemand met een publiekstaak. Het is altijd goed om ernaar te luisteren.”

...

„Je publiek is je bestaansrecht. Je kunt doen alsof je journalist bent maar dan zonder publiek, maar dat is niet heel erg efficiënt.”

In hoeverre staat betrokkenheid dan een regionale journalist in de weg?

„Die kan in de weg staan als de journalist te ver gaat. Als je iedereen te vriend wil houden dan is dat nooit goed. Ik denk overigens dat het niet alleen voor regionale journalistiek geldt. Een sportjournalist die iedereen te vriend wil houden heeft hetzelfde probleem. Die wil ook in die community's functioneren of een parlementaire journalist die dat alleen maar luistert naar iemand vanuit zijn politieke achterban heeft hetzelfde probleem. Dat gezegd hebbende, denk ik ook dat onderdeel zijn van een community en daarin transparantie zijn vooral helpt. Je moet alleen betrokkenheid nooit over laten gaan in afhankelijkheid. Dat is wel een verschil. Er is wat mij betreft een groot verschil tussen betrokkenheid en afhankelijkheid. Die laatste moet je nooit hebben.”

... *(Amsterdam, Groningen, telt afstand niet mee?)*

„Dat kan, maar is niet in absolute zin waar. Naarmate je meer als specialist opereert, zit je meer in een community. Het zijn allemaal overzichtelijke gemeenschappen die je voor hetzelfde probleem stellen als een regionale journalist. Als je gewoon een nieuwsverslaggever bent met iedere dag een ander onderwerp, kan het wel gelden. Dat maakt het lastig, maar niet onmogelijk. Je moet verhalen maken die recht doen aan de community's. Het is aan de journalist om de grens

binnenin community's te bewaken, dat is niet iedereen gegeven. Je kunt heel strak en normaal je journalistieke waarde op elk moment de boventoon laten voeren. Dan bedoel ik ook in de kroeg als je met iemand staat. Je zou per definitie geen biertje kunnen aannemen van iemand, ik ben daar soepeler in. Ik denk dat het verstandig is om de aspecten van het lidmaatschap van zo'n community te volgen. Totdat je in een positie komt die je afhankelijkheid oplevert, dan ben je te ver gegaan. Soms is het lijntje dun en soms is het hartstikke lastig. Dan is het vervelend om een keer nee te zeggen of een verhaal te maken dat heel kritisch is op een van de leden van de community."

Er gelden voor een regionale journalist geen andere codes dan voor een andere journalisten?

„Nee. Het speelveld is anders en soms betekent dat dat er nuances aangebracht moeten worden, of juist niet. De kern van je vak is hetzelfde."

„De trend van correspondenten die in gehuchten en buitendorpen verslag deden van hun eigen gemeenschap vond al veel eerder plaats. In de jaren 80/90 hadden wij van een regionaal dagblad al mensen (onderwijzers, hobby-isten, etc.) die dienden als ogen en oren op die plek."

Kees Buijs

Robin Hazeleger

Kees Buijs is van oorsprong journalist en heeft veertig jaar in de regionale journalistiek gewerkt. Tot een jaar geleden werkte hij bij Wegener. Hij begon in die tijd bij de Radboud Universiteit als docent communicatiewetenschap. Hij heeft een promotieonderzoek gedaan in communicatiewetenschap, al is hij van huis uit filosoof.

Wat zijn de belangrijkste kernwaarden voor een journalist?

„Betrouwbaarheid, actualiteit en relevantie. Zorgvuldigheid en evenwichtigheid. De kerntaak is dat je niet zomaar van alles verspreidt wat je te horen krijgt, maar dat je feiten checkt. Dat is de kerntaak. Dat heeft alles met zorgvuldigheid te maken."

„Evenwichtigheid in je onderwerpkeuze. Dus niet dat je voortdurend bezig bent met hetzelfde bot te vieren in je werk en andere relevante zaken minder of niet behandelt. En evenwichtigheid in je berichtgeving zelf. Dus zaken waar meerder standpunten aan bod komen, hoor je met een zekere balans te brengen. Dat heeft te maken met je veelzijdigheid van berichtgeving. Het wil ook zeggen dat je ook niet altijd de autoriteit aan het woord laat en de mensen niet of nauwelijks in je berichtgeving terug hoort."

Wat maakt een journalist dan anders dan een burgerjournalist?

„De hele kwestie die al speelt zolang je die term hebt, is of er wel sprake is van burgerjournalistiek. Journalistiek is niet voorbehouden aan een bepaalde beroepsgroep. Het is geen besloten groep. Iedereen kan journalistiek bedrijven. De journalistiek als activiteit staat iedereen vrij. Zowel de geschoolde als niet geschoolde journalist. Maar ga je je journalist noemen, dan wordt je toch geacht om een aantal ambachtelijke en professionele maatstaven te hanteren. Dat zie je doorgaans bij wat burgerjournalistiek wordt genoemd niet of nauwelijks. Iedereen kan wel wat op het net gooien, maar dat wil niet zeggen dat je journalistiek bedrijft. Dan heb je je toch aan bepaalde regels van het vak te houden."

Wat zijn dan de belangrijkste regels?

„Daar geldt hetzelfde voor. Dat je betrouwbaar en zorgvuldig bericht. Met evenwichtigheid. Met oog voor wat relevante en minder relevante zaken zijn. En vooral, daar mankeert het in de zogenaamde burgerjournalistiek voortdurend aan, continuïteit. Daarom zie je nogal wat van die burgerjournalistieke sites vroeg of laat sneuvelen. Omdat ze soms drijven op één of een kleine aantal mensen. Als die ophouden, dan houdt de berichtgeving en dus zo'n site ook op."

Hoe relevant is nieuws uit de regio nog, wat is de waarde van lokaal nieuws?

„Dat is buitengewoon relevant. Zeker omdat de regionale berichtgeving eigenlijk wat de professionele kant betreft overal min of meer is gemonopoliseerd. Regionale dagbladen zijn in alle regio's waar ze in verschijnen het leidende nieuwsjournalistieke medium. Al het andere maakt vaak in meer of mindere mate gebruik van het regionale dagblad doet. Die relevantie voor de mensen in de regio is evident. Maar tegelijkertijd zie je dat het aandeel aan professionele berichtgeving voor de regio in het nauw is gekomen."

„Omdat er mat name in de regionale kranten fors is bezuinigd. Er zijn gebieden in Nederland waar helemaal geen regionale krant meer verschijnt. Dan heb je natuurlijk toch een probleem. De online media zijn niet toereikend om dat gat dat valt in de regionale journalistiek te vullen. Je ziet het ook in de periferie van de regionale krant. Als ik mijn eigen krant neem, De Gelderlander, die hebben van die uitgestrekte gebieden in de Betuwe en de Achterhoek waar zelden of nooit meer een verslaggever komt. A; omdat er weinig nieuws valt te halen. B; omdat die redacties behoorlijk zijn uitgedund. Als je nagaat dat we het begin deze eeuw, toen de Gelderlander samen met een aantal bladen van Wegener samen werd gevoegd zaten ze op iets van rond de 200.000 abonnees. Dat is tot de helft geslonken. De redacties zijn ook tot meer dan de helft geslonken in die tijd. Enorm veel wegbezuinigd. Dat gaat ten kost van je nieuwsgaring."

„De waarde zit in de eerste plaats in wat de lokale bevolking er aan heeft. Als de bevolking alleen nog maar aangewezen is op het plaatselijke huis-aan-huisblad waar de gemeente in adverteert, dan is het armoe troef. Dan is de journalistiek wel op een heel laag pitje terecht gekomen. De waarde zit hem er vooral in dat je zorgvuldig, evenwichtig bericht over relevante zaken. Dat je ook het lokale wel en wee kritisch volgt. Het is de klassieke taak van de journalistiek, die ze zichzelf heeft toebedeeld, om waakhond van de democratie te zijn. Dat geldt ook op het lokale vlak. Je hebt altijd een redactie met deskundige journalisten nodig om die functie ook te vervullen. Dat zie je niet zo gauw gebeuren bij online

media op lokaal gebied. Die vaak al de grootste moeite hebben om de site een beetje gevuld te krijgen. En voor je het weet staan er allemaal persberichten op.”

Mensen zoeken elkaar als collectief steeds meer op voor zingeving in het bestaan in de vorm van community's en gemeenschappen. Hoe kan dat?

„Daar is duidelijk behoefte aan. De klassieke organisaties die community's vormde zijn vaak grotendeels of helemaal weggefallen. Het loopt niet meer langs verzuiilde of andere klassieke lijnen. Op Online en ook wijk- en dorpsniveau zie je dan allerlei nieuwe community's ontstaan. Online heb je natuurlijk een uitgelezen mogelijkheid om allerlei geestverwanten op de meest uiteenlopende gebieden op een community te krijgen. Het voorziet bij uitstek in een sociale functie voor mensen. Dat kan lokaal gebonden zijn, maar community's kunnen natuurlijk ook op nationaal niveau gevormd zijn. Als je allemaal geïnteresseerd bent in één soort motor, dan heb je binnen de kortste keren een community rond één motortype. Het kan van alles zijn, lokaal, een hobby of met een beroep te maken hebben. Of met een bepaald recreatie-ding. Community's rond reizen zijn populair. Wat ik nou interessant vind voor regionale media is om die lokaal en regionaal gebonden community's, om daar zelf ook een regiefunctie in te krijgen. Dan zou je een soort podium kunnen zijn voor die verschillende community's. Zodat je community's met elkaar in verbinding kunt brengen. Die opereren vaak los van elkaar.”

„Je ziet dat daar nog niet veel animo voor bestaat bij regionale media. Er liggen wel mogelijkheden.”

Kan een online community net zulke waardevolle berichtgeving opleveren als een nieuwsmedium?

„Ze kunnen in ieder geval tips voor onderwerpen opleveren. Van die community's zelf moet je de berichtgeving niet overschatten. Ze kunnen journalisten natuurlijk wel attent maken op bepaalde trends. Op bepaalde ontwikkelingen en gebeurtenissen. Als je een dorp hebt waar één keer per jaar een verslaggever komt, dan is het handig dat je zo'n community een beetje kunt integreren in je eigen regionale medium. Zodat je mensen via de Gelderlander kunt attenderen op ontwikkelingen die daar gebeuren.”

„Je ziet dat verslaggevers daar nog weinig werk van maken. Die denken, 'ik heb het al zo druk en dan moet ik dat erbij doen?'. Dat heb ik zelf gemerkt toen ik onderzoek deed op editieredacties. Je kunt niet alles van ze vragen. Aan de andere kant liggen er toch mooie kansen om dit te doen.”

Welke rol speelt de journalist dan voor deze communities?

„Journalisten zijn bijna geboren om stukjes te schrijven. Dat zien ze toch als hun primaire taak. Het ligt niet zo voor de hand om een regiefunctie te vervullen in alle mogelijke bronnen van nieuwsonderwerpen in het regionale vak. Daar staan ze onwennig tegenover. Ik ken wel journalisten die dat doen, maar dat zijn zeldzaamheden. Dan kun je ook de relevantie van je regionale medium vergroten.”

„Ik kan me voorstellen dat journalisten zeggen dat die krant voor morgen vol moet en voor de rest heb ik weinig tijd. Dat is de praktijk van aller dag.”

...

„Met elkaar in verband brengen (community's en redactie) en kijken of je er als nieuwsmedium iets mee kunt. Dan wordt het echt een interactie. Journalisten zijn niet goed in interactie. Het zijn typische zenders, interactie gaat moeilijk bij de meesten.”

Hoe kan het dat burgers elkaar online zo goed weten te vinden en journalisten hier moeite mee lijken te hebben?

„Het zit in twee dingen. Het heeft te maken met de structuur en de cultuur van redacties. De structuur is zo dat journalisten nog steeds gefocust zijn op het productieritme van de krant van de volgende dag en dan is er nog weinig ruimte om er allerlei dingen bij te doen.”

„De cultuur speelt ook een rol. Dat heeft te maken met het feit dat de journalist vindt dat hij allereerst een professional is die weet hoe hij onderwerpen met vergaren en berichtgeving moet wegen en verspreiden. Dat vindt hij de typisch journalistieke professionele werkzaamheden. Als hij met communities bezig moet. 'Wat moet ik daarmee? Daar ben ik geen journalist voor geworden.' Dat is de standaardreactie. Die heb ik ook teruggevonden in de onderzoeken van andere onderzoekers. Je hoort overal hetzelfde. De journalistieke professional vindt dat zij professie vooral staat in de klassieke journalistieke taak van nieuwsgaren, nieuws produceren en nieuws verspreiden.”

Zou de journalistiek een beroepseed moeten hebben?

„De journalistiek heeft in feite een beroepsethiek. Van een goede journalist worden een aantal dingen verwacht. De klassieke waarden en taken waar het mee begon.”

„Er wordt verwacht dat hij zorgvuldig te werk gaat, de waarheid eerbiedigt, evenwichtig bericht, relevante van irrelevante zaken scheidt en dat zijn hoofddoel is om de lezer te dienen. Niet om zijn werkgever te dienen.”

„In het boek van Kovach en Rosenstiel staan de tien klassieke opdrachten aan de journalistiek in. In feite is dat een heel mooie vertaling van de journalistieke beroepsethiek.”

...

„Je moet zeker niet zo ver gaan als een eed. We hebben in Nederland de code van het gemeenschap der hoofdredacteuren, de leidraad van de raad van journalistiek. De ethische opvattingen zijn er wel degelijk, maar zo geformuleerd dat ze niemand dwingen om die na te leven. Daarom kun je die niet invoeren, omdat je ervanuit moet gaan dat iedereen in Nederland moet kunnen publiceren, of hij nou journalist is of niet. Dat is altijd een obstakel geweest. Dan ga je de beroepsgroep afbakenen.”

„Het gebeurt elders wel. Je hebt in België een aparte categorie beroepsjournalisten en dat is weer een afgebakende categorie. In Italië moet je zelfs een examen afleggen. Zonder krijg je accreditatie bij persconferenties van de overheid. Ik krijg niet het idee dat je daar betere journalistiek van krijgt.”

Is kritiek van het publiek minder waard dan dat van een vakgenoot?

„Als je het journalisten vraagt zullen ze het nooit zeggen, maar ze handelen er wel naar. Ze zijn altijd erg benieuwd als ze een stuk schrijven waar ze zelf eer mee willen behalen. Om te horen wat collega's er van vinden. Eigenlijk zou het zo niet moeten zijn. Er zijn er ook die wel degelijk vinden dat de lezer de belangrijkste maatstaaf is voor zijn werk, maar je moet het niet overdrijven. Er zijn stukken waar onderzoeksjournalisten een hele tijd mee bezig zijn geweest en als die worden gepubliceerd dan schoppen ze met die stukken een heleboel mensen voor de benen. Sommige stukken veroorzaken echt een heleboel ophef en dan toch is het prima journalistiek dat de waarheid heeft gediend. Dat is toch belangrijker dan het behagen van de lezer.”

In hoeverre staat betrokkenheid regionale journalistiek in de weg?

„Dat hoeft helemaal niet in de weg staan. Het is allemaal een kwestie van maat houden. Je moet natuurlijk betrokken zijn bij de gemeente of regio waar je je werk doet. Als je die niet hebt, doe je je werk niet goed. Betrokkenheid moet er niet in uitmonden dat je partijdig wordt of op dezelfde stoel gaat zitten als het gemeentebestuur of een onderneming. Je moet eigenlijk kijken dat betrokkenheid niet ten koste gaat van je onafhankelijkheid. Je moet altijd onafhankelijk kunnen berichten over de instanties en mensen in jouw regio. Betrokkenheid staat niet in de weg, maar mag er nooit toe leiden dat je je onafhankelijkheid prijs geeft.”

Wat zou een grens kunnen zijn?

„Ik heb meegemaakt dat verslaggevers van de Gelderlander lid waren van de gemeenteraad of van de provinciale staten. Dat heb ik altijd idioot gevonden. Dat is ook al heel lang geleden, maar zo kun je toch nooit functioneren als onafhankelijk journalist?”

„Je komt het in allerlei vormen tegen. Je kunt lid zijn van het bestuur van een vrijwilligersorganisatie, dat betekent dus dat je betrokken bent bij je werk en die organisatie. Stel dat er iets gebeurt waar je over moet berichten en dat nogal vervelend is voor die organisatie, dan hoor je niet in die dubbelrol terecht te komen.”

„Dan kan betrokkenheid bij de lokale samenleving een hinderpaal zijn om onafhankelijke journalistiek te bedrijven.”

...

„Het kan zeker helpen, maar mag er nooit toe leiden dat je zelf deel wordt van zo'n community. Dan kom je in een belangenverstrengeling. Je moet die community's wel faciliteren, met elkaar in verband brengen en als bron voor informatie gebruiken, maar je moet er niet zelf in gaan zitten.”

„Het hangt er ook vanaf hoe je opstelt. Het kan voor die community's heel interessant zijn om contact te hebben met een goede journalist. Dan werkt het aan beide kanten.”

Verschillen de morele codes van een regionale journalist met die van een landelijke?

„Nee. Ze verschillen niet wezenlijk. Maar je focus ligt anders.”

„Geldermalsen is een prachtige casus. Het is een dorp dat normaal niet veel aandacht krijgt. Ineens stortte alle landelijke media zich op dit dorp. Dat draagt bij aan de polarisatie. Die laten toch vooral twee kampen zien. Degene die vinden dat er een azc moet komen en de bevolking die daar tegenop loopt. Het is daar hoog opgelopen. Als de rumoer voorbij is, zijn de landelijke media vertrokken. Dan vraag je je af wat nou eigenlijk de rol is van de regionale journalistiek. Die horen daar op door te gaan en te laten zien wat zo'n groot incident doet met de lokale gemeenschap, welke opvattingen er leven en of er verder wordt nagedacht hoe het verder moet. Daar zijn landelijke media nauwelijks in geïnteresseerd. Regionale journalistiek is daar bij uitstek voor. Die horen zo'n dorp nog een tijdje te volgen en daar evenwichtig over te berichten. Hoe komt zo'n dorp eruit? Dat is bij uitstek de focus. Ook gericht op oplossingen. Landelijke media staan vooraan als ergens de pleuris uitbreekt. Dan is het interessant om te zien hoe partijen tegenover elkaar staan. Regionale journalistiek moet veel genuanceerder te werk gaan. Ruimte laten voor zoveel mogelijk een grote verscheidenheid aan meningen, opvattingen en mogelijke oplossingen. Daar zit het echte verschil in.”

Alexander Pleijter

Robin Hazeleger

Alexander Pleijter werkt parttime als lector journalistiek en innovatie aan de Fontys Hoge school Journalistiek in Tilburg. Daarnaast werkt hij als docent journalistiek aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Hij is hoofdredacteur van de Nieuwe Reporter en coördinator van het project nieuwe journalistiek van het fonds bijzondere journalistieke projecten.

Wat zijn de belangrijkste kernwaarden voor een journalist?

„Het meest onderscheidende vind ik dat journalisten altijd onafhankelijk zouden moeten zijn en dus niet uit naam van een bedrijf of overheid verslag doen. Dit zonder dat er bedrijfsbelangen meespelen. Ze zouden open en eerlijk journalistiek moeten bedrijven.”

„Daarnaast is transparantie belangrijk. Journalisten zouden zo duidelijk mogelijk moeten zijn over hoe ze bijvoorbeeld hun werk doen, hoe ze tot hun publicatie zijn gekomen, hoe ze dingen onderzocht hebben en of ze bepaalde banden hebben met verenigingen, organisaties en politieke partijen. Als je dit zo duidelijk mogelijk laat zien, kunnen mensen het beter beoordelen.”

Wat maakt een journalist dan anders dan een burgerjournalist?

„Het belangrijkste onderscheid is dat een prof z'n brood verdient met journalistiek werk. De burger is eigenlijk een amateur en verdient er geen geld mee. Daarnaast denk ik dat de meeste burgerjournalisten minder nadenken over waarom en hoe ze het doen. Dat wil niet zeggen dat professionele journalisten altijd beter zijn. Er zijn ook voorbeelden van amateurs die heel goed werk verrichten.”

...

„Het bekendste voorbeeld is Bellingcat. Hij was iemand die werkloos thuis kwam te zitten en zich ging verdiepen in de oorlog in Syrië. Vervolgens ging hij uitzoeken hoe het zat met de wapens. Hij onderzocht wie ze had en waar ze vandaan kwamen. Hij werd een expert in journalistiek onderzoek.”

Hoe relevant is nieuws uit de regio nog, wat is de waarde van lokaal nieuws?

„Mensen hebben vaak veel belangstelling voor dingen die dichtbij gebeuren. Als er in jouw straat een scooter tegen de boom rijdt, wil je dat weten. Als dat aan de andere kant van het land gebeurt is het minder relevant. Het is sneller nieuws voor mensen als het dichtbij gebeurt. Het is bijzonder relevant.”

...

„Het is lastig om er waarde aan te hangen. Heel veel lokaal nieuws heeft niet heel veel economische waarde. Veel lokaal nieuws is interessant om te weten, maar het is geen nieuws waar mensen geld voor over hebben. Daar komt bij dat het voor een heel beperkte groep interessant is. Je afzetmarkt is heel erg klein. Dat maakt het lastig om er geld aan te verdienen. Het is lastig om lokale journalistiek op een rendabele manier uit te oefenen. Je moet of een groot bereik hebben, zoals bij de huis aan huisbladen, of je moet een soort totaal pakket bieden. Dit pakket bevat veel nieuws van over de hele wereld. Zo doen regionale kranten het.”

Mensen zoeken elkaar als collectief steeds meer op voor zingeving in het bestaan in de vorm van communities en gemeenschappen. Hoe kan dat?

„In de eerste plaats omdat het simpelweg mogelijk is en omdat mensen daar behoefte aan hebben. Mensen zijn sociale wezens. Je ziet dat geestverwanten elkaar opzoeken omdat ze het leuk hebben en omdat ze graag ergens over praten. Aan de andere kant denk ik dat het een praktisch component heeft. Mensen uit dezelfde buurt zoeken elkaar in een Facebookgroep op om elkaar spulletjes te verkopen. Dat is makkelijker om in de buurt te doen dan aan de andere kant van het land. Ook kennis uitwisselen is nu makkelijker. Liefhebbers van oude auto's vinden elkaar bijvoorbeeld op een forum om elkaar vragen te stellen over reparaties.”

...

„Het heeft ook te maken met ontwikkelingen in de samenleving. De individualisering is nog steeds gaande, maar gaat hand in hand met het opzoeken van gemeenschappen. Mensen zijn sociale wezens die elkaar opzoeken voor informatie en gezelligheid. Het is nu alleen heel individueel georiënteerd. Vroeger hoorde je automatisch bij een bepaalde gemeenschap, geloofsrichting of kerk. Tegenwoordig maak je die keuzes vaker zelf. Je bepaalt als individu zelf bij welke groep je aansluit. Dat was vroeger niet zo.”

...

„Het is niet zo dat de individualisering zo ver is doorgeslagen dat iedereen een los individu is die niks met andere te maken wil hebben.”

Kan een online community net zulke waardevolle berichtgeving opleveren als een nieuwsmedium?

„In theorie wel. Als een grote groep mensen het nieuws deelt dat ze meekrijgen en ze zetten zich hier oprecht voor in, dan zou dat best wel kunnen. De praktijk wijst echter vaak uit dat een heleboel nieuws dan blijft liggen. Het gaat dan om het nieuws waarvoor meer moeite moet worden gedaan. Denk bijvoorbeeld aan politiek, want dan moet je naar gemeenteraadsvergaderingen. Er zijn weinig mensen die het leuk vinden om in hun vrije tijd daar een verslag over te schrijven. Hetzelfde geldt voor een ingewikkelde rechtszaak waarvoor je de hele dag in de rechtbank moet zijn. Dat gaan de meeste mensen niet doen. Je zou veel nieuws missen. Daarom hebben we journalisten. Jan Blokker, een ervaren journalist, zei dat journalisten er zijn om nieuws te verzamelen en te publiceren omdat mensen daar zelf geen tijd voor hebben. Ze hebben er echter vaak ook de kennis niet voor.”

...

„In de journalistiek is het vaak belangrijk om zo goed mogelijk te informeren en objectief te blijven. Dat is in community's veel minder belangrijk, want er speelt een bepaald belang of een politieke overtuiging mee. Ze proberen anderen te overtuigen.”

Welke rol speelt de journalist dan voor deze communities?

„De rol van de journalist is vooral nieuws aanleveren dat er anders niet zou komen. Mensen hebben daar geen tijd en kennis voor. Het gaat dan ook om de onderwerpen waar je veel onderzoek voor moet doen om de onderste steen boven te krijgen. Dat zouden journalisten juist moeten doen, want daar heb je bepaalde kennis en vaardigheden voor nodig. Het gaat ook om het checken van feiten. Want je ziet vaak dat allerlei geruchten de ronde doen en niemand de moeite doet om het checken. Dat is de taak van de journalist.”

...

„Ik denk dat het heel erg belangrijk is dat journalisten die community's opzoeken. Daar praten mensen met elkaar over de problemen en onderwerpen waar zij zich mee bezig houden. Als iemand iets roept over een derde inbraak in een straat, kan de journalist onderzoek doen naar een inbraakgolf in die wijk.”

Zou de journalistiek een beroepseed moeten hebben?

„Dat vind ik een lastige. Op zich vind ik het heel goed als journalisten er van doordrongen zijn dat ze bepaalde plichten hebben ten opzichte van de samenleving. Namelijk de burger zo goed mogelijk informeren en feiten checken. Zo'n eed vind ik echter wel lastig. De consequentie zou dan zijn dat journalisten erop aangesproken worden en dat als ze zich

voortdurend niet aan die eed houden ze uit het beroep gegooid moeten worden. Daar ben ik heel erg op tegen. Dat is tegen de persvrijheid en de vrijheid van meningsuiting in. Dat zijn hele belangrijke fundamenteën onder de democratische rechtsgang. Daar kan ik dus nooit voor zijn.”

...

„Algemene morele codes zijn er wel, maar er zijn journalisten die daar helemaal niks van moeten hebben. Het is heel goed dat een journalist nog eens kan opzoeken hoe daar in het algemeen over gedacht wordt. Het is niet zo dat je daar alle journalisten op moet vastbinden.”

„Het is persoonlijk. Niet elke journalist zou er dezelfde beroepsmoraal op na moeten houden.”

Is kritiek van het publiek meer of minder waard dan dat van een vakgenoot?

„In het publiek zitten veel mensen die ergens wat van weten, deskundig zijn en het uit eigen ervaring hebben meegemaakt. Kritiek van hen kan even waardevol zijn als dat van collega's.”

...

„Ik denk dat mensen die inhoudelijk iets van een onderwerp weten zelfs betere kritiek kunnen leveren dan journalisten.”

In hoeverre staat betrokkenheid regionale journalistiek in de weg?

„Ik denk aan de ene kant dat het heel goed is als iemand onderdeel is van de gemeenschap, de mensen goed kent en weet wat er speelt. Soms zou het echter kunnen voorkomen dat er ook persoonlijke belangen meespelen. Stel er wordt een nieuwe weg aangelegd en die gaat door de tuin van die journalist, hoe onafhankelijk kan zo'n journalist daar nog over schrijven? Wat gebeurt er als blijkt dat één van je beste vrienden uit het dorp iets heeft gedaan waar je als journalist over zou moeten schrijven, maar als gevolg daarvan doe je die vriend een strop om de hals. Die vriend wordt dan door volk en vaderland zwart gemaakt. Daar zitten haken en ogen aan.”

...

„Je moet een afweging maken als journalist. Als er belangrijke informatie voor de samenleving is, dan moet je dat bekend maken. Tegelijkertijd kan dat heel ingewikkeld zijn. Als je bijvoorbeeld iemand heel goed kent, kan er een andere afweging gemaakt worden dan dat je in andere gevallen zou doen.”

Verschillende de morele codes tussen landelijke en regionale journalisten?

„In principe niet. Ik denk dat je je vooral zo professioneel mogelijk moet opstellen. Je bent een maatschappelijke factor en zou in alle situaties op dezelfde manier tot een oordeel moeten komen.”

...

„Op zich is de kwestie rondom FC Twente een goed voorbeeld. De journalisten van de Twentse Courant Tubantia hebben heel veel weerstand vanuit de regionale samenleving gehad. Die mensen daar waren helemaal niet blij dat hun trots, de voetbalclub FC Twente, door het slijk werd gehaald doordat ze bezig waren om al die negatieve verhalen te publiceren. Die verslaggevers hebben te maken gehad met allerlei bedreigingen. Dat is best wel ingewikkeld en je moet best wel stevig in je schoenen staan.”

Is transparantie dan niet nog belangrijker voor een regionale journalist, omdat de lijnen zoveel korter zijn?

„Misschien wel. Ik vind het in principe voor alle journalisten belangrijk om zo transparant mogelijk te zijn.”

„Onafhankelijkheid betekent dat je altijd handelt vanuit het belang van je publiek. Het publiek moet geïnformeerd worden over wat er in de wereld of in de lokale gemeenschap gebeurt. Als er gesjoemeld wordt door een bevriende buurman, ben je verplicht dat te openbaren voor de samenleving. Als je dat niet kunt, ben je ongeschikt om de functie van journalist te vervullen.”

Malou Willemars

Robin Hazeleger

Malou Willemars is van oorsprong journalist. Sinds 2007 werkt ze bij Fontys Hogeschool Journalistiek als docent onderzoek. Ik ben in 2014 gepromoveerd en heb onlangs een boek geschreven over journalistiek denken en doen.

Wat zijn de belangrijkste kernwaarden voor een journalist?

„Lastig. Het is belangrijk voor een journalist dat ze als kernwaarde hebben dat ze mensen informatie willen geven waar ze ook wijzer van worden. Er wordt vaak geroepen dat het gaat om feitelijkeheid, maar daar ben je er niet helemaal mee. Je kunt een hele hoop feiten op een rij zetten, maar dat is nog geen verhaal. Je moet de ambitie hebben om niet zo snel te zeggen 'zo zit het', maar je moet open staan voor andere opties of tegengesteld. Misschien wel dingen die je hele wereldbeeld aan het wankelen brengen. Dat open vizier is in die zin het belangrijkste.”

...

„Wat ik merk is dat er in de manier waarop over het vak wordt nagedacht 'zet de feiten op een rij en dan ben je er'. Dan gaan de mensen zelf wel aan de slag over wat ze met die feiten gaan doen. Dat geldt voor een deel van de mensen. Een ander deel doet ofwel weinig met feiten, laat het passeren en denkt niet verder, ofwel maken er een verkeerd verhaal. Voegen de feiten samen tot een soort beeld van de wereld wat niet helemaal klopt.”

„Het gaat verder. Je moet de feiten ook in de context zetten en blijven aanvullen.”

Wat maakt een journalist dan anders dan een burgerjournalist?

„Ik denk dat het grote verschil hem zit in dat de journalisten van start gaan met de intentie om journalistiek te bedrijven, terwijl burgerjournalisten daar net een andere mindset bij hebben. Ze doen in de eerste instantie wat ze leuk en interessant vinden, dat publiceren en gaandeweg pas realiseren at ze een vorm van journalistiek aan het bedrijven zijn. Daar gaat niet de hele journalistieke mindset per se aan vooraf. Dat betekent dat burgerjournalisten na verloop van tijd journalisten zijn geworden. Het verschil zit hem niet in het wel of niet gehad hebben van training. Het is niet per se het verschil tussen heel erg ingebed zitten in een journalistieke organisatie, heel veel professionele journalisten organiseren ook op eigen houtje. Dat is ook niet het kenmerkende verschil. Het verschil is dat de één het ziet als zijn werk en de ander doet het per toeval en komt erachter dat het journalistiek is.”

...

„Elliot Higgins van Bellingcat is een voorbeeld van goede burgerjournalistiek. Hij ging op basis van YouTube-videos kijken naar de wapens die gebruikt werden in Syrië en Afghanistan. Hij is gaan kijken waar ze vandaan komen. Hij wist hier niks vanaf, maar is gewoon op zijn zolderkamertje gaan kijken wat hij ziet. Hij trok conclusies over welke groepen betrokken waren bij de conflicten op basis van de wapens. Die man had geen enkel moment de intentie om journalist te zijn, maar hij wordt tegenwoordig genoemd als een van de grootste en bekendste burgerjournalisten. Hij verstrekt informatie en doet dat met de intentie om mensen wat te leren. Hij doet dat nu ook beroepsmatig en verdient eraan.”

„Met een kleine kring beginnen en niet met de blik naar de burger gericht.”

Hoe relevant is nieuws uit de regio nog, wat is de waarde van lokaal nieuws?

„Als je het probeert objectief te bekijken dan is het veel waard, want mensen wonen er, leven er en het is belangrijk dat ze het één en ander van die omgeving af te weten. Het is heel basaal, om veilig te kunnen leven moet je weten in welke omgeving je zit. Terug naar de biologie. Maar ja er zijn natuurlijk heel veel mensen die minder geïnteresseerd zijn of geïnteresseerd zijn niet zozeer in de regionale politiek of problemen maar gewoon willen weten wie er in de straat woont. Dus ik denk dat het belang wel degelijk aanwezig is. Zonder regionale (burger)journalistiek zou ik niets weten van wat er bij mij in de straat gebeurt. Ik ben nou niet een grootverbruiker. Er zit een conflict tussen. Ik denk dat focus op wat het belangrijke nieuws is al heel snel op het nationale ligt. Soms op het internationale. De regio is dan een ondergeschoven kindje. Wel belangrijk, maar ik denk niet dat iedereen dat hetzelfde ervaart.”

...

„Ik heb zelf bij Tubantia gewerkt. Ik heb de nieuwsdienst gezeten, binnen/buitenland en de regioredactie Almelo en alter gemeente Twenteland. De filosofie van de krant was, ‘je moet veel nieuws brengen uit de haarvaten van de regio’.”

„In de praktijk was het anders. Er speelde niet iedere week iets in de politiek. Je had ook echt niet iedere week dat er een conflict of een ramp was. Je schreef per definitie vaak over bijvoorbeeld een dartskampioen, of een duif die een wedstrijd had gewonnen of er was iemand zestig jaar getrouwd. Dat was misschien wel aansprekend voor sommige mensen, voor veel mensen ook niet.”

„In de praktijk gaat het vaak over softere dingen die mensen matig interesseren. Ik denk dat wat er bestaat aan politiek nieuws, dat mensen dat ook kunnen halen van Twitter of van bureaus die wel in de raadszaal hebben gezeten. Er zit niet heel veel tussen wat je echt nodig hebt om te kunnen leven.”

Mensen zoeken elkaar als collectief steeds meer op voor zingeving in het bestaan in de vorm van communities en gemeenschappen. Hoe kan dat?

„Het wordt makkelijker. De term bestaat al langer. Ik ben hem vooral tegengekomen in de jaren 70. Dan zit het in een maatschappijopvatting waarin mensen weer samen willen. Letterlijk communes waarin mensen samenleven. Daarna vooral in de tijd dat Bill Clinton in de VS aan de macht was. Toen werd er gedacht dat mensen reuze politiek actief waren om deze zingeving te hebben. Actief in de opvang van hun kinderen of in het bejaardentehuis van hun ouders. Klein aangepakt kun je mensen gemakkelijker betrekken krijgen en betrokkenheid is een goede voorwaarde van burgerschap. Tegenwoordig hangt die communityvorming meer samen met de technische mogelijkheid. Dus niet fysiek in buurthuizen. Of dat nou is zoals je voorheen de nieuwsgroepen had, heb je nu de facebookgroepen met vrienden. Dat is de belangrijkste reden dat er nu gezegd wordt dat ze werken. Een onlinecommunity is toch anders dan een fysieke gemeenschap waarin mensen problemen in hun nabije omgeving proberen op te lossen. De technische mogelijkheden, je woont niet alleen in een straat maar je hebt ook een mobiel op zak. Ik denk dat dat de grootste reden dat het de afgelopen jaren een succes is.”

Is er een verband met 9/11 en de extremistische Islam (Verdonk en Theo van Gogh).

„Over de gehele linie denk ik dat grote gebeurtenissen met impact op de samenleving die raken aan het gevoel dat je in de verdrukking komt of kwaad wordt aangedaan, dat is voor veel mensen een goede drijfveer om in actie te komen. Ze hebben het gevoel dat ze wel wat moeten doen omdat ze in gevaar zijn. Dat geldt voor Verdonk en de periode erna. Er zit iets in de gebeurtenissen dat mensen activeert. Dat is toch iets anders dan dat hier het zwembad op instorten staat. Het wakkert een uitgedoofd activisme aan. Dat klopt wel.”

„De vraag is of dat niet een piek is. Bestaan de community's nog als de verontwaardiging van het moment weg is? Met de vluchtelingenopvang in Steenbergen en Geldermalsen is er een groep ineens heel actief op Facebook. Die plaatsen dingen door. Hoe zou dat over een half jaar zijn? Hoe actief zijn ze dan nog? Dat kalft af denk ik.”

Kan een online community net zulke waardevolle berichtgeving opleveren als een nieuwsmedium?

„Ja, maar dat hangt er vanaf hoe je waardevol definieert. Ik denk dat ze goed zijn voor een tak van journalistiek. Het is afhankelijk van de doelstelling. Het hangt van de gemeenschappelijke gedachte of doelstelling af. De informatie draait om bepaalde gedachten en gevoelens. Het gaat erom gehoord te worden. Zoals ze vroeger de expressiefunctie van de journalistiek noemde. Community's zijn meer gericht op overtuigen. ‘Wij hebben gelijk’ en niet op ‘wij hebben dit ontdekt, neem dat mee in je oordeel’. Het is een ander type informatie. Journalisten hebben meer met feiten en gegevens.”

„Het is makkelijker om neutraal te zijn over onderwerpen die verder van je af staan.”

Welke rol speelt de journalist dan voor deze communities?

„Daar kun je op 2 manieren in staan. Dat gebeurt vaak automatisch. Je kunt deel uitmaken van zo'n community. Dat gebeurt niet altijd omdat journalisten het idee hebben dat ze neutraal moeten blijven. Sommigen zullen nooit deel uitmaken van een community omdat het niet past bij hun idee van afstand en neutraliteit. Ze kunnen ook als buitenstaander proberen om iets zinnigs te maken over wat het met de mensen doet. Er zitten allerlei kansen in. Als deelnemer kun je soms proberen om te kijken of de feiten kloppen met de gegevens die naar voren worden gebracht in zo'n community. Om die soms aan te vullen of tegen te spreken. Het is een optie. Je kunt wat bieden door context of tegengas te geven. Ik denk dat in discussie gaan toch wel werkt. Heel veel waarheden en onwaarheden zijn toch relatief. Mensen zeggen toch vaak te weten dat ze iets achteraf wel wisten.”

„Je moet oppassen dat je niet te paternalistisch wordt. Het is makkelijk om mensen weg te zetten als gekkies. Daar sla je de discussie mee dood. Ik vind het knap als journalisten er in slagen zonder een emotionele en afwijzende toon het gesprek aan te gaan. Mensen dus van dichtbij wijzer te maken. Een lastige maar goede weg. Dat is niet iedereen gegeven en niet iedereen heeft er tijd voor.”

Zou de journalistiek een beroepseed moeten hebben?

„Nee, niet omdat ik denk dat het niet slecht is om mensen te laten nadenken over wat ze doen. Maar omdat het een te groot uitsluitend mechanisme zou zijn voor mensen die goed journalistiek werk afleveren zonder dat ze journalist zijn. Dan hebben we het weer over de burgerjournalisten. Zoals Elliot Higgins, als hij een eed zou moeten doen, zou het markeren dat alles voor de eed geen goed werk zou zijn. Daar ben ik het niet mee eens. Ik heb een hekel aan het idee dat je 'het van geval tot geval moet bekijken', een eed op zich zou te veel mensen buiten sluiten. Daarbij zou het remmend kunnen werken op het nadenken. Voor een arts is het een groot moment, maar het is ceremonieel. Het sluit fouten niet uit. Door tijdsdruk en geld kan beroepsethiek alsnog overboord gegooid worden. Het overkomt mensen toch.”

„Goed om mensen er over na te laten denken, maar het werkt te uitsluitend en biedt geen garanties.”

Is kritiek van het publiek meer of minder waard dan dat van een vakgenoot?

„Nee. Het heeft allerlei consequenties. Maar je doet je werk voor het publiek. Dat betekent niet dat je je oren moet laten hangen naar het publiek. In het onderwijs heb je de studentenenquête. Scholen worden gerankd naar wat studenten vinden van hun opleiding. Als je heel erg luistert naar de afnemer, geef je heel veel autonomie uit handen. Je moet daar een balans tussen vinden. Je moet mensen bloedserius nemen, maar soms ook zeggen dat het niet eens bent. Dat is lastig omdat ze toch moeten betalen over een product. Met iets wat zo wringt als de journalistiek is het bijna onmogelijk om 100 procent tevreden klanten te hebben en het 100 procent goed te doen.”

„Neemt niet weg dat ik denk dat kritiek heel belangrijk is. Maar ik denk dat er eer kritiek mogelijk is dan het publiek. Omdat het publiek soms niet ziet hoe berichten ontstaan. Je kunt delen ondervangen door transparantie, ombudsmannen en kritiek van vakgenoten. Het is niet voldoende. Het is een combinatie van beiden.”

In hoeverre staat betrokkenheid regionale journalistiek in de weg?

„Dat hangt sterk af van de overtuiging van de individuele journalist over wat betrokkenheid is. Ik denk dat het mogelijk is om heel betrokken te zijn en heel goede journalist te zijn. Betrokkenheid betekent voor het één dat het hem aan het hart gaat en voor de ander is het 24/7 bereikbaarheid en voor de derde is het omdat iemand beste vrienden wil zijn met iedereen.”

„Betrokkenheid is soms afstand nemen. Hele goede contacten moet je voor de regio gaan breken. Betrokkenheid vertroebeld de blik niet per se. Het is een goed middel om waar te nemen wat leeft, waar problemen zijn en waar dingen smeulen. Het betekent niet meehobbelen en zeker niet te veel mensen te vriend houden. Dat is het belangrijkste. Betrokkenheid is niet hetzelfde als afhankelijkheid en niet het tegengestelde van afstand houden. Het kan tegelijk. Berokken, afstand en onpartijdigheid.”

Wat is een goede manier om morele codes te toetsen?

„Je moet erover nadenken. Het moet een gewoonte worden om iets te doen met je eigen frustratie. Soms merk je dat je ergens niet genoeg uitgehaald hebt of te ver bent gegaan. Via dat soort triggers kun je iets te weten komen over je eigen codes. Het is goed om erover te praten. Er wordt zo weinig over beroepsopvattingen gepraat, dat men soms verbaasd is dat ze het eens of oneens zijn. Er zijn er bij die heel terughoudend zijn in het anonimiseren van slachtoffers en daders. Voor de één maakt het niet uit, de ander wil er afstand van houden. Het gebeurt dat met dezelfde argumenten hele verschillende standpunten worden ingenomen. Als je erover praat, kun je blijven toetsen. Soms moet je er ruzie over maken, hulp inschakelen, kritiek leveren. Zolang je dat doet ben je goed bezig, dan ben je bezig met het ontwikkelen van die codes. Je moet niet streven naar een regelboek, het is een proces en dus een dynamisch ding. Daar hoort vallen en opstaan bij en de fout ingaan ook. Je hoeft het niet goed te doen als je maar ambieert het zo goed mogelijk te doen.”

Huub Evers

Robin Hazeleger

Huub Evers zijn vak is de media-ethiek. Hij is docent media-ethiek en lector interculturele journalistiek geweest aan de Fontys Hogeschool Journalistiek in Tilburg. Hij is nu freelance onderzoeker en publicist op het gebied van media-ethiek.

Wat zijn de belangrijkste kernwaarden voor een journalist?

„Dat je correct informatie verschaft. Zo helder, zo duidelijk en zo volledig mogelijk. Dat je probeert om de zaak die je beschrijft van alle kanten te laten zien. Niet vooringenomen. Dat je probeert je zo onpartijdig mogelijk op te stellen. Dat je je niet voor het karretje van bepaalde groeperingen laat spannen. Zo onpartijdig en volledig mogelijk te werk te gaan. Daar komt nog bij, dat is van de laatste jaren, dat je probeert zo transparant mogelijk te zijn. Dat je ook, wanneer jijzelf of anderen dat nodig vinden, ook verantwoording aflegt over de manier waarop je werkt en de manier waarop je aan die informatie komt.”

Wat is een ideale manier om transparant te werken?

„Een manier die ik ideaal vind is dat je via een eigen blog of via Facebook informatie verschaft over de manier waarop je aan die informatie gekomen bent. Welke je afwegingen zij geweest, wat niet lukte. Kortom dat je de lezer, die daar in geïnteresseerd is (dat is niet iedereen), informatie geeft over het proces dat je afgelegd hebt om tot dit verhaal te komen.”

Wat maakt een journalist dan anders dan een burgerjournalist?

„De reguliere journalist is veel deskundiger dan de gemiddelde burgerjournalist. De reguliere journalist kent het vak, weet hoe hij een stuk moet maken, weet hoe hij om moet gaan met hoor en wederhoor, privacy en alle mogelijke normen in het vak. Bij burgerjournalisten moet je je nog maar afvragen of die dat weten. Sommigen zullen dat wel weten maar anderen niet.”

Hoe relevant is nieuws uit de regio nog, wat is de waarde van lokaal nieuws?

„Ik merk voortdurend dat mensen die bijvoorbeeld geabonneerd zijn op een regionaal dagblad, dat die buitengewoon veel waarde hechten aan het lezen van nieuws uit hun eigen woonplaats en regio. Dat je als krant niet moet redeneren dat men dat leest in huis aan huis baden of 112-sites. Heel veel mensen, vooral de wat oudere, hebben regionaal dagblad omdat ze daarin het nieuws uit hun eigen streek willen lezen. Voor jongere mensen is dat misschien wat minder belangrijk. Die zijn misschien ook niet zo gericht op hun eigen streek. Verhuizen misschien na hun studie naar een ander deel van het land. Vooral voor wat ouder publiek van bijvoorbeeld een regionaal dagblad is het streeknieuws van heel groot belang.”

Mensen zoeken elkaar als collectief steeds meer op voor zingeving in het bestaan in de vorm van community's en gemeenschappen. Hoe kan dat?

„Ik zie dat ook op Facebook. Op Twitter minder. Ik zie heel duidelijk dat mensen elkaar opzoeken, ook mensen die elkaar heel lang niet gesproken of gezien hebben en gegevens uitwisselen. Dat is natuurlijk omdat het simpelweg feitelijk mogelijk is. Ik ben via facebook iemand tegenkomen die ik ken en die in Bangladesh woont. Zonder Facebook zou dat niet gelukt zijn.”

„Ik denk dat mensen dat altijd doen en ze doen dat naar de mogelijkheden die er zijn. Twintig/dertig jaar geleden deden de mensen dat op hun wekelijkse biljartavond of de voetbaltraining. Nu ook nog. Maar ook via Facebook of mailgroepen, al is de laatste zakelijker. Facebook is bij uitstek het medium om mee te doen in de communicatie met vrienden en kennissen.”

Kunnen online community's net zulke waardevolle berichtgeving leveren als een nieuwsmedium?

„Het is toch in belangrijke mate nieuws van een andere orde. Een nieuwsmedium informeert mij zakelijk, betrouwbaar en correct over wat er in mijn omgeving allemaal gebeurt is. Terwijl Facebook toch meer gaat over de kleine dingen die buiten mijn vriendengroep eigenlijk niemand interesseren.”

Kan een journalist ook informatie uit deze groepen halen?

„Ja natuurlijk. Journalisten die dat niet volgen omdat ze dat een gedoe vinden missen ontzettend veel informatie, vooral uit lokale gemeenschappen. Mensen gebruiken Facebook ook om petitie's en actiegroepen op te zetten en ergens aan mee te doen.”

Welke rol speelt de journalist voor de community?

„Een journalist kan in de krant bijvoorbeeld signaleren wat er in die diverse community's gebeurd. Zodra dat belangrijker wordt dan de kleine kring van die community zelf. Als er in het dorp of in de stad een actiegroep opstaat die dingen gaat doen die voor de hele stad of het hele dorp belangrijk zijn, dan overstijgt dat het belang van die lokale community op Facebook en wordt dat voor andere mensen van belang. Dan heb je een journalist nodig die dat op het niveau van het regionale nieuws tilt.”

„Het is in de eerste instantie bedoeld voor de journalist om er informatie uit te halen. Zodra zo'n bericht over een actiegroep in het regionale dagblad gestaan heeft, dan heeft zo'n actiegroep toch wat meer status en meer een partij voor bijvoorbeeld het gemeentebestuur.”

Zou de journalistiek een beroepscode moeten hebben?

„Dat is een discussie die al een aantal jaren speelt. Ik ben er niet tegen, maar het zou niet per se hoeven. Want dan krijg je onmiddellijk weer de discussie wie wel journalist is en wie niet. Je kan ook zeggen wat het oplost als je het invoert. Als een beroepsjournalist de eed weigert af te nemen kun je verder ook niks. Ik zou er eigenlijk veel meer zien als een professionele journalist op zijn site/weblog of twitter een verwijzing plaats naar je professionele normen die hij hanteert. Daar kan ook een doorverwijzing bij naar de raad van journalistiek. Als er klachten zijn, dan kunnen mensen daar terecht.

Zoiets kan ook, dan gaat het om hetzelfde. Dat je de groep die volgens journalistieke normen wil werken zich ook toetsbaar opstelt en dat je die ook op die normen kunt aanspreken."

Is kritiek van het publiek minder waard dan dat van een vakgenoot?

„Die is net zo waardevol als die van vakgenoten. Journalisten zouden zich best wel iets meer van kritiek van het publiek aan mogen trekken. De bereidheid van journalisten om in het debat te gaan met hun publiek is er wel, maar heeft nog lang geen ingang gevonden bij alle journalisten. Iedere journalist zou moeten proberen in contact te treden met zijn publiek.”
„Vroeger had je als journalist een hele tijdrovende gelegenheid aan het zoeken van informatie. Je moest gaan rondbellen. Nu hoeft er maar een verzoek om meer informatie te verschijnen op twitter of Facebook en de info komt vanzelf naar je toe.”

In hoeverre staat betrokkenheid dan een regionale journalist in de weg?

„Ik denk dat de regionale journalist betrokkenheid nodig heeft. Je bent een regionale journalist omdat je in die streek woont en werkt. Omdat de dingen waarover je schrijft je ook persoonlijk aangaan en je belangstelling hebben. Daar is niks mis mee, als je maar probeert om in je verhalen zo volledig, betrouwbaar en correct mogelijk te zijn.”

...

„Als je journalist bent bij een regionaal dagblad en er is nieuws uit een vereniging waarvan je zelf lid bent, dan moet je dat bij voorkeur niet zelf gaan doen. Stel dat je het vanwege een kleine redactie alsnog wel zelf moet doen, dan moet je proberen zoveel mogelijk afstand te houden en laten blijken in je verhaal dat je zelf ook lid bent van die vereniging.”

...

„Als je journalist uit hetzelfde dorp of zelfde gemeenschap komt zie ik dat helemaal niet als een probleem. Alle regionale journalisten wonen wel in het dorp of in de buurt van het dorp waar ze over schrijven. Als je er niet in woont kom je er nog zo vaak dat je zo bekend bent in het dorp dat je toch bekend bent. Mensen kennen je en komen met dingen naar je toe. Je bent toch betrokken bij de gemeenschap waar je over schrijft. Daar is helemaal niks mis mee wanneer je dat op een betrouwbare manier blijft doen.”

„Mensen waarderen kennis en transparantie. Als je dat doet, komen mensen uit eigen beweging met dingen naar je toe. Wanneer je in de ivoren toren blijft zitten, komen ze niet. Als ze je weblog kennen en ze kennen je afwegingen komen ze zelf ook wel met dingen.”

Henk Faas

Robin Hazeleger

Henk Faas woont en werkt in Ede, bij de gemeente Ede. Hij is woordvoerder en adviseur bestuur van de burgemeester. Daarvoor heeft hij gewerkt bij twee communicatie adviesbureaus en daarvoor in de journalistiek bij De Gelderlander en lokaal begonnen bij Ede Stad (BDU).

Wat zijn de belangrijkste kernwaarden voor een journalist?

„Onafhankelijkheid en eerlijkheid. Onafhankelijk omdat lezers er vanuit moeten kunnen gaan dat wat er staat met een objectieve en onafhankelijke blik tot stand is gekomen. Eerlijk omdat het moet kloppen. Je moet er vanuit kunnen gaan dat wat iemand opschrijft, als iemand een ander citeert of uit een onderzoek citeert juist gebeurt. Je moet er vertrouwen in hebben dat wat je leest de waarheid is.”

Wat maakt een journalist dan anders dan een burgerjournalist?

„Er vanuit gaande dat een burgerjournalist ook op een serieuze manier probeert dingen te onderzoeken of een mening te vormen en daarover te communiceren, vind ik het een hele goede beweging. Omdat diegene niet verbonden is aan een instituut, een krant, magazine of tv-zender maakt dat hij waarschijnlijk andere kernwaarden heeft en geen statuten waar hij zich aan moet houden. Dat is wel een verschil. Ik merk dat burgerjournalistiek vaak overgaat in ordinair schelden. Al is dat wel een uiterste. Er is ook wel een groep die eigenlijk ook nieuws maken of boven water halen. Ze hebben geen referentiepunt om op terug te vallen in beoordeling van hun werk, de verantwoording. Elke krant heeft tegenwoordig een ombudsman, die heeft een burgerjournalist niet.”

Hoe relevant is nieuws uit de regio nog, wat is de waarde van lokaal nieuws?

„Elk gebied heeft een eigen dynamiek. Het wereldnieuws bepaald hoe het nu in Nederland gaat. Kijk bijvoorbeeld naar de vluchtelingen. Omdat dat op Nederland af komt, komt het ook op Ede af. Dat komt dus bijvoorbeeld in jouw wijk terecht en dan heb je er rechtstreeks mee te maken. Veel lokaal of regionaal nieuws gaat natuurlijk over hele andere dingen. Bijvoorbeeld over een wegonderbreking of politieke besluiten. Het is heel lastig om dat goed met elkaar in verbinding te brengen. Die is er ook niet altijd. Maar hoe dicht het nieuws bij mensen komt, hoe belangrijker het voor ze wordt. Waar ze 's ochtends in de krant lezen over de vluchtelingenstroom in Europa, hebben ze het 's avonds in hun wijkoverleggen over de hondendoep. Dat is allebei werkelijkheid. Plaatselijk, lokaal en regionaal schrijft over de kleine dingen. Dat is belangrijk. Het blijft relevant voor mensen.”

...

„De waarde ten opzichte van landelijk nieuws is niet te objectiveren. Dat zou je kunnen doen, dan heb je daar een mening over, maar dat geldt voor ieder individu anders. Er zijn mensen die heel erg betrokken zijn in hun wijk. Die volgen misschien het wereldnieuws niet. Er zijn ook mensen die er andersom inzitten. Die zitten in een politieke partij en thuis doen ze de deur dicht en kijken niet naar buiten. Het moet er gewoon zijn. Dingen hebben met elkaar te maken. Het gaat bijvoorbeeld bij de hondendoep er ook om hoe je met elkaar omgaat. Hou je elkaar aan de afspraken? Er zit altijd een

verhaal omheen. Daarom is het belangrijk. Het gaat over hoe men met elkaar omgaat. Hetzelfde geldt voor overlast van hangeugd. Wie zegt daar wat van of gaat in gesprek? Er zit altijd een verhaal omheen van hoe je met elkaar samenleeft.”

Mensen zoeken elkaar als collectief steeds meer op voor zingeving in het bestaan in de vorm van community's en gemeenschappen. Hoe kan dat?

„Dat zal komen omdat die mogelijkheden er zijn. Volgens mij zijn community's er altijd geweest. In de jaren 50 had je ze per zuil. Men ging naar een christelijke school of naar een christelijke voetbalvereniging. Je ontmoette alleen maar christengenoten. Mensen hebben elkaar altijd opgezocht. Nu is ook digitaal die mogelijkheid er. Misschien dat het wel zo is dat het fysiek opzoeken van elkaar minder is geworden. Juist omdat die verzuiling is afgenomen. Mensen worden toch wat individualistischer. Uiteindelijk blijkt dat mensen elkaar toch nodig hebben en elkaar willen opzoeken. Dat zie je in rouw, kijk maar naar MH17. Het land was in rouw. Of in blijdschap, als we straks wereldkampioen worden. Dan juichen we met z'n allen. Die saamhorigheid heeft altijd bij de samenleving gezeten. Met online community's komt dat nu heel erg naar boven drijven. Het is aan journalisten om daar onderdeel van uit te maken, ook aan mensen zoals ik trouwens. Ga daar heen in plaats van dat je ze naar je toe haalt.”

Kunnen online community's net zulke waardevolle berichtgeving leveren als een nieuwsmidium?

„Ik denk van wel. In de beleving van de mensen. Het is lastig om het te objectiveren naar kwaliteit en naar waarheidsgetrouwheid. Als mensen elkaar opzoeken, dan delen ze informatie uit. Als je op vakantie gaat vraag je ook aan anderen wat nou leuk is. Die interactie speelt gewoon een rol. Dat geldt ook voor nieuwsdingen. Het kan wel zo zijn dat in de echte media het bereik veel groter is en het als betrouwbaarder wordt geacht. Als je een thema aan wilt snijden en je doet dat in je eigen community, dan zal er niet zoveel gebeuren. Maar als het eenmaal in de volkskrant staat en bij Pauw wordt besproken, dan bereik je wel de massa.”

„Het gaat erom wat het doet met mensen. Als je in de krant leest dat de belastingenafdracht wordt verhoogd, die zorgen heb je wel als je aangifte doet. Maar als 's avond bij je clubje zit en je hoort dat er veel wordt ingebroken neem je wel gelijk maatregelen. De impact is veel groter op een klein bericht in je eigen community. Die zit veel dicht bij huis.”

Welke rol speelt de journalist voor de community?

„De duiding er omheen en de analyse van wat hij ziet naderhand. Een journalist kan er even boven hangen en een beschouwing maken van wat er aan de hand is. Wat er gebeurt en waarom er iets is. Dan kan je dingen aanscherpen maar misschien ook wel nuanceren. Omdat je ook wel ziet in de (social) media dat er een hoop emotie is. Er wordt veel nagepraat, terwijl je in de journalistiek ook wel scheiding en duiding aan kunt brengen. Uitleg, verdieping, de juiste (of alle) mensen aan het woord laten. Voor en tegenstand schetsen. De opinie in de samenleving kan de journalistiek een beetje ordenen.”

Kan de journalist ook niet juist info uit de community halen?

„Natuurlijk. Maar mijn punt is ook dat de journalist wel moet blijven kijken hoe groot het bereik is. Een iemand kan een uurtje zitten voor een facebook-pagina en vervolgens kun je in je eentje blijven. Er is een wisselwerking, maar daarnaast moet de journalist blijven nadenken wat er gebeurt en wat er tegenover staat.”

Zou de journalistiek een beroepseed moeten hebben?

„Ja. Maar elke wetgeving wordt overtreden. Iedereen fietst wel eens door rood. Politici doen dingen. BN'ers slaan af en toe mensen. Er wordt gerommeld met geld. Het is wel goed, want je kan er op aan gesproken worden door je hoofdredacteur of iemand die een klacht indient. Dan heb je wel een referentiepunt. In die zin zou het heel goed zijn. In ieder geval voor de echte media. Dat kun je aan burgers natuurlijk niet opleggen. Wij hebben hier bij de gemeente ook een ambtseed. Die eerste paar weken dat je hier werkt krijg je die eed. Je verbindt je ergens aan en bent erop aanspreekbaar. Dat is wel goed. Maar ik heb niet de illusie dat er dan nooit meer verkeerde dingen gebeuren.”

... (Persoonlijk? Ene journalist is de ander niet.)

„Dat is altijd lastig. Mensen hebben de grens soms anders liggen. Ik denk toch dat je als medium wel een statement maakt naar de buitenwereld als je je kernwaarden bekend maakt naar de buitenwereld. De mensen die daar werken zijn er dan op aanspreekbaar. Ik zou hem eerder omdraaien. Iemand die zich daar niet in kan vinden, kan dan wat anders doen.”
„Een algemene beroepseed, waarom niet?”

Is kritiek van het publiek minder waard dan dat van een vakgenoot?

„Uiteindelijk is iedereen publiek. Een hele moeilijke. Publiek zal een bepaald artikel vooral vanuit zijn eigen beleavingswereld lezen. Vakgenoten onder elkaar gaat het meer om de opbouw, de invalshoek en de vragen.”
„Als je een stuk schrijft, is iedereen het met je eens. Dan heb je alleen maar positieve kritiek. Ik denk wel dat je voor beide kanten moet openstaan.”
„De interactie met de mensen waarvoor je schrijft is gewoon heel belangrijk. Vaak heb je dan natuurlijk de meeste interactie als iemand het niet met je eens is. Dat heb je ook in mijn werk. Onder vakgenoten is het gesprek wel heel belangrijk om elkaar scherp te houden.”

In hoeverre staat betrokkenheid dan een regionale journalist in de weg?

„Dit kan elkaar heel erg in de weg staan. Ik heb het zelf bij de hand gehad. Toen was ik penningmeester van een peuterspeelzaal en die overkoepelende organisatie, daar was wat mee. Het ging niet om mijzelf, maar het rommelde in die wereld. Ik werkte toen ook als journalist bij de krant. Ik greek het verzoek om er aandacht aan te besteden. Toen heb ik gedacht dat het niet echt kan. Ik kan niet me eigen vereniging afvallen.”

„Als je heel erg betrokken bent is het de vraag of je onafhankelijk genoeg kan blijven. Het is lastig. Als je betrokken bent bij een bepaald onderwerp weet je er veel van en ken je veel mensen. Daar wordt je (in)direct door beïnvloed. Wat dat betreft zou het het makkelijkst zijn als je ergens werkt waar je niet woont.”

„Nu zit ik eigenlijk met hetzelfde. Ik prijs me gelukkig dat ik niet in allerlei verenigingen zit of de roterij. Ik heb wel mijn eigen vrienden en sociale kringen, maar het is lastig.”

„Ik vind dat het onderdeel is van je kwaliteiten als journalist dat je overal verhalen moet maken. Het wordt gewoon lastig als er op de een of andere manier belangen in het spel komen. Hoe objectief kun je dan nog blijven.”

Er gelden voor een regionale journalist geen andere codes dan voor een andere journalisten?

„Aan het eind van de rit moet iedere journalist de vrijheid hebben om een artikel te schrijven op die manier die je zelf wilt op basis van de informatie die je hebt vergaard. Daar moet je vrij in zijn. Tussendoor gebeuren natuurlijk andere dingen. Iemand uit de regio wordt sneller benaderd dan iemand van de Volkskrant. Ik heb zelf als woordvoerder liever een goed verhaal in de Ede Stad, op sommige onderwerpen, dan in de Volkskrant. Want dan denk ik ja, wat kan het die mensen in Groningen of Limburg het schelen. Ik wil de lokale samenleving bereiken. Daar zitten verschillen. Uiteindelijk is het journalistieke achter je laptop zitten en daarin moet je vrij zijn om je eigen reportage of tekst te kunnen maken zonder dat je denkt dat je buurman er vervelend uitkomt.”

„Er zijn ook mensen van landelijke dagbladen die brutaal naar binnen rollen die denken dat ze alles kunnen vragen of doen op basis dat ze van de Volkskrant zijn. Ze zetten je onder druk. Ik heb het allemaal meegemaakt. Dat werkt anders met mensen van Ede Stad, want je belt mekaar makkelijker op. Je kent elkaar. Aan het eind van de rit moet er toch een product gemaakt. Afhankelijk en eerlijk van wat ik heb gezegd en dat moet te vertrouwen zijn. “

„Ik ben er heel blij om dat ik een sociaal leven heb dat zich afspeelt met mensen die niets met de gemeente Ede te maken hebben. Ik heb nooit in die circuits gezeten. Maar ja, je kinderen gaan naar school en je hebt een sportclub. Er is altijd wel iets.”

Quint Kik

Robin Hazeleger

Quint Kik werkt als onderzoeker en projectleider voor het stimuleringsfonds voor de journalistiek. Een stimuleringsfonds in Den Haag dat zich bezig houdt met innovatie op het gebied van journalistiek, zowel geschreven pers als omroep als alles wat daaromheen gebeurt op internet. Zijn specialiteit is lokale journalistiek, regionale journalistiek.

Wat zijn de belangrijkste kernwaarden voor een journalist?

„Waarheidsvinding, je omgeving willen informeren over wat er om hen heen gebeurt. Het uitleggen daarvan. Dat je mensen helt te snappen wat er gebeurt, duiden. Een journalist moet ook kunnen analyseren. De waarheid achter de waarheid boven tafel krijgen. Dat je, naast een persbericht, ook probeert iets of iemand anders te vinden die ook wat over het onderwerp te vertellen heeft. Ik denk dat een journalist burgers tijdig moet attenderen op dingen die gebeuren. Zodat ze eventueel in actie zouden kunnen komen. Dat is de meerwaarde van een journalist.”

...

„De burger kiest z'n volksvertegenwoordiging en de journalist is één van de radartjes die de burger helpt bij het controleren van zo'n vertegenwoordiging.”

Wat maakt een journalist dan anders dan een burgerjournalist?

„Een burgerjournalist is iemand die heel integer kan zijn, heel professioneel kan zijn. Maar niet iemand die is opgeleid en in aanraking is gekomen met de theorieën van het journalistieke vak. Een burgerjournalist kan hele goede dingen en heel dichtbij burgers en bronnen staan. Maar ze gaan de journalistiek niet redden. Burgerjournalisten kunnen morgen ook weer burgerjournalist af zijn. De burgerjournalist kan het doen omdat hij tijd heeft en het ook een prioriteit vindt, maar kiest ook de onderwerpen die hem naast staan.”

„Veel burgerjournalisten zijn veelal mensen die even tijdelijk zonder baan zitten. Soms journalisten, maar soms ook mensen die even niets te doen hebben en hun tijd willen besteden en er voor kiezen omdat ze goed zijn in ICT om een site op te bouwen.”

...

„Een professionele journalist, de titel is helaas niet beschermd, is iemand die opgeleid is dan wel universitair geschoold is. Al dan niet omdat hij werkt voor een omroep of uitgever en met collega-journalisten in aanraking komt die vertellen hoe je hoort te opereren.”

Zou het beschermd moeten zijn?

„Ik ben daar wel voorstander van. Het is niet meer van deze tijd natuurlijk maar ik geloof niet in iedereen is journalist.”

Hoe relevant is nieuws uit de regio nog, wat is de waarde van lokaal nieuws?

„Degene die het consumeert, de burger, die bepaalt de waarde. Die bepaalt of hij het wil lezen en ervoor wil betalen. Ik denk dat hij het sneller zal consumeren als het op een dusdanige manier wordt gebracht dat hij het idee heeft dat hij het niet mag missen. Of dat hij het aantrekkelijk of leuk vindt. Of het idee heeft iets belangrijks te missen.”

„De waarde wordt voor een belangrijk deel door de consument bepaald voor een ander deel dus door de inspanning die de journalist of uitgever verricht om er voor te zorgen dat de consument dat ook tot zich neemt.”

„Het is verschrikkelijk relevant dat er nieuws uit de regio is. De gemiddelde burger is druk. Met zijn gezin, werk of mantelzorg. Nieuws heb je nodig om te snappen wat er in je wijk of stadsdeel gebeurt. Niet alleen in de politiek, maar überhaupt. Nieuwe winkels of opgeheven buslijnen zijn allemaal dingen die je nodig hebt om te functioneren.”
„Journalistiek is een heleboel. Een verhaal over een lokale bekendheid is ook leuk nieuws. Een verslag van een festival is ook leuk en waardevol.”

Mensen zoeken elkaar als collectief steeds meer op voor zingeving in het bestaan in de vorm van community's en gemeenschappen. Hoe kan dat?

„Ik denk dat de techniek de voornaamste reden is en dus het gemak waarmee het kan. Groepen op whatsapp en facebook zijn er al. Je vindt groepen over onderwerpen waarover je wilt praten zonder dat je er actief iets voor hoeft te doen. Je hoeft er niet voor naar een kroeg.”
„Ook het feit dat de drager waarop dit gebeurt, je telefoon, iets is wat in je zak zit. Je kunt naar die groep op ieder moment van de dag.”
„Gemeenschapszin is er altijd wel geweest. Hoe kleiner de gemeente, hoe groter de wederzijdse afhankelijkheid. De gemeenschapszin neemt misschien af in de grotere steden, al is afhankelijk van de samenstelling van de wijk.”

Dat heeft niets te maken met het afkalven van het individualisme?

„Ik ben geen expert op dit gebied. Maar de mate van individualisering neemt natuurlijk toe. Daar zorgt ook die telefoon in een bepaalde mate voor. Je kunt er alleen mee in een hoekje gaan zitten.”
„Het klassieke beeld is dat je wordt geboren in een dorp en vertrekt naar de stad. In het dorp kent iedereen je en in de stad ben je een vreemde. Misschien vinden die twee stromen naast elkaar plaats. Ik heb niet het gevoel dat de gemeenschap onthecht. Misschien in een hele grote stad, maar heb je die in Nederland? Vergeleken bij Parijs is Amsterdam klein. Misschien dat door de twee ontwikkelingen naast elkaar je eigenlijk iets ziet wat er altijd al was. Alleen is de context anders.”
„Vroeger gingen mensen langs de deur en vroeger of je ergens aan mee wil doen. Nu gaat het via Facebook of Whatsapp.”

Welke rol speelt de journalist in de community?

„Het allerbelangrijkste is dat de journalist uit die community afkomstig is. Of er een zeker belang bij heeft om te weten wie daar in zitten en wie het zijn. Interesse, nieuwsgierigheid en belangstelling zijn belangrijk. Of het nu om een community, dorp of stad gaat. Als journalist moet je vol verwondering rond lopen en je afvragen, 'hee wat gebeurt hier, dat ga ik uitzoeken. Dat is mogelijk interessant voor mijn publiek.'”
„Een opvallend gegeven dat uit ons onderzoek is gebleken is dat politici altijd wel gevonden worden. Dat begint bij een persbericht. Wat je in mindere mate terugziet aan bronnen zijn de burgers en dan in het bijzonder deskundige burgers. Die burgers die niet als ooggetuige aanwezig waren, maar juist burgers die van een bepaald onderwerp iets weten. Zo'n community moet je doorgronden. Je moet je niet voor een karretje laten spannen. Een journalist moet zorgen dat hij bij een onderwerp ook op zoek gaat naar de achterkant van een verhaal. Dus is een burger boos over een azc, dan ook graag het grotere plaatje. Waarom die er komt. Uitleggen dat het overal in Nederland gebeurt. Het kan niet zo zijn dat het hier niet en daar wel gebeurt.”

Ligt er voor de journalist een taak voor de community?

„Idealiter. Dat is ook klassieke rol die misschien een beetje op de helling staat. Kan een journalist ook een rol spelen bij maatschappelijk ongenoegen aan de politiek. Hij schrijft in de krant iets over wijk X, over dat het vuil niet wordt opgehaald of een gevaarlijke kruising. Dat kan voor een lokale politicus reden zijn om het te attenderen in een commissievergadering. In die zin kan een journalist een waardevolle bijdrage leveren. Daar wordt ook over geklaagd. Dat mensen in een lokale krant te weinig lezen wat er nou echt in die gemeenschap leeft, wat mensen echt belangrijk vinden.”

Hoe is dat ideaal op te lossen? Zou er meer geschreven moeten worden? Zou de krant meer gelezen moeten worden?

„Dat is een beetje kip en ei. Wij hebben als stimuleringsfonds bloot gelegd hoe de lokale journalistiek erbij ligt. Dat zijn allemaal nulmetingen, dus ik kan niet zeggen dat het tien jaar geleden beter was. We hebben wel alle regionale dagbladen uit 2014 vergeleken met dezelfde titels uit 2004. Dan zie je een lichte afname van nieuws acht procent. Politiek is blijft ongeveer hetzelfde, het aandeel blijft een kwart. In het aandeel verdiepend nieuws versus korte nieuwsberichten zie je ook geen hele grote verschuivingen. De vraag is, was het tien jaar geleden net zo slecht/goed als het nu is? Tien jaar geleden had je in ieder geval nog niet die ineenstorting van de advertentiemarkt. Sinds 2008 drukt dat een heel zwaar stempel op de beschikbaarheid van journalisten in de regio. Er zijn minder journalisten, maar nog steeds heel veel onderwerpen. Er blijven ook heel veel gemeenten ongezien. Het zijn van huis uit toch die dagbladen met hun edities die een zwaar stempel drukken op die waakhondfunctie van de journalistiek. Op het moment dat die dagbladen klappen moeten incasseren en personeel moeten laten afvoeren komen ze niet of minder in sommige gemeenten. Dan ben je afhankelijk van andere media. Dat kan een keer een goed weekblad of een lokale omroep zijn. Maar daar is nog minder geld. Een weekblad wordt vaak door één persoon bij elkaar geschreven. Die is heel afhankelijk van een bevlogen journalist. Dikwijls is zo'n journalist niet aanwezig op internet. Voor de alomtegenwoordigheid van de mobiele telefoon, waar je tien/twintig dingen op kan doen naast nieuwslezen, pakt je zo'n weekblad of dagblad als je je vervleedt. Die maakt deel uit van je ritueel. De rituelen zijn aan het veranderen. De vraag is hoe journalisten weer binnenkomen bij die mensen. Hoe ze weer deel uit gaan maken van dat ritueel. Dat een persoon het lokale of regionale nieuws checkt zodra hij die telefoon aanzet. Dat gebeurt niet. Daar is niet genoeg over nagedacht.”
„Het voornaamste probleem is, dat speelt ook landelijk, is dat men te laat en te weinig is gaan nadenken over de vraag of datgene dat ze maken het ook waard is voor de nieuwsconsument om er geld voor te betalen. Nu zitten we met de gebakken peren. Alles wat je nu bedenkt komt te laat en geeft niet snel genoeg resultaat. Dus alles wat uitgetoetst wordt, wordt ook weer heel snel afgekap. Niets krijgt de kans om te bloeien en het is heel erg aanbodgestuurd. Er zou

veel meer vraaggestuurd gekeken moeten worden, Maar dat vereist dat een journalist en uitgever in staat is om uit zijn dagelijkse patroon te stappen. Die is dat 'we een krant aan het maken zijn en alles staat in het teken van het zo snel mogelijk aanleveren van de artikelen'. Als je daar niet uit kunt stappen en even na kunt denken over de vorm. Dan blijf je net zo lang door gaan tot je moet constateren dat er niet genoeg mensen meer betalen en de krant de stekker eruit moet trekken. Dat is waar we nu inzitten. Het klinkt heel flauw, maar er worden te weinig heidagen georganiseerd. Er wordt te weinig bedacht om er even een week uit te stappen en na te denken hoe we het met z'n allen aanpakken. Die weken zijn er niet want de krant moet gewoon gemaakt worden."

„Plus je zou eigenlijk hopen dat alles via het internet gaat. Dan kom je weer binnen. Maar als je dat gaat doen hol je je eigen verdienmodel uit. Er komt nu net genoeg binnen bij uitgevers om het model met het dagblad in de lucht te houden. Dat keerpunt steven je wel op af. Dat je niets verdient op internet en te weinig met je klassieke manier. Dan heb je een probleem."

Zou de journalistiek een beroepseed moeten hebben?

„Jazeker, maar de grap is dat iedereen die tot journalist is opgeleid op enig moment wel te maken heeft gehad met een hoofdstuk over ethiek te maken krijgt."

...

„Het natuurlijk altijd beter om als beroepsgroep zelf zo'n code op te stellen. Als je zelf een code opstelt en iedereen onderstreept dat, dan dwingt dat je tot nadenken. Dus ook dat je met enige regelmaat aandacht besteed aan die code."

Is er echt een code te maken waar alle journalisten onder vallen?

„Ik denk dat iedereen die zichzelf journalist noemt dat wel moet willen. Of het realistisch is, is een tweede. Het probleem is dat heel veel mensen nu websites vol 'nieuws' schrijven en die hebben daar verder niet zoveel boodschap aan. Dat is prima, maar dan ben je geen journalist."

„Als je jezelf journalist wilt noemen, moet je je bewust zijn van de macht je hebt en de rol die je speelt. Ik vind dat zoiets er wel bij hoort. Anders ben je eigenlijk bezig met stemmingmakerij. Dat is niet goed. Een journalist die alleen kritiek van elkaar aanneemt is niet van deze tijd. Dat is navelstaren. Of het realistisch kan ik heel lastig inschatten."

„De geschreven en traditionele journalistiek hebben over het algemeen wel een redactiestatuut waar altijd ethiek wel een onderdeel van is. Er is een model en de stukken die relevant vindt vertaal je naar je medium. Internetjournalistiek is al door tal van bedrijven gedaan. Zeker als het eenlingen zijn, zijn het vaak geen journalisten maar mensen van een communicatiebureau. Ik vind het wel cruciaal. Het hoort bij je verantwoordelijkheidsgevoel. Ook als je niet opgeleid bent tot journalist moet je je realiseren dat je bezig bent met het verspreiden van informatie waar nieuws een onderdeel van is. Ik ben het aan mezelf verplicht om m'n lezers op m'n site uit te leggen wie ik ben, wat ik doe, waarom ik het doe en hoe ik te werk ga. Dat is het grote probleem van burgerjournalistiek en internet. Vaak vind je daar zo'n kolom niet. Je weet niet met wie je te maken hebt. Met een beetje mazzel vindt je een telefoonnummer of een kader waar je een bericht achter kunt laten zonder dat je weet dat je een reactie krijgt. Slecht."

Is een beroepseed dan de oplossing, of zou iedereen meer aandacht moeten besteden aan zijn persoonlijke morele code?

„Een code vanuit de journalistiek zelf en een code op maat werkt beter dan dat je als overheid de journalistiek corrigeert. Dat lijkt me uit den boze. Dan zou de politiek moeten zeggen dat er zo'n code moet komen. Liever vanuit de sector zelf."

„Een code heeft alleen zin als je hem ook leeft. Dus ook eens in de zoveel tijd kijken en je niet alleen afvragen of de code nog relevant is in die tijd, maar ook checken of je er naar leeft."

Is kritiek van het publiek minder waard dan dat van een vakgenoot?

„Niet per definitie. Ik denk dat kritiek, mits gemotiveerd door kennis van zaken, van ieder persoon waardevol kan zijn. Ik zou niet weten waarom die van vakgenoten waardevoller zou zijn. Ja, ze snappen het vak en waar je je aan moet houden, maar dat draait al snel uit op navel staren. Er verandert van alles in media en journalistiek en deze zijn niet in staat gebleken daarin mee te bewegen."

„Kritiek van het publiek is toch anders. Bijvoorbeeld over de keuzes in onderwerpen. Dat is kritiek die je niet ter harte hoeft te nemen, maar die moet je wel meenemen in je onderwerpskeuze en je afvragen of je niets over het hoofd ziet."

„Gemotiveerd is kritiek evenveel waard."

In hoeverre staat betrokkenheid de regionale journalistiek in de weg?

„Daar is hij zelf bij. Het is heden ten dage ontzettend belangrijk dat je voor je straat/wijk/dorp/stad zichtbaar bent. Dat mensen je weten te vinden. Op dit moment is dat het allerbelangrijkste. Dat daarna ook actiegroepen je weten te vinden en je vragen of je over een bepaald onderwerp wilt schrijven, dan is het aan de journalist zelf om uit te zoeken wat er aan de hand is. De journalist moet laten zien dat hij de burger serieus neemt. Als er iets gebeurt, is het goed dat mensen weten dat er een journalist in de straat of het dorp is waar je met je verhaal terecht kan. Vervolgens moet de journalist bedenken waarom iets gebeurt. Hij schetst het hele verhaal."

„Ik zie geen risico, mits de journalist met een goed verhaal komt."

...

„Als zo'n journalist zelf in dat dorp woont, dan moet hij op het moment dat er bijvoorbeeld een conflict is tussen een lokale ondernemer en de gemeente. En hij is bevriend met de ondernemer, dan moet hij zich ervan onthouden. Dat is een inschatting die de journalist zelf moet maken. Je hebt de schijn altijd tegen."

*Ondertussen onderbreekt een vrouw het interview met de vraag of er journalisten zijn, want ze heeft er één nodig. Na enige uitleg vertrekt ze weer. Verdergaand met haar zoektocht.

...

„Dat is een klassiek voorbeeld. Het is wel typisch dat iemand moet komen vragen wie de journalisten zijn. In de grote stad is dat wat lastiger. Maar je hebt veel journalistiek.”

...

„Lokale dagbladen en omroepen hebben wel de spullen, het gebouw en de mogelijkheden. Die moeten zichtbaar zijn en dat moet in hun beleid staan.”

„Een journalist moet in de stad wonen. Delft wordt verslagen vanuit Rijswijk en in de toekomst wordt dat Den Haag. Dat kan niet. Delft is een stad met 100.000 inwoners en staat op de rand van curatele. Daar moet een journalist wonen. Die moet daar aarden. Als je dat niet hebt, hoe kun je dan over die stad schrijven vanuit Rijswijk? Dan kun je alleen afgaan op persberichten of berichten van andere media.”

Wat zijn de meest relevant kernwaarden voor betrokken journalist die journalistiek bedrijft in zijn eigen gemeenschap/dorp?

„Ik denk dat voor iedere journalist geldt dat er in zijn verhaal een zeker evenwicht moet zitten, zeker als het over conflicten gaat. Conflicten leveren per definitie nieuws en dienen evenwichtig te worden gebracht. Journalisten dienen zich te realiseren dat de potentiële lezer even kort uitgelegd moet worden waar het vandaan komt. Het is evenwicht en evenwichtigheid in het brengen van je nieuws. Dus zowel de bron links als de bron rechts. Je moet er naar streven om het objectief te brengen en je mag op basis van je eigen analyse best je mening geven. Maak wel duidelijk dat het jouw mening is. Dus een duidelijk onderscheid tussen je nieuws en jouw visie”

Betrokkenheid, kennis, reflectie en transparantie?

„De eerste drie absoluut. Transparantie vind ik een lastige. Je hoort niemand zeggen dat ze precies willen weten hoe het er aan toe gaat bij zo’n medium. Ik vraag me af of mensen er echt in geïnteresseerd zijn als bijvoorbeeld de VARA of de Volkskrant één keer per jaar met de billen bloot gaan. Mensen vinden het wel prettig om vanuit een frustratie om ergens tegenaan te schoppen. Autoriteit is altijd iets waar je tegenop wil lopen.”

„Het moment waarop ik burgerjournalistiek serieus zou nemen is als ik kan lezen op zijn website wie het is, waarom hij het doet en me uitlegt waar de informatie vandaan komt. Uit ons onderzoek blijkt dat in de regionale en lokale journalistiek veel geknipt en geplakt wordt door weekbladen, lokale omroepen en hyperlocals. Tot vijftig procent van de berichten die je daar aantreft zijn één op één doorgeplaatste persberichten zonder dat erbij staat van wie het komt. Dat komt omdat communicatiemensen daar steeds beter in worden. Het moet er wel bij staan. Je wordt als nieuwsconsument wel een beetje voor de gek gehouden.”

„Het vereist tijd en journalisten lijken te weinig tijd te hebben. Heb dan prioriteit. Maak keuzes en werk die dan goed uit.”